

دکتوریو، تیو،
تیکیو او مصریو
انگریز
خبرنچوری
یو پی ایم

مہتر لاج، لغمان، افغانستان
د وری ۱۶، ۳، ۱۴ لیردی

دکتوریو، تیو،
تیکیو او مصریو
انگریز
خبرنچوری
یو پی ایم

Ketabton.com

کورس: پاتشونی پوهه خبرونکی: د کوشنیوالی احساس

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر
څپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لروونکی دی؛ مهرباني د پینې پنځونکي
څښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک: د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر

څپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

توک: دویم ټوک له څلورو

لیکوال: ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس

د محصول اوږدوالی، سوروالی او

پېروالی: ۲۹ * ۲۱۵ * ۲۱.۸۵ میلی مېتر.

د کښلې غټ ټکي: ۱۵ څپرکي

کښلې د چوپړو کڼه: ۳۵۳ چوپړي (مخه)

وړلو وزن: ۸۸۳ گرام

وت نه یا پرته له وته د اېڅو ځای

نیونه لري

،، منشور: د رسمي سند ور کونه

مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه:

درېست نیونه (د اېڅو او نورو)

پرانت،،،:.

۳۹۳.۴۰۶... دانې

منشوره يې له وت سره: ۵۰۸.۷۴۹... دانې

سرلیکه: ۴،۳۴۵...

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

لینونه (خطه، کرښې له لیکي
هرپې، لاندنی یادونې او پایښی
یادونې سره، سره) ګڼه:

۱۱.۶۱۷.۰۰

ویزبرمه (پښتو په پښتو وی یا
ویوکی یا لغاتونه، ویکی) ګڼه:

۱۰۵.۴۱۷.۰۰

د کښلې د ابېڅې پیل او پای: د دې کښلې پیل په دې ،، د ،، سره شوی او پای یې په

نرمة یې ،، ی ،، سره شوی دی.

شپږم لیکي (کښلی یا کتاب)

بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان،

افغانستان

مومند څپرندویه ټولنه

ماسټر اېنجنیټر صفی الله فردوس

ماسټر اېنجنیټر صفی الله فردوس

پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول

ښوونځي ترڅنګ، ختیځ نوی ښار، مهترلام، لغمان،

افغانستان:

تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی

(زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷).

دوېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختیځ

نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان:

غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی

(زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹).

درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختیځ

نوی ښار، مهترلام، لغمان:

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انګر
څپر نچوپړي (ریسرچ پانې)

کب ٢٠، ١٣٩٥ لېږدي

(زېږدي ٢٠١٧ March ١٠)،

څلورم وار: ٧ کور، درېیم پور، ٥٣ بلاک، اماراتو

بشارکوتی، کسبه، ١٥ سیمه، کابل، افغانستان؛

کب ٠١، ١٣٩٩ لېږدي

(زېږدي ٢٠٢١ February ١٩)،

کښلی د پای پر او اوډون (ترتیب) جوهریزاده سرک، میدگارډوک، دوشنبې ښار، دوشنبې،

تاجیکېستان: پې:

پسرلی، وری ١٤، ١٤٠٣ لېږدي

(زېږدي ٢٠٢٤ April ٢)

وری ١٤، ١٤٠٣ لېږدي

خپريدو نېټه:

(زېږدي ٢٠٢٤ April ٢)

پسرلی، وری ١٤، ١٤٠٣ لېږدي

چاپ نېټه:

چاپشمېر: ١٠٠٠ ټوکه

لومړی چاپ وار:

ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او ډول):

عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صناعي قدرت

ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخليقي تخيل

اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په تېره د اجتماعي

علومو د موسيقي يا ټنگټکور برخه؛ لیکنی او مهارت يا

تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او څېړنې؛ ګرڼې

پېيلې) ټولګه

ژبه: پښتو

ژباړونکی: هېڅ یوه

پوخ بڼه: اساسي

تر:

تازه

رپ ځای:

A4

یادونه:

د کډون کولو بېلگه

بیه:

۵۰۰ افغانی

د لیکوال گرځنده اړیکه:

+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

برېښنالیک:

Safiullah_firdows@yahoo.com

له پاره:

د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لږ او بر ټول

پښتنو له پاره کېدل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ او یا

مېلیونو وگړو له پاره.

کښلې د کتنې کور:

زر ټولگي دی، ټول پښتون پښت به ترې کتنه پورته کړي

چې د یوه تود بخږي (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د

پرمختګ سبب شي؛ نو او یا مېلیونه تنه پښتون پښت ته

بې کتنه ور رسېږي.

یادونه:

د پښتون پښته! زما کتنه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانی

بې له مالې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې بې وړیا وېشم او

پاتې نور پلورم.

په ۵۰۰ افغانی چې له یوه کرډیت کارت سره برابرېږي بیه

بې ده.

کتنه خو بې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل

کتاب به پرې چاپ کړم.

د پښتو ورم دی چې د لیکوال کتنه د شپانه کتنه ده.

که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره بې و درېږئ.

(له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالډ په بڼه د اخځوک یاریفریس له

پاره ترې کتنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزمنندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص دیتا، خلاص کود، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو کړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوځو وکړو، د معلوماتو تیتوتوریلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کې خپور کړئ، ترڅو و کړو سره مرسته و کړي، ټولو وکړو ته د خپل پښتون پښت دودې دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ. د چاپ رښت له لیکوال او څېړندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د گټې اخیستنې اجازه نه شته!.

٣. تیسس څرگندونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو په کښلو کې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې؛ د یوې بې سروبوله انکېرنې له مخې د لیکوالو په لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې؛ لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو په بشپړولو بې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ ژبه؛ د پښتو اصل او ریښه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو ځای؛ بېلگې یې؛ نه ماتېدونکې پښېله (رښتې پښېله، حکمي قافیه)؛ درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری کارول؛ لنډۍ، تپې، تیکي او مصری ژباړه نورو ژبو ته؛ له لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو څخه د ځینې پښتو بوږېدلې پېیلو (جوړېدشویو پېیرانو، واروشویو شېرونو یا اشلوکو یا شعرونو) څنې تعریفونه (څرگندونې، ښکارونې، د یوه توري یا سکالو تشریح کول یې)؛ څپېزې او زورنې؛ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت؛ سپرنې؛ زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې؛ څه بڼه لوری سپینې ته را وباسم؛ اوړمنکې شنې ژغوندې رېځ کړي (جاریکړي) او ریځ کړي (برسکړي)؛ آړوتی (شرط)، آر (اصل)، پېخلیک (تاریخ)، پېر (وخت) او بېبره (حاصل یا ثمره) یې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېری (اوږد پړاوی) او اوږدمنکی (اوږد عمری) لید لوری

۴. غټ ټکي

- ۱. پڅښتنی ۱
- ۲. لیکي پوهه ۲
- ۳. تیسیس څرگندونه ۶
- ۴. غټ ټکي ۷

- ۵. ویل (عیبونه) او تېروتنې ۱۶

 - ۱. الف. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د گل باجا الفت په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۳
 - ۲. ب. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د صدیق الله ربښتین په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا برخه کې د ب (بې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې: ۲۷
 - ۳. ب – ۱. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د صدیق الله ربښتین په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا برخه کې د ب – ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۱
 - ۴. پ. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۲
 - ۵. ت. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د سلیمان لایق په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا برخه کې د ت (ټې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې: ۳۶
 - ۶. ت – ۱. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډۍ یو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي بهر د ۱۳۸۳ لېږدي اشنا د بلز محمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتنی، ۱۵. ، گنه څپرکي یا

- برخه کې د ت - ۱. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۰
۷. ۵. ب. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۱
۸. ۵. ج. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې څړنوال دوست محمد دوست شینواری په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۵
۹. ۵. چ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د جانان ،، پښتو لنډۍ یو کې محرومیت ،، په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۴۹
۱۰. ۵. خ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د فیاض علي شاه اخوتزاده په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۵۳
۱۱. ۵. څ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د محمد حامد حلیعي ،، لنډۍ د کلونو په سمندر کې ،، په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د څ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۵۷
۱۲. ۵. ځ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د ولایت خان څلران ،، د پښتو لنډۍ یو په لړه یوه څو خپرې ،، په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ځ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۶۱
۱۳. ۵. د. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د آلمان ږغ راډیو ،، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ۱۵، ، گڼه څپرکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې: ۶۵
۱۴. ۵. د - ۱. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ،، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلور نیمو زرو کلونو ته

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصري یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

- رسوي ،، په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د د - ۱. (دې یا ، دال ، - یوه)
برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:.....۶۹
۱۵. ۵. خ. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د محمود نظري ،، په لنډیو کې طزې او
خندونکي توکي ،، په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د (دې یا ، دال ،) ابېڅې
لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:.....۷۱
۱۶. ۵. ر. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د سرباز خان ،، پښتو ادب کښې د تېې یا
لنډۍ مقام ،، په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د ر (رې) ابېڅې لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:.....۷۵
۱۷. ۵. ر. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن ،، د دیپلوم
انجنیر عبدالقادر مسعود غوښتنه ،، په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د ر
(رې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:.....۷۹
۱۸. ۵. ز. د پوهندوی لال باچا ازمون په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د ز (زې)
ابېڅې لیکنه کې وبار (عیبونه) او تېروتنې:.....۸۳
۱۹. ۵. ژ. د یوې بې سروبوله انگرېنې له مخې د عبدالبري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډۍ یو
په بله کې ،، په پورتنی، ۱۵،، گنه څپرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:.....۸۹
۶. په بشپړولو یې اثر.....۱۰۴
۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکی.....۱۰۷
۸. د پښتو ژبې لهجه.....۱۱۸
۹. د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصري یو ژبه.....۱۲۹
- ۱.۹. ژبه.....۱۳۰
- ۲.۹. د پښتو اصل او ریښه.....۱۳۱
۱۰. دولس بدلون.....۱۴۸

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

۱۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو ځای..... ۱۵۲
- ۱۱.۱. ۱. ولسي (فولکلوري) ادبیات..... ۱۵۲
- ۱۱.۱.۱. لغوي او اصطلاحي پېژندنه:..... ۱۵۲
- ۱۱.۱.۲. دولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:..... ۱۵۴
- ۱۱.۱.۳. الف: منظوم او ولسي ادبیات..... ۱۵۴
- ۱۱.۳.۱. ۱. لومړی: عامې ولسي سنډرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پیران یا پېیلې):..... ۱۵۵
- ۱۱.۳.۱.۲. دویم: خاص ولسي سنډرې یا شعرونه:..... ۱۵۵
- ۱۱.۳.۱.۳. ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات..... ۱۵۵
- ۱۱.۴.۱. د فولکلوري ادب راتلونې اهمیت:..... ۱۵۶
- ۱۱.۵.۱. دولسي ادبیاتو ځانګړنې:..... ۱۵۶
- ۱۱.۶.۱. اخلاقي کره کتنه..... ۱۵۹
- ۱۱.۲. بېلګې یې..... ۱۶۱
- ۱۱.۲.۱. په لیکونو کې د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو کارول..... ۱۶۱
- ۱۱.۲.۲. نه ماتېدونکې پښېله (ښتي پښېله، حکمي قافیه)..... ۱۶۲
- ۱۱.۳.۲. درسي کتابونو (TEXT لیکي) کې د لنډۍ، تپې، ټیځی او مصری کارول..... ۱۶۲
- ۱۱.۴.۲. د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا دهغوی د کښلو، پېړن (پېیلې) او استاد له پلره له لنډۍ، تپې، ټیځی او مصری څخه په خپله لیکني او ننتوزې پای کې ګټې اخلي..... ۱۶۴
- ۱۱.۵.۲. مثل لنډۍ، تپې، ټیځی او مصری (, Saying, Simile, Parable, Example)..... ۱۶۶
- ۱۱.۶.۲. (Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):..... ۱۶۶

۱۱ چوپړی

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (رېسچ پانې)

- ۶.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، سانډې لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصری (Elegy or Wailings)
۱۶۶.....:(Landay, Tapa, Tikay and Masray
- ۷.۲.۱۱ لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصری ژبلره نورو ژبو ته.....
۱۶۷.....
- ۸.۲.۱۱ نیمکی (پام ، سروکه یا سروکی).....
۱۸۰.....
- ۱.۸.۲.۱۱ رښتې دلیندۍ د نیمکۍ یو په لاندې بڼه سپینې ته را او باسم.....
۱۸۵.....
- ۲.۸.۲.۱۱ لومړۍ ډله نیمکی لنډۍ:.....
۱۸۵.....
- ۳.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (څرگندونه، د دوی د
یوه توري یا سکالو تشریح کول).....
۱۸۷.....
- ۴.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ څپیزې او زورنې.....
۱۸۹.....
- ۱.۴.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ لنډۍ ځمککچپوهني (هندسي) رغښت.....
۱۹۰.....
- ۲.۴.۸.۲.۱۱ د دې نیمکۍ لنډۍ سپړنه.....
۱۹۱.....
- ۵.۸.۲.۱۱ لومړۍ ډله نیمکۍ لنډۍ : اې ، ا ، ، : د لیکوال زما، څرگندول چې رونیو
کتنه داسې. د لیکول نیمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه
لوری مور ته په لاس را کوي لکه:.....
۱۹۲.....
- ۶.۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمکۍ تپه:.....
۱۹۶.....
- ۷.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ تپه (پام تپه، سروکه تپه) تعریف (څرگندونه، ښکارونه، د دوی
د یوه توري یا سکالو تشریح کول).....
۱۹۷.....
- ۸.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټپي څپیزې او زورنې.....
۱۹۹.....
- ۱.۸.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټپي ځمککچپوهني (هندسي) رغښت.....
۲۰۰.....
- ۲.۸.۸.۲.۱۱ د نیمکۍ ټپي سپړنه.....
۲۰۰.....
- ۹.۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمکۍ تپه: اې ، ا ، ، : د لیکوال شپږ سره نیمکۍ ټپي دي چې سر
لیک یې دی اه؟؟.....
۲۰۲.....

۱۲ چوپری

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر

خپرنچوپری (ریسرچ پانې)

- ۱۰. ۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمکی تپه: ای،،،،،: د لیکوال څرگندول چې رونوي کتنه داسې.
د لیکول نیمکی تپه (پام تپه، سروکه تپه) په لاندې بڼه لوری مور ته په
لاس را کوي لکه:..... ۲۰۹
- ۱۱. ۸.۲.۱۱ درېیمه ډله نیمکی ټیځی:..... ۲۱۵
- ۱۲. ۸.۲.۱۱ درېیمه ډله نیمکی ټیځی: ای،،،،،: د لیکوال اته سره نیمکی ټیځی دي چې
سرلیک یې دی ،، ناوی،،،،،..... ۲۱۶
- ۱۳. ۸.۲.۱۱ د نیمکی ټیځی (پام ټیځی، سروکه ټیځی) تعریف (څرگندونه، ښکارونه،
دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)..... ۲۲۰
- ۱۴. ۸.۲.۱۱ د نیمکی ټیځی څپزې اوزورنې..... ۲۲۳
- ۱۵. ۸.۲.۱۱ د نیمکی ټیځی ځمککچپوهني (هندسي) رغښت..... ۲۲۴
- ۱۵.۸.۲.۱۱ د دې نیمکی ټیځی سپړنه..... ۲۲۵
- ۱۶. ۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری:..... ۲۲۶
- ۱۷. ۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری: ای،،،،،: د لیکوال شپړ سره (شپړ مخه یا شپړ
مسرزه، شپړ مسرې لرونکې)، نیمکی مصری دي چې سرلیک یې دی ،،
نیمکی،،،،،..... ۲۲۷
- ۱۸. ۸.۲.۱۱ د نیمکی مصری (پام مصری، سروکه مصری) تعریف (څرگندونه،
ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)..... ۲۳۱
- ۱۹. ۸.۲.۱۱ د نیمکی مصری څپزې اوزورنې..... ۲۳۴
- ۱۹.۸.۲.۱۱ د نیمکی مصری ځمککچپوهني (هندسي) رغښت..... ۲۳۵
- ۱۹.۸.۲.۱۱ د دې نیمکی مصری سپړنه..... ۲۳۶
- ۲۰. ۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری: ای،،،،،: د لیکوال څرگندول چې رونوي کتنه
داسې. د لیکول نیمکی مصری (پام مصری ، سروکه مصری) په لاندې بڼه
لوری مور ته په لاس را کوي لکه:..... ۲۳۷

۲۴۳.....	لنډۍ	۹.۲.۱۱
۲۴۳.....	انځی (چغیان)	۱۰.۲.۱۱
۲۴۴.....	بگتی	۱۱.۲.۱۱
۲۴۵.....	ساده ولسي نثر	۱۲.۲.۱۱
۲۴۹.....	ایزې	۱۳.۲.۱۱
۲۵۰.....	ای (ا): لنډۍ ایزې	۱.۱۳.۲.۱۱
۲۵۰.....	د لنډۍ ایزې ځانگړې ځانگړني	۲.۱۳.۲.۱۱
۲۵۱.....	د لنډۍ ایزې انځورونه	۳.۱۳.۲.۱۱
۲۵۲.....	لنډۍ ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)	۴.۱۳.۲.۱۱
۲۶۰.....	د لنډۍ ایزې څپزې اوزورني	۱.۴.۱۳.۲.۱۱
۲۶۰.....	د لنډۍ ایزې ځمککچپوهني (هندسي) رغښت	۲.۴.۱۳.۲.۱۱
۲۶۱.....	د دې لنډۍ ایزې سپړنه	۳.۴.۱۳.۲.۱۱
۲۶۲.....	ای (ا): د لیکوال زما، څرگندول چې رونیو کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس را کوي لکه:	۴.۴.۱۳.۲.۱۱
۲۶۷.....	بې (ب): تپه ایزې (تپزې)	۵.۱۳.۲.۱۱
۲۶۷.....	د تپه ایزې ځانگړې ځانگړني	۶.۱۳.۲.۱۱
۲۶۸.....	د تپه ایزې انځورونه	۷.۱۳.۲.۱۱
۲۶۹.....	د تپه ایزې (تپزې) تعریف (څرگندونه، ښکارونه، تپه ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول)	۸.۱۳.۲.۱۱

۱۴ چوپړی

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

۲۷۱.....	د تپه ایزې څپزه او زورنه.....	۹.۱۳.۲.۱۱
۲۷۲.....	د تپه ایزې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۱.۹.۱۳.۲.۱۱
۲۷۳.....	د تپه ایزې سپړنه.....	۲.۹.۱۳.۲.۱۱
	بې (ب): د لیکوال زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول تپه ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:.....	۳.۹.۱۳.۲.۱۱
۲۷۴.....		
۲۷۹.....	پې (پ): تیکی ایزې (تیکیزی).....	۱۰.۱۳.۲.۱۱
۲۷۹.....	د تیکی ایزې (تیکیزی) ځانگړې ځانگړنې.....	۱۱.۱۳.۲.۱۱
۲۸۰.....	د تیکی ایزې د چلپرپریال انځورونه.....	۱۲.۱۳.۲.۱۱
	د تیکی ایزې تعریف (څرگندونه، ښکارونه، تیکی ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول).....	۱۳.۱۳.۲.۱۱
۲۸۱.....		
	د تیکی ایزې (څلور سره او پښځونې تیکی ایزې) څپزې او زورنې.....	۱۴.۱۳.۲.۱۱
۲۸۳.....		
	تیکی ایزې (څلور سره او پښځونې تیکی ایزې) ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۱.۱۴.۱۳.۲.۱۱
۲۸۵.....		
۲۸۶.....	د شلخی تیکی ایزې سپړنه.....	۲.۱۴.۱۳.۲.۱۱
۲۸۷.....	د پنځې تیکی ایزې سپړنه.....	۳.۱۴.۱۳.۲.۱۱
	بې (ب): د لیکوال زما، څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول څلور سره او پښځه تیکی ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:.....	۴.۱۴.۱۳.۲.۱۱
۲۸۸.....		
۲۹۲.....	تې (ت): مصری ایزې (مصرینې).....	۱۵.۱۳.۲.۱۱
۲۹۲.....	د مصری ایزې ځانگړې ځانگړنې.....	۱۶.۱۳.۲.۱۱
۲۹۷.....	د مصری ایزې انځورونه.....	۱۷.۱۳.۲.۱۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یو انگر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

د مصری ایزې تعریف (څرکندونه، ښکارونه، مصری ایزې د یوه توری یا سکالو تشریح کول.....	۱۸ .۱۳.۲.۱۱
۲۹۸.....	
د مصری ایزې څپړې او زورنې.....	۱۹ .۱۳.۲.۱۱
۳۰۰.....	
د مصری ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت.....	۲۰ .۱۳.۲.۱۱
۳۰۲.....	
د پښخېڅونې مصری ایزې سپړنه.....	۱ .۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۴.....	
د شپړڅونې مصری ایزې سپړنه.....	۲ .۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۵.....	
تې (ت):. د لیکوال څرکندول چې رونوي کتنه داسې. د لیکول پښخه سره مصری ایزې او شپړ سره مصری ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:	۳ .۲۰.۱۳.۲.۱۱
۳۰۶.....	
۱۲. د انځورونو، څپرو او لښتیلیکو لړلیک:.....	۳۱۱
۱۳. د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحی وییکو چوپړی، د پښتو ابېڅې په سټه په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:.....	۳۱۶
۱۴. بیبلوگراپی Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بورونکي او کښونکي پورې لږه و لري.....	۳۴۷
۱۵. د پڅښتی سټ.....	۳۵۳

۵. ویاړ (عیبونه) او تېروتنې

کره پښتو لیکلارې لیکدود یا اورذو کرافي. د بېلګې له پاره په اېنګلېسي نوي ژبه کې څېرم.

چې غږ لرونکی او نه غږ لرونکی / ټه / یا / ده: ۱. چې په سر د اېنګلېسي یا انګرېزي وی، ویبوي، ویبوي کې راشي نو ده ت په غږ لوستل کېږي، لکه:
۱. ډبل، ټیک، ۲. فکر، ټینک، ۳. ماشومانو غاښونه، ټیټي، ۴. ځنګون، ټي، ۵. خوله، موټ، ۶. لار،
یا کښونه، پاټ، ۷. چرچوبی و وړیا، باټ، ۸. مننه، ټانک، ۹. نری، ټن، ۱۰. درې، ټري، ۱۱. کالي
اغوستل، کلوثینګ،.

او په منځ کې راشي نو د ذې (ذ یا زال) غږ ورکوي لکه: ۱. پلار، فاذر، ۲. بڼکه، فیذر، ۳.
نیوذرلینډ، نیوذرلینډ ۴. سم لیک، کره لیک، سې لیکني، اورذوکرافي،. او که لږ نور پې را برسېرم
نو داسې به په ډاګه شي چې پور ته په نوم یا اسم کې یا نون کې. په ت او ذ غږ نه لرونکي په بڼه دي
لکه پورتي، او په کر یا فعل کې د غږ لرونکي په بڼه داسې راځي لکه ټه، او ده.

زما د مور د زوکړې ورځ پېنځه ویشتم د غبرګوني ده. ، می ماډرس برټ دي ایز ټوني پېپوډه اوف
جون،

Voice and Unvoice / th /

A. ۱# thick ۲# think ۳# teethe، ۴# thigh ۵# mouth ۶# path ۷# bath ۸# thank ۹# thin ۱۰#
three ۱۱# clothing.

B. ۱#father ۲# Fether ۳# newtherland ۴# orthography.

My mother's birthday is the ۲۰th of june.

دا مې محضې نغوته و کره، خو په ټوله کې د خپلې ژبې لیکلار ښود
, یوه پښتو – کره پښتو، له پامه هم، د نورو کسانو ځینې نیم گړتیاوې کره کړي دي. له کرپوهنې،
ویبپوهنې، غونډلپوهنې. چې گرونه، اړیویکي، ترښتي، بېلښتي بې ناکره وو او ویاړونه (عیبونه) هم
لري. هغه مې کره کړي او بې ویاړه (بې عیبه) کړي دي، په دې څېړنه کې مې ورته نغوته کړې.

په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرنيې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنې بېلولی او خپلواکي، دې، دی، ده، و، وو، وه، له، په، کې، چې، پې، هېڅ، پخ، لري او لري.

» اوږده پې »ې: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لري لري...، لنډه پې »ي: ښادي، خپلوي، وداني،، نرمه پې »ی: سړی، ځای، الله ج یو دی، وری، وړی،، درنه پې یی، ی، ی: نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، خوځي او په کړ » فعل،، کې لکه: ډوډۍ و خورۍ، ښه کوۍ، بد مه کوۍ ،، (مجاور احمد، ۴۵ چوپری)

» ۹- یوه ځای لیکل او جلا لیکل: د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل، بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک **ټولواله** (سیستم) له شونتۍ سره سم، تر وسې، وسې جولیز یوالی له مانیز یووالی سره غاړه غړۍ کول په کار دي. که هغه ازاد وییکی وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکی (په، پر، د، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او، هم...،) که ساده وی یونه (بیونه) **وي**، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا، هغه، یو، دوه...،) یا کروونه (تلل، خورل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقی) وییونه وي، لکه: کتمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهرک، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولژونه، ځانونژنه، بلوژنه، لیکلر، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانگوال، پانگواکي، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، لرغونپوهنه، ویپپوهنه، ویپیانگه، وییزبرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېگه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندوینه، وړاندبینه، ترښکوت، لوېغالی، لوېغاری او لوېدل.

په دې لړ کې له دوې وروستی یو توکیو (نومونو او کروونو) سره د رومبني یو هغو (ازادو توکیو) یوه ځای لیکل کره نه دي، لکه: لخوا، لږ، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزښته (ځم)،...، نخورم، نکوم، نلرم، مغوره، مکوه...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپواک وییونه (قیدونه) دي، ځانته – ځان ته او مخکې – (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي. » بلخوا،، له »، یوه خوا،، سره د اړیکووییکو په توگه همداسې یوه ځای دود مومندلی دی. یوه لړ وییکی سره په خپلو منځو کې یا له

خپلواکۍ یو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازیني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پېیلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنگه، منځته راوړل، منځته راتگ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نشته، یا په (ستري مشي، خدای مکره یا الله دې نکري) غونډې گړنو او څرگند نو کې وییکی (مه، نه)، له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دودۍ یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کر سره نښلول سم نه دي او یا باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای یا کولای نه شم، و نه شم کولای، را به نه شم، وایه نه ورم... دلته کې دی شي. د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بدويي یا استثنا ومنو، لکه: پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم او رانغی) غونډې دودو بېلگو کې.

له اوسنۍ یو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې کره پښتو لیکلارې ،، دننه د کره ټولمنې پښتو اېڅې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کار ده، په یوه، یوه وت (Space) سره د هرې کرنيې یا غونډلې دننه په یوه، یوه وت (Space) سره د بېلا بېلو لویو او کوشنۍ یو توکو ترمنځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو. ،، (مجاور احمد، ۱۳۸۵ لېږدي، ۴۹ چوپړی)

د دې له پاره بوروم (جوړوم، واروم) چې لږ به له خپلو تېره رایه یاد کړم. د امریکا د اېنجینېري ټیم د افغانستان له پاره د پروژې اېنجینېر سره د هرې نۍ په هره ځلې کې ما (ډیپلوم اېنجینېر صفي الله فردوس) ناسته درلودله د انټرنیټي نومي کمپ ۲۰۱۲ زېږدي کال، کابل کې، د ۱۱۱ پولي څرخي فرقې پېنځه ستر ورونه له دیوالو او د چټک غبرگون ځواک ودانۍ په دغو ورونو کې ودانولې. دهرې پوښتې یې کولې، مېلمپاله کې ...، ما ترې پوښتنه و کړه: چې څو ژبې مو زده دي؟ هغه راته ځواب راکړه: یوه؛ یوه؛ یوازې یوه، په غرور یې و ویل چې مور امریکایان یو بلې هېڅ ژبې ته اړتیا نه لرو چې یاده یې کړو، مور امریکایان، سنگل لینګول، یو او یوه ژبه کره ژبه خپله په یوې ژبې پسې یو.

یوه بله ځلې (چهارشنبه) یې په ناسته کې اېنجینېر رحمت الله فایق ملګری مې هم وو را سره.

مور ته یې کړل چې مور ته د مذهبي او دیني پوښتنو ایجازات هېڅ نه شته، خو یوه پوښتنه تاسو نه کوم؟، چې تاسې ماته و وایې چې کتاب غوره وي او که د هغې ریفرینس (اخځوک). مور ژر ورته و

ویل چې ریفرینس. نو سر له واره یې و ویل چې زموږ کتاب (انجیل) هم غوری دی ستاسو له کتاب (قران) څخه، ځکه چې زموږ کتاب یې ریفرینس دی.

ما ورته و ویل چې زموږ کتاب (قران کریم) کې یې داسې ویلي دي چې ستاسو کتاب (انجیل) کې دا کښلي دي چې راتلونکی کتاب (قران کریم) چې دی، هغه تر ټولو غوره دی او پاینی هم دی. په دې مانا چې ریفرینس کې له دې یادونه کړې چې راتلونکی کتاب ښه دی او غوره دی په بله مانا چې د انجیل نوی ورژن دی.

ویل یې بس دی، موږ ته نوره اجازه نه شته. که به مو په نېغه لاره سیخوه نو غونډلې به یې و تړلې.

راگرځم خپلې خبرې ته چې په خپل لیک کې د وییکو یا د هرې وی، ترمنځ واټن نه ور کوو، د هرې غونډلې له پاره خپلې نښې لکه: ټکی، کامه، ،، چپه پېښ، ،، ندایه، ځنډ نخښه ،، ،، ، د پوښتنې نخښه، د نکل نخښه ،، ،، سنورتید کامه، شرحې نخښه ،، ،، او د غږ او پوښتنې کډه نخښې څخه کره کټه نه اخلو. چې د خپلې غونډلې پورې تړو و لرې، بلې غونډلې اړوند یې کار وو. زما د ورکیتوب یوه غونډله وه بېلکې یې:

۱. نا کره بڼه:

ددې له پاره چې ، اوبه ، شیدې ، شرومبه، اورگه ، پیروې ، کبښن څښم .

۲. کره شوې بڼه:

د دې له پاره چې ، اوبه ، شیدې، شرومې، اورگه، پیروې او کبښن څښم.

۳. کره بڼه یې:

د دې له پاره چې ، اوبه، شیدې، شرومې، اورگه، پیروې او کبښن څښم.

اړین یې باید و کاروو لکه : زه دوی ته دلیلونه وایم؛ دېر عذر ونه او زاری ورته کوم؛ له فشار او تهدید نه کار اخلم؛ خو دوی له ما سره ملګرتیا نه کوي او خبرې مې نه را سره مني. لاندې غونډلې کې کره کارول شي دي.

د لنډۍ یو، تپو، ټیکې یو او مصری یو انگر څپرچو پړي (ریسرچ پانې)

د سیاستوال له پاره دا ځانګړنې ډېرې غوره دي: درې درجې زورتیا او یوه درجه پوهه.

د پښتو ژبې نوموتي شعرونه: لنډۍ، تپه، ټیکې، مصری، کاکړی، چهاربیته...

ها- د پښتنو زامنو!...، په خپلې پښتو ژبې کېدل، لیکل، لوستې، پوهې، څپرکتیا مو په غټ او کوشني، غټې او کوشنې اړین دي، مخپټونکي یې دوزخیان دي، الله یې په اور کې سوزوي...، د خپل لیک د سمولو وخت مو دی...، که داسې نه ده؟، څومره نور پېر (وخت) ته اړتیا لرئ!...، د ژبې وټیزې (اقتصادي) برخې ته مو پام کړئ!؟ او چېره یې؟

څېره ۱.۵ ویاړ (عیبونه) او تېروتنې

کره شوی بڼه

- د دې له پاره چې، اویه، شیدي، شرومیی، اورګه، پیروي او ګبین څښم.

څېړنه:

* په دې غونډله کې که ددې وی یا لغات و منو، نو مانا یې د خنواړی کېږي. چې دده یې بکره یا بوون یا مفرده وی ده. او ډېرګری یې یا جمع یې ددی کېږي.

* که چېرې د ویبپوهنې له پامه (د) اړویبکي شي او ساده وی یوونه (دی) شي.

نو د دې لیکل کره دي. اړین باید د دې و لیکو. دا د ویبپوهنې د تریبني (ترکیبي) او بېلېنتي (اشتقاقی) نه شو منلی.

* پښتو دا غونډله په دې موضع څرخي. بېلګه یې لاندې و ګورئ:

د دې له پاره چې، اویه، شیدي، شرومیی، اورګه، پیروي او ګبین څښم. چې الله ج حلال کړي دي مود ته.

* د هری وی ترمنځ اړونده کامه کېدل په کار دي، یوه وائن تشنه یا فاصله کېدل په کار دي او د غونډلی په څېره کې اړوند جوړښت ټکی کېدل په کار دي چې د بلې غونډالې پورې اړوند او د دوه وو غونډلو په منځ کې ونه کېدل شي.

- د دې له پاره چې، اویه، شیدي، شرومیی، اورګه، پیروي او ګبین څښم.

کره بڼه

- ددې لپاره چې، اویه، شیدي، شرومیه، اورګه، پیروي، ګبین څښم.

نا کره بڼه

څېره ۱.۵ د ویاړ او تېروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه

زه په ډاګه دا سپڼی ته راباسم، چې څوک ښه لیکي، د پښتون پښت لیکیتون او یا برېښلیک لیکیتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ و کړي ترې کتنې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او بېره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بریالتوبونو په فضايي ستیښن لورې ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

په سیمه ییزو پیلو کې مو و لیدل، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، دوی ټولو درنو لیکوالو چې څه کړي دي، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکني او لیکي یې کښلي دي چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکني یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، موږ به داسې په پوځ کې کړي شیان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دې که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه کښل غوره دي، باېزه (نا څیزه) ده چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړی په خوله تنګه او په کښلو راکړی کوي.

په نوي عصر کې که کښلې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې و لري، په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رت لنډپېړي ګامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختګ پیله به یې بېره (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه کتنې اخېستل کېدلې، خو اوسمهاله نوي ټکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې کتنې اخېستل کېږي.

لکه د رنځورانو عملیاتونه پخوا په زړه بڼه وو او اوس په ښه، اسانه بڼه همغه عملیاتونه کېږي.

د تېرو پخوانیو وختونو کښونکو چې څه کښلي او اوس دلته نه شته، الله دې ډېرې بدلې او ثوابونه ورکړي ورته، خو نوي لیکوال اړین باید په یوه پښتو کره پښتو کړ شي.

زموږ ټول پښت په دې بوخت دی چې په پردۍ یو ژبو کې څه و مومي. یادې یې کړي، ترې ګټه پورته کړي. خو د خپلې سره کرغېړنتوب، بې مینې، بې پروایي له دې بې کړې، وفادارې، بډایې، رښتینې، سپېڅلې، ګڼلې، غښتلې او پیاوړې پښتو ژبې سره هم ښه کار نه دی.

کوم عیبونه تېروتنې چې په ۱۵، گنه څپرکي یا برخه کې سیمه یيزې پایلې د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو کې له الف بېڅې څخه تر ژ (ژې) ابېڅې پورې لیکوالو په کینلو کې کړي دي، ما په سور رنگ اړولې یا سوره رنگه کړي دي. لومړۍ کره شوي بیا مه سره کړي دي. چې په وار، وار به یې ډډون و کړم. د دې له پاره زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې د هر یوه لیکوال د ډډون (پلټنې) اوډون (ترتیب) په پوځ کې کوي:

۱.۵ الف. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د گل باچا الفت په پورتنۍ، ۱۵.
، ګڼه څپرګی یا برخه کې د الف (ا) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱.۱۵ ۱. سرلیک، څېره ۲. الف کل باچا الفت ،، پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو انګر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. الف کې:

۱. څېره ۲. الف کل باچا الفت ،، پښتو سندرې ،، لیکي کې د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او مصری یو
کچه، ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، (ګڼه یې په: دانې).

۲. ګڼه: ۳

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: گل باچا الفت

۴. لیکي: پښتو سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیګی او مصری: ۱۱۶

۷. لنډۍ: Lándéy: ۷۳

۸. ټپې Tapé: ۲۶

۹. ټیګی Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۱۷

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲۱

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé: ۱۰

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیګی Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۵۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۱۴

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
خپرنچوپړي (ریسرج پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:**

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:** ۸

۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲۰

۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲۵

۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲۷

۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará: ará, ar, baxtaxwará, (كفتره، زگره، کوناتور، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۷

۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۱۰

۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۹

۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړی (ریسچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هي (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٧

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۸

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زوزکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه :: darə, xpálə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هي (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۲۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی پې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۱۱۶

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله، حکمي
قافیه) کچه: ۱۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو، ،
سیلیبلس Syllables، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۲۵۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو، ، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سر نښې، چې د تلفظ د جگوالي او تیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت ښيي،: ټینګې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکي نښې: د وینا، خانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۵۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۱۶

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنګتوک مېچې کچه: ۴۶

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څور ترنګتوک مېچې کچه: ۷۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګېرون)، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارانوپیکي، بلنوپیکي،
اندېښنې او هیجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■: ۴۲۴

۵۳. خبرداری (Caution) ●: ۱۰

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۲.۵ ب. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د صديق الله رشتين په پورتنۍ، ۱۵.
، گڼه څپرکي يا برخه کې د ب (بې) ابېڅې ليکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۲.۱۵ سرليک، څېره ۲. ب محمد دين ژواک ،، پښتني سندرې ،، لومړی برخه ليکي، په ننتوزې
د ج چوپړي کې د صديق الله رشتين د لنډۍ یو، تپو، تیکيو او مصری یو کچه، ۱۳۳۴ لېږدي، (کنه
بې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکيو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۲.۱۵ سرليک او څېره ۲. ب کې:

۱. څېره ۲. ب محمد دين ژواک ،، پښتني سندرې ،، لومړی برخه ليکي، په ننتوزې د ج چوپړي
کې د صديق الله رشتين د لنډۍ یو، تپو، تیکيو او مصری یو کچه ، ۱۳۲۵ لېږدي ۱۳۳۴
لېږدي، (کنه بې په: دانې)

۲. کنه: ۴

۳. راتولونکي / ليکونکي نوم: صديق الله رشتين

۴. ليکي: پښتني سندرې

۵. چاپ کال: ۱۳۳۴ لېږدي

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکي او مصری: ۱۳

۷. لنډۍ: Lándéy: ۸

۸. تپې: Tapé: ۲

۹. تیکي: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۵

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپرښچوپړي (ریسـرچ پانـې)

- ۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lándéy: ۳
- ۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپي Tapé: ۲
- ۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:
- ۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۳
- ۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
- ۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
- ۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲
- ۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará: ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
- ۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
- ۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftará
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکي:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه . : xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ۲

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه . : daɾə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، ډره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند

یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۲۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی پې لړ یا

ردیف دی؛ دهې، ،، ابڅه) کچه: ۱۳

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله، حکمي

قافیه) کچه: ۱۳

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،

Syllables، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۲۸۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو، لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جکوالي او تیتوالي زور، او

ردوالي، کیفیت ښي:، ټینګې، لهجې:، تاکیدی: بیلوونکی نښې: د وینا، خانګړي، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels،، کچه: ۶۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۳

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنګتوک مېچې کچه: ۴

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څور ترنګتوک مېچې کچه: ۷

۵۱. دیفتنګونه (غبرګورون)، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارانوپیکي، بلنوپیکي،

اندېښنې او هیجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) ■ : ۵۵

۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۲

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

۳.۵ ب - ۱. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د صدیق الله رښتین په پورتنۍ،
۱۵، گڼه څپرګي یا برخه کې د ب - ۱. (بې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه،
تېروتنې او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۳.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ب - ۱ پښتو ټولنه ،، پښتو څېړنې ،، د پوهاند صدیق الله رښتین په
اوومه گڼه مقاله پښتو پېژندنه ۵۰ چوپړي کې. د صدیق الله رښتین د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (گڼه بې په: دانې).

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو انگړ څېړنچوپړو یا ریسرج پانو لومړي ټوک، ۳.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب - ۱ کې:

د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، ۱۳۵۴ لېږدی کې پوهاند صدیق
الله رښتین په اوومه گڼه مقاله پښتو پېژندنه کې کښلي دي.:

په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ۲. ب - ۱ برخه کې. د عیبونو او تېروتنو اندازه:
۵۵ ده، کره شوې Action Req'ed.

ټول دغه برخه کنټرول کې (In control) ده اوس؛ خبرداری (Caution) ۵ پېنځه ځایو کې ورته د کره
لیکلار له مخې، په وت، ې، ترښتي، نخښې او کره ویکي دی.

یوه په کې لنډۍ ده او یوه په کې مصری ده، چې دواړه د سرو اړوند (د نرانو له لورې ویل، لیکل
شوې دي یا سرو ته منسوبې) دي، د یوې وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده یې یا
لنډه یې ،، ي، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
ده او د یوې وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرګنده یې یا لنډه یې ،، ي، په غږ جملې،
غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱ ده.
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

۴. ۵. پ. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین
مجروح په پورتنۍ، ۱۵. ، کڼه څپرکي یا برخه کې د پ (پې) ابېڅې لیکنه کې
عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۴. ۱۵ سرلیک، څېره ۲. پ پښتو ټولنه ،، پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین
مجروح په مقاله لنډیو کې د پښتې مېرمنې یوه خاصه څېره، ۱۴۶ چوپړی، کې د لنډۍ یو، تپو،
تیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (کڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاکه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۴. ۱۵ سرلیک او څېره ۲. پ کې:

۱. ۲. څېره ۲. پ پښتو ټولنه ،، پښتو څېړنې ،، د پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح په مقاله
لنډیو کې د پښتې مېرمنې یوه خاصه څېره، ۱۴۶ چوپړی، کې د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او
مصری یو کچه، ۱۳۵۴ لېږدی، (کڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۶

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند دوکتور سید بهاء الدین مجروح

۴. لیکي: پښتو څېړنې

۵. چاپ کال: ۱۳۵۴ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، تپې، تیکی او مصری: ۱۹

۷. لنډۍ: Lándéy: ۱۱

۸. تپې: Tapé: ۵

۹. تیکی: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۳

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ: Lándéy: ۵

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې: Tapé:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکی: Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری: Mésréy: ۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

- ۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lándéy: ۱۱
- ۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپي Tapé: ۵
- ۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:
- ۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۲
- ۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
- ۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۵
- ۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳
- ۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲
- ۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۱
- ۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftará
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او پنه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکي Tiké:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه . : xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکي Tiké:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او پنه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه . : daɾə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، دړه) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه . : konatawará, zargará, kaftará

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۳۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی پې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۱۹

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (رښتې پښېله، حکمي
قافیه) کچه: ۱۹

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۴۱۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سر نښې، چې د تلفظ د جکوالي او تیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نښې، ټینګې، لهجې، ټاکیدي: بیلوونکي نښې: د وینا، خانګړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۹۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۱۹

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنګتوک مېچې کچه: ۹

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څور ترنګتوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنګونه (غبرګېرون)، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارانوپیکي، بلنوپیکي،
اندېنېني او هیجانې چغې لکه: وی، وه، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۲۴۴

۵۳. خبرداری (Caution) : ●

۵۴. کنټرول کې (In control) : ✓ ټول

۵. ۵. ت. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د سلیمان لایق په پورتنۍ، ۰.۱۵،
کنه څپرکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما
څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵. ۵ سرلیک، څېره ۲. ت پښتو ټولنه ،، پښتو څېرې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ
سرلیک او په لنډیو کې د تغیر او بدلون پروسه، څلورم او پښځه دېرستم چوپړي، کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکيو او مصری یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۰.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ب- ۱ کې:
څېره ۲. ت کې:

۱. ۲. څېره ۲. ت پښتو ټولنه ،، پښتو څېرې ،، د سلیمان لایق په مقاله لنډۍ سرلیک او په لنډیو
کې د تغیر او بدلون پروسه، څلورم او پښځه دېرستم چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او
مصری یو کچه، ۱۳۶۱ لېږدی، (کنه یې په: دانې)

۲. کنه: ۷

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: سلیمان لایق

۴. لیکي: پښتو لنډۍ

۵. چاپ کال: ۱۳۶۳ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری: ۶۴

۷. لنډۍ: Lándéy: ۳۴

۸. تپې: Tapé: ۱۶

۹. ټیکي: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۴

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۶

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۴

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرج پانې)

- ۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men :مصری Mésréy: ۲
- ۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women :لنډی Lándéy: ۱۸
- ۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women :تپې Tápé: ۱۲
- ۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women :تیکي Tikéy:
- ۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women :مصری Mésréy: ۱۲
- ۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy: ۸
- ۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy: ۱۵
- ۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy: ۱
- ۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy: ۱۰
- ۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpələ, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
- ۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
- ۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tápé: ۸
- ۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tápé: ۳
- ۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tápé:
- ۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې تپې Tápé: ۵

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará

, ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftar

, ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکۍ Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy ۲:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) بيڼه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ Mésréy ۲:

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرۍ

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصرۍ Mésréy: ۱۰

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

۴۱. وروستاري غیر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ، : darə, xpalə, maʋolə, xwalə, tralə
(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۲. وروستاري غیر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ، : konatawará, zargará, kaftará, ará, ar, baxtawará, بختوره، زگره، کوناتور، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۴۳. ټول تال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند یا مسره د پیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۱۲۸
۴۴. ټول تال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا ردیف دی؛ دهې، ،، ،، ابېڅه) کچه: ۶۴
۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پنبېله (حکمي قافیه) کچه: ۶۴
۴۶. ټول تال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو،، سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۰۸
۴۷. ټول تال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او ردوالي، کیفیت نېږي:، ټینګې، لهجې،:، تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۳۲۰
۴۸. ټول تال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۶۴
۴۹. د لور ترنګتوک (د پاینۍ مسرې پاینۍ څپه یا خوره غږي اواز په لوره وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانۍ یې بولي یا د کیسو (داستانی) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ په څور راځي دي) مېچې کچه: ۲۱
۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د څور ترنګتوک مېچې کچه: ۴۳
۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پانونیپیکي، بلنویپیکي، انډېنېټي او هیبجاني جغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :
۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۱۵۳۹ ■
۵۳. خبرداری (Caution) ● : ۱۵
۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

٦.٥ ت - ١. د یوې بې سروبوله انگرېزي له مخې د سلیمان لایق کښلې او ویلې
په قلم ټولنه کې چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي، زما د ادبي
مېر د ١٣٨٣ لېږدي اشنا د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن په پورتني
١٥.، گڼه څپرکي یا برخه کې د ت - ١. (تې - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه،
تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

١٥.٦ سرلیک، څېره ٢. ت - ١ قلم ټولنه ،، چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د
بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن، ١٣٨٧ لېږدي، ټول چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او
مصری یو کچه، ١٣٦١ لېږدي، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ١٥.٦ سرلیک او څېره ٢. ت - ١ کې:

قلم ټولنه ،، چې لایق په لنډیو باندې کنفرانس ورکوي ،، د بازمحمد عابد ثبت او کښلی متن دي:.
په هغه برخه کې چې ما په دې لیکي کښلی دی په ٢. ب - ١ برخه کې. د عیبونو او تېروتنو اندازه:
١١٣ ده او کره شوې Action Req'ed،

ټول دغه برخه کنترول کې (In control) ده اوس، خبرداری (Caution) ٥ پېنځه ځایو کې ورته دی
د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترېستي، نخښې، کره ویکي. یوه په کې لنډۍ ده او دوې وارې یې
کښلې ده.

چې د سرو ته منسوبې دي، د یوه وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - mana (منه مجپوله هې*
مه) مه؛ سره بشپړه شوې لنډی Lándéy: ١ ده.
(سلیمان، د بازمحمد ثبت، ٢٠٠٨ لېږدي).

٧.٥. ت. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د پوهاند محمد اسمعیل یون په پورتنۍ، ١٥، گڼه څپرکي یا برخه کې د ت (تې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

٧.١٥ سرلیک، څېره ٢. ت، د پښتو شعر هندسي جوړښت، محمد محمد اسمعیل یون، ١٣٨ او چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلتنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو انگړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ٧.١٥ سرلیک او څېره ٢. ت کې:

١. څېره ٢. ت، د پښتو شعر ځمککچپوهنې (هندسي) جوړښت، محمد محمد اسمعیل یون، ١٣٨ او چوپړي، کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٧٧ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

٢. گڼه: ٩

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهیالی محمد اسمعیل یون

٤. لیکي: د پښتو شعر هندسي جوړښت

٥. چاپ کال: ١٣٧٧ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکې او مصری: ٤

٧. لنډۍ Lándéy:

٨. تپې Tapé: ٤

٩. تیکې Tikéy:

١٠. مصری Mésréy:

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy:

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé:

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکې Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy:

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

- ١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې Tapé: ٤
- ١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تیکي Tiké:
- ١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy:
- ١٩. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند او یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٠. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢١. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٢. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٣. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٤. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará (اره، ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy):
- ٢٥. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند او یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ١
- ٢٦. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ٢
- ٢٧. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:
- ٢٨. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ١
- ٢٩. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:
- ٣٠. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará:

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtaxar, (كفتزه، زرگره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا
ردیف دی؛ ده، ،، ،، ابېڅه) کچه: ۴

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پېښله (حکمي قافیه) کچه: ۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو، ،،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۸۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د توري په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني خپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری یې بولي او پاتیدونکي نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۲

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه: ۲

۵۱. دیفتنکونه (غږگږون)، ناټروپیکي، ټروپیکي، سټریل، اوسټریل، پارنویپیکي، بلنویپیکي،
اندېښني او هیجانې چې لکه: وی، وه، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) ■: ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) ●: ۳

۵۴. کنټرول کي (In control) ✓: ټول

٨.٥ ج. د یوې بې سروبوله انگرېزي له مخې څپرچوپړی دوست محمد دوست
شینواری په پورتنۍ، ١٥. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ج (جې، جیم) ابېڅې
لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

٨.١٥ سرلیک، څېره ٢. ج ،، د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څپرچوپړی دوست محمد دوست
شینواری ، لنډۍ سرلیک کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی،
(گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکو او
مصری یو انگر څپرچوپړی یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ٨.١٥ سرلیک او څېره ٢. ج کې:

١. څېره ٢. ج ،، د پښتو د ولسي ادب لارې ،، څپرچوپړی دوست محمد دوست شینواری ، لنډۍ
سرلیک کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

٢. گڼه: ١٠

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: څپرچوپړی دوست محمد دوست شینواری

٤. لیکي: د پښتو د ولسي ادب لارې

٥. چاپ کال: ١٣٨٥ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکې او مصری: ١٦

٧. لنډۍ: Lándéy: ٩

٨. تپې: Tapé: ٦

٩. تیکې: Tikéy:

١٠. مصری: Mésréy: ١

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ٤

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ١

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکې Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ١

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ٥

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرج پانې)

- ١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ٥
- ١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tiké:
- ١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy:
- ١٩. وروستاري غبر Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٣
- ٢٠. وروستاري غبر Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٣
- ٢١. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
- ٢٢. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
- ٢٣. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
- ٢٤. وروستاري غبر Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٥. وروستاري غبر Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ٢
- ٢٦. وروستاري غبر Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ١
- ٢٧. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ١
- ٢٨. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ٢
- ٢٩. وروستاري غبر Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:

٣٠. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftará
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپې Tapé:

٣١. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرګند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيګی Tikéy:

٣٢. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرګنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيګی Tikéy:

٣٣. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيګی Tikéy:

٣٤. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې ټيګی Tikéy:

٣٥. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، هيا ه . : xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيګی Tikéy:

٣٦. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټيګی Tikéy:

٣٧. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرګند واو يا وې بېواک ،و،، په غږ کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٣٨. وروستاري غږ Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرګنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٣٩. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

٤٠. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ١

٤١. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، هيا ه . : daɾə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftará

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtaxará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۳۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ ده، ،، ابېڅه) کچه: ۱۶

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۶

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو ،،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۵۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنو ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي ، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا ، ځانکړي، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۸۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۱۶

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۶

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه: ۱۰

۵۱. دیفتنکونه (غږگږون)، ناتروپیکي، تروپیکي، سترېل، اوسترېل، پارانوپیکي، بلنوپیکي،
اندېښنې او هیجانې چې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کړه شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۶

۵۳. خبرداری (Caution) : ۲

۵۴. کنترول کي (In control) : ۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انګر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

٩.٥ چ. د یوې بې سروبوله انګرې له مخې د جانان ،، پښتو لنډیو کې
محرومیت ،، په پورتنۍ ،١٥. ، ګڼه څپرګی یا برخه کې د چ (چې) ابېڅې
لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

٩.١٥ سرلیک، څېره ٢. چ جانان ،، پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیګیو او مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو انګر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ٩.١٥ سرلیک او څېره ٢. چ کې:

١. څېره ٢. چ جانان ،، پښتو لنډیو کې محرومیت ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیګیو او
مصری یو کچه، ١٣٨٥ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

٢. ګڼه: ١٨

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: جانان

٤. لیکي / لیکنه: پښتو لنډیو کې محرومیت

٥. چاپ کال / نا چاپ: ١٣٨٥ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیګی او مصری: ١٨

٧. لنډۍ Lándéy: ٤

٨. ټپې Tapé: ٦

٩. ټیګی Tikéy:

١٠. مصری Mésréy: ٨

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy:

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé:

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیګی Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ٤

١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ٦

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
خپرنچوپړي (ریسرج پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:**

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:** ۸

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará (كفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۲

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۴

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه :: xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه :: konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه :: daʔə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه :: konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ ده، ،، ابېڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو ،،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي ، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۸

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېتوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنکونه (غږکڅږون)، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۱۰

۵۴. کنترول کې (In control) : ۱

۱۰. ۵. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د فیاض علی شاه اخونزاده په پورتنی، ۱۵، گڼه څپرکي یا برخه کې د څ (ځې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۰. ۱۵. سرلیک، څېره ۲. څ، د پښتو اولسي شاعري کې د تپې اهمیت،، فیاض علی شاه اخونزاده، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلتنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېرنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو انگر څېرنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۰. ۱۵. سرلیک او څېره ۲. څ کې:

۱. څېره ۲. څ، د پښتو اولسي شاعري کې د تپې اهمیت،، فیاض علی شاه اخونزاده، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۱

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: فیاض علی شاه اخونزاده

۴. لیکي / لیکنه: د پښتو اولسي شاعري کې د تپې اهمیت

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری: ۲۴

۷. لنډۍ: Lándéy: ۵

۸. تپې: Tapé: ۷

۹. ټیکي: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۷

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۵

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۳

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې Tapé: ۵

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یوانگر
خپرنچوپړي (ریسرج پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې** Related to women؛ **تیکي** Tikéy:

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې** Related to women؛ **مصری** Mérséy: Y

۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري يا رښتې پښلې هې ،، ه،، څخه

مخکې اېښخه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۱

۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۶

۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې تپې Tapé:

۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ١

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٧

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ٤

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیتي، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۴۸

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۲۴

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۵۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سرنښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت ښيي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۱۲۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۲۴

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۴

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې
خوږ یا ټېتوالي وي): ۱۰

۵۱. دیفتنکونه (غږکڅږون)، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۱۳

۵۳. خپرډاری (Caution) : ۱۰

۵۴. کنترول کې (In control) : ۱۰

د لنډۍ یو، تپو، ټیکو یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۱.۵. خ. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د محمد حامد حلیې، د لنډۍ د
کلونوپه سمندر کې، په پورتنۍ، ۱۵، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (څې)
ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۱.۱۵ سرلیک، څېره ۲. خ محمد حامد حلیې، د لنډۍ د کلونو په سمندر کې، په دې لیکنه
کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۱.۱۵ سرلیک او څېره ۲. خ کې:

۱. څېره ۲. خ محمد حامد حلیې، د لنډۍ د کلونو په سمندر کې، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۶ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۵

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: محمد حامد حلیې

۴. لیکي / لیکنه: لنډۍ د کلونو په سمندر کې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۶ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصری: ۴۳

۷. لنډۍ: Lándéy: ۱۳

۸. ټپې: Tapé: ۷

۹. ټیکې: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۲۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۷

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټپې Tapé: ۴

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۱۶

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۶

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپې Tapé: ۳

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسچ پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ تیکي Tikéy:**

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:** Y

۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۷

۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ،، ه ،، څخه

مخکې اېښته نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۵

۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگه، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) دېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۱

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۵

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې تپې Tapé: ۱

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،،: xpálə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،،: konatawará, zargará, kaftará

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپړنچوپړي (ریسـرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٧

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۳

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ٨٦

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ٤٣

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ٤٣

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ٩٤٦

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي، ټینګې، لهجې، ټاکیدي: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانګري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ٢١٥

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنګتوک مېچې کچه: ٤٣

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ١٤

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنګتوک مېچې کچه (چې ترنګتوک په کې
خوږ یا ټېټوالي وي): ١٠

٥١. دیفتنګونه (غږګڅرون)، ناتروییګي، تروییګي، ستریل، اوستریل، پارانویییګي، بلنویییګي،
اندېښنې او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ٣٣٦

٥٣. خپرډاری (Caution) : ١٦

٥٤. کنترول کې (In control) : ١٦

٥. ١٢. خ. د یوې بې سروبوله انگړنې له مخې د ولایت خان خدران، د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې، په پورتنۍ، ١٥.، گڼه څپرکي یا برخه کې د خ (څې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

١١.١٥ سرلیک، څېره ٢. خ ولایت خان خدران، د پښتو لنډۍ یو په اړه یوه څو خبرې، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٧ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو انگړ څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ١٢.١٥ سرلیک او څېره ٢. خ کې:

١. څېره ٢. خ ولایت خان خدران، د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکو او مصری یو کچه، ١٣٨٧ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

٢. گڼه: ١٦

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: ولایت خان خدران

٤. لیکي / لیکنه: د پښتو لنډیو په اړه یوه څو خبرې

٥. چاپ کال / نا چاپ: ١٣٨٧ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکې او مصری: ٣٥

٧. لنډۍ: Lándéy: ٨

٨. تپې: Tápé: ١٢

٩. تیکې: Tikéy:

١٠. مصری: Mésréy: ١٥

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ: Lándéy: ٥

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې: Tápé: ٧

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکې: Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری: Mésréy: ١٣

١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ: Lándéy: ٣

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ٥
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tiké:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ٢
١٩. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٥
٢٠. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ٢
٢١. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
٢٢. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
٢٣. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
٢٤. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará (اره، ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
٢٥. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ٣
٢٦. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ٦
٢٧. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
٢٨. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ٣
٢٩. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،، : xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
٣٠. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará:

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

٣١. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

٣٢. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

٣٣. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

٣٤. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

٣٥. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :. xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

٣٦. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

٣٧. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٣

٣٨. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٦

٣٩. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

٤٠. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ٦

٤١. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :. daʀə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftar

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ٧٠

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ٣٥

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ٣٥

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،،
سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ٧٧٠

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ١٧٥

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ٣٥

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ١٤

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې
خوږ یا ټېتوالي وي): ٢١

٥١. دیفتنکونه (غږکڅرون)، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښنې او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ١٢٦

٥٣. خپرډاری (Caution) : ٢٠

٥٤. کنترول کې (In control) : ١٠

١٣.٥ د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن په پورتنۍ ،١٥، گڼه څپرکي یا برخه کې د د (دې، دال) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

١٣.١٥ سرلیک، څېره ٢. د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او مصری یو کچه، ١٣٨٩ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ١٣.١٥ سرلیک او څېره ٢. د کې:

١. څېره ٢. د آلمان ږغ راډیو، په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟ ،، حبیب الله رفیع د مرکې کښلی متن، لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکیو او مصری یو کچه، ١٣٨٩ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

٢. گڼه: ١٢

٣. راتولونکي / لیکونکي نوم: حبیب الله رفیع

٤. لیکي / لیکنه: په پښتو کې لنډۍ څه ته وایي؟

٥. چاپ کال / نا چاپ: ١٣٨٩ لېږدی

٦. ټول ټال لنډۍ، تپې، تیکی او مصری: ١٤

٧. لنډۍ: Lándéy: ٢

٨. تپې: Tapé: ٤

٩. تیکی: Tikéy:

١٠. مصری: Mésréy: ٨

١١. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ: Lándéy: ٢

١٢. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې: Tapé: ٤

١٣. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکی: Tikéy:

١٤. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری: Mésréy: ٤

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپر نچوپړي (ریسرج پانې)

- ١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lándéy:
- ١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Tapé:
- ١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:
- ١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ٤
- ١٩. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
- ٢٠. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢١. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٢. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ١
- ٢٣. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٤. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zagará, kaftará (كفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ٢٥. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:
- ٢٦. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ٣
- ٢٧. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ١
- ٢٨. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:
- ٢٩. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

٣٠. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftará
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زركره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپي Tapé:

٣١. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غبر کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

٣٢. وروستاري غبر Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او پنه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

٣٣. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

٣٤. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - : má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې ټيکي Tikéy:

٣٥. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، هيا ه . : xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

٣٦. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftar
ará, ar, baxtawará, (كفتره، زركره، كوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټيکي Tikéy:

٣٧. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - : waná (څرگند واو يا وې بېواک ،و،، په غبر کلمې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٣

٣٨. وروستاري غبر Suffix Voice؛ پنه - : iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې
سره راشي) پينه او پنه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ٢

٣٩. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - : ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

٤٠. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - : má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy: ٣

٤١. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، هيا ه . : daɾə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٢. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، هيا ه . : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ٢٨

٤٤. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ١٤

٤٥. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ١٤

٤٦. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ٣٠٨

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنتو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ٧٠

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ١٤

٤٩. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ٦

٥٠. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې
خوږ یا ټېتوالي وي): ٨

٥١. دیفتنکونه (غږکڅږون)، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

٥٢. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سغې شوې) : ٤

٥٣. خپرډاری (Caution) : ٣

٥٤. کنترول کې (In control) : ١

۱۴. ۵. د - ۱. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د حبيب الله رفيع د هارون حکيمې د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ،، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، په پورتني ،۱۵. ، گنه څپرکي يا برخه کې د - ۱. (دې يا ، دال ، - یوه) برخه لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۴.۱۵ سرلیک، څېره ۲.د- ۱ حبيب الله رفيع د هارون حکيمې د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ،، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،، (حبيب الله رفيع، ۲۰۱۰ زېږدي، د هارون حکيمې مرکه) په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدي، (گنه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې يا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او مصری یو انگر څېړنچوپړو يا ريسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د- ۱ کې:

حبيب الله رفيع د هارون حکيمې د مرکې د پوښتنو ځوابونو کې ،، د پښتو لنډيو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسوي ،،: په هغه برخه کې چې ما په دې ليکي کښلی دی په ۱۵. د - ۱ برخه کې. د عیبونو او تېروتنو اندازه: ۱۷ ده او کره شوې Action Req'ed، ټول دغه برخه کنټرول کې In (control) ده اوس، څېرداری (Caution) ۱۰ لس ځایو کې ورته دی د کره لیکلار له مخې، په وت، ې، ترېښتي، نخښې، کره وبيکي، د ويکیو جمع، د چپه پېښ خپلې غونډلې پسې نه کښل، او نور په خپله کښلې کې دې و کوري او له دې سره دې پرتله کړي، یوه عیب، یوه عیب به لېیل شي (شاهدي و وایي) او ایبېره يا (اېره، اېره، حاصل، ثمره) به په رڼو سترگو و مومي.

ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری په کې ۲۵ دي، ۹ په کې لنډۍ دي: د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۸ يې سرو ته منسوبې دي او یوه يې ښځو ته منسوبه ده. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند او يا وې بېواک ،،و، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲، وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بېنه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۴، وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ،، ه، څخه مخکې

۷۰ چوپړی

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگړ
څپر نچوپړي (رېسـرچ پانې)

اېڅه نې،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱، وروستاري غږ Suffix Voice؛
زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲ دې.

۵ په کې ټپې دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۳ یې سرو ته منسوبې
دي او ۲ یې بنڅو ته منسوبې دي. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې
،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱، وروستاري
غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۴
دې.

۱۱ په کې مصری دې د ۱۴.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د - ۱ برخې په آر (اصل) کې، ۶ یې سرو ته
منسوبې دي او ۵ یې بنڅو ته منسوبې دي. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو
یا وې بېواک ،، و،، په غږ کلکې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳، وروستاري
غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه
او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵، وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má
(maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۳ دي.

۵. ۱۵. خ. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د محمود نظري ،، په لنډیو کې
طنزي او خندونکي توکي ،، په پورتنی، ۱۵. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د د
(ډې یا ، ډال ،) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرکندول چې
رونوي کتنه داسې:

۱۵.۱۵ سرلیک، څېره ۲. د محمود نظري ،، په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې
لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې بنودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۵ سرلیک او څېره ۲. د کې:

۱. څېره ۲. د محمود نظري ،، په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۴

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: محمود نظري

۴. لیکي / لیکنه: په لنډیو کې طنزي او خندونکي توکي

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی

۶. ټول تال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۴۰

۷. لنډۍ Lándéy: ۱۰

۸. تپې Tapé: ۸

۹. ټیکې Tikéy:

۱۰. مصری Mésréy: ۲۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۷

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۱

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۳

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصري یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

- ۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé: ۷
- ۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټيکي Tikéy:
- ۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصري Mésréy: ۱۳
- ۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۲
- ۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۴
- ۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې ابڅخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۴
- ۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه يا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftará (اره، ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
- ۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۳
- ۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: ينه - iná: (څرگنده يې يا لنډه يې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۳
- ۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé: ۲
- ۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه يا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
- ۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftará:

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar,

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده يې یا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۶

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۱۱

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará,

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۸۰

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۴۰

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د نه ماتیدونکي پېنبله (حکمي قافیه) کچه: ۴۰

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۸۸۰۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي، ټینګې، لهجې، ټاکیدي: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانګري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۰۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د ترنګتوک مېچې کچه: ۴۰

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د لور ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کيسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصرۍ یې بولي او پاتیدشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۳

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو د خوږ ترنګتوک مېچې کچه (چې ترنګتوک په کې
خوږ یا ټېټوالي وي): ۲۷

۵۱. دیفتنګونه (غږګډون)، ناټروپیکي، تروپیکي، سټریل، اوسټریل، پارنویپیکي، بلنویپیکي،
اندېنېږي او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سځې شوې) : ۱۷

۵۳. خپرډاری (Caution) : ۱۶

۵۴. کنټرول کې (In control) : ټول

۱۶.۵ ر. د یوې بې سروبوله انگرېزې له مخې د سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د
تپې یا لنډۍ مقام ,, په پورتنۍ ،۱۵. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ر (رې)
ابېڅي لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

۱۶.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام ,, په دې لیکنه
کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکیو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۶.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر سرباز خان ,, پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام ,, په دې لیکنه کې د لنډۍ یو،
تپو، ټیکیو او مصری یو کچه، ۱۳۸۹ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۱۹

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: سرباز خان

۴. لیکي / لیکنه: پښتو ادب کښې د تپې یا لنډۍ مقام

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۹ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری: ۶۷

۷. لنډۍ: Lándéy: ۳۴

۸. تپې: Tapé: ۱۵

۹. ټیکی: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۸

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۴

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۸

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکی Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۹

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې Tapé: ۷

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یوانگر
خپرنچوپړي (ریسرج پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ تیکي Tikéy:**

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:** ۹

۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۶

۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده بې يا لنډه بې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۸

۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري يا رښتې پښېلې هې ،، ه،، څخه

مخکې اېښخه نې ،، ن،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگړه، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو يا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۳

۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده بې يا لنډه بې ،، ي،، په غبر جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé: ۸

۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې تپې Tapé: ۴

۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،، : xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې تپې Tapé:

۳۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه يا ه ،، : konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftar,

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱۲

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۵

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʀə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará,

ará, ar, baxtaxarâ, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۱۳۴

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ ده، ،، ،، ابېڅه) کچه: ۶۷

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پېنبله (حکمي قافیه) کچه: ۶۷

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو، ،،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۴۷۴

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۳۳۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۶۷

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۳۸

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېټوالي وي): ۲۹

۵۱. دیفتنکونه (غږکڅږون)، ناتروییکی، تروییکی، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېنېږي او هیجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۳۳۳ ■

۵۳. خپرډاری (Caution) ● : ۴۰

۵۴. کنترول کې (In control) ✓ : ټول

د لنډۍ یو، تپو، ټیکو یو او مصری یو انگر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

۱۷.۵ ر. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د پوهنمل سرفراز مومند ن، د
دپیلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه،، په پورتنۍ، ۱۵،، گڼه څپرکي
یا برخه کې در (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې
رونوي کتنه داسې:

۱۷.۱۵ سرلیک، څېره ۲. ر پوهنمل سرفراز مومند څخه، د دپیلوم انجنیرعبدالکادر مسعود
غوښتنه،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی،
(گڼه یې په: دانې)

زما پلتنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او
مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي ټوک، ۱۷.۱۵ سرلیک او څېره ۲. ر کې:

۱. څېره ۲. ر پوهنمل سرفراز مومند څخه، د دپیلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه،، په
دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکو او مصری یو کچه، ۱۳۹۱ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهنمل سرفراز مومند

۳. لیکي / لیکنه: د دپیلوم انجنیرعبدالقادر مسعود غوښتنه

۴. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۱ لېږدی

۵. ۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکې او مصری: ۲

۶. لنډۍ Lándéy: ۲

۷. تپې Tapé:

۸. ټیکې Tikéy:

۹. مصری Mésréy:

۱۰. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۲

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé:

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکې Tikéy:

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy:

۱۴. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټپي Tapé:
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: ټیکي Tikéy:
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy:
۱۸. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará (ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice: ونه - waná: (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice: ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice: زورکی ، ه یا ه ،: xpalaθ, maγolaθ, xwalaθ, tralaθ (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپي Tapé:
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice: زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará,
ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند او یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره
راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې
سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری
Mésréy:

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې
شوې مصری Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :: daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،
خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :: konatawará, zargará, kaftará,

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۴

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۲

۴۴. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۲

۴۵. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو ،،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۴۴

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د زورنو(خجیزو، خجونو، اکسنټو ،، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نښې ، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نښي،: ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نښې: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۱۰

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۲

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکي او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱

۴۹. د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
خوږ یا ټېتوالي وي): ۱

۵۰. دیفتنکونه (غږکڅرون)، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :

۵۱. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) : ۳۶۶ ■

۵۲. خپرډاری (Caution) ● : ۱۳

۵۳. کنترول کې (In control) ✓ : ټول

۱۸.۵ ز. د پوهندوی لال باچا ازموڼ په پورتنی، ۱۵.، گڼه څپرکي یا برخه کې د ز(ې) ابېڅې لیکنه کې وبار(عیبونه) او تېروتنې:

ماته ټول گران دي، لږ به دا را و سپړو او د پوهاند مجاور احمد زیار د ذهن په پل به خپل پل کپړم. ، په پښتو کې د نورو ژبو پورویونه له ژبپوهنیز او نروال دود یا دوي پر بنسټ ترکېدونه له پښتو وینک، لږ او ډېر مانیز اړونک سره راخپلول په کار دي، لکه: گاډی (کاري)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صبح)، میرات (میراث) د تباوه او برنېد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر) ... پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرشته، پراخ، خپه، خپگان، کمیسی یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یوه لږ نور داسې ویبونه د ډېرو آږوهانو (ابټېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې ناعربي یا عربي شوي(معرب) کڼل شوي او یا هم په ټکروبي (تصادفي لغات) زیاده شوي دي.،، (مجاویر احمد، ۴۹ چوپړی).

نو که ازموڼ ټکر وی یا جنګېدلي ویيکي، ټکر وییویکي (تصادفي لغات) مېسره گڼلی وی، نو بیا به یې شېر، معرب نه لیکلی یا شعر به یې نه لیکه، شېر به یې کښلی وی، او مصره یا مصری به یې مېسره یا مېسری نه لیکلی، دا چې ډېره کره هم ده په پښتو کې چې همداسې لوستل کېږي هم مېسره د ټولو پښتنو گړدود دی. په همدې اواز یا غږ له خولې څخه راوځي، خو د دې وی (لغات) رته اړیکه له مصر سره ده، او مصر لرغونی منل شوی نوم دی. الله ج هم مصر کښلی، د الله کتاب کې هم مصر دی، اصحابو کرامو هم مصر لیکلی دی، ایجېپټ ورته انگرېزان وايي، امپراتور احمدشاه بابا ابدالي دراني هم مصری په خپلې یوې کاکړۍ کې ویلی دی ،، **دوې یې لېڅې مصری تورې، تل وهي د سر مری،،** (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۹۱ چوپړی).

نو چې مېسرې مصري ولیکم دلته انډول به برابر شي، ځکه دوی خپله شېر نه دی لیکلی پر ځای یې شعر لیکلی دی. د څپو له پامه دواړه دوې څپېزې راځي، خو مېسرې وی پښخه ابېڅې ده او مصري څلور ابېڅې ده، نو د ویبپوهني له پامه مصري وی اقتصادي هم راځي چې لږ تورې په کې دي او لنډ هم ویل کېږي.

په آر (اصل) کې مسره د بیت یوې برخې یا د یوه بیت نیمه برخه (نیم بند، نیمه کړی) ته وايي. چې لنډۍ، تپې، تیکي او مصری له دوې مسرو چې لومړۍ مسره یې ۹ څپو څخه رغول شوې وي او دویمه مسره یې له ۱۳ څپو څخه رغول شوې وي چې نوموړې ټولې یوه بیت شېر دی.

دلته پوهندوی لال باچا ازمون مسره وییوکی یا وی، مېسره بللې او لیکلې یې ده، اوستاد حبیب الله د مسره وی یا لغات مسره بللی، او ډېری نور یې هم لیکي. خو کره بیا څېړنوال پوهان دوست محمد دوست او پوهاند محمد اسمعیل مسره لیکي، زه هم په همدې اندیم چې نه خو په دې وی کې مې (م یا میم) زبر لري چې د پوهاند مجاویر احمد زیار خبره ومنم چې ترې ورسته اوږده، ې، وکېنل شي. نو مسره لیکل کره دي. باید مېسره ونه لېکل شي.

بله دا ده چې مسره یوې غونډلې ته وایي، چې دوې غونډلې بیا یوه مصره یا مصری کېږي. د دوی ترمنځ تعریف کې ډېر توپیر شتون لري.

ز. د یوې بې سروبوله انگرېزي له مخې د پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دویتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتي ځنې راخستې، دویتي او تله یې پاتې. په پورتنۍ ۲.،،، گڼه څپرکي یا برخه کې دز (زې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دویتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتي ځنې راخستې، دویتي او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکي او مصری یو کچه، ۱۳۹۴ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، تیکي او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۲ سرلیک او څېره ۲. ز کې:

۱. څېره ۲. ز پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دویتي پرته!،،، کړې.
۲. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتي ځنې راخستې، دویتي او تله یې پاتې په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، تیکي او مصری یو کچه، ۱۳۹۴ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)
۳. کتنه: ۲۰
۴. راتولونکي / لیکونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون
۵. لیکي / لیکنه: پوهندوی لال باچا ازمون، د لنډۍ او دویتي پرته!،،، کړې. ما ځنې لنډۍ او د پر تریشتي ځنې راخستې، دویتي او تله یې پاتې
۶. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۴ لېږدی

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

۷. تول تال لنډۍ، تپې، تیکی او مصری: ۶۵
۸. لنډۍ Lándéy: ۲۶
۹. تپې Tapé: ۲۸
۱۰. تیکی Tikéy: ۱
۱۱. مصری Mésréy: ۱
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۱
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۸
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تیکی Tikéy:
۱۵. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۵
۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۱۵
۱۷. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې Tapé: ۱۸
۱۸. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تیکی Tikéy: ۱
۱۹. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: مصری Mésréy: ۵
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۶
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بیڼه او یڼه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱۰
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري یا رښتې پښېلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۹
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará :، ará, ar, baxtarawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچو پړي (رېسـرچ پانې)

۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۴

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱۳

۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۴

۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۷

۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará

۳۲. ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرکنده یې یا لنډه یې ،،ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy: ۱

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه .: xpalə, maʎolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا ه .: konatawará, zargará, kaftará

۳۹. ará, ar, baxtawará, (كفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرکند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څپرښچوپړي (ریسرج پانې)

٤١. وروستاري څپر Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرگنده یې یا لنډه یې ،، ي ،، په څر جملې، غونډلې

سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوي مصری Mésréy: ٨

٤٢. وروستاري څپر Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوي مصری

Mésréy:

٤٣. وروستاري څپر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجبوله هي) مه؛ سره بشپړې

شوي مصری Mésréy: ٢

٤٤. وروستاري څپر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،، darə, xpalə, maʎolə, xwalə, tralə:

(ترله، خوله، مغوله، خپله، ډرېه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوي مصری Mésréy:

٤٥. وروستاري څپر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه یا ه ،، konatawará, zargará, kaftará:

٤٦. ará, ar, baxtawará, (كفتره، زكره، كوناټوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره

بشپړې شوي مصری Mésréy:

٤٧. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند

یا مسره د پیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ١٣٠

٤٨. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چي یکر، یوون، مفردو وی یې لږ یا

ردیف دی؛ د هي ,, ه ,, ا بېڅه) کچه: ٦٥

٤٩. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پېنبله (حکمي قافیه) کچه: ٦٥

٥٠. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,,

Syllables, د ا بېڅو شمېرلو) کچه: ١٤٣٠

٥١. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو ,, لفظ،

د موسیقي نوټونه: د خج نېې: د تورې په سر نېې , چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او

ردوالي، کیفیت نېې: ټینکې , لهجې : تاکيدي: بیلونکی نېې: د وینا , خانکري، خاص او بېل

، ډولونه: Accents, Morphemels, ,,) کچه: ٣٢٥

٥٢. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچي کچه: ٦٥

٥٣. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسري پایني څپه یا

خوږه غري اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگړ
څپرښچوپړي (ریسرچ پانې)

- کیسو (داستانی) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غبر
په څور راځي دي (مېچې کچه: ۳۲
۵۴. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د څور ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې په
څور یا تېتوالي وي): ۳۳
۵۵. دیفتنگونه (غبرگغرون)، ناتروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارانویکي، بلنویکي،
اندېسني او هیبجاني چې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه! ... :
۵۶. کره شوي Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوي) : ۱۲۶ ■
۵۷. خبرداری (Caution) : ۱۵ ●
۵۸. کنټرول کې (In control) ✓: ټول

۱۹. ۵. ژ. د یوې بې سروبوله انگېرنې له مخې د عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ،۱۵. ، گڼه څپرکي یا برخه کې د ژ (ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې رونوي کتنه داسې:

لومړی دا چې عبدالباري جهاني ،، د پښتو په پښتو تشریحي قاموس لومړیتوک ، آ- پ ، کې چې په ۱۳۵۸ زېږدي کې د لېنډۍ په میاشت کې د خوشحال خان خټک په درېسوم تلین د نروال سیمینار په اړه خپور شوی وو، چې له آ ابېڅې پیل او په پ ابېڅې پای شوی وو، ټول ۹۵۸ چوپړو کې دی. چې ۹،۵۰۰ پښتو وی لري. د افغانستان د علومو اکاډیمي د ژبو او ادبیاتو انستیتیوت د ژبپوهني څانگه خپور کړی وو ،، (مسافر ، ۱۳۵۸ لېږدي). د دې کتاب د لیکونکي ډله کې په ۱۴ گڼه کې د الف په یوه برخه کې عبدالباري جهاني وو.

او دی دې ،، یوه ځل بیا د لنډۍ یو په باره کې ،، په لیکنه کې داسې ،، ۶۴۲،، تېروتنې و کړي، ځکه چې دا نو بې غوري ده بې میني ده، بې پامي ده له خپلې ژبې سره!!، که لیکنه دې خپله نه خپروې بیا هم ستا اړوند راځي. که بل تن بې خپروي، لږ تر لږه خو بې یوه وار له خپل پام څخه تېره کړه!!، بیا بې پورته کړه په کښلو، اوبیانو او مهالنۍ یو کې!!؟.

ځکه ده ته له ما نه ډېر معلومات شته دی، چې د امریکا په دومره مسافری کې بې په زرگونو گڼه چوپړي یا پانې، صفحې بې د اېنگلېسي ژبې له مخه تېرې شوې دي، په کې یوه اېنگلېسي ناکره وی یا لغات کله لیدلی چې هغوی دې خپور کړی وي!!.

۱. دا ځکه کارم چې هېڅ څوک او حتا دوی نو بیا ولې خپلې ژبې سره داسې چلند کوي. کره لیک دود ته پام نه کوي، که یوه وت (سپېس، فاصله)، غلت وي، بیا هم ناسم کار دی، که د خپلې ژبې سرلوری پسې کړي.

۲. کوشنی شین یا ش (شې، شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری به د پښتو له ابېڅو ورک کړی، لکه : اسمان شین ده! ؛ تاسو به و کښئ چې : اسمان سین ده!،. شي به سي ليکي او داسې نور.... هېڅ څوک رانه خوابدي نه شي. زه هم د خپلې ژبې گټې له پاره وایم. تر کله به همداسې درومو، همدومره ریفرنس بس نه دی.

الف. تاسو د حاجي میرویس خان هوتک بابا د زوی، شاه محمود هوتک، د هغه ملګری

محمد هوتک د ،، پټه خزانه ،، مینوال او لیکوال د کندهار سرغندوي سټې دي. ،، زموږ

پادشاه، او د ښالم خیلو(حاجي میرویس خان پلار ښالم خان) د زړه سر شاه حسین خلد الله

ملکه وسلطنة، په خپله هم د بنې وينا خاوند او د پښتو د شعر شوقمند دی... (محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸ لېږدی، ۳ چوپړی)، له دوی نه هم تاسو غوره او ښه کندهاري پښتانه یی!!؟

۱. هغوی هم ښ (بنې، غټ شین) د پښتو ابېڅې شلم توری. ش (شې، شین، کوشنی شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری نه دی کښلی (لیکلی). ښه یې شه نه دی کښلی، پښتو یې پښتو نه دی کښلی، پښیمان یې پښیمان نه دی کښلی، ښار یې ښار نه دی کښلی، دښن یې دشن نه دی کښلی، غښتلیو یې غښتلیو نه دی کښلی، کښنود یې کښنود نه دی کښلی....

۲. هغوی هم ش (شې، شین، کوشنی شین) د پښتو ابېڅې نولسم توری. س (سې، سین) د پښتو ابېڅې اتلسم توری نه دی کښلی (لیکلی). لکه: شې یې سې نه دی کښلی، شوي یې سوي نه دی کښلی، شو یې سو نه دی کښلی....

۳. هغوی هم ږ (ږې) د پښتو ابېڅې اولسم توری. ژ (ژې) د پښتو ابېڅې سپارسم توری نه دی کښلی (لیکلی). لکه: ږغ یې ژغ نه دی کښلی، کږي یې کږې نه دی کښلی، ترهږي یې ترهږې نه دی کښلی، کښل یې کښل نه دی کښلی، مږي یې مږې نه دی کښلی، ږلی یې ژلی نه دی کښلی، کږدی یې کږدی نه دی کښلی، کږدی! یې کږدی! نه دی کښلی، کور یې کوژ نه دی کښلی، ږوب یې ژوب نه دی کښلی، ږنگوری (انکور وږی) یې ژنگوری (انکور وژی) نه دی کښلی، ږور، زور یې ژور، زوژ نه دی کښلی، ږیرخړلی یې ژیرخړلی نه دی کښلی....

که په خوله یې تلفظ و کوي دا د سیمو لهجه ده هغه باکه نه لري، ولې!!؟؟ کښل یې دېره باکه لري او نوې کره پښتو لیک دود ته سر دردی او رنځ دی، یوه پښتو کره پښتو یوازې په کار ده مور ته اوسمهال، تاسو لنډ پرلنډ (په لنډو) لنډ پېړي (لنډ پړاوي) مه کېږئ دا په آر (اصل) کې اصیلو پښتنو نه دی کړی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنگي (لنډ عمري) دي، په

هیڅ بڼه به په یوه پښتو کره پښتو ته بوژن (دهشت) نه شي کېدلې. زه په دې باندې لېلیم (شاهدي وایم، یا للم) چې دا به بایزه (ناڅیزه) بېره (ثمره) و لري.

دا په ډانکپیلې وینا ده چې ،، څه چې وایو هغه لیکو او څه چې لیکو هغه وایو.؛ پرته د پښتو له لهجو څخه.،،

ځکه ځینې لحنې وې ابېڅه یې ابېڅه لولې: لکه توت ته تیت وایي، خوست ته خېست،.... ځینې بیا ح ته یې ټکې څې وایي. زیږ الله ته بیڅ الله وایي، حلوا ته خلوا وایي.... ځینې غښتلي ته غښتلی وایي، کوشن ته کوشش وایي، دښن ته دشن وایي، بڼه ته شه وایي، کور ته کوژ وایي، مور ته موژ وایي.... . او شي ته سي.... . داسې نور چې دوېم بڼه کېدل یې نا کره دي. په خوله ویل یې باکه نه لري. خو کېدل یې اړین دي.

د پورتني یو ۳ برخو له پاره مې ټوله پټه خزانه په غور څو وارې کتلې ده، د څېړنې سپړلو له پاره چې پورتني ابېڅې په کې کېدل شوي دي، په خپلو سترگو و وینئ!.

د بابا هوتک (شیخ المشایخ، قطب العارفين او زبیده الواصلین) د بارو زوی، د تولر مسی او د بابا گلجي کروسی دی، چې په د پښتنو هوتک په اتغر (اته غر) کلات کې په ۶۶۱ لېږدي کې زېږدلی دی. محمد هوتک وایي چې

،، نکل دی چې: په هغه وخت کې به هر ځل مغولو د ارغنداو پر غاړو لوت کاوه، اتغر، اولان او کلات به یې تالا کول، بابا هوتک خپل قومونه راټول کړل، او د سره غر سره یې پر مغولو شخړه بوتله، په دې جکره کې مغول تالا شول، او د پښتنو کړندۍ یو ډېر و وژل، ما ته خپل پلار داود خان راته داسې نکل و کا، چې سور غر په دغه ورځ د مغولو په وینو داسې لجنه (لڅند) شو، چې پلوشو د لمر به برېښانده کا. په دې شخړه کې پښتانه لږ او بې ځواک وو، چې د سرو مغولو پېښه راغله، او اڅېسته یې و کا، یوه څو غښتلي د بابا هوتک خپلوان و مړل، بابا هوتک په لوړ ریغ دا سندرې لولوله، او په غښیو یې د مغولو تېرونه څېړل، غښتلیو مېرو چې دا سندرې اورېدله، په جکره تودېدل، تر څو چې سور غر یې د مغولو په وینو ولاړه او ټول یې پینا کړل، هغه سندرې زما پلار علیه الرحمه داسې راته ویلې:

پر سور غر بل راته نن اور دی وکړیه جور راته پېغور دی

پر کلي کور باندې مغول راغی هم په غزني هم په کابل راغی ،،،،،

(محمود هوتک، ۱۱۰۷-۱۱۰۸ لېږدي، ۴ او ۵ چوپړی)، (عبدالحی حبيبي، ۱۳۳۹ لېږدي، ۸ او ۱۰ چوپړی).

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انگړ څپرڼچوپړي (ریسرچ پانې)

په لاندېني انځور کې کېږي، بهېږي، ترهېږي، باندې، دې، ې، پښتونخوا، غښتلیو او نور کره کښلې دي یوازې راسئ، سئ یې نا کره کښلې دي چې د تلفظ بڼه یې کښلې ده.

خو په دوېم انځور کې په خپله د پټې خزانې لیکونکي له نن څخه ۲۸۸ کاله وړاندې، د علیین مکان (خوشحال بیګ یا خوشحال خان) په اړه +کښلې دي چې ،، په کال (۱۱۰۰) سنه هجرې کې وفات شو.،

(محمود هوتک، ۱۱۰۸-۱۱۰۷ لېږدی، ۴۰ چوپړی)، (عبدالحي حبيبي، ۱۳۳۹ لېږدی، ۸۰ چوپړی).

په همدې بڼه یې د علیین مکان (خوشحال خان خټک شعر کې، ټول رديفونه شي دی کره کښلې دی له، راشې، شوم سره.

نو د دې له پاره دا په ډاګه شوه چې، محمود هوتک د شاه حسین هوتک معاصر لیک وال دا پښتو ویوکي (وی، او لغات) او تړښټې د یوه پښتو کره پښتو لیکلار ښود په شان کره یا سم کښلې (لیکلي) دي.

کره بڼه یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې کره کارول. ې (پې) ، دې، باندې، وړاندې....
۲. د پښتو ویوکيو جمع کول. لکه: توري، تېري....
۳. د ښ (ښې) کره کښل، لکه: پښتونخوا، غښتلیو....
۴. د ږ (ږې) کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....
۵. د ش (شې یا شین) کره کښل: شو، راشي، شوم، راشئ، شئ....

نا کره ، ناسم او غلټې، بڼې یې. لکه:

۱. ده اوږدې یې نا کره کارول. ې (پې) ، دی، باندي، وړاندی....
۲. د پښتو ویوکيو نا کره جمع کول. لکه: توري، تېري....
۳. د ښ (ښې) نا کره کښل، لکه: پښتونخوا، غښتلیو....
۴. د ږ (ږې) نا کره کښل. لکه: کېږي، بهېږي، ترهېږي....
۵. د ش (شې یا شین) نا کره کښل: سو، راسي، سوم، راسئ، سئ....

سندرہ لولولہ ، او په غشيو مې د مغولو ټټرونه څيرل ، غښتليو مېرو چه داسندرہ اورېدله ، به جگړه تودېدل ، تر څو چه سورغر مې د مغولو په وينو ولاړه اوتول مې پينا کړل ، هغه سندرہ زما پلار عليهالرحمه داسې راته ويلې :

يټونه

پر سور غر بل راته نن اور دئ (۱) وگړپه جوړ راته پهنور دئ [۵]
پر کلي کور باندي مغل راغي هم په غزني هم په کابل راغي

غښتليو ننگ کړئ دامو وار دئ مغل را غلي په تلوار دئ
په پښتونخوا کې مې ناتار دئ پر کلي کور باندي مغل راغي

آ ، د مرغی (۲) غښتليو راسی بر ننگ ولاړ د پښتونخوا سی
تورې تېرې ، غشی تر ملا سی پر کلي کور باندي مغل راغي

زلمو په غشيو کړئ وارونه د تېرو تورو گزارونه
ور وړاندي کړئ خپل ټټرونه پر کلي کور باندي مغل راغي

زما د زلمو و ينې بهرې مخکه او غرونه په سره کېرې
ميرخی زغلي او تر هرې (۳) پر کلي کور باندي مغل راغي

۱. : عبدالحي. حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پته خزانه، دوېم چاپ ۱۰ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزاني يوه نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحي حبيبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهني وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء،، پته خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۳۷ انځور)

تقل کا: چه خوشحال بیگ هدایه په فقه کې په پښتو راواړوله ، او ډېر کتابونه
مې وکښل ، او په کال (۱۱۰۰) سنه هجري وفات شو . محمد رسول هوتک په خپل بیاض
د خان علیین مکان ، داسې شعرونه کښلی دی ، چه زه مې هم بدې کتاب نقل کاندېم :

غزل

به کاته کاته مې سترگې په خاته شي	چه خبر دې د راتلو را باندې وشي
ته خاوس له مانه ولاړې مرورشوې	دا لخوا یاری دی هم گندی په زړه شي
چه دیدن د محبوب و کر مه تازه شم	لکه کښت چه په باران سره او به شي
گوره تارا باندې کومې کوډې وکړې	که په پښودرځنی درومم زړه مې نه شي
په ارمان د هغه وقت بم درېغه درېغه	که د زنی سبب مې بیا دما په خوله شي [۳۵]
د خپل یار د جدائی هسې کار دئ	لکه روح چه له وجوده په واته شي
بخته ! هو خبره مدد بیا راسې و کره	چه په غېر کې مې بیاتللی یار اوده شي

د «خوشحال» سلام په واړو ښو یارانو
گندی بیا مې په لیدو سره زړه ښه شي

۲: .محمد هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړي انځور. د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و
ابن قاتل الرقضة والکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د
داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسمی ته امر او لارښوونه کړې وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول
کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمیز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه
لیکي کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی.

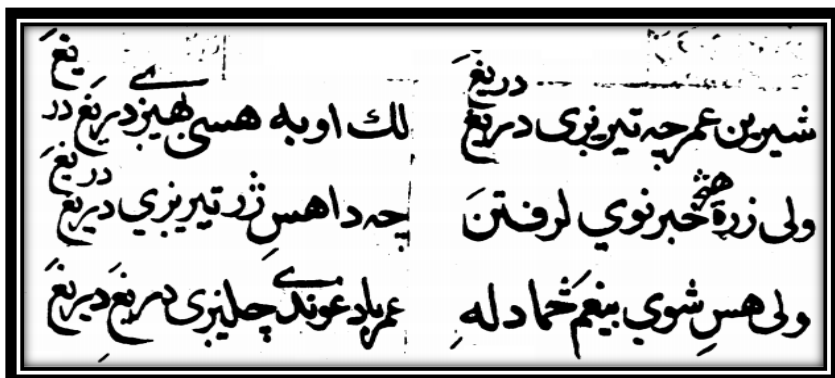
،، ښکاره دې وي، چې ما له دېرشو کلو راهیسې، د ډېرو شاعرانو د پښتنو، احوالونه راټول کړي دي، او هغه وختونه،
چې پښتونخوا پر لټو کرزېدم، له وکړيو مې ډېر ښه حالونه اورېدلي دي، اوس هغه ټول، د خپل یاد شاه ظل الله په
غوښتني کارم، د دې کتاب نوم دی ،، پټه خزانه،، ځکه چې دلته هغه احوالونه راغلي دي، چې پټ وو، او نه وو ښکاره.
خالق تعالی دې ټول مسلمانان وبخښي، زموږ د پادشاه سیوری دې تل وي، او دايم، په دغه کتاب چې ما په کښلو
ابتدا وکا، ورځ وه د جمعي ۱۶ د جمادي الثاني کال وه ۱۱۴۱ هجري. ،، (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

* ما يي انځور باسټلی دی، له A۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی، (# ۳۸ انځور)

ب. تاسود امپراتور احمد شاه ابدالي دراني بابا څخه هم تاسو غوره او ښه کندهاري
پښتانه یی!!؟

محمد حامد درانی د احمد شاه بابا مخکې په ژوندونې داسې کښلې دي، تاسو یې په دې انځور
کې و گورئ چې ش ابېڅې یې سم کارولی دی، لکه: د درېم بیت په لومړي پټ کې: ,, شوې...

شیرین عمر چې تېرېري درېغه درېغه	عمر باد غوندې چلېري درېغه درېغه
ولې زده هېڅ خبر نوي له رفتنه	په ارمان ځینې پاتېري درېغه درېغه
ولې هسې شوې بې غمه زما دله	چې مین ځبله بېلېري درېغه درېغه
که هر څو په ډېر ناز جوړې کرې مانرې	د خزان په تاو رېژېري درېغه درېغه
درېغه، درېغه اخېر درېغه زما دله	د عاشق په زړه لکېري درېغه درېغه
دا یران لکه کلونه د بهار دي	له دیدنه خون به هیري درېغه درېغه
دهجران مثال دوزخ بېلتون ډیرې	خلرشي سخت هله څرخېري درېغه درېغه
که پیدا نه وای بېلتون دیدن به مر وو	د وصال نوبت رېغېري درېغه درېغه

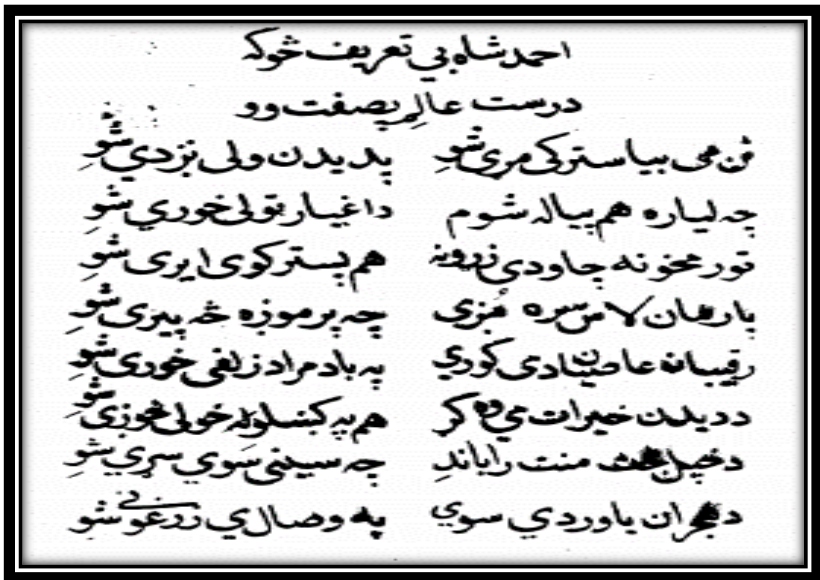
۳: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، ۲۶ چوپري او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۶۰ چوپري انځور.

محمد حامد دورانی د امپراتور احمد شاه بابا د شعرونو ديوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی، په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن وو او د پاچاهۍ درېيم کال يې و. په دې ديوان کې احمد شاه بابا ۲۷ کلنې نه د تبت عمر شعرونه خپل ملگري چې د ده خپل معاصر ليکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس ليکل، چې څه کم درې زره بيتونه کېږي، د احمد شاه بابا په ۱۱۶۰ لېږدي سپوږمېز د شاول، چې اکتوبر ۱۷۴۷ لېږدي کې احمد غوره شو او مشر و ټاکل شو او ورسته له دې په احمد شاه په نامه ياد شو په دې وخت کې ۲۵ کلن و. اوس يې د مندنې ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبېکېستان، تاشکند، ملي ليکيتون، وي سي سي اير (متحده روسيه) د څېړنو مرکز يې او شې او ، کڼه ۷۳، يې اين وي مسلسلله کڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدي دی.

* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپرو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۳۹ انځور)

دلندی یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
خپرنچوپری (ریسچ پانې)

نن مې بیا سترکې مړې شوې په دیدن ولې نږدې شوې
 چې له یاره هم پیاله شوم د اغیار تولي خوړې شوې
 تور مخونه چاودي زرونه هم په سترگو یې اېرې شوې
 په ارمان لاس سره مړي چې پر موربه څه پیرې شوې
 رقیبان عصیان دې کورې په باد مراد زلفي خوړې شوې
 د دیدن خیرات مې وگر هم په کنبلو خولې خوړې شوې
 د خپل بخت منت راباندې چې سینې سوې سرې شوې
 د هجران یاور دې شوی په وصال یې زرغونې شوې
 نیلزم ډلې ډلې درومې په ارمان پرېرې کورونې شوې
 احمد نه وایي یواځې سینې ډېرې کبابونې شوې

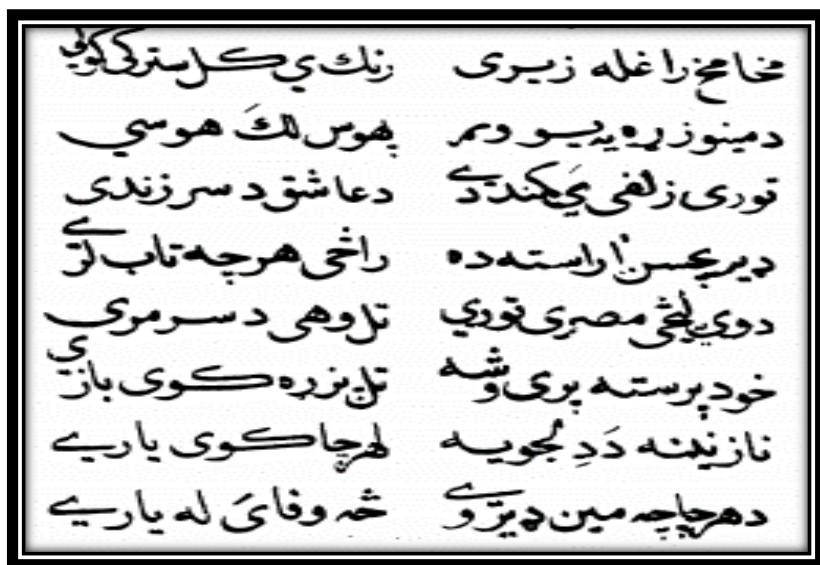
٤: محمد حامد دورانی (١٧٥٠ زېږدي، ١١٢٩ لېږدي، ١١٦٣ لېږديز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلبي نسخه، ٤٩ چوپري او د عبدالشکور، ١٣٥٧ لېږدي، ٨٣ چوپري انځور.

* ما ي انځور باسټلی دی، له A٤ يې د چوپرو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ٤٠ انځور)

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگر
 څه پرنچوپړي (ریسرچ پانې)

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا کاکړۍ دهغه په وړاندې کښلې دي. چې د لرغونې پښتو کاکړې غاړې کښلې بڼه په لاس را کوي. احمد شاه بابا دلته په دې کاکړۍ کې په شپږم پټ، بند، مسره کې هم وشه کښلی دی، وسه یې نه دی کښلی. ،، وشه ،، (محمد حامد دوراني، ۱۷۵۰ زېږدي، ۵۹ چوپړی، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۹۱ چوپړی).

مخامخ	راغله	زېری	رنک	بې	گل	سترگې	کولي
د	مینو	زړه	بې	یوور	په	هوس	لکه
هوسی	تورې	زلفې	بې	کمند	دي	عاشق	د
سر	زندۍ	دېر	په	حسن	آراسته	ده	رائی
لری	دوې	بې	لېڅې	مصری	تورې	تل	وهي
د	سر	مړی	خود	پرسته	پرې	وشه	تل
بزی	نژنینه	ده	ده	دېلجويه	له	هر	چا
کوي	یاری	د	هر	چا	کوي	یاری	یاری
له	یاری	د	هر	چا	کوي	یاری	یاری
له	یاری	د	هر	چا	کوي	یاری	یاری
له	یاری	د	هر	چا	کوي	یاری	یاری

۵: محمد حامد دوراني (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدی، ۱۱۶۳ لېږدېز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، ۵۹

چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور.

* ما بې انځور باسټلی دی، له ۸۴ بې د چوپړو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۱ انځور)

په دې انځور کې هم محمد حامد دوراني په خپل لاس د امپراتور احمد شاه بابا شعر د هغه په وړاندې کښلی دی. په دې اړه عبدالشکور رشاد هم په لاندې بڼه کښلي.

،، دا قلمي نسخه د تاشکند د ختیځ پېژندنې د انستېتیوت په کتابتون کې خوندي ده، لیکونکي یې محمد حامد درانی دی. دغه لږ معلومات د تاشکند د خطي کتابو د کتلاک تر ۲-۱۵۹۴ نمبر کتاب لاندې راغلی دی، د دې قلمي زیات ارزښت دا دی چې لیکونکي یې خپله د احمد شاه بابا معاصر دی او دا نسخه یې په خپله د احمد شاه بابا په ژوند کې لیکلې ده. د دیوان کار یې په ۱۱۶۳ هـ ق کې سرته رسیدلی دی او احمد شاه د دیوان په پای کې داسې ویلي دي،،

،، کتاب ختم په دوشنبې
مور به خو تاسې دلې
په وروستی ورځ د روژې
هزار صدو شصت و سې،،

(عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۲۵ او ۱۰۵ چوپړی)

احمد شاه بابا یوه امپراتور وو، هر انسان امپراتور جوړي دی نه شي، امپراتور الله ج مور ته دالی او رحمت را کړی وو، الله دې تل مور ته داسې دالی او رحمت را دالی کړې چې له سوري لاندې یې زموږ وکړيو ته ودنه، هوساینه، او بدایینه و کړي. دا یې زما د زړه شعر دی، بابا یوه مېرمن له هند څخه وه، که دا شعرونه نه وای مور یې غوره به چېرته له دې خبر وای چې په ایران او هند مو نغارې وړي او زوره وړه باچاهي مو پرې کړي. همدا د لرغونې پښتو شعر کښلې بڼه په لاس را کوي. بابا دلته په دې شعر کې. کره تریبتي او وی کره کښلې دي: لکه: ،، خوبښ، شنه، ښامار، غاښ، شوه، ښکاره، ښو، شوه، نه شي، پښېمانه، شوه، نه شته. ،، (محمد حامد دورانی، ۱۷۵۰ زېږدي، ۳۷ چوپړی)، (عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۷۱ چوپړی).

نن بیا هسې د گلزار په ننداره ځم
تورې سترکې سره لېانو و شنه خالونه
مسته درخته د چندن زلفې ښامار دې
هله لاندې تر هاتي اوس یې موت یم
چې رقیب د رقیبانو خدای پنا کړ
چې بر کړی مې خدای لاس پر رقیبانو
چې د هند د ملکو فتح مې روزې شوه
پر دا گرې داد دې خدای نه شي پښېمانه
معشوقې د ایران دېرې تورکې شوخې
زه تسخیر د ولایت د خدای په دا کرم
چې له یاره سره خوبښ هم کنزله ځم
ستا د لب په میو مست و مستانه ځم
رقیبان که غاښ چچي سر بریده ځم
چې دا فتح مې روزې شوه نن ښکره ځم
په ټولی د ښو یرانو همواره ځم
ترو به زه د هند پر لور په تما شه ځم
نور ایران لره په توغ په نغاره ځم
تر نکین مې ایران لاندې شاهانه ځم
خدای چې راکه تورکې هند ته دوبرله ځم
په مدد د حبیب هره خوا تزه ځم

دلندی، یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر
خبرنچوپری (ریسچ پانہی)

ن بیا هس کلزاره ننداره	چه لباره سروخون همکناره
توری سترکی سرولبانوشنه	ستولب پیمو مست متا
مست خست چند زلفی بنه مگر	رقیبا که غابنیرچی سر بریده
هله لاند تره تاوست مهوت	چه دافخ می روزی شوه ننگاره
چہ رفیق رقیبانو خدا فنا کر	په قولی دنسویارانو همواره
چه برکری محضای لاس برقیبا	تروبه زوه دهند پرلودیه تماشه
چه دهند دملکو فتح می روز شو	نور ایران لوه پتوغ پتقارہ خم
برداکری داد خدای زینما	ترنکین می ایران لاند شله
معشوق دایر ادر بر ترکی شوخ	خدای چه را که ترکی هندو
زه نخیرد ولایت د خدا پدادر	په مدد د جیب هر خواناز
چه خمار ولایت فتح روزی شوه	تروخته دیار لنازه کناره

۱۰ احمد دنیا فانی کترم چه تته
دنیا پاته لایمان ب سرو خم

۶: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي، ۱۱۶۳ لېږديز سپوږميز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، ۳۷

چوپری، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدي، ۷۱ چوپری انځور.

* ما پي انځور باسټلی دی، له ۸۴ پي د چوپرو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۲ انځور)

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ژ. د یوې بې سروبوله انگرېني له مخې د عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په پورتنۍ ،۱۵. ،، گڼه څپرکي یا برخه کې د ژ(ژې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:

۱۵.۱۹ سرلیک، څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او مصری یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده، د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او مصری یو انگر څېړنچوپړو یا ریسرچ پانو لومړي توک، ۱۵.۱۹ سرلیک او څېره ۲. ژ کې:

۱. څېره ۲. ژ عبدالباري جهاني ،، یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې ،، په دې لیکنه کې د لنډۍ یو، تپو، ټیکيو او مصری یو کچه، ۱۳۹۵ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

۲. کڼه: ۲۱

۳. راتولونکي / لیکونکي نوم: عبدالباري جهاني

۴. لیکي / لیکنه: یوه ځل بیا د لنډیو په باره کې

۵. چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۹۵ لېږدی

۶. ټول ټال لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری: ۵۱

۷. لنډۍ: Lándéy: ۲۲

۸. تپې: Tapé: ۱۸

۹. ټیکي: Tikéy:

۱۰. مصری: Mésréy: ۱۱

۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: لنډۍ Lándéy: ۱۱

۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: تپې Tapé: ۱۸

۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: ټیکي Tikéy:

۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men: مصری Mésréy: ۱۱

۱۵. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: لنډۍ Lándéy: ۱۱

۱۶. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women: تپې Tapé: ۱۰

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرج پانې)

۱۷. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکي Tikéy:**

۱۸. **▲** **ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy:** ۹

۱۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۳

۲۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا رښتې پښلې هې ،، ه ،، څخه مخکې اېښخه نې ،، ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۱

۲۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy: ۸

۲۳. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, ar, baxtawará (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lándéy:

۲۵. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،،و،، په غبر کلې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۶

۲۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده بې یا لنډه بې ،،ي،، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۲

۲۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé: ۱

۲۹. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه ،: xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

۳۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه ،: konatawará, zargará, kaftará

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټپي Tapé:

۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې ټیکي Tikéy:

۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :. xpalə, maʔolə, xwalə, tralə (ترله،

خوله، مغوله، خپله) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) دېرې لړې شتون لري؛ سره

بشپړې شوې ټیکي Tikéy:

۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وې بېواک ،و،، په غږ کلې سره

راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۲

۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يې يا لنډه يې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې

سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۵

۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری

Mésréy:

۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه — má (maná منه مجپوله هې) مه؛ سره بشپړې

شوې مصری Mésréy: ۴

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه یا ه :. daʔə, xpalə, maʔolə, xwalə, tralə

(ترله، خوله، مغوله، خپله، دره) دېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) ، ه یا ه :. konatawará, zargará, kaftar

ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره
بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پت، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند
یا مسره د پېیلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۱۰۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لړ یا
ردیف دی؛ دهې، ،، ابېڅه) کچه: ۵۱

۴۵. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۵۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خپو (خپیزو، خپې، سېلابو، هجاوو،
سیلیبلس Syllables، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۱۱۱۲

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنتو، لفظ،
د موسیقي نوټونه: د خج نېږي: د تورې په سر نېږي، چې د تلفظ د جگوالي او ټیتوالي زور، او
ردوالي، کیفیت نېږي، ټینکې، لهجې،: تاکیدی: بیلوونکی نېږي: د وینا، خانکري، خاص او بېل
، ډولونه: Accents, Morphemels،،) کچه: ۲۵۵

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنگتوک مېچې کچه: ۵۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنگتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا
خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ښه، او نه سره راځي چارباغي لغمانی یې بولي یا د
کیسو (داستاني) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیدونکي نورې چې وروستاري غږ
په خوږ راځي دي) مېچې کچه: ۱۱

۵۰. د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو د خوږ ترنگتوک مېچې کچه (چې ترنگتوک په کې
خوږ یا ټېتوالي وي): ۲۱

۵۱. دیفتنکونه (غږکڅرون)، ناتروییکی، تروییکی، ستریل، اوستریل، پارانوییکي، بلنوییکي،
اندېښني او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه! ... :

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سې شوې) کچه: ۶۴۲

۵۳. خپرډاری (Caution) کچه: ۳۷

۵۴. کنترول کې (In control) کچه: ټول

۶. په بشپړولو یې اثر

د غوښتنو ټول تال کنه او کچه یې نېغه اړیکه له ارزښت سره لري. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو د غوښتنو ډېروالی: د دوی د ارزښت ټاکلي کنه یې د غوښتنو د کچې ډېروالی دی. بېلګه یې داسې په پوښ کې کېږي او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

۱. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو د یادونکو او ویونکو د شمېر ډېر والی د دې سبب ګرځي چې د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو په غوښتنو کې هم ډېروالی راځي او په بشپړولو یې اثر غورځوي.

۲. د وګړو مینه او خوښونه له لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو سره د پښتو ژبې له شعرونو په غوښتنو کې ډېر والی راوړي.

۳. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو یادول او کښل په وګړو کې د زده کړې او لیک د چټک پوهاوي سبب کېږي.

۴. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو یادول او کښل په وګړو کې د خپلې مورنۍ ژبې د ودې او پردیو ژبې مخ ډکولو لمن غوروي.

۵. لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری چې څوک ښه لیکي او د پښتون پښت، اوبپانو، لیکیتون او یا برېښلیک لیکیتون ته یې رسوي. ډېر ښه کار کوي؛ زموږ وګړي ترې کټې اخستلی شي؛ د لید او لرلید د بریا جوګه یې ګرځي؛ که جغات په یوې کره پښتو و شي؛ ډېر به غوره او بېره یا ثمره به یې هم ډېره وي؛ په دې کې زموږ ژبې یوې کره لارې په لور مزل وهي؛ او نېغ د بریالتوبونو په فضايي ستېشن لوري ته ورځي او خپل تمځای یې جوړوي.

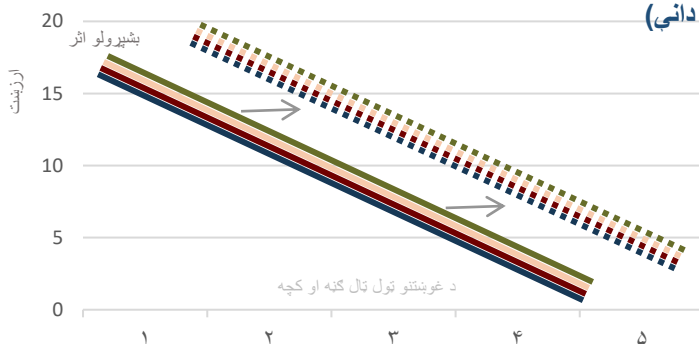
۶. ناکره کښل، لیکل، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې په پښتو کښلو (لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری) په بشپړولو یې ناوړه اثر غورځوي. ویاړ (عیبونه) او تېروتنې له هر انسان څخه کېږي، انسان په آر کې نیمګړی دی، هر تن چې څه کړي دي او کوي یې، ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، خو لیکنې او لیکي یې کښلي دي چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، که لیکنې یا کښلي یې نه وی نو هېڅ به نه وو، مور به داسې په پوځ کې کړي شيان نه درلودل. ځکه وایم چې څه یې کښلي دي چې څه په کې شته دي که هېڅ یې کښلي نه وی، نو بیا به هېڅ نه وو، د هېڅ څخه خو څه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

کنسل غوره دي، بابزه (نا څیزه) ده چې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې لري، کوم بوژن (وهشت) نه زوکړه کوي. خو ځینې بیا د یوې پښتو د نوي لیک دود، دود ته بوژن کېږي او د نوي پښتو کړۍ په خوله تنگه او په کنسلو راکړی کوي.

۷. په نوي عصر کې که کنسلې ویاړ (عیبونه) او تېروتنې و لري او په غاړه یې واخلي او د کره کولو لور ته یې رت لنډپېرې گامونه پورته کړي، نو د بریا او پرمختگ پیل به یې بېرته (بې ثمره) نه وي. ځکه په تېره کې به د تېرې کړنلارې او کړنو څخه کتنې اخیستل کېدلې، خو اوسمهاله نوې ټکنالوژۍ په نویو کړنلارو سره ترې کتنې اخیستل کېږي.
د ۷ اووه واړو د غوښتنو کرښه بنی لورې ته ځای بدلوي.

څېره ۶. ۲ الف د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه بنی لوري ته ځای بدلوي. کچه (گڼه یې په: دانې)

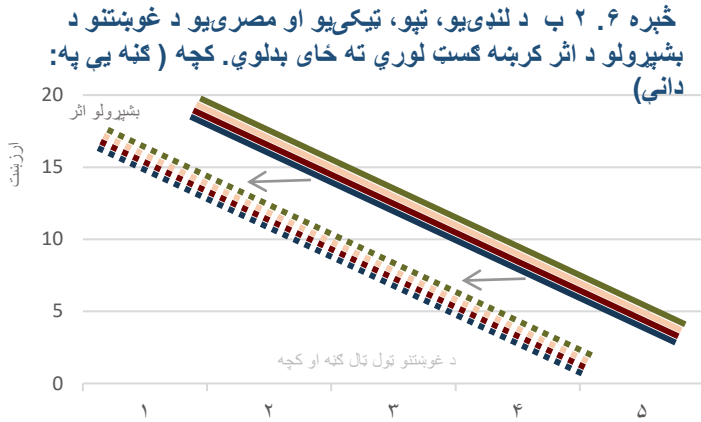
څېره ۶. ۲ الف د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه بنی لوري ته ځای بدلوي. کچه (گڼه یې په: دانې)

د غوښتنو ټول ټال گڼه او کچه یې نېغه اړیکه له ارزښت سره لري.

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو د غوښتنو کمښت او کمټون: د دوی د ارزښت ټاکلي گڼه یې د غوښتنو د کچې دېروالی مخالف یا برعکس دی.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر څپرچو پړي (ریسرچ پانې)

په هره بڼه چې د پښتو ژبې سره تمبلي، سوپي زده کړې، بې غوري، بې پامي او ناګنلېتوب په غوښتنه کې کمښت او کمټون راولي په دې خاطر چې د پښتون پښت هر دښمن د پښتو ژبې د تم کولو او د خپلې ژبې را زوکړه کول کوي.

څپره ۳.۶ ب د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه گسټ لوري ته ځای بدلوي. کچه (گڼه یې په: دانې)

د ځای بدلون د غوښتنو او وړاندې کولو په کرښه کې هغه څه چې مور یې غوښتنه لرو اغېزه کوي او کې دی شي د کرښې په لورو او غوښتنو د ځای د تګ سبب شي چې په لاندې بڼه دي.

۱. د هڅو د بدلون د ښمن د ژبنی یو تعصبونو د سرچینو له پاره
۲. د خپلو ژبو او بېل ژبو د کتنو له پاره
۳. د ښمن د ټولو کړنو سره په ورته بڼه کړنې کول
۴. د راتلونکي پرمختګونو له پاره هېلې او غوښتنې، د وړاندې کوونکو گڼه

۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکي

د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو ۷. تاثیر نه شمېرل کېدونکي سر لیکه د دې پبله ساده برابرې دا چې د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه د نورو ژبو په ژباړنې کې نه شته. او نه په نورو ژبو کې د پښتو ژبې په شان خوندور خوړوالی لري.

لکه: الله ج د نوم غونډلې سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، عظيم، عزيز، رحيم، رحمن، ... چې په پښتو ژبه يا بلې هرې ژبه کې يې ژباړه راوړو لکه: پاک دی الله، ستاينې الله لره دي، الله لوی دی، ستر، قوي، رحم کوونکی، رحم لروونکی، ... دا پښتو ژبې ته مې ژباړلې نومونه دومره وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري او په نورو ژبو کې هم نه شته. لکه څنگه چې په خپله په دې سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر، عظيم، عزيز، رحيم، رحمن، ... عربي نومونو کې وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه شتون لري خو پرته د خپلې ژبې په ژباړه يې پوهېدل هېڅ دي، ځکه بر پرې پوهېږي.

دا ځانته الهامي مانا او په رازونو پوهېدونکي او له هغه سره په اړیکه کې، پرې انسان پوهیدلی شي. د اصلي غونډلې غښتلی روح پېژنې، هر انسان چې هغې پوهې ته ورسېږي چې ټول سره په پایني فکر کې یوه تمځای باندې کېږي. بیا د دې نومونو وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه چې د پښتو ژبې یې په لنډ لیدي مومي او ځنګل ورته سرورېدی کوي.

د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته يې ژباړه زه بې کچې لېلم چې کتنې لري. خو خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

دا نور هر یوې پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکي دی. د نورو ژبو ژباړه او په هغو ژبو کې مانا، نه خوندور خوړوالی، نه وزن، نه لفظي او معنوي مانا، نه دروندوالی او نه اغېزه، د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو تاثیر نه شمېرل کېدونکي دی. لکه:

د لنډی، یو، تپو، ټیکی یو او مصری، یو انگړ
څپرچوپری (ریسرچ پانې)

۱. ,, نخواهم مرگ، چشمم باز بگذارید، ای مردم! * که روح انتظار دیدن آن بیوفا دارد...،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپری)

۲. ,, اکر خود عاشقی ز آتش نمیبود* در آتش پس چرا پروانه میسوخت؟ ،،
(محمد رحیم، ۲۰۰۰ زېږدی، ۷۲ چوپری)

۳. محبوبم در زین بسویم خم شد، بر نوک پنجه ایستاده با و بوسه میدهم.

My beloved bent himself down to me from the saddle; I will give him a kiss on tiptoe.

(عبدالروف، ۱۳۳۷ لېږدی، ۱۴ چوپری)

۴. ,, میرے ہاتھ سآ پھول پانی میں بہہ گیا
اے غم شریک یار پنگھٹ کے کنارے ہی ڈیرہ ڈال دو،،

(عبدالروف، ۱۳۸۷ لېږدی، ۷۶ چوپری.)

او داسی نور....

الف.

▲ سترکې مې مه پتوئ، خلکو!

روح مې معطل دی، بیوفا جانان راځینه.

ب.

▲ که مینتوب له اوره نه وی،

پتنگ به ولې شیرین ځان په اور سواځنه؟

پ.

▲ جانان په ځین کې راته کوږ شو

د جستو څوکې لگوم خوله ورکومه

ت.

▲ گل مې له لاسه اوبو در وور

په غم شریک لالیه نیسه کودرونه

د ډانک پیلی وینا خاوند په شان دا په سپنه وایم او کره یې بوروم چې هېڅ کله به پورتنې گنې
۱، ۲، ۳، او ۴. چې د الف، ب، پ، ت ابېڅې تپې او لنډۍ یو ژباړه ده هېڅ خوندور خوړوالی، وزن،
لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، لکه: د الف. تپه او د ب، پ او ت ابېڅې لنډۍ چې
بڼه خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتیاوې
شته دي چې وکتل شي ورته چې یوه څه شته دی چې د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو باندې
تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. که د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو د ژباړې غونډله خپله د
ژباړن مورنۍ ژبه او یا علمي مسلکي ژبه هم وي. خو خپله چې خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او
معنوي مانا، څپړې او زورنې مېچه، دنۍ سکالو، ترنگتوک، دروندوالی او اغېزه چې په خپله پښتو
ژبه کې شتون لري، دا اصل چې هر څومره پرې نړوال ادیبان وکځي د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او
مصری یو ژباړې غونډلې په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

۱. لکه څنگه چې پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام وايي ،،زه ادعا نه لرم چې د ژباړنې له عهدې
نه پوره بریمن راوتلی يم. زه د ژبپوهنې او ادبپوهنې د یوه دقیق او کنجکاو زده کوونکي. په توگه د
خپل کار په نیمگړتیا وو پوهېږم. ما په ژباړنه کې، تر هغه چې مې کولی شول، د مطلب روح خوندي
ساتلي دي، خو د هر بیت وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې او زیاتوالې په هره
پارچه کې څرگند دی...،، (محمد رحيم، ۲۰۰۰ زېږدی، ننتوزي ی چوپړی)

د پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام په اند کې د هرې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری ژباړه کړې، د
مطلب روح یې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره لفظي او معنوي کموالې
او زیاتوالې په هره پارچه کې څرگند کړی دی.

دا کړنه یې ډېره د ستایلو ده چې څه خو یې کړي دي که هېڅ څه یې کړې نه وی نو هېڅ به د
پښتون پښت د بېل ژبو له پاره شتون نه درلودل. د پښتون پښت د بېل ژبو له پاره د هغوی په ژبه
کې ژباړه د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو اصلي روح نه شي په ډاگه کولی، مگر د پوهواوي او
مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته یې ژباړه زه بې کچې لېهلم چې کتنې لري. خو خوندور خوړوالی،

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

وزن، لفظي او معنوي مانا، خپزې او زورنې مېچه، دننې سکالو، ترنکتوک، دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بیا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په خوندرور خوروالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي.

زه پوره لېبلم چې د پښتون پښت بېل ژبې ځینې گویا ډېری یې له پښتو ژبې سره تریکنې او دښمنې لري، چې ما یې پورته په څلورو کڼو کې غونډلې کښلې دي، د پوهاوي او مطلب رسونې مانا را اخلې او د اصلي روح سپېڅلتیا او غښتلتیا یې بولي او ارزښت ورته ورکوي. د بېل ژبو ارزښت یا هره بڼه لړلی ارزښت یې د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو باندې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی.

په لنډۍ یو کې یې وکشي!!

▲ په زړه مې ستا د مینې داغ دی،

داغ مې څراغ دی رڼايي راته کوینه.

دلم ای دلبر از گرمی عشقت شده داغ* روشنای دهد آن داغ مرا مثل چراغ.

▲ اوښکې ناولې دي که ولي،

زما په څپرې کړيوان ځي لمونځ پرې کومه.

من ندانم اشک من نا پاک باشد یا پاک* ازکړيانم فرو ريزد بر آن خوانم نماز.

▲ د ليرې مرم د نېرډې سوځم،

زه لیونۍ طاقت د دواړو نه لرمه.

میمیرم از فراق تو، میسوزم از وصال* دیوانه ام، توان خود از دست داده ام.

له پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام سره سم. لکه څنکه چې راپور شوي د هغه په واسطه چې د ژور پام کونکي په بڼه هغه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصرۍ یو په هره مسره کې د چپه پېښ ،، ،،؛ ندایه ،، ،،؛ پوښتني نخښه ،، ،،؛ او ټکی ،، ،، کارونه اړینه بولي او په خپل ليکي کې کښلي دي. ما هم پرې سرخوځولی دی.

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگړ څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

ما ته په دې سپړنه کې تر ټولو ستر نادره او هېښونکي راته په لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو په هره مسره کې لیک نخبې (Punctuation) بې له تورو نه یوه شمېر علامې، ټکي او نښې شته، چې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو په لوستلو کې دخل لري او هرې مسرې یوه جمله یا کلمه د اشتباه او اېهام څخه ژغوري. یانې د دغو نښو او ټکو په لیکلو سرې پوهېږي، چې په کوم ټکي باید ودريږي او کومه جمله یا کلمه په بلې پورې و تړي. د تعجب، نوا، پوښتني، خطاب او نورو کیفیاتو څرگندونه په همدغو نخبو او ټکیو کېږي. چې د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو په لیکلو کې ډېر غوره والی لري.

د دې له پاره، چې د لوستونکي سره د لیکنې په برخه کې پوره مرسته شوې وي، د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو د هرې مسرې د اواز تېتوالی او لوړوالی په لومړي ټوک ۱۱. سر لیک کې و گورئ. په لومړي ټوک ۱۲. دفتنگونو په مخ لیک کې ما لیک نخبې له پخوا کارولي وي چې له دسره مې پردې کښلې سر وخوروو.

ما د ده لیکي څېړلی سپړلی دی، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه، ۴۰۷ لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری ټولې سره گډې دي، چې وطن په اړه یې ۲۶، پردیسي ۱۸، بېلتون ۲۲، دیدار ۲۲، پخلاينه ۱۴، مینه ۵۲، غېږ ۱۲، زلفې او اوربل ۱۰، زړه او سترگې ۴۲، خندا او خولگی ۵۲، ویر ۱۳، تومت ۱۰، وفا ۷، کلونه ۴۰، کودر ۶، راز، راز ۶۱ راتولې کړي)، د اریک سیار کتابتون اداره له چاپه رمت تېر کړی دی، مسلسل گڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۱۶. (۱۳۷۹ لېږدی) دی.

په دې سر لیکنه کې یې ما په ټوله کې همداسې د راتولو کړل شوي بڼې و کښلې چې زما هم ډېرې خوښي شوي او دا لاندې مې پرته له ژباړې وکښلې تر څو د پښتو لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شی!

▲ کابل زما، زه د کابل یم،

که سر مې لاړ شي، کابل نه پرېږدم مینه!

▲ کابل ته مه وایه چې وران شي،

په کې پراته دي پښتانه د ننگ مېړونه

دلندی یو، تپو، تیکي یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ کابل د بنو ځوانانو ځای دی،

ما د نیستی د لاسه پرېښو ده، مینه.

▲ کابل د گلو ډک دی، خدایه،

زما یا دېرې د لغمان شینکي باغونه.

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې،

د ژپرو کلو باغ په چا سپارې مینه؟

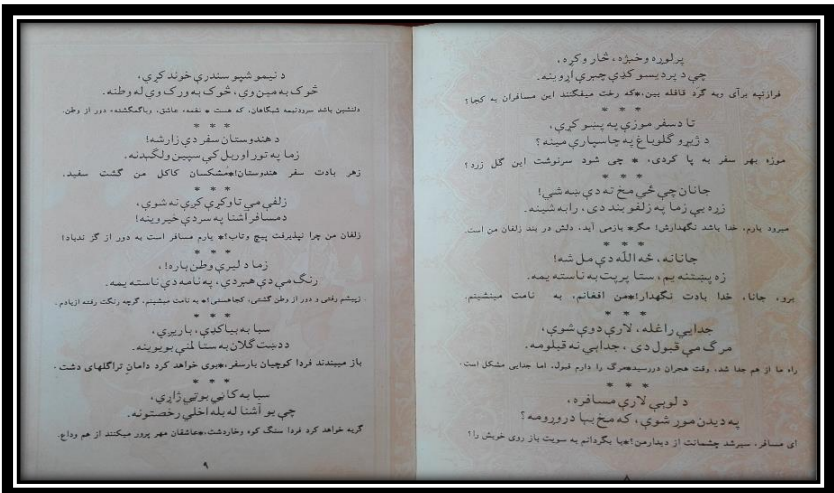
▲ جانانه، څه الله دې مل شه!

زه پښتنه یم، ستا پر پت به ناسته یمه.

▲ د لوې لارې مسافره،

په دیدن مور شوې، که مخ بیا درواومه؟

دا یې دلیکي انځور دی.

۷: پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام، (۱۳۷۹ لېږدی)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اړیک سیار کتابتون اداره او مسلسل کڼه پي ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو کڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړی انځور.

* ما پي انځور باسټلی دی، له ۸۴ پي د چوپړو (مخونو) جوسه نیم برابر دی. (# ۴۳ انځور)

۲. د عبدالروف بڼوا په لیکي لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بڼوا انگریزي ژباړه پي محمد ابراهیم شریفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې پي د موندنې کڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب کې زده کړه داسې ښه يي، ما څېړلی سپړلی، د پوهاوي او مطلب رسونې له پاره نورو ژبو ته يي ژباړه زه پي کچې لېبلم چې کټې لري.

خو خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري، تر څوپورې چې ورته پښتو ژبه زده کړي، بيا به د پښتو لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو په خوندور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه پوی شي. دا نور هر یوې پرې تاثیر نه شمېرل کېدونکی دی. ور وګرځئ مل شوي ۷. څپرکي ته.

▲ ,, سپورمیه سر وهه راخپړه

زما لالی د لویو غرو منزل کوینه ،،

ای مهتاب! بشتاب و برای،

محبوب من بشتب های تار درکوهای بلند سفر می کند.

O, Moon! Hurry and arise; my beloved is travelling through lofty mountains.

(عبدالروف، ۱۳۳۷، ۵۳ چوپړی)، (محمد رحيم، ۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

لاندې تپه او لنډۍ يي زما په زړه پورې دي. د عیبونو او تېروتنو له پاره يي مل شوي لېکه په ۶. څپرکي کې وګورئ.

▲ نو زړه قاضي شو وېش پي و کړه

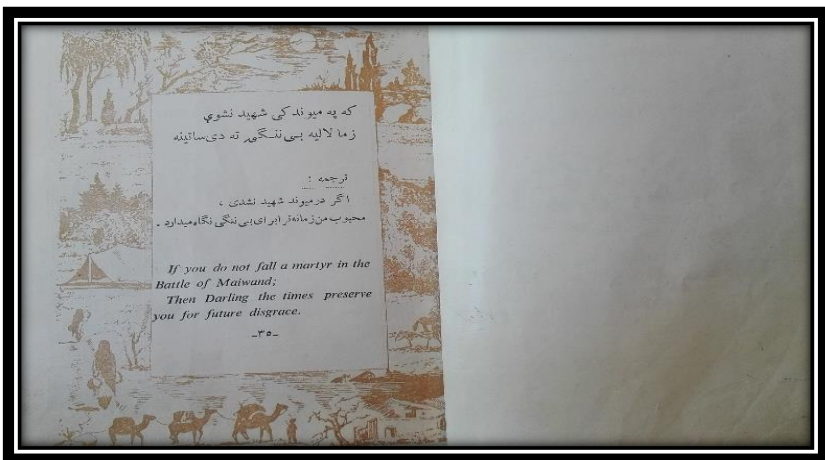
د مینې غم دی په تقسیم به پي کالونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر
—پرنچوپری (رېسرچ پانې)

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

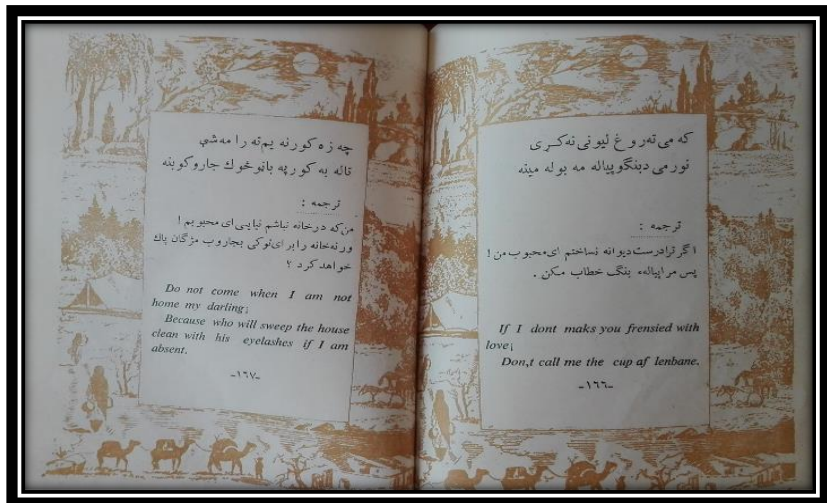
زما لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه

د عبدالروف بېنوا د لیکي انځورونه ما په خپله پرې کړي دي او لاندې یې د ۳۵، ۱۶۶ او ۱۶۷
چوپري انځورونه کت مت وګورئ.

۸. لنډۍ جان کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړې، پښتو ټولنه،
۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون
کې يې د موندنې ګڼه ۲/۳۹۸ ل ۴۵ ب، ۳۵ چوپري انځور.

* ما يې انځور باسټی دی، له ۸۴ يې د چوپرو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۴ انځور)

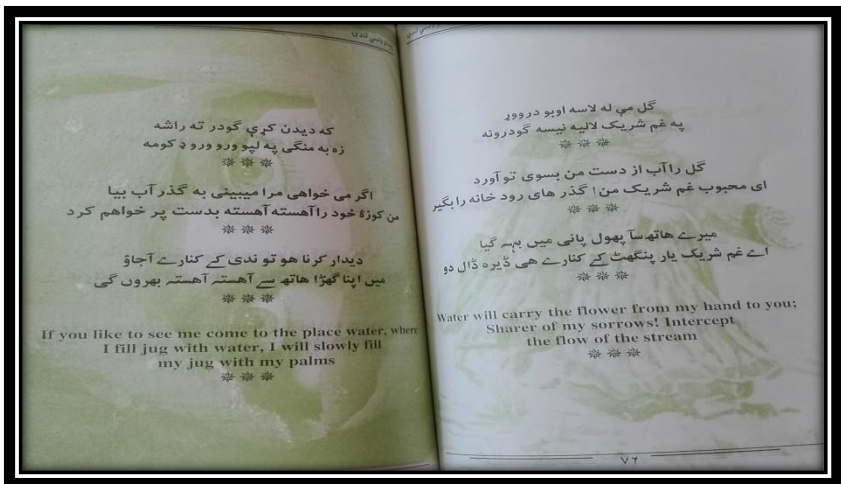
د لنډی، یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر خپرنچوپری (ریسرچ پانپي)

۹: عبدالروف بېنوا د لنډی چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولگه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې گڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپري انځور.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپرو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۵ انځور)

د عبدالروف بېنوا پورتي لنډی نومي ليکي زموږ وطندار ملگري اسدالله دانش په زيار، د دانش خپرنډويه ټولې مشر په زورنه، د نوې زياتونې د اردو ژبې له ژباړې سره پښتو لنډی ليکي په کال ۱۳۸۷ لېږدي کې له چاپه سلامت تېر کړه او د کندوز ولايت د رېدي گل مشاعري په وياړ د چاپ په پساله پسولي.

د عبدالروف بېنوا د ليکي دويم چاپ انځور ما په خپله پرې کړی دی او لاندې يې د ۷۶ او ۷۷ چوپري انځورونه کټ مټ وگورئ. چې درې واړه ژباړې يې په اصلي لنډی روح سپينې ته باسټلی، د هرې لنډی، تپې، تیکی او مصری ژباړه يې کړې، د مطلب روح يې خوندي ساتلی او د هرې مسرې وزن د رعایت کولو له پاره يې لفظي او معنوي کموالی او زياتوالی په هره پارچه کې څرگند کړی دی. دا کره بوروم چې هېڅ کله به لاندې ۷۶ او ۷۷ چوپري لنډی یو ژباړه ده هېڅ خونډور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه نه لري.

لکه: نوموړي چوپري لنډی چې ښه خونډور خوړوالی، وزن، لفظي او معنوي مانا دروندوالی او اغېزه لري. په کې ډېرې اسانتياوې شته دي چې وکتل شي ورته چې يوه څه شته دی چې د لنډی، یو، تپو، تیکی یو او مصری یو باندي تائير نه شمېرل کېدونکی دی.

۱۰: دانش خپرنډويه ټولنه، پښتو لنډی، عبدالروف بېنوا د لنډی چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې او تاج الدين يې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدي له چاپه تېره شوې ټولگه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې گڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپري انځور.
* ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپرو (مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۶ انځور)

، په تاریخي بڼه چې زمور په لاس کې راغلې دي. هغه په دویمه گڼه د جنګي او سرلوری (حماست و افتخار) شعرونه دي چې د یوولسم لېږدیز پېړۍ څخه وړاندې چې له هغې ورسته پته خازنه زمور لاسته په لیکلي بڼه راغلې، له ۱۱۰۰ لېږدي څخه وړاندې هغه د امیر کرور جهان جنګي شېر او د بابا هوتک جنګي شېر چې مېړانه او ملي قوت قوه په کې په پوره بڼه شتون لري، په همدې بڼه زمور په ولس کې له لرغونو وختونو څخه سرخندنه، مېړانه او ملاتړ د پهلوانانو، د وګړو د غرور او لویي وو، له ملي شعرونو سره، د ځوانانو مېړانه او غیرت تل مېړمنو ستایلی دی او د دوی په ځوانۍ یې غرور کړی دی.

په دې ملي لنډۍ کې څومره هڅونه شتون لري. لاندېنۍ کښلې او انځور یې وګورئ.

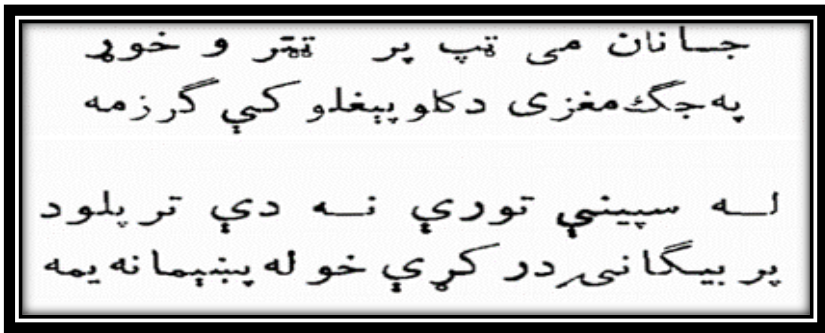
▲ جانان مې تپ پر تیر و خور

په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپینې تورې نه دې ترپلود

پر بېګانۍ در کړې خوله پښېمانه یمه ، ،

(عبدالحی حبیبي، ۱۳۳۹ لېږدي، ۲۷۶ چوپړی)

۱۱: عبدالحی حبیبي. (۱۳۳۹ لېږدي). پته خزانه، دویم چاپ ۲۷۶ چوپړی انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پتي خزاني یوه نسخه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالحی حبیبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دویم وار چاپ ته یې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دویم چاپ یې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهني وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکره الشعراء ،، پته خزانه، ، ۵۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړی دی.

* ما یې انځور باسټلی دی، له ۸۴ یې د چوپړو (مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۷ انځور)

۳. د افغانستان په ټولو خوندي ځایونو یا ساتنځایونو، موزیم، یا ملي ارشیف کې د ساتلو شوو کبیلو او لیکو زېرمه ځکه دومره شتون نه لري، یا هېڅ نه شته. ځکه چې زموږ په ټاټوبي باندې مېرځمنو، دېښو په وار، وار تراکې، شخړې او جگړې مخزېږدي څخه وړاندې راوړي هر څخه یې تالا، ورک او سوزولې دي. ځکه مو په لیکیتونو کې خپل کتابونه شتون نه لري هغه لیکي چې زموږ خپل دي او زموږ د وگړو له آر پورې تړلې دي. چې د پردۍ یو له ناوړه نیتونو او دسیسو څخه پاک دي چې له مور سره تاریخي تړیکې لري. که هغه پر مور پښتنو پورې تومبونی هم کړي هغه زموږ کیدلې نه شي. ځکه چې څوک له مور سره دښمنۍ لري هغه زموږ ښه چپرتنه وایي.

د هغوی جغات (کوشنې) دا دی چې مور په پښتو ژبه رسمي لوست، رسمي لیک او رسمي یادول و نه کړو، د هغوی ژبې یادې او ورته درناوی و کړو، د هغوی د ژبې ویکي یا لغاتونه په خپله ژبه کې و کاروو. دري ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېڅلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په دري ژبه وي.

عربي ژبې په دي جغات دي چې لغاتونه، نومونه، پېڅلیک، اثار، رسمي څېړنې، سپړنې، لیک، لوست، د پوهنتونونو ژبه او لیکونه (مکتوبونه) دي په عربي ژبه وي دومره د ژبې شرک دي پښتنو کې پیدا کړي، چې الله مه کړه داسې پام کوي چې د پښتنو بر رب په پښتو ژبه نه پوهېږي او یوازې په عربي ژبه الله علم لري او پوهېږي. همدا سبب دی چې د لیکلو دود یې له پښتنو څخه اخستی دی او له یاده د یادولو نغوته او تمبونه ورته کوي. چې په دین او پښتو به سر ماتي وي، خو یوه ایت او یوه کره پښتو غونډله به نه شي لیکلې. تا پاتیشونې پوهه تېر رښتني اسلامي واکمنۍ چې له عربو مور لورې راغله نو یهودیانو چې له عربستان سره ۴۲ کیلومتره نږدې گاوندیتوب سرحدي پوله لري. ورته یادونه و نه وکړه چې اسلام مو له متو لاره د اجمو شو، پوهنتونونه د هغوی شو، ځمکپېژندنې هغوی وکړي، ریاضي او فزیک او پوهې لاس برې شو، د واکمنۍ دود او عادلنه وگړو پندونه یې خپله کړې ده، تاسو هغوی په دین لیکلو، پوهولو او اېڅو په لیکلو پوهه ورکړه. د دوی ټولنه پوهکړې شو په دین له تاسو څخه او تاسو ته بدایینه او ځواک په لاس نه درځي د اسلام. نو عربانو ورته و ویل چې مور څه و کړو، یهودیانو ورته و ویل. چې د اسلام لیکلو پوهه ترې واخلي، د الله کتاب ورته واین چې لیکي دې نه یادې دي یاد وي، د الله کتاب لیکلو پوهه دې په کوشنۍ یو کوشنۍ یو برخو و ویشئ، چې په یادو یادولو سره د لیکلو پوهه له منځه ځي او تش په پتو سترگو یادول دوی هېڅ بدایه پوهکړي کېږي نه. اسلامي پوهان یې و وژني، کتابونه او لیکني یې و سوزوي، په منځ کې یې بېلوالی پیدا کړئ، تیل مور ته را کړئ او بیت الله ودانۍ درته مور ودانه وو.

د الله کتاب راتللو په پېر د الله د کتاب لیکلو پوهه او امر د هغه استازي کړی و، خو اوس په بېلیونونو توکه له چاپه سلامت تېرېږي، له یادو (په پتو سترگو لوستل یې هېڅ گټنه نه لري) چې پرې لیکلو یې پوی نه شي پرې نه پوهېږي. په ورته بڼه د پښتو کړنې پېیلې لیکل هم همدا سي دي.

۸. د پښتو ژبې لهجه

پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي، ، نن ورځ کې زما ژبه ۳۱ یوه دیرشتمه لیکه کې دی. او د نړۍ په ټولو (۶،۵۰۰) ژبو کې یو دیرشتم روڼ ځای لري، چې له دې ټولو ژبو څخه (۲،۰۰۰) ژبې داسې دي، چې له (۱۰۰۰) څخه لږ کسان پرې خبرې کوي. دا هم په څرګنده ټول په علمي بڼه د نړۍ ژبپوهانو څیړلي دي، ۶۰ میلیونه وګړي پرې خبرې کوي او ۶۰۰،۰۰۰ شپږ سوه زره ویبکي لري ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

لیکوال ټول افغانستان څو وارې لېدلې، د روشن مخابراتي شبکې اسانتیاوې مې په لومړیو شیبو کې له ښارونو نه نیولې تر درزنۍ سیمو پورې برابر ولې او له سپین ږیرو او مشرانو سره به مې د مخابراتي شبکې ځای پر ځای کولو کې د شخړو په لمنځه وړلو کې هم ګډون کوو.

چې د پښتون پښت بېلا بېلو تېرونو او وګړو د پښتو ژبې لهجه کې ځېنې پښتو ابېڅې بل د پښتو ابېڅې ته اړوي، د بلې ژبې وی خپل پر پښتو ابېڅې راتپي او په پښتو کې د کانسونینتو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو هم په کې ماتوي.

له نوي لیکدودي سمون سره، سره بیا هم لوستونکي اړوځي، د وړاندې وروسته توکيو له مخې یې سم ولوستلی شي. لکه: شو او شول، د سو او سول په لږ کې چې د ویونکیو د ډېرې د آر پر بنسټ د سو او سول په وړاندې کره ارزول کېږي، او د وې ،، و ،، ابېڅې یې، یې ،، ې،، ابېڅې ته اړوي، اې ،، ا، الف،، ابېڅې یې، یې ،، ې،، ابېڅې ته اړوي، او وايي یې مکر لیکي یې په کره بڼه.

اورون ، اور + کېدل + اوږېدل دلته هم د ون توکی لویږي. ناکره بڼه یې
یږین، یږ + کېدل + یږېدل دلته هم د ون توکی لویږي.

زما خپله مصری چې له خپل لیکي څخه مې راخستې، ا. کره بڼه یې دا ده.

▲ ،، ستا له اوښتو سترګو څار شم

په دا زرغونه سپمه یې ساری نه وینمه ،،

(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۴ چوپړی)

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یوانگر
څهرنچوپړي (ریسرچ پانې)

۲. ناکره بڼه یې دا ده.

▲ ستا له اوبشتو سترگو جار سم

په دا زرغونه سېمه یې ساری نه وینمه

۳. ناکره بڼه یې دا ده.

▲ ستي له یېبشتو سترگې څیر شم

په دي زرغېنه سېمه یې سیری نه یېنمه

که چېرې تاسو په کره بڼه په زېر سره هر یوه ویکي ته غور شئ چې په لحجو کې اوړې دا لاندې
بڼې یې په پام کې ونېسئ، د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې به په کې توپېرونه و مومئ ولې په کره
بڼه کې کره راځي. بېځایه بدلونونه په کې نه راځي، ولې تاسو بیا په ټولو لحجو باندې سره پوره
خلاصېرې او سرور ته په لېڅې سروېردی کوئ.

۱. لومړۍ: الینګاري

شې (ش)، سې (س) لولي

وشو ته وایي، و سو

بڼه شو ته وایي، بڼه سو.

ک ته ق وایي

شیرین کندان، شیرین قندان

څ ته چ وایي

څخه، چخه اړوي.

څوکۍ ته چوکۍ وایي، څارواکي ته چارواکۍ وایي، څارې ته چارې، څڅبک، څ ادغم کړي یا لنډه بیا
یې چبک وایي.

زه به ستا څاره و کړم، زه به ستا چاره و کړم.

همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو کې یې کښې.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړی (ریسچ پانې)

۲. دویم: کاپیساوال

رې (ر) ته رې (ر) وایي
کره بڼه د یوه بند
واوره را واوره ځولی دې کلو راوره، کلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

نا کره بڼه د یوه بند (کاپیساوال داسې وایي)
واوره را واوره ځولی دې کلو راوره، کلو کې دې شپه وه تا تشه لمن راوره

ناوره ته ناوره وایي
زړه ته زړه وایي
ړوند سړی، سړی په زړه وینئ، روند سړی، سړی په زړه ویني.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو کې یې کښې.

۳. درېم: لوگریان

ژې (ژ) ته زې (ز) وایي
ژړیو ته زېرې وایي. ژېر ته زېر وایي، ژبې ته زبې وایي،
ژر ژر رانښه ته زر زر راشه وایي.
همداسې په سې در واخله نور، په لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو کې یې کښې.

۴. څلورم: کندهاریان

بڼې (بڼ) ته شې (ش) یا غت شین یا شې وایي خو لیکي یې هم داسې بڼې (بڼ) وایي او د ستونې په
تالو کې اداکوي. بڼار ته بڼار وایي خو ښار یې تلفظ (له خوږې یې اواز اوباسي) کوي، بڼه ته بڼه
وایي خو شه یې تلفظ کوي.
اوبڼ ته اوش وایي.
پښتو ته پښتو وایي.

نښې تپې ډېرې خوښوي، شخې تپې ډېرې خوشوي.

رې (ر) ته اوږده رې (ږ) وايي او داسې ژې (ژ) يې تلفظ (له خوږې يې اواز اوباسي) کوي.
 ږېره ته ژېره وايي.
 کوږ ته کوژ وايي.
 موږ ته موژ وايي.
 کوښښ ته کوشش وايي.
 ښه راغلاست ته شه راغلاست وايي.
 موږ غږ نه کوو، موژ غږ يا ژغ نه پورته کوو،
 زموږ د ږېرې لاندې په خره خور تېرېږي، زموږ د ژېرې لاندې په خره خور تېرېږي.
 ږوب ته ژوب وايي.
 پښتو زموږ ژبه ده، پښتو زموږ ژبه ده.
 پښتو د سړي پخښتۍ کېږي، پښتو د سړي پښتۍ کېږي؛ چې سول شتۍ يې پوی شي.

» ښ : دا توری ځینې پښتانه لکه (خ) یا (څ) ته نږدې تلفظ کوي او ځینې پښتانه یې د (ش) غوندې ادا کوي. نو د غه دوه یا درې مختلف غږونه چې یوه ځای او بل ځای د لهجې د اختلاف په وجه د ځینو لغاتو په تلفظ کې شته، په لیک کې د دغه توري په لیکلو دغه اختلاف له منځه تللی او د لیک یوه راز والی یې ساتلی دی.

دا توری په داسې لغاتو کې لیکل کېږي. لکه: (ښه، لونی، اوبښ) چې څوک یې یوه راز او څوک یې بل راز تلفظ کوي.

کومه کلمه، چې یوازې د (خ) یا یوازې د (ش) اواز راغلی وي، هلته دغه توري نه لیکل کېږي، لکه (خته، خاوره، شکه، شوې...) په دغه اساس باید (خندل) چې د (خندیدن) په مانا دي په (خ)، او (شیندل) د پاشیدن په مانا په (ش) و لیکو. او (ښندل) چې د قربانولو او سرورکولو په مانا سره په پښتو (ښ) و لیکل شي، چې د درې واړه کلمو مانا گانې و ساتو.

ږ:- د پښتو دا خاص توری هم ځینې پښتانه لکه (ژ) او ځینې یې لکه (ک) اداکوي، نو ځکه په هغو کلمو کې لیکل کېږي، چې د لهجو د اختلاف په وجه دغه دوه آوازونه ولري. لکه: (ږلی، لږ،

کور) دغه توري هم په پښتو املا کې د لهجو د اختلاف مخه نیولې ده او د لیک یووالی یې ساتلی دی.

کومې کلمې چې یوازې د (ک) یا یوازې د (ژ) اواز لري هلته دا توری نه لیکل کېږي او هماغه (ک) یا (ژ) لیکي. لکه: (مالکه، کوره، ژبه، ژرنده، ژوند...)،
ملنه یا معروفه (ی) ،، ملنه یا معروفه (ی) هغه ساکنه (ی) چې د مخه توری یې زور و لري او نرم ویل کېږي. لکه سړی، لیونی، منکی، دی ،،
په فعلی یا همزه لرونکي (ئ) ،، فعلی یا همزه لرونکي (ئ): د مخاطب افعالو په پای کې راځي، لکه خورئ، وړئ) د امر په ډول (و خورئ، مه ژاړئ) ،، غوندې وایي.

که دا یاګانې په لیکلو کې فرق و نلري نو (وړی) د (پشم) په مانا او (وړئ) د وړلو به مانا به یوه راز لیکو مور چې دوی په لاندې تپه کې دی،
دئ وایې چې له وړۍ کې چې د لکۍ دارې یې یا (ی) کوم اواز دی له هغې څخه چې په وړئ کې د (ئ) اواز دی ورته ډېر ورته دی.

په هر پښتون اړینه ده، گنلې ده، فرض ده چې د خپل د ژبې ابېڅې زده او یاد کړي، لکه مور د عربي ژبې ابېڅې یادوو، د اېنگلېسې ژبې ابېڅې یادو وو، د روسې ژبې ابېڅې یادوو او د بلې هرې ژبې له وینګونو (غبرونو) سره. زموږ د خپلې پښتو ژبې لیکلو، لوستلو، روزلو او ښوولو له پاره اړینه ده چې ابېڅې یې زده کړو، تر ټولو ناوړه یې داده چې کره پښتو یا یوه پښتو یا سوچه پښتو چې په کومه بڼه ویل کېږي یا غږ ورکوي ابېڅې نه وایو. چې دا ټول په لاندې بڼه دي، اړین یې باید زده کړو لکه:

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدایه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دئ

خدایه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ خاونده بیا دې ماخوستن کړ

د نارضا کت نه مې رېږدي اندامونه

د لنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یو انگړ
څپرچوپری (ریسچ پانې)

▲ خاوندۀ بیا دې ماخوستن کړ

د نارضا کت نه مې رېژدي اندامونه

: قې،، ق،، ته کې،، ک،، وایې او کې،، ک،، ته قې،، ق،، وایې.

کره بڼه: کلم (لیکائی) په کندهار کې کښل کېږي

ناکره بڼه: قلم (پرې) په قندهار کې کښل کېږي.

کره بڼه: شیرین قندان تا و خوره او کاب (نالیکی) دې پر ما تاوان کړه؟

ناکره بڼه: سیرین قندان تا و خوره او قاب دې پر ما تاوان کړه؟

کره بڼه ټپه:.

▲ د کندهار انار پاخه شو

د ثمرکند توتیان راځي شیرې یې خورینه

ناکره بڼه ټپه:.

▲ د قندهار انار پاخه سو

د ثمرقند طوطیان راځي شیرې یې خوربڼه

۵. بټیکوټ او ترې لاندي ډېری سیهې ترپېښوره بیا

حې (ح) ته بې ټکي خې (خ) وایې یا خې،، خ،، ته حې،، ح،، وایې..

کره بڼه یې: پلار یې زوی ته په غوصه و ویل :- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه منې، یخې یخې

مالټې خورې بیا نو ټوله شپه ټوخه، ټوخه ټوخېږي!!؟

ناکره بڼه یې: پلار یې زوی ته په غوصه و ویل:- زه تا ته خر ښکارېږم چې خبره مې نه منې؛ یخې، یخې

مالټې حورې بیا نو ټوله شپه ټوحه، ټوحه ټوحېږي!!؟

زیبځ الله خلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.

زیبځ الله خلوا په سې مسجد ته لاړه خو په برخه یې نه وه.

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدايه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

▲ صورت زما واک یې د بل دی

خدايه نور واخلي دا بې واکه صورتونه

۶. خوستیان :

وې (و یا واو) ته یې (ې) وايي.
خوست ته خېست وايي.

د خوست پوهنتون بنسټ د تاریخ ډاکټر پوهاند شهسوار سنګروال نیازی په پېښور کې د افغان پوهنتون په نوم جوړ کړی وو.
د خېست یې هنتېن بنسټ د تېریخ ډېکټر پېهیند شهسپېر سنګرېل نیېزي په پېښېر کې د یفغان یې هنتېن په نیم جېر کړی یې.

کور ته کېر (کېر ویل هېڅ باکه نه لري. ځکه د پښتو ژبې ویکی دی، په دري ژبه کې غیږ یا د نر زردکه، د نر سامان یا د تناسلي اله ته وايي خو دري بېله ژبه ده. داسې ډېر ویکی د بېلو ژبو شته چې په نورو ژبو کې بېلا، بېلې مانا وې ورکوي. ځکه زموږ په ژبه کې هېڅ باکه نه لري) وايي.

کور پر کور به دې و ګرځوم، که چا ډوډۍ درنه کړه په خپل کور کې به دې کېښنوم، کېر په کېر به دې بګرځېم، که چې دې دی درنه کړه په خپل کېر کې به دې کېښنیم.
کسه دا وکڅه :- کسه دا بکڅه

محمود! توت لوند ده وړونده وړوند شي، محمد! تبت لېند ده بړېنده بړېند شي.
کسه د پاکستان یې!!؟، کسه د پېکسټن یې!!؟

لکن ته خو په ۲۰۰۶ زېږدي کال راغلی وي لغمانیه!!
لکن ته څې په ۲۰۰۶ زېږدي کال ریغلی یې لغمېنیه!!

د لاندې یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انگړ
څهرنچوپړي (ریسرج پانې)

▲ شپک یې مه بولی عالمه

اسمان زما په ژړا اوینکې تویونه

▲ شفق یې مه بېلی عېلمه

بسمېن زمې په ژرې بېنکې تېبینه

په لاندې بڼه د بښتو فعلونو وېش هم په لهجو کې د پام لاندې نېول په کار دي چې د روسي او انګرېزي ژبې په شان په کې غلي ابېڅې شته چې نه لوستل کېږي او یا له وی څخه غورځول کېږي.

بېنکې = بېنکې

تېبینه = تېبینه

وبلې - ويل کېدل = ويليدل،

څورند څور + کېدل = څورېدل په ځينو لهجو کې څورندېدل هم راځي دواړه بڼې دود دي،

اورون ، اور + کېدل + اورېدل دلته هم د ون توکی لويږي.

مسکا: مسک + کېدل = مسکېدل

ژړا: ژړ + کېدل = ژړېدل

پرسوب: پرس + کېدل = پرسوب

کون + کېدل = کنېدل

لوند + کېدل = لنډېدل

زور + کېدل = زړېدل

څاڅکی : څاڅ + کېدل = څڅېدل ،

په دې بېلګه کې هم وینو چې له څاڅکي څخه سر بهره پر ورستی برخه (کې) د پاتې برخې د منځ واول هم په زور بدلېږي او څڅېدل په بڼه پاتې کېږي.

همدا د ژبې پنځې (طبيعي) حالت دی چې ځینې یې بدلون مومي او ځینې نور په خپل حالت پاتې کېږي.

،، پوهنپاره آریانا حقپال، د پښتو فعلونو وېش، ۱۳۹۳ لېږدېز لمريز کال ۲۱۲.۲.۰۹
په پښتو کې د کانسونینتو کلسټرونه په بېلا بېلو بڼو ماتېږي چې پورته ورته په لنډیز ډول نغوته و
شوه. کانسونینت د حذف په واسطه دا ستونځه تر ډیره حده اوارېږي. په ځانګړې توګه د درېبې
ډلې فعلونه په برخه کې چې ترکیبې فعالونه دي، په دې اړه فونالوژي د اوستاد پوهنمل جمعه کل
لورین ژباړنه، د اوستاد لورین او اوستاد اڅک دواړو په ګډه داسې ترتیب کړي دي.

،، په هغه مرکبو فعلونو کې چې لومړیجې پې (لغوي عنصر) پې یوه اسم یا صفت وي او
دویم جز یې د (کول – کېدل) کومکي فعل وي.

(د پښتو فعلونو درېیمه ډله) قاعده داسې ده چې که د دغه مرکب فعل لومړیجې (لغوي عنصر)
په تم کانسونینت مختوم وي نو د (کول) د کمکي فعل لومړی کانسونینت (ک) غورځېږي (حذ
فېږي) او په دې توګه د کانسونینتونو کلسټر مات او مغولق هجایي جوړښت په ساده هجایي
جوړښت په ساده هجایي جوړښت بدلېږي لکه: - پاک + کېدل = پاکېدل...

ما + څپسۍ، زرګې، مرغۍ، او کفترې + پاخه + کړل
فاعل + مفعول + فعل + مرستیال فعل
مرګي زه، ته، دی، مور، تاسې، دوی خپل کړو.

▲ ما ته دې نه راکوي خیر دی

په لیونۍ دې راته نه کوي ظلمونه

▲ مي ته دې نه راکې خیر دی

په لیبۍ دې راته نه کې ظلمېنه

رسبیا (شوریان)

د دوی ټول لاس لاندې بیا هې (ه)، چې (ح) ته څې (خ) وایي.

مهترلام ته مخترلام وایي.

هاروون ته خارون وایي

زیب الله ته زیبخ الله وایي

غې (غ) ته ږې (ږ) تلفظ کوي.

افغانستان ته افرانستان وایي. له ټولو انګریزان سره او په هغو سېمو کې چې د پښتون پښت د دوي له اغېزې لاندې راغلي وي همدا دودۍ پرې ټومبونۍ شوی دی.

۷. هر اتیان

قي (ق) ته غې (غ) وایي:

معلم کمبر (قمبر)، د کمبر (قمبر) په څلور لاره کې ژوندګر دی، او پلار یې د ظفر کول (قول) اردو کومندان (قومندان) دی.

معلم غمبر، د غمبر په څلور لاره کې ژوندګر دی، او پلار یې د ظفر غول اردو غومندان دی.

زما له لیکي څخه د ټیګۍ کره بڼه او کښلې بڼه یې. کدم (قدم) ته غدم وایي، کتار (قطار) ته غطار وایي په لاندې بڼه.

▲ ناوی رو، رو قدم اخله
د ولس پیغلې په قطار درسره ځینه

زما د ټیګۍ ناکرېنه یې یا د لهجې د ویلوبڼه یې.

▲ ناوی رو رو غدم اخله
د ولس پیغلې په غطار درسره ځینه

د دې له پاره دا سپینې ته راباسم له خپل لیکي څخه د لنډۍ یو کره بڼه او کښلې بڼه یې راخلم چې پښتو ژبه یوه ده، او په یوه بڼه کښل کېږي.

▲ ,, وطن تم ټول کافران راغله

ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېرشم

غارې غړی دې له کاله راځه مینه،،

(صفي الله، ۱۳۸۸، ۲۲۶ چوپړی)

زما د لنډۍ یو ناکرښه یې یا د لهجې د ویلو بڼه یې.

▲ ,, وطن تم ټول کافران راغله

ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بُست له ور به زه درتېرسم

غارې غړی دې له کاله راځه مینه،،

د دې له پاره داسې په پوخ کې کېږي چې په ۷. د پښتو ژبې لهجه یوه ده، همغه ده چې کښل کېږي او د لهجو اختلافات له منځه وړي او د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو یوه رازوالی ساتي.

په پورتنۍ لومړۍ غونډلې، ویکي، فالونه او وینګ د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری چې کښلې شوي دي کره بڼې یې دي، دویمې غونډلې، ویکي، فالونه، لنډۍ، تپې، تیکي او مصری چې کښلې شوي دي ناکره بڼې یې دي. د پښتو ژبې لهجه کره همغه ده چې د لهجو اختلافات له منځه وړي، یوه راز والی یې ساتي، څه چې وایو همغه کښو (لیکو) او څه چې کښل شوي وي همغه لولو؛ پرته د لهجو له دودو، رښتو او بدلونو څخه. همدا د پښتو ژبې تاپن رښت (قانون، دودی) دی زما له پامه چې یوه پښتو کره پښتو پنځې بډایه کوي او اوږدپېری ژوند ورکوي.

۹. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو ژبه

، د باندې یو او کورنۍ یو ژبپوهانو د پلتنو او څېرنو په ترڅ کې دا جوتنه شوې چې پښتون د آریاني قوم یوه څانګه ده او دا هغه آریاني پښت دی چې څلور زره کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سیند په غاړو او شاوخوا کې اوسیدل، پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

ځینو پښتو له سامي ژبو څخه یوه ژبه بللې ده. په دې اړوند یوه باندیني پروفیسور د روسیې د اکاډمۍ غړی چې ، کلاپورت ، نومېږي داسې ویلي دي:
، چې ځینو خلکو پښتو سامي بللې ده. خو زما په اند پښتو یوه خالصه هندو آریان ژبه ده. ځکه چې دغه ژبه نه د الفاظو، لغاتو او نه د ګرامر له مخې سامي ژبو سره کومه اړیکه لري.،،

د کلاپورت نظر د پښتو ژبې په اړوند نورو ډېرو بهرنۍ یو پوهانو هم تایید کړی دی، او داخلي پوهان هم دا نظر تاییدوي یا مني.

ځکه چې پښتو ژبه، د الفاظو، ترکیبونو او ګرامر له مخې د عبراني او سامي ژبو سره هېڅ اړیکه او ورته والی نه لري. نو پښتو یوه لرغونې او تاریخي ژبه ده، چې د نسبي ، و ، په یوه ځای کېدو سره د ویدي عصر مشهورې قبیلې ، پښت = پکټ، ته منسوبېږي.

د پکټ کبيله د آریاني لسو کبیلو له ډلې څخه ده، چې د ریګویدا په کتاب کې یې څو ځایه نوم یاد شوی دی.

د ،، پښت ،، کبيله دوخت په تېرېدو سره د ، ون، د روستاري په یوه ځای کېدو سره د ،، پښتون ،، په بڼه اوښتي ده.

په هر صورت دغه ملت د لرغوني اریانا په خاوره کې د پامیر، هندوکش، سپین غر، کسی غر په لمنو او د آمو، هلمند، آبا سیند او نورو سیندونو په غاړو کې روښانه او ویاړلی تاریخ لري. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو ژبه پښتو ده، وګړي یې پښتانه دي، ژونکې یې آریاني دي او تاتوبی یې افغانستان دی.

ژبه په عام ډول سره د پوهولو او را پوهولو یا افهام او تفهیم وسیله ده. په خاص ډول ژبه د غږیزو، او ریزو او سیمبولونو (نښو) یوه داسې کسبې او اتفاقي سیستم دی، چې د یوې ټولنې وکړي یې یوه له بله د پوهولو او راپوهولو له پاره پر ژبه راوړي او یوبل ته یې اوروي. یا په بله وینا: ژبه په خاص ډول هغه اوازونه دي، چې انسانان یې د خپلو افکارو او خیالاتو د څرگندولو په غرض تر یو ځانکړي نظم او سیستم لاندې د غږیزو غږو په وسیله له خولې څخه راباسي او په دې توګه یوه له بله سره اړیکه ټینګوي، یانې یوه بل پوهوي او راپوهوي.

دا چې ژبه لومړی ځل څنګه منځ ته راغلې ده ؟

په دې باب د علمانو تر منځ مختلف نظریات اقامه شوي دي چې د ټولو راوړل یې دلته لازم نه دي خو په لنډ ډول داسې ویلی شو چې:

ژبه له ټولنیز ژوند سره سمه منځ ته راغلې ده، داسې چې د ټولنیز کار په بهیر کې لومړی د نغوټو، اشارو او ورپسې د جرړو پرو او هیجاني غږونو په بڼه غږېدا پیدا شوې او بیا له هغو څخه د پرله پسې ټولنیزې اړتیا په توګه ژبه منځ ته راغلې ده.

د ژبې د پیدایښت تاریخ د انسانانو د پیدایښت د تاریخ سره ټینګې اړیکې لري. او د انساني ټولنې د تاریخ د تکامل او پرمختګ سره یې سم تکامل موندلی دی او په نتیجه کې یې دغه اوسنۍ بڼه غوره کړې ده.

دا خو څرګنده خبره ده، چې لومړني انسان د پیدایښت په لومړي وخت ژبه نه درلوده، خو کله چې یې د دې ضرورت احساس کړ خپلې غوښتنې، افکار او خیالات نورو ته انتقال کړي نو د ستونزو او مشکلاتو سره، سره یې ژبه منځ ته راوړه او د ژبې د پیدایښت دغه پېښه ډېره پېچلې، د تحول او تکامل ډېره اوږده دوره یې تېره کړې ده.

څرنګه چې ژبه په تاریخي ډول پیدا شوې او د انسانانو ترمنځ د ګډون یوه پېچلې وسیله ده. یانې هغه وخت، چې انسانانو ته دا احتیاج پیدا شوی، چې یوه بل ته څه و وایي د دغه احتیاج له مخې غږیزو غږو، صوتي اعضا، پراختیا و موندله، چې په تدریج سره دغه پراختیا او بریالیتوبونه پر

مخ ولاړل، چې بالاخره د خبرو کولو نننۍ نړۍ منځ ته راغله، چې دغه اوسنی بڼه او شکل د ټولنیز ژوند د اوبستون او پرمختګ بڼه پایله ده، چې ژبې هم ورسره په خپل وار اوبستون او پرمختګ کړی دی،، (محمد آقا شېرزاد او جمشېد رشیدی، ۱۳۸۵ ل ل کال، بهلا بېل چوپړی).
همدا زموږ د پښتو ژبې د رغښت پل ونډی دی.

۲.۹ د پښتو اصل او ریښه

کله چې سری هغه روایات او نظریات راسپړي چې د پښتو د اصل او ریښې په باره کې په مختلفو آثارو کې راغلي دي، نو له راورتې سره دا خبره هرو مرو مني چې، د پښتنو د ژبې د اصل او ریښې په باره کې هم د نظر اختلاف تر هغه نه کم نه دی، لکه خپله د پښتنو د اصل او نسب په باره کې چې دی،، (هنري، پښتو ګرامر، ۱۷ چوپړی).

پښتو چا د دېوانو ژبه بللې ده، چا سامي طبو ته ورکش کړې ده او چا په هندو ایراني طبو پورې تړلې ده. چا د هندو ایراني ژبو د ستړي ونې په نډي څانګه پورې مربوط ګڼلې ده او چا یې په ایراني څانګه پورې. چا بیا پښتو اصلاً، د ساکانو پاسیتیانو ژبه بللې ده او چا د هندو ایراني ژبو تر منځ یوه مستقلة ژبه او د اتصال کړی ګڼلې ده.

د تذکرة الملوك (تذکرة الملوك د پښتنو تاریخ دی او راورتې د خپل ګرامر په مقدمه کې معرفي کړی دی.) مؤلف وايي چې ځینې روایتونه پښتو د دېوانو ژبه بولي. دی لیکي: ،، ځینې روایتونه وايي چې افغانانو خپله ژبه له دېوانو زده کړه،
ځینې نور بیا وايي دا د کسې د غره د اوسېدونکو ژبه ده، د افغانانو دا عادت وو، چې د دغو خلکو ښځې او لوڼې به یې ترې بوولې او ودونه به یې ورسره کول او ځکه یې نو پښتو طبه ورنه زده کړه او خپله طبه یې چې ابراهیمی (عبري) وه، هېره کړه،، (هنري، پښتو ګرامر، ۸ چوپړی).

کوم مطالب چې د پښتو د اصالت په باره کې ځینې غربي مؤلفینو لیکلي دي، په هغو کې هم بعضي د تذکرة الملوك له افسانوي روایت نه وروسته نه پاتې کېږي. هنري راورتې لیکي: ،، د پښتو ژبې افعالو او ضمایر له خصوصیاتو او ځینو نورو مشخصاتو نه داسې ښکاري چې دا یوه عجیبه او لرغونې ژبه او له هرې معلومې طبې نه متفاوته ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

،، هنري راورتي وايي د دې خبرې دليل دا دی چې پښتانه اصلاً د هودو د لسو ورکو شوو کبيلو (قبيلو) پاتېشونې (بکایا یا بقایا) دي. دی وايي کوم وخت چې دا کبيلي (قبيلي) د فلسطين په هېودیه کې اوسدې هلته يې ژبه د يوه شمېر نورو کبایلو (قبایلو) له لهجو سره ګډه شوه.

کله چې دا کبيلي (قبيلي) له خپل اصلي ملکه د هغوی دا اوسني ملک، افغانستان ته روانې وې، په لاره کې يې ژبه د ډېرو نورو ملکونو له ژبو سره هم ګډه شوه. څرنګه چې په داسې ورو، ورو کومونو (قومونو) ويل شوي وو چې له بهر سره يې رابطه او مخابره نه لرله. ځکه يې نو د هر کوم (قوم) ژبې له نورو طبو سره بېخې توپير لاره. راورتي په پای کې ليکې څرنګه چې د پښتو ژبې اساس همدغه ګډه وده ژبه جوړوي نو له دې امله دا يوه عجيبه او له نورو نه متفاوته ژبه ده،، (هنري، پښتو ډکشنري، ۱۲ چوپړی).

،، کله چې راورتي د خپل ګرامر په مقدمه کې د پښتو او نورو ژبو په ارتباط غږېږي، د هغو کسانو نظريات ردوي چې وايي پښتو يوه آرياني ژبه ده او وايي چې، پښتو زما په خيال د سامي ژبو په کورنۍ پورې اړه لري.، په دې پسې هنري راورتي کوشش کوي دا وښي چې پښتو هم په صوتي، هم په صرفي او هم په نحوي لحاظ له له عربي او عبراني ژبو سره تړلې ده،، (هنري، پښتو ګرامر، ۲۲-۲۳ چوپړی).

راورتي يوه څيرک او د ډېرې وسيعې مطالعې خاوند د اپنګليس سوسيوس محقق و او له زړه ايراني ژبو په تېره بيا زند سره يې د پښتو نږدې ارتباط درک کړی و. مثلاً يوه ځای ليکي:

،، نن له اباسيند نه سمدستي لويديځ پلوته داسې يوه ژبه ويل کېږي چې د عباراتو او ساختمان په لحاظ له هرې معاصرې ژبې نه بېخي فرق لري او په غالب کومان له زند، پهلوي او عبري نه راوتې ده او دا ژبه پښتو..... ده،، (هنري، پښتو ګرامر، ۴ چوپړی).

خو څرنګه چې د راورتي مطالعه په زړو فارسي او پښتو آثارو کې ډېره پراخه وه او په دغو اثارو کې، چې راورتي په ډېر زيات اهميت ورته قايل و، پښتانه په مکرر او متواتر ډول بني اسرائيل بلل وي وو او خپله پښتنو هم دا روايت تائيدا وه، نو له دې امله دی تر پایه له سامي ژبو په تېره بيا عبري سره د پښتو د اصل اورينې په نږدې ارتباط کلک ودرید او ورنه تېرنه شو. سرويليم جونز، د بنگال د شاهنشاهي اسيايي ټولني د موسسې رئيس، له راورتي نه پخوا پښتو له سامي ژبو سره ورته بللې وه. جونز د بنگال د اسيايي ټولني په مجله کې په هغې يوې لنډۍ او بې درنګه تبصره کې چې د

یوې تاریخي لیکنې په ارتباط یې وکړه، و ویل چې ،، پښتو کلداني ژبې ته ډېره زیاته ورته ده ،، (ولیم، اسیایي مطالعات، توک ۲، ۱۷۶ چوپړی).

مګر د پښتنو د تاریخ او ژبې یوه شمېر څېړونکو او د ژبني یو مطالعاتو مقتدرو پوهانو له کلداني او نورو سامي ژبو سره د پښتو ارتباط په قاطعیت رد کړ او وې ویل چې پښتو له اصله یوه آریاني ژبه ده.

کلاپروت لومړنی وتلی مستشرق و، چې په کال ۱۸۱۰ کې یې د اسیایي ادبیاتو د ارفیف په اول توک کې دا نظریه په صراحت رد کړه چې ګوندي پښتو له سامي ژبو سره تړلې ده. ده ولیکل چې ،، د پښتو او سامي ژبو ترمنځ نه په کلماتو کې اندکترین شباهت شته او نه په ګرامري جوړښت کې،، (هنري، پښتو ګرامر، مقدمه، ۱۷ چوپړی).

منستو ارب الفنسټن، چې د پښتنو د ټولې او تاریخ د مطالعې په برخه کې د ډېرو وچ صلاحیت خاوند و، په کال ۱۸۱۴ کې د پښتو او کلداني ژبې د ورته والي په باره کې د ولیم جونز خبره رد کړه او ویې لیکل چې ده دوه سوه او اتلس پښتو کلمې د یوه شمېر نورو ژبو له معادلو کلمو سره مقایسه کړې. خو: ،، له دې وونه یوې هم له عبراني او یا کلداني سره اندکترین شباهت نه لاره،، (الفسنټن، چوپړی ۱۹۰-۱۹۱).

یوه بل انګریز مولف، جان ملکم، هم د فارس په تاریخ کې الفنسټن ته ورته نظر څرګند کړ او وې لیکل چې ،، د عبري او پښتو یا د افغانانو د معاصرې ژبې ترمنځ د نږدېوالي هېڅ څرک نه لګېږي،، (جان، ۵۹۷ چوپړی). او د ،، برنارد ۶۵ چوپړی،، (ډورن، ۲ چوپړی).

په یوه بل اثر کې هم چې د هرې ځمکې انجیل نومېږي او په کال ۱۸۴۸ کې بېګسټر خپور کړی دی، د پښتو د سامیت نظریه په قاطع ډول رد شوې او لیکل شوي دي چې پښتو ،، د سامي ژبو هېڅ خصوصیات نه لري،، (ایسیدور، زېږدی، ۳۲۵ چوپړی).

البته یوه زیات شمېر غربي مؤلفینو او د ژبني یو مطالعاتو پوهانو نه یوازې دا چې له ډېر پخوانه د پښتو د سامیت نظریه رد کړې، بلکه دا یې هم په ډاګه کړې ده چې پښتو یوه هندو اروپایي ژبه

بیا هم کلاپروت لومړنی غربي محقق دی چې پښتو یې یوه **آریاني** ژبه وبلله او دا عقیده یې په ډېره کلکه په ډاکه کړه چې «پښتو بې شکه د هندو، جرمانیک طبقو د سترې ډلې یوه څانګه ده»، (هنري، ۱۷ چوپری).

د ژبنيو مطالعاتو ډېر لوی عالم پات هم پښتو په قاطع ډول **آریاني** ژبه وبلله. لوونتال په دې ارتباط داسې لیکي:

«پات چې بل د ده په سوبه ستر دفع اللغه عالم نه دی تېر شوی، یوه شیبه هم په دې صرفه نه کوي چې پښتو د هندو اروپایي ژبو په کتار کې ودروي»، (ایسیدور، ۳۲۵ چوپری).

ډورن هم د پښتو منتخباتو په مقدمه کې پښتو یوه سوچه **آریاني** ژبه وبلله او ویې لیکل چې «پښتو د هندو فارسی ژبو په لویه کورنۍ پورې مربوطه ده»، (ډورن، پښتو منتخبات، مقدمه، ۲ چوپری).

اما هر څومره چې د ژبې تاریخي مقایسوي څېړنې زیاتره د علم حیثیت غوره کوه، د ژبو په باره کې لوستي (مطالعه) هم هغومره دکېکه (دقیقه) کېدله. د پښتو په برخه کې هم پوهانو یوازې په دې کناعت (قناعت) ونه کړ چې د هندو-ایراني ژبو په کورنۍ پورې مربوطه آریاني ژبه یې و بولي، بلکه غوښتل یې دا هم معلومه کړي چې د دغې لویې کورنۍ له کومې څانګې سره خاص ارتباط لري.

څرنګه چې په پښتو کې د هندو ایراني ژبې د لویې کورنۍ د دواړو ډلو خصوصیات د ورايه او په وفرت موجود دي، نو په اول کې چا پښتو په هندي ډلې پورې و تړله او چا په ایراني ډلې پورې.

کوم غربي لیکوال چې پښتو یې لومړی ځل د هندو ایراني ژبو له هندي ډلې سره مربوطه و ګنله هغه رابرت لیچ دی. لیچ په کال ۱۸۳۹ کې د بنګال د اسیایي ټولنې په مجله کې د پښتو ګرامر په باره کې یوه مضمون «چې په حقیقت کې په لویدیځ کې د پښتو ګرامر لومړنی برخه ده. خپور کړ او د هغه په مقدمه کې یې د پښتو او سنسکرت د اصول ښیې چې پښتو په قاطع ډول د سنسکرت ښه لري»، (رابرت، ۱۸۳۸ زیږدی، ۱ چوپری).

اما چا چې پښتو د هندي ژبو د یوې ښایسته وسیعې تاریخي-مقایسوي مطالعې په نتیجه کې د هندو ایراني ژبو له هندي څانګې سره مربوطه و ګنله هغه رودولف هورنل دی. هورنل په خپل هغه

اثر کې چې د گادي ژبو مقایسوی گرامر نومېږي، لیکې چې د هند شمال غربي سرحد ترنهایی حدودو پورې پراکرت ژبې ویل کېږي. (خوله دې ځای نه ها خوا پښتو او کافري ژبې پرتې دي.) دی خبرې ته دوام ورکوي او لیکي: ,, ترومپ په خپلو هغو مقالو کې چې د پښتو او کافري ژبو په باره کې یې لیکلې دي، له گادي سره د دغو دوو ژبو نږدېوالي ته توجه ور اړولې ده.....مګر خبره له دې نه وړاندې ځې او (دغه ژبې) خصوصاً پښتو د مکادي پراکرت ژبې مسلم خصوصیات لري... (رودولف، ۳۳، چوپړی).

هورنل په دې په سې له ځینو گادي ژبو سره د پښتو او نورستاني ژبو یوه شمېر ګډ خصوصیات او ممیزات په کوته کوي او په پای کې لیکي چې ,, له دې نه څرګندېږي چې مکادي پراکرت او پښتو او کافري ژبې په لرغونې زمانه کې بیخي سره نږدې وې او حتا یوه ژبه یې جوړوله. وروسته سور اسیني ژبې د مکادي او دغو ژبو تر منځ واقع شوې او مکادي ژبه یې ورو، ورو د شرق په لور بیخي لرې تېل وهله... (رودولف، ۳۴، چوپړی).

په پښتو کې د هندي آریاني ژبو خصوصیات دومره بارز وو چې حتا فرانسوي لوی ختیځ پوه جېمز ډار مستتر هم په اول سر کې په خپل هغه اثر کې چې هند ته د فالالوجیکو مطالعاتو د سفر رپوټ نومېږي او په کال ۱۸۸۷م کې خپور شوی دی ,, د هندو ایراني طبقو په هندي ډله پورې مربوط و ګڼله... (جورج ، ۹، چوپړی).

اما چا چې پښتو اول وار د هندو ایراني ژبو دونې له ایراني څانګې سره و تړله هغه شیلې ډیور دی. ده په خپل هغه اثر کې چې (د مقایسوي فالالوژي اجمال) نومېږي او په کال ۱۸۵۳ کې خپور شوی دی، پښتو، اساساً، د ایراني ژبو په کتار کې ودرولې خو په عین وخت کې یې و ویل چې پښتو ځانته خاص موقعیت لري. دی د ایراني ژبو په بحث کې لیکي چې د افغانستان ژبه یانې پښتو هم په همدې ځانګه پورې ارتباط لري خو ,, ځانته یې په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی... (شیلې، ۲۹۹، چوپړی).

د ژبنيو مطالعاتو لوی عالم ماکس میولر هم پښتو له ایراني ژبو سره مربوطه و ګڼله. ده په خپل هغه اثر کې چې عنوان یې (په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې) دي او په کال ۱۸۵۵م کې خپور شو، و لیکل: ,, افغاني یا د پښتنو ژبه.....د خپل گرامر په لحاظ د فارس د ژبو له ډلې سره تړلې ده... (مکس، ۳۲، چوپړی).

،، مکس وروسته په خپل یوه بل اثر (د افغانانو ژبه) کې چې په کال ۱۸۶۲ م کې خپور شو، خپله خبره نوره هم تصریح کړه او پښتو یې د ایراني ژبو په شرقي ډله پورې مربوطه و ګڼله او په دې ترتیب یې له (زند) سره ونښلوله.،، (جورج، ټوک، ۱۰، ۹ چوپړی).

،، پات په کال ۱۸۳۳ م کې اروپايي ژبې په پښخو کورنیو وې او پښتو او فارسي دواړه یې په دویمه کورنی پورې مربوطې ګڼي.،، (ایسیدور، ۳۲۵ چوپړی)

اما ځینو پوهانو بیا پښتو د هندي او ایراني ژبنيو ډلو ترمنځ یوه ځانته او مستقلة ژبه بللې ده.

ډاکتر ارنست ترومپ چې د خپلو ډېرو وسیعو ژبنيو مطالعاتو او څېړنو په لړ کې یې پښتو ګرامر هم لیکلی دی، پښتو د هندي او ایراني ژبو ترمنځ یوه اتصال کړی بولي او لیکي: ،، پښتو کلیمات مستقیماً له ګاونډۍ یو پراکرت لهجو، په تېره بیا پنجابي او سنډهي نه مشتق شوي دي، د صرف او ترکیب د عمليې د ساختمان له نظره سنډهي ته بېخي زیاته ورته ده: پښتو په تېره زمانه کې د متعدي افعالو له نظره له سنډهي سره کامل مطابقت لري او یوازې د سنډهي ژبې پر اساس تشریح کېدلی شي. مګر پښتو په هېڅ صورت کومه د پراکرت لهجه نه ده. بلکه یوه زړه مستقلة ژبه ده چې له هندي آریاني ژبو نه د ایراني ژبو کورنۍ ته د بدلون لومړنۍ مرحله ښه یې او ځکه نو د دواړو خصوصیات او ممیزات په کې څرګند دي، خو بیا هم د پراکرت خصوصیات زیاتره په کې بارز دي. د پښتو دا خصوصیت د هغې له جغرافیایي موقعیت سره هم اړخ لګوي.،، (ارنست، ۱۲ چوپړی).

،، پروفیسور اډلنگ Ad lung هم پښتو یوه ځانته مستقلة او خاصه ژبه وبلله. ،، هنري، ۱۸ چوپړی).

او شیلی ډیور هم، لکه څنګه چې وړاندې و ویل شول، وایي چې ،، پښتو ځانته په یوه خاصه او ابتکاري طریقه انکشاف ورکړی دی.،، (شیلی، ۲۲۹ چوپړی).

ډورن خپله د پښتنو په باره کې هم همدا نظر لري او ،، وایي چې پښتانه نه د ایرانیانو له پښته دي او نه د هندیانو، بلکه دا د دغو دواړو سترو ولسونو تر منځ یوه مستقل قوم دی.،، (ډورن، ۷۲ چوپړی (انګریزی)).

جان ملکم هم په دې برخه کې ډورن ته ورته نظر لري او لیکي چې ،، پښتانه له فارسیانو او هنديانو نه متفاوت خلک دي.،، (جان، توک ۱، ۵۹۷ چوپړی).

اما د چا خبره چې د پښتنو د ژبې د ریښې او اصالت د ټاکلو په برخه کې د کاني کرښه شوه، هغه فرانسوي لوی عالم او ستر مستشرق جېمز ډار میټر و.

ده د خپل هغه درانه او ستر اثر په اوله برخه کې چې د افغانانو ولسي سندرې نومېږي نو پښتو او زند په پوره تفصیل او ډېر دقت سره مقایسه کړې او په پای کې دې نتیجې ته ورسېد چې ،، پښتو له زند سره دومره نږدې ارتباط لري، لکه نوې فارسي یې چې له زرې فارسي سره لري. په دې ډول ډار میټر د یوه واقعي طالب العلم په حیث پخوانۍ نظریه د نویو حقایقو په رڼا کې بدله کړه او پښتو یې په قاطع ډول د هندو ایراني ژبو د لویې ډلې د ایراني ډلې په شرقي ډلگۍ پورې مربوطه و ګڼله او په ډاګه یې کړه چې پښتو زند ته بېخي نږدې یوه بله ژبه ده. خو پښتو د شمالي هندي ژبو عناصر هم په بېخي خلاص لاس او پراخه پیمانې کسب کړي دي.،، (ګریسن، توک ۱، ۹۰ چوپړی).

جورج مارکنسټرن چې د پښتو ژبې په تېره بیا د هغې د تاریخي-مقایسوي څېړنې په برخه کې له ډار میټر نه راوروسته د ډېر اوچت صلاحیت خاوند دی ،، د ډار میټر نظر کاملاً تائیدوي. خو په عین وخت کې پښتو په شرقي ایراني ژبو کې د ساکانو لرغونې ژبې ته دومره ورنږدې بولي چې وايي پښتو له اصله، غالباً، یوه د ساکا لهجه ده. دی خبرې ته دوام ورکوي او وايي البته د دې امکان نه شته چې سری دې د دغو دوو ژبو ډېرې نږدې اړیکې تثبیت کړي.،، (جورج، توک ۱، ۲۲ چوپړی).

،، د مارکنسټرن خبره ځینې نور مؤلفین هم، اساساً، تائیدوي.،، (اولاف کرو، ۶۶-۶۸ چوپړی).

که سری د مارکنسټرن نظریه منې او پښتو د ساکایوه لهجه ګڼې، نو مانا به یې دا وي چې پښتو لږ تر لږه دوه زره کاله پخوا معموله وه. ځکه د ساکانو مشران ل میلاد نه تخمین سل کاله د مخه یانې د (۹۷ ق.م) په شا او خوا کې، په نننۍ پښتونخوا کې مسلط شول او په پېنځم میلادي کال کې یې سلطه پای ته ورسېده او په دې پسې یې ژبه هم لادر که شوه.

اوس سوال دا دی چې پښتو او ساکا خو، اساساً د ایراني ژبو په شرفي ډله پورې مربوطې ژبې دي، نو پښتو دا دومره قوي د هندي ژبو خصوصیات له کومه کړل؟ دا سوال دوه احتمالي ځوابونه لرلی شي. یوه دا چې پښتو له اصله یوه ایراني ژبه وه او هندي ژبو ډېر زیات عناصر، لکه څنګه چې دار مستتر او نور وایي، وروسته ور داخل شوي دي. بل دا چې پښتو له اول سرنه داسې یوه ژبه وه چې هم یې د هندي ژبو خصوصیات لرل او هم د ایراني ژبو. راځئ چې لومړی دا اول احتمال وڅېړو.

د یوه قوم ژبې ته د یوه بل قوم د ژبې په ډېره وسیعه پیماننه خصوصیات، معمولاً، هغه وخت ور داخلیدلی شي چې لومړی قوم د دویم قوم تر ډېرې قوي او اوږدې سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی وي. خو تاریخ شاهد دی چې د پښتو ملک په اسلامي عصر کې هېڅکله هم د هندستان تر دغه راز سلطې لاندې نه دی راغلی، بلکه په دې دوره کې ډېر ځله هندستان د افغانانو او پښتنو تر سیاسي سلطې لاندې راغلی او اساساً همدا کار په هند کې د اسلام او اسلامي ثقافت د خپرېدو سبب ګرځېدلی دی. اما له اسلام نه وړاندې داسې یوه دوره تېره شوې چې په هغې کې د پښتنو ملک د هندستان تر یوې قوي او طولاني سیاسي او ثقافتي سلطې لاندې راغلی و. دا دوره د موريا د کورنۍ د واکدارۍ عصر دی چې د چندراګوپتا د واکدارۍ له سرنه (۳۲۳ ق.م.) پیل شوی او د آشوکا په مرګ (۲۲۷ ق.م.) پای ته رسېدلی ده او نږدې سل کاله یې دوام کړی دی.

په واقعیت کې همدا یوازینی دوره ده چې کې دی شي پښتو ته هندي ژبو خصوصیات په دومره وسعت او قوت ور ننوتې وي او که دا خبره داسې وي نو پښتو به لږ تر لږه یوه دوهم نیم زره کلنه او حتا تر هغه نه هم زره به وي. اما کله که سړی هغه اول احتمال ویني او داسې وگني چې په پښتو کې د هندي او ایراني ژبو خصوصیات ان د اول سرنه موجود وو، هلته نو بیا د ترومپ نظریه تقویه کېږي او پښتو د هندي او ایراني ژبو تر منځ یوه ډېره لرغونې د اتصال کړۍ یا په بل عبارت د دغو دوو کورنۍ یو د یوه شمېر ژبو د انشعاب منشأ ګرځي.

د دې څپرکې په مخلیک کې مې ورته په لنډو نغوته وکړه، او ورسته مې د ټولو وکړو او باندنیو ژبپوهانو اند او پند چې زموږ د ژبې ل پاره لره ستاسو پام و څرخاوه، زه دا کره بوروم او سپینې ته یې راباسم چې زموږ د ټولو مهرڅمنو پند زموږ ژبې ته یو دی، پند مې ځکه له اند څخه ورسته تر څپرکې لاندې ونيوه، چې دا د هر دښمن کانه ده چې پر بل دښمن یې کوي، او خپلو لړلیو موخو ته پرې ځان رسوي، راورتې اېنگلېس په اتلسمه پېړۍ کې چې د اېنگلېسانو د ځواکمن کېدو پېړۍ وه، او غوښتل یې چې له اروپا څخه اسیا ته خپله پوزه را اوږده کړي.

زموږ هېواد او اسیا خپل نوکر او پندې جوړ کې او د هېواد سرمایه مو تالا کړي او دوی پرې مزې او چرچې وکوي، راوتې که له یوه لورې د پښتو پخوبه لیکلي وه، هغه یې هم د دیفارمنټ او یوې پروژې په بڼه د پښتنو پوهانو په مټه کړي وو، خو خپله موخه یې چې ده د اېنگلېسانو د بریا ل پاره کوو هغه باندې پوره کر شوی او بریالی شوی وو، او همدوی ته ورته نور اېنگلېسې پوهانو همدا کنې کړي دي، بېلکه یې زموږ وکړي یې په دې مصروف ساتل چې د پښتنو ذهن د جکړي لورې څخه وگرځېږي، پام یې ټول د خپل اصل او آر مندلو کې شي، بېلکه یې همداسې ده چې زموږ پښتون پښت تر ټولو ډېر اصل او کم اصل پسې گرځي چې د باکې او بې باکې غښتلی ار زښت ورته ور کوي.

راورتي د پښتو ژبه د دیوانو ژبه وگنله او وي ویل چې پښتون هغه قوم دی چې ښځې، خویندې، میندې او لونې به ترې د کبسی په غره کې چې د دې قوم (پښتنو) لومړی ځای دی، دیوانو بېولي او ودونه به یې ورسره کول، نو ځکه پښتنو له دیوانو څخه ژبه زده کړه چې د دوی ښځو، خویندو، میندو او لونو مېړونه وو او د یوان د دوی زومان راتلل، له دیوانو څخه دوی دا ژبه زده کړه چې دې ژبې ته پښتو وايي.

دومره یې باک او سپک اند د یوه قوم یا افغانانو له پاره ښه نه دی، خو دې ته ورته زموږ هر دښمن په هر ډگر کې حتا د ادب او مديا په ډگر کې زموږ مېړانې، سرلوری، سرخندنې او څېر توب ته په درنده سترگه نه گوري. دوی زموږ دښمنان دي، زموږ دښمن زموږ ښه هېڅ کله نه وايي، بلکې په ورانه، ناکنلې، رتلې، او سپکه مو وايي او دا تله درنده کوي. ځکه موږ د دوی یواځې په یوې جکړه کې له کابله تر ننګرهاره ۶۰۰ شپږ زره په ښو وسلو تورو او سپرو سمبل ځواکونه مردار کړه،

دا هسې په خوله یادېږي، په هوا کې نه دې وژل شوي، له کابله تر ننګرهاره په همدې لاره کې وژل شوي،!!!؟

راورتهې ته چې د اېنگلېسانو د ځانګړو خدمتونو تن دی، او ژبپوه دی، مور دېوان، سخت زړي، نه ماتېدونکي، وهشي، بلواګر، تراکګر او قوي ښکارېږو، ځکه خو مور دېوان ګڼې په دې به زموږ له کتابه لرې وګړي کله پوهېده چې د دوی په رازونو پوی شي، په رازونو پوهېدونکي هغه دې چې په حقیقي لاره یې مزل کړی وي او پرې پوهېږي. راورتهې ځکه د کسې غر ته نغوته کوي. چې غرغښت بابا، بیت نیکه یا شیخ بیټی د هغې سې پورې اړوندی، پښتانه ورته ډېر درناوی لري، او د سلیمان ع د بېړۍ د ناستې بلۍ او د بیت نیکه قبر هم د کسې په غره کې دی. او د پښتنو په لرغونو اوسېدنځایونو کې یوه ډېره مشهوره تاریخي سیمه د سلیمان د غرونو لمنې دي. دغه د سلیمان غرونه په ځینو کتابونو او تاریخي اثارو کې د (کسې غره) په نامه هم راغلي دي.

د کسې د غره په لمنو کې د روزل شویو شاعرانو په ډله کې ترټولو معلوم پخوانی سړی غرغښت بابا، بیت نیکه یا شیخ بیټی دی، چې د ژوند زمانه یې د درېیمې هجري پېړۍ شا او خوا ټاکل کېدای شي او کېدای شي د (۳۵۰ لېږدي) کال په شا او خوا کې مړ وي.

د غرغښت بابا، بیت نیکه یا شیخ بیټی یو مناجات سلیمان ماکو په تذکرة الاولیاء کې راوړی دی. زه یې کاکړۍ غاړې بولم چې ټول خوند، اهنګ او ټول تال یې د کاکړۍ دی. چې د پښتو د زرو اشعارو په لړ کې ډېر مهم شعر دی. بېلګه یې:

لویه خدایه لویه خدایه ستا په مینه په هر خایه
غر ولاړ دی درناوی کي ټوله ژوي په زاری کي

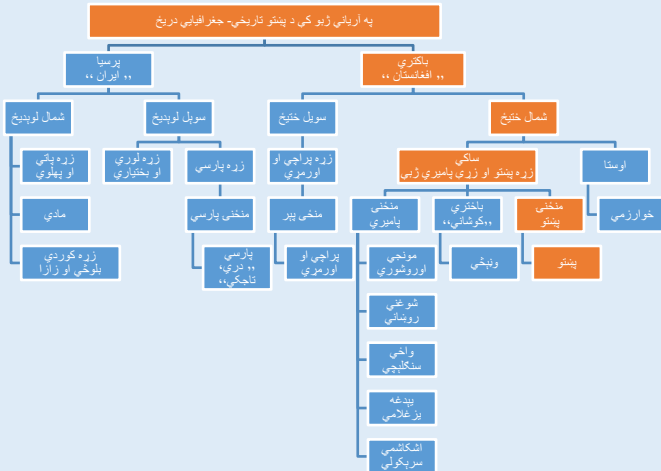
۱۲: د کسې د غره انځور چې د سلیمان ع د هوايي بېړۍ د کېناستو بلۍ ځای دی یا د سلیمان د غرو لمنې. د بیت نیکه د قبر د ځای انځور.

۱۳: د غر غښت بابا یا شیخ بیټی یا بیت نیکه د قبر انځور. الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي ش او خوا خاوروته سپارل شوي، د سړې تمېرل شوي بیرغ ونې بیخ ته د کسې په غره کې.

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگر خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

په هره بڼه چې خپرنې کوي زموږ د پښتو د بنډن هېڅ باکه نه کوي، ځکه ډېرې خپرونې صحت او حقیقت نه لري، رښتیا او رښتنوالي د مېرځمنو په خپرونو کې شتون نه لري. په لاندې عصري فن SmaertArt کې د مراتبو سلسله یا د وار لړۍ Hierarchy یا د Organization Chart ادارې چارټ کې د پښتو ژبې ځای پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار هم په یو لړ شننو کې د سیویسززلاند په پوهنتون کې دا په ډاګه کړي او په دې بې سر خوځولی دی. او په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دريځ بې په دې بڼه په ډاګه کړی دي. چې پښتو ژبې ځای دا مې دی: آریاني ← باکټري ،، افغانستان ،، ← شمال ختیځ لړۍ ← ساکي زره پښتو او زرې پامېری ژبې ← منځنۍ پښتو ← پښتو.

خپره ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دريځ جوړښت یا (هېراړج)

(Hierarchy) د مراتبو سلسله، د روحانینو سلسله، د روحانینو حکومت، هغه حکومت چې د مرتبو سلسله د حاکمیت له مخې په کې کلکه وي) زه کره کارم نه هغه سې او نه داسې، زما خپله نظریه داسې ده چې زه یوه پښتون یم؛ مور او پلار مې هم پښتانه دي؛ د پښتنو له پښته یم؛ نو له ما څخه ډېر زما په پښتو ژبه باندې، باندې پوهان او له موخو سره رالېږل شوي ژبپوهان ډېره پوهه له کوم ځایه ډېره لري. هغوی چې له ما څخه پوهه دي زه هم ترې پوهه یم. د ژبو د کورنۍ ونه چې په نړۍ کې سرغندوي او منل شوي نڅښه ده، ترې ښه څرګنده ده چې د ژبې بېخ ډډ له ایندو- اروپایي ډډ څخه دی.

پیل یوه ستر ښاخ یې یا کین ښاخ، ښې ښاخ، یې اروپایي دی، بل ستر ښاخ کسټ ښاخ، چې په ښاخ، یې ایندو-ایراني، ایندو-آریني، دی، او د ونې ملې یا د ملې پورته شوی ښاخ یې یورولیک دی.

که چېرې ښه څېر شو دا به کره ومومو چې تر ټول نږدې او ټیټ د ژبې ښاخ چې انسان پرې د ژبو نورو ښاخونو ته ختلی یا پورته کېدی شي هغه ایراني د ژبې ښاخ دی، چې پرې ودرېږي یا کېښي نو مخې ته دې د پښتو ژبې ښاخ دي څېرل، سپرل، لیدل او کتل یې اسانه دي. او ایراني د ژبې ښاخ چې پرې ودرېږي یا کېښي چې لاندې پارسي ژبې ځاین دی چې څېرل، سپرل، لیدل او کتل یې سخته او ګران کار دی.

بل لورې ته دانو داسې ورته نه شو ویلی چې پښتو دې فارسي ژبه وي. یا دې پښتو ایراني ژبه وي او یا دې ترې اخیستل شوي یا زوکړه شوي وي. ځکه فارسي ژبه هم د ایراني ښاخ پورې تړل شوي او ایندو-ایراني، ایندو-آریني، ښاخ له لارې، ایندو-اروپایي دد پورې تړل کېږي. فارسي د ایران میلی ژبه ده خو د فارسي د ایراني ښاخ پورې تړلې او هندې ژبه له ایندو ښاخ پورې تړلې او دې ځاین پورې نورې دېرې ژبې تړلې دي چې ټولې په ایندو-ایراني، ایندو-آریني، او د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې په ایندو-اروپایي دد پورې تړل شوي او ترې خړوب کېږي. او په پښیواله کچه، پښتو ژبه په ټولو ژبو کې ۳۱ لېکه کې ځای لري،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۷۲ چوپړی)

،، له ۵۰۰۰ مخزېږدي څخه یې شتون په نړوالو ژبو کې څرګند دی، په لومړي وختونو کې چې ۴۰۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې له مسو څخه ګڼې واخیستل شوي، په همدې کلونو کې د سامیران متحده ښار دور دی، او په همدې کلونو کې په هند کې پیلنی وګړو ژوند پېژندل شوي. په ۳۵۰۰ مخزېږدي کې په مصر کې د ابڅو پرمختګ لړۍ کړی دی، او په ۲۵۰۰ مخزېږدي کې لور پرمختللی ژوند وګړو د هند د سیندونو په غاړو کې کوو، چې په دې موده کې په اروپا او چین کې هېڅ نه وو، او ۲۰۰۰ مخزېږدي کې د اوبو او وچې لارې څخه اروپا او یونان ته لاړل،، (من ایند نیشن، ۱۱ چوپړی)

ادم ع یا ابوالبشر د سرلنکا په سرانديب غرونو کې له اسمانه راښکته شوی دی په ۵،۵۸۵، مخزېږدي کې. ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وه، یو د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بی بی حوا. او ژبه یې عربي وه، او د الله ج نوم چې هم عربي دی، په ټولو مخلوقاتو کې ځای ځای څرګند وي، په طبیعي ډېرو کې په وربڅو کې، په مېوو کې، په حیواناتو کې فطرتي،، الله،، کښل شوي وي.

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

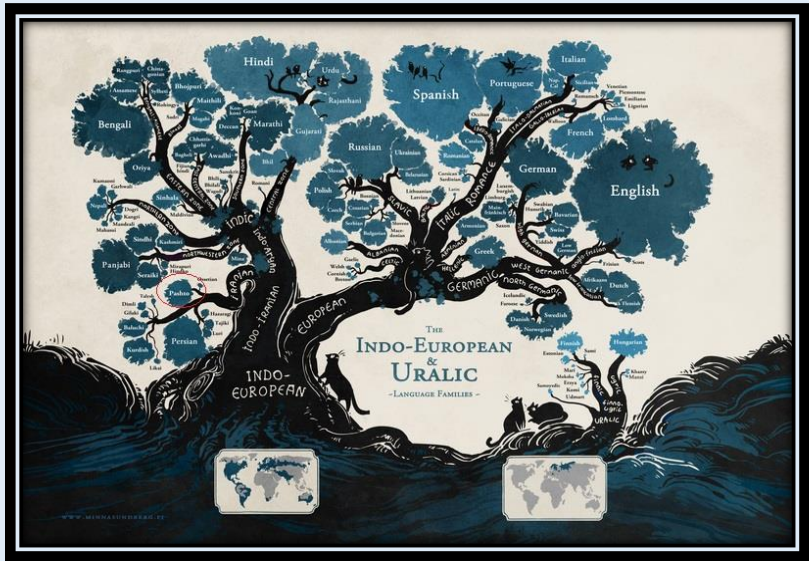
د انسانانو پوهه هلته رسېږي چې د هوشیاری اخږي تم ځای ته ورسېږي او په یو الله ایمان راوړي او مسلمان شي. د ژبو په کېول یا کورنی کې عربې ژبه د ژبو د کورنی په بیخ او ریشینو ملو کې ده.

او زموږ د ژبې ځای د ژبو په کورنی کې چې ما په لاندې انځور کې ترې سره کړی تاوه کړي ده شتون لري.

د پښتو ژبې ځای د ژبو په کورنی کې دا سې دی: ایندو- اروپایي ← ایندو- ایراني ،، ایندو – آریاني ،، ← ایراني ،، آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:

INDO - EUROPEAN → INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” → IRANIAN → PAKHTO.

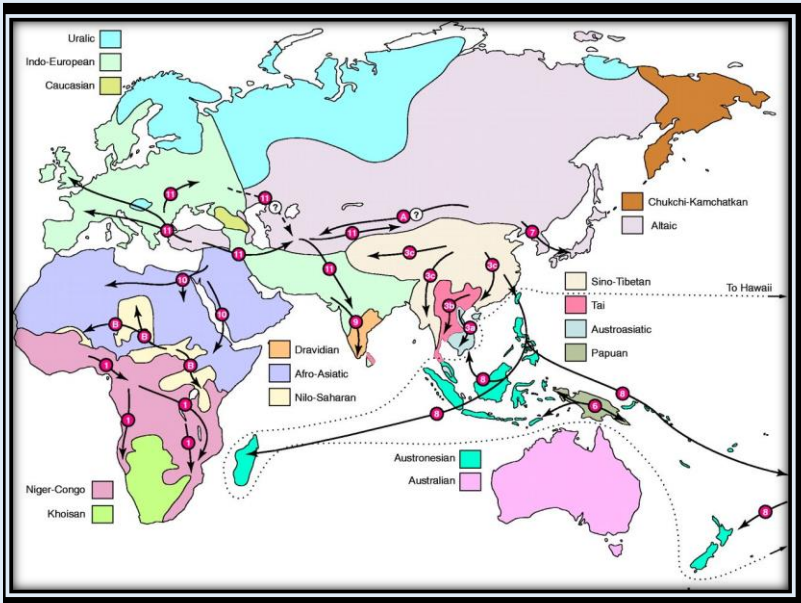
۱۴: د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنی، یا د ژبو د کورنی ونه.

د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی.
ایندو- اروپایي ← ایندو- ایراني ،، ایندو – آریاني ،، ← ایراني ،، آریاني ،، ← پښتو.

Pakhto Language Place in The Language Families:

INDO - EUROPEAN → INDO - IRANIAN “ INDO - ARYAN ” → IRANIAN → PAKHTO

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر څپرچوپری (د سړچ پانې)

۱۷: د زړې دنيا نخشه چې د اليکيزنر يا ماکيدانسيکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې د هند د سيندونو غاړو ته راتګ کړی دی، او هغه ويلې دې چې زه د جنگونو په لړۍ کې داسې ځای ته ورسېدم چې نوم يې لمپاکا، «لغمان»، وو، دلته دا سپنې ته راوځي چې د دنيا له زړې نخشې څخه وړاندې پښتانه يا آرياني له هندوکش د غرونو له لړيو څخه تللي دي او د امو له سيند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آرياني دي يا پښتانه دي د امو سيند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سيند تېر او اروپا ته په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آرياني د هند تر سيندونو پورې راغلي دي. په پيل د نړۍ ۴۰۰۰ مخزېږدي کې مصريان وو، چې له مسو څخه يې کتنې واخېستې، او ايرانيانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصريانو بری ومونده، مور څو واري په ايران بری منډلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرويس خان، بيا د ده زوی شاه حسين هوتک، احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ايران بری منډلی وو او واکمني يې پرې کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده. خو زموږ پښتنو يا زرو ايندو اروپايانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰۰ مخزېږدي کې يې په ايران کې شخړې اوارولې، ترې يې تړلې، جرګې او څټک، څټک پرېکړې يې کولې لغمانۍ فارسي هم له دې ځايه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ايرانيان او ايندوان نه دي، د ايندو ژبې شاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ايران ته تللی دی. خو په پيل کې مدنيت يا ښاري ژوند له بلخ، هېند بيا اغيور څخه پيل شوی دی او کړدې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د يوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی، هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان يې په هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځايونو ته به تلنه راتلل؛ په ځينو سېمو کې به يې د ژوند کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچي تاثيرات پرېښول ژبې او څېرو به يې هم بدلون کاو. چې ځينې زامن به يې له نېغې لارې څخه اېلبس لرې کول او د اسلام څخه به يې په کفر کې کېدل. د نېکونو او پلارونو څېرې به يې پرې جوړې کړې او بيا به يې د هغه نه منونکی درناوی کو. ځنډې به يې دې څېرو ته کولې، چې کله داسې کاني يې ډېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون در لود، بيا پرې اېلبس همداشان کاني شروع کړې، بې دينه يې بيا ترې جوړ کړه، بودا يې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مېترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدايزم هم و.

د لنډۍ یو، تپو، تپکی یو او مصری یو انگر
 څه پرنچوپړي (د سرج پانې)

د پښتو ژبې ویکو، وویی، اړیکه له نورو اریاني ژبو سره. د دې له پاره چې کره په ډاګه کړم، د زه غواړم چې دغه اشتراک په څو حسابي اعدادو کې او څو نورو لغتونو کې، (نورمحمد، ۱۳۸۶ لېږدي ۳ چوپړی)، (محمد صفر، ۷۸ تر ۸۹ چوپړی). د پښتو ژبې اړیکه له نورو اریاني ژبو سره په لاندې لښتلیک یا جدول کې سپني ته راباسم.

سانسکریت	ایک	دوا	تری	چتوار	پنج	ششت	سنت	اشت	نو	دش
جرمني	ایس	سوی	دری	فیر	فونیت	ډکس	زین	اڅت	نوپن	سین
فرانسوي	ان	دو	تروه	کاتر	سنگ	سیس	سنت	ویت	نف	دیس
انګرېزي	ون	تو	تري	فور	فايف	سکس	سیون	ایټ	ناین	نن
روسي	ادین	دوه	تري	چتيري	پيست	شست	سیم	وسیم	دویات	دسپا
پنجابي	اک	دو	تری	چار	پنج	چپي	سنت	اټه	نون	دس
ارمري	شی	دو	بته	څار	پننج	خه	اوه	آنخت	نه	دسی
پراچي	زو	دي	شی	چور	پونج	خی	هوت	اوشنت	نو	دوس
شغفي	بیو	ډيوان	آری	چوار	پنج	غوخ	اوود	ویشنت	ناد	جینسي
نورمستاني	ایو	دیو	تره	شتوا	پوچ	شو	سنت	وشت	نو	دوخ
بلوخي	یکي	ده	سی	چار	پنج	شش	اپت	اشت	نو	ده
دری	یک	دو	سه	چار	پنج	شش	هفت	هست	نو	ده
پشه یی	ای	دو، ده	تري	چار	پنج	شی	سنت	اشت	نو	دي
پښتو	یوه	دوې	درې	څلور	پېنځه	شپږ	اووه	اټه	نه	لس
کڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰

سانسکريت	ماس	سوريا	ستارا	کبړي	هم	کښي	سون	اشتر	کم	کدا
جرمني	لون	سولای	اتوال	ماتاني	نېژ	فو	شيان	شامو	پورکو	کان
فرانسوي	موند	زنی	شترن	کبړکه	شني	فوير	هوند	کمل	واروم	وان
انگريزي	لونه	سونځه	زویزد	کوره	سنگ	اکون	سویکه	ویرېلوت	پوچېو	ککده
روسي	مون	سن	ستار	مونښن	سنو	فانېر	ډاک	کېمل	وای	ون
پنجابي	ماهوکه	دوچه	استیجه	دهار	غرب	رمي	اسبو	شتر	چگن	کبړي
اومري	ماهتاوی	توده	ستاره	گری	غوبیش	رون	سپوک	شتر	که	کان
پراچي	میسته	خبر	سیتیز	دهار	ژینج	یاخ	کهدمه	نېتر	چېززه	څه وخت
شغلي	ماس	سو	شتا	دا	زیم	انگان	کوي	شټیور	که	کوني
نورستاني	ماه	دچه	استار	کوه	برف	آجشي	کچک	اشتر	پچه	کوي
بلوخي	چن	سورج	تاره	هپار	برف	آگ	کتا	اوته	کيون	کدون
دري	مهتاب	آفتاب	ستاره	کوه	برف	آتش	سگ	شتر	چرا	کي
پشه يي	مای	سُر	ستارا	دار	انیم	انگار	شورنگ	شټور	کیاندي	کودن
پښتو	میاشت	لمر	ستوری	غر	واوره	اور	سپي	اوبښ	ولې	کله
کڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰

۱۰. د ولس بدلون

زه داسې بوروم چې ځینې وخت بدلون کتور وي، په پیله کې ښې پیلې لري. د دې له پاره چې د پایلې شننه یې له وړاندې ارزول شوې وي. که بدلون کتور نه برېښې خو بدلون نه ورکوي، او که کتور برېښېده نو بیا بدلون ور کوي.

د وګړیو د اند لید لوري د خپلې ژبې ادب لوري ته بدلول زړینې کتنې لري. د څېړنې دا چوپړی ساده برابروي دا:

۱. چې د خپلې ژبې له ادبیاتو څخه په هره برخه کې چې وي ساتنه (دفاع) وکړو هر کله چې پردې ژبې زموږ په ادبیاتو یوه ټکی یرغل هم کوي. ور ته نیغ چمتو ودرېږي او ورته درانه، روغ، رت، رتلي ځوابونه په هر پېر (وخت یا حالت) او په هر ځای کې چې موږ یو. د خپلې ژبې مېرځمنو ته ورکړو.

۲. لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری زموږ د پلارو او میندو د خوږې ژبې اصیل شېرونه (پېیلې، شعرونه) دي. لکه څنګه چې پلارونه او میندې پر موږ ګران او درانه دي همداسې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری ګرانې او درنې دي. وایو یې هم!!! یادوو یې هم!!! لیک او لوست یې هم وکړو!!!

۳. د پښتو ژبې او ادب پرمختګ له پاره د وګړو پام د دې ریسرچ پانې غټو ټکیو ته چې له د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو بېلوالي څخه پیل او په بېره پای کېږي. په ځغلنده نظر مطالعه کړي چې د خپلې زده کړې روزنې ته یې زورنه شي.

۴. لنډۍ یو، تپې، تیکۍ یو او مصری یو هر اړخېزه خپرول، عملي کول، لل (لېل)، تبیل، زده کړه کول، تدریسول او نورو ژبو سره یې اړیکه په ډاګه کول. زموږ د ژبې سرغندوي کول دي. چې د تاتوبي، ولسونو او د پینۍ د بېلا بېلو تیرونو د دود پېژندنې سبب کېږي.

۵. لنډۍ، تپې، تیکی او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، ستندرد) لکه: زده کړه، ننگ، پښتونولي، پښتونواله، ارې، یووالی، مېلمېپاله، جغات، هڅپونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوري، درناوي، جرگه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننوتاي، پکړی، پیغور، تراکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي پي.

ولس هغه وخت ولس کېږي چې د و، و، چنگوالي او کوروالي يې سم شي، ځکه واو، و، و، خپله چنگ او کور دی، لس نو بشپړ ته وايي. د واو ترېستی چې له لس، ۱۰، سره ترېستی شي. نو ولس ترې نه جوړېږي. د وکړيو یوالی او د خپلې ژبې ښکاروندي ښکارندويه وساتي. دا بدلون د ولس بدلون دی. په دې سره به ولس روغ ملکنی شي او ولس به په دې بدلون سره مانېز شي.

لنډۍ، تپې، تیکی او مصری د پښتو ژبې ښکاروندي (کودونه، نښان، ستندرد) لکه: ننگ، پښتونولي، پښتونواله، ارې، یووالی، مېلمېپاله، جغات، هڅپونه، ملاتړ، سرخندنه، هېښول، غیرت، عفه، سرلوري، درناوي، جرگه، انشر، تره، تورې او سپرې، ننوتاي، پکړی، پیغور، تراکه، نادوده، مرچل، چېغې، ژبه یا لوز کول... تازه او روغ ساتي او ښکارندوی کوي پي. له پوهنیار عبدالرسول امین سره سم چې د هغه څرگندول چې رونوي کتنه داسې.

،، د اسلام د راتگ تر مخه پښتنو د خپل قبیلوي اجتماعي ژوند د تنظیم له پاره د خپلې سیمې د پرمختللي امتزاج په بڼه ځینې خپل اریاني کود درلود.

اسلام د خپلې سیمې پر مختللي امتزاج څه وخت چې اسلام پښتنو په ځینو برخو کې ورته والی موجود وو، د اسلام د منلو وروسته پښتنو د خپلو اجتماعي موسسو په چوکاټ او فعالیتونو کې اسلامي عقاید و منل، په ډېرو برخو کې اسلامي عقاید او پښتنو د کود پښتونولي د یوه بل ممد دي او په ځینو برخو کې اسلامي عقاید او پښتولي کود اریاني خصوصیات ساتلي دي دلته د ډېرو مشاهتونو او جلاوالي نه یوه څو مثالونه وړاندې کېږي.

په ټولو قومي جرگو کې د کبیلو (قبیلو) له مشرانو سره مذهبي روحانیون گډون کوي چې په جرگو کې دوی اساسي غړي وي. د پښتنو د هېواد پالنې روحیه د اسلام له خوا هم تقویه کېږي وايي: پښتونولي:.

▲ خاوند ه سل خله ژوند راکړې

چې د وطن په مینه سل خله مړ شمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگړ
څهرنچوپړی (ریسچ پانې)

مذهب:

▲ د خپل وطن په مینه مړ شه
چې جنازه دې د اسمان ملکې ورینه
پښتانه: ملي جگړو ته ننګ وایي او اسلام ورته د غزا نوم ورکړی وایي:

ننګ:

▲ یوه خواته ننګ بل خوا ته مرګ دی
مرګ مې قبول دی بې ننګي نه قبلومه
غزا:

▲ غزا ته لار شه چې غازي شې
د نغري غاړه کې نه شته جنتونه

پښتانه د ننګ په ډګر کې زلمو ته توريالي او په ننګ کې مرو ته اتل وایي. چې اسلام ژوندي ته غازي
او مړ ته د شهید مقام ورکوي، وایي:

سرلوري:

▲ جانان مې جنګ کې سر ور کړی
ځکه همزولو کې سرلوري ناسته یمه
شهادت:

▲ بیرغ مې سور په قبر هسک کړئ
په شهادت د خپل وطن جنت له ځمه

د پښتونولي لوز ساتل او مېلمه پالنه د اسلام د وعدي، وفا او سخاوت سره یوه مانا لري، د مقالې په ډېرو برخو کې د مذهب او پښتونولي گډو خصوصیاتو ته اشارې شوي. له بلې خوا اسلام د طلاقولو اجازه ورکړې او تېریدو یا عفوي له پاره یې ډېر ثوابونه ښودلي. اما پښتانه د پښتونولي کود له مخې د ښځې پرېښودل لوی شرم او د بدل نه اخیستل لوی پېغور گڼي او داسې نور.

په مجموعي ډول د پښتنو په قبیلوي ژوند کې داسې بنيادي بدلون نه دی راغلی چې د دوی قبیلوي اجتماعي شرایطو روابطو او موسسو ته خاتمه ورکړي. او د دوی روابط د پرمختللي اقتصاد په بنياد ودروي، ځینې قبیلې چې ښار ته نږدې دي یا په ښار کې ژوند کوي. د ښاري ژوند د تاثیر په وجه د دوی قبیلوي روابطو لږ ډېر تغیر موندلی او د دوی د ژوند ډېره برخه د معاصرو مفکرو او موسسو له خوا راهنمائي کېږي.

د معاصر ښاري ژوند خصوصیات د نه شته والي په وجه د ډېرو پښتنو اجتماعي موسسې او فعالیتونه د پښتونولي د کود په اساس چلېږي. چې پښتانه د پښتونولي کود د قبیلوي ژوند د شرایطو او پلار واکه پښتني ټولني د ضرورت په وجه منځ ته راغلې چې تر اوسه دغه کود په پښتني جامعه کې د تطابق او مفیدیت په لحاظ پاتې شوي دي. دې کودونو د پښتنو قبیلوي چوکاټ او فعالیتونو ته مشخص خصوصیات ورکړي. د اخلاقي کودونو بر سېره د پښتونولي ځینې کودونه د مقنني، قضايي، او اجرائي خصوصیات لري. چې ښه مثال یې د پښتنو جرگه ده چې د موضع په ټولو اړخونو بحث کوي، د بحث په دوران کې د جرگې ټول غړي او مخالفې ډلې د خبرو د ازادۍ او رايي حق لري (دا برخه مقنني سره ارتباط نیسي) جرگه د غور نه ورسته د مختلفو ډلو په رضایت فیصله صادر وي، (دا برخه یې قضايي خصوصیات لري). د پرېکړې نه ورسته دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د دواړه مخالفې ډلې مکلف دي چې د جرگې پرېکړه ومني او عملي یې کړي که یوه ډله د جرگې پرېکړه ماته کړي جرگه د نامنونکي ډلې نه ناغه اخلي (د جرگې د فیصلې عملي کول او ناغه اجرائيوي بڼه لري) د پښتونولي مختلف کودونه د دوی اجتماعي ژوند ته تنظیم ورکوي....، (پښتنو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

زده کړه:

▲ غښتلي زده کړې ته زور ورکړه

د ناپوهۍ پېره دې تور دوزخ ته ورینه

۱.۱. په پښتو علمي ادب کې د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ځای

۱.۱.۱ ولسي (فولکلوري) ادبیات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: «د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکي (شفاهي) منظوم او منثور هنري آثار ادبیات کنل کېږي»، همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پرته د یوې ژبې د ادبیانو مطالعه نیمګړې برېښي، نو دمخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنو څه و وایو د «فولکلور» د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه، چې په نړۍ یواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو له پاره استعمالېږي، د خپل بحث لړۍ پیل کوو.

۱.۱.۱.۱ لغوي او اصطلاحي پېژندنه:

فولکلور، فرانسوي کلمه ده، لغوي مانا یې فرهنگونو: د خلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه راڅپسې ده او په اصطلاح کې د کولتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېرنې، شکومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي.

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري: ۱. شفاهي فولکلور، ۲. غیرشفاهي فولکلور ۳. نیم شفاهي فولکلور.

په شفاهي فولکلور کې: محاورې، متلونه، سندرې، چيستانونه، توکې تکالي (فکاهیات)، دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي.

په غیر شفاهي فولکلور کې: سیمه ییز هنرونه، موسیقي (تنگتکور، ساز او اواز)، سیمه ییز خوږه او سیمه اداب شامل دي.

په نیمه شفاهي فولکلور کې: خرافاتي عقیدې، سیمه یيزي لوبې، نڅاوې او نور راځي. په یوه بل پېژندنه کې لولو:

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده: «فولک» (folk) وګړي یا خلک او «لور» (lore) ادبیات یا زده کړې ته وايي. چې له دواړو څخه ولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي. دا کلمه د لومړي ځل له پاره په ۱۸۴۶م کال اېنګلېسي پوه تامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فولکلور له پاره پېنځه څانګړنې ښودلې دي:

۱. په شفاهي توګه موجود وي، ۲. په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳. منظومه یا منثورې بڼه لري، ۴. جوړونکي یا رامینځته کونکي یې معمولاً معلوم نه دي، ۵. د کولتور د جز په توګه په هر کولتور کې شته.

اوس چې مو فولکلور په لغوی او اصطلاحي لحاظ و پېژاند، د بحث اصلي موضوع ته راځو او په ولسي یا عامیانه (فولکلور، ګړنې) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، د ټولني او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي.

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي وي چې د لیک لوست (سواد) خپریدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي.

زموږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه درنه او شتمنه ده.

زموږ زیاتر وګړو د پېړۍ یو په پورې او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، مینې او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغو ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یوه نسل څخه بل ته لېږدولي دي. د لېږدونې په دغه بهیر کې

د دغو ادبیاتو زیاته برخه هېره شوې او ورکه شوې ده او یا په بله وینا: زیاتره د راویاتو په له منځه تللو سره دغه وخت په وخت د ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي او لکه صحرايي پخپله راټوکیدلي کلان ورو، ورو مراوي او پانې، پانې شوي دي.

له همدې امله مور د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو. خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده د هغې بېلابېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې مور په ډاډ او باور سره دا ویلی شو چې: زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نه شو کولی او د سواد له نعمت څخه یې برخې وو، خو پیاوړی هنري ذوق او احساس یې درلود، چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلابېلو کالیونو کې ځای کړی او په ډېره په زړه پورې بڼه بیان کړي دي.

دلته د دې خبرې یادونه ضروري ده چې زموږ د هېواد د استوګنو بېلابېلو قومونو او ولسونو د شفاهي یا نالیکلیو ادبیاتو څومره والی او څرنګوالی سره توپیر لري. په دې لنډ تنګ لیکني چوکاټ کې پر هغو هر اړخیزه څېړنه او د ټولو بېلابېلو منظومو او منثورو ډولونو ښودنه ناشونې کار برېښي، نو اړ یو چې یوازې په عامه توګه د ولسي ادبیاتو د منظومو او منثور ډولونو چې په پښتو او دري ادبیاتو کې یې بېلګې او نمونې لرو، نومونه واخلو او بیا د ولسي او فولکلوري ادبیاتو د ډېرو عامو ځانګړنو یادونه وکړو.

۲.۱.۱۱ د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي:

۳.۱.۱۱ الف: منظوم او ولسي ادبیات

ب: نثري (منثور) ولسي ادبیات

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري:

لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پېپلې).
دوېم: خاصې ولسي سندرې.

۱.۳.۱.۱۱ لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه (شېرونه، اشلوک، پېران یا پيپلې):

عام ولسي شعرونه هغه دې چې ویناوال یا شاعر یې نه وي معلوم، لکه: ۱. د میندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته یې وايي، ۲. د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال او یا په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وايي، ۳. منظوم چیستانونه، ۴. لنډۍ، ۵. سروکي، ۶. د اتن نارې، ۷. دنکلونو نارې، ۸. غاړې (کاکړۍ غاړې)، ۹. تاریخي نارې چې د پښتو ولس ادب مهې برخې دي، ۱۰. دوپيې او چهاربيتي (دري ولسي ادب کې شته)، ۱۱. منظوم فالونه، ۱۲. منظوم متلونه، ۱۳. د ښځو ځینې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ویل کېږي او داسې نور.

۱.۳.۱.۱۱ دوپیم: خاص ولسي سندرې یا شعرونه:

خاص ولسي شعرونه یا سندرې هغه دي چې ویناوال شاعران یې معلوم او ولس پېژندل شوي خلک دي، دالاندې ډولونه لري: ۱. رباعي (مقام)، ۲. غزل، ۳. چاربيته، ۴. لوبه، ۵. بکتی (دا وروستي درې یوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري)، ۶. داستانونه او نور.

د یادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتي ډولونه نالوستو او بې سواد شاعرانو نه دي را منځ ته کړي، بلکې زمونږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالونو شعرونه ویلي دي.

۱.۳.۱.۱۱ ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات

ولسي نثرونه هغه اوږدې او لنډې خورې او پڅې ویناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي، ویناوال یا اصلی رامنځته کونکې یې نه دي معلوم او د ټول ولس کډمال دی، خوله په خوله او سینه په سینه له یوه نسل څخه بل ته نقل شوي دي دالاندې ډولونه لري:

۱. ولسي نکلونه او حکایتونه، ۲. وړې کیسې، ۳. متلونه، ۴. اصطلاحي او محاورې، ۵. تشبهاات او استعارې، ۶. چیستانونه، ۷. تکیه کلامونه، ۸. رمزونه یا کنایې، ۹. دعاوې او ښېراوې، ۱۰. سترې مه شي، ۱۱. ټوکې او ټکالې (فکاهیات)، ۱۲. روایات، ۱۳. القاب او صفتونه، ۱۵. د ماشومانو له پاره کیسې او نکلونه (چې زیاتره ,, ښه سلوک هڅونې، (اخلاقي انتباهي) بڼه لري).

۴.۱.۱۱ د فولکلوري ادب راتولوني اهميت:

د ولسي منظومو او منثورو ادبياتو راتولولو، ليكلو او په دې وسيله خوندي كولو له پاره تر يوې يا يوې نيمې پېړۍ مخكې زمانې پورې ځانگړې پاملرنه نه كېدله، په اروپا كې نولسمې پېړۍ په منځنۍ يو كلونو كې د څېړونكو او ادب پوهانو پاملرنه د ادب دغې ارزښتناكې برخې ته واوښتله، د هغې په راتولولو او كتابي بڼه خپرولو يې لاس پورې كړ. دغو پوهانو نه يوازې دا چې د خپلو هېوادو او ولسونو، بلكې د ختيځو هېوادونو د ميشتو قومونو او ولسونو د ولسي ادبياتو په راتولونه او خپرونه يې پيل وكړ او دغسې يې د ولسي ادب يوه برخه له هېرولو او ورکېدلو څخه و ژغورله. د بېلگې په توگه د دغو پوهانو له ډلې څخه فرانسوي ختيځ پوه جيمز ډار مستيېر (۱۸۴۹. ۱۸۹۴م) يادونه كولى شو چې د پښتو ولسي شعرونو بېلابېل ډولونه يې په يوې مجموعه كې راټول او په (۱۸۸۸م) كال يې په پاريس كې د پښتونخوا شعر هار او بهار، په نوم خپره كړه.

وروسته بيا كله چې زموږ په هېواد كې مطبوعات رامنځته او عام شول ځينو ليكوالو د فولكلور راتولوني ته هم پاملرنه و كړه او په سراج الاخبار بيا نورو خپرونو كې زموږ د دغو ادبياتو يوه نيمه بېلگه خپره شوه. د روانې لېږديزې لمريزې (هجري لمريزې) پېړۍ په لومړۍ يو كې (۱۳۰۸ هـ ش) انجمن ادبي كابل، د كندهار ادبي انجمن (۱۳۱۱) پښتو ټولنه (۱۳۱۶) او دغسې نور فرهنگي مركزونه جوړ او خپرونې رامنځته شوې، ډېرو ليكوالو ته د فولكلوريكو څېړنو او خپرونو لارې چارې برابرې شوې. په دې لړ كې د متلونو، لنډۍ يو او نورو ولسي شعرونو او كيسو مجموعې چاپ او خپرې شوې. د فولكلوريكو څېړنو سمپوزيمونه او سيمينارونه جوړ او په دې ډگر كې ارزښتمن كارونه ترسره شول.

۵.۱.۱۱ د ولسي ادبياتو ځانگړنې:

۱. ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دي، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سلاب د تقطيع وړ دي.

۲. ولسي ادبيات موضوع په لحاظ د ولسي او كليوالي ټولنيزو، اقتصادي او كولتوري اړيكو څرگندونكي دي، كليوال چارپېريال او د خلكو ژوند په كې منعكس كېږي.

د لنډۍ یو، تپو، ټيکي یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

۳. ژبه یې ساده، سوچه او د خلکو یا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابر ده.

۴. ډېره مبالغه او له حقیقته لرې خبرې او تصنع په کې نه لیدل کېږي.

۵. د پردۍ یو ژبو اغېزه په دې ادبیاتو کې کمه او په نشت شمېر ده.

۶. دا چې د دغو ادبیاتو زیاته برخه د نالوستو او بېسوادو وگړو د ذهن او فکر محصول ده، او رامنځته کوونکې یې په ولس کې اوسېږي د ولس د ټولو مسلطو کولتوري او ټولنیزو ارزښتونو او روابطو تابع دي.

۷. ادبي لفظي او معنوي صنایع، تشبیهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غیر طبیعي نه دي.

۸. د ادبیات د اجتماعي ارزښتونو په لرلو سره بېره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي، چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرگندويي او استازیتوب (نماینده کې) کولي شي.

۹. په دې ادبیاتو کې د پښتو بهیر او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي.

۱۱. په ولسي ادبیاتو کې ښکلا، اسانتیا او رښتیا یا په بله ژبه ښکلی والی، اسانوالی او رښتیاوالی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي،، (سید محی الدین ۱۳۸۶ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی).

ارستالیس یا ارسطو پر ۴۴ کلنۍ کې ۳۴۰ مخزېږدي کال لمپاکا ته له سکندر مقدوني سره راغلی و او زموږ له هواویچې، سېې، جگړې او جرگې یې پند اخستي و، نوموړی د لرغونې یونان درې گونو فیلسوفانو څخه وو، نوموړی د ارسطو کلس افلاتون زده کوونکی دی، او ارسطو کلس بیا د سقراط حکیم زده کوونکی دی. ارسطو د سکندر مقدوني ښوونکی دی. ارسطو د فزیک، شعر، ټولنپوهنې، منطق، بیان، سیاست، دولت، او اخلاقو په اړه یې ډېرې څېړنې کړي دي.

،، المیه شاعري: د ارسطو په نظر په کومه شاعری کې چې انساني کردارونه د خپل چارپېریال له عامو وگړو څخه ډېر ښایسته، خوندور، او په غوره خویونو موصوف وښودلی شي، په داسې

صورت کې به اشعار المیه بڼه خپلوي.، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی) زه دلته دا روڼوم چې.

په ټولنيزه کره کتنې پام له مخې، پښت، چارپېریال، او زمانه اړین توکي دي، زما د ملګري ورور پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل لیکي ادبي کره کتنه کې کښلي دي، چې د اېنگلېستان ادب کې به شین اسمان، او سور لمر ستایل کېږي او زموږ په ادب کې یخې ولې سوری، ستایل کېږي، او یوه مصری یې داسې لیکلي.

▲ کل د کلاب بوی د سنځلي

سوری د ولې غېږ د یار مزه کوینه

او کبسه داسې کوي چې ،، یوه ورځ مې اوستاد له خولې د یوه چيني سيلاني او اروپايي سيلاني نظرونه واورېدل؛ چينايي سيلاني چې کله اروپا ته تللی و، د هغه ځای د خلکو د ښکلا ستاینه یې کړې وه، مګر په مخ کې یې یوازې د لورې پوزې په اړه ویلې و ،، د اروپا خلک ښکلي وو خو پوزې یې لورې وې، چې ښکلا یې یوه څخه یوه څه کمه کړې وه. ،،

همدا رنگه یوه غربي سيلانی چين ته تلی و هغه د سيمې د خلکو د ښکلا په اړه ویلي وو؛ ،، د چين خلک ښکلي وو خو یوازې د پوزې پیتوالي یې ښکلا ته یوه څه زیان رسولی وو. ،، له پورته څرګندونو څخه دا پایله لاس ته راځي، چې په یوه ټولنه کې لوړه پوزه د ښکلا معیار و او په بله ټولنه کې پینه پوزه د ښکلا معیار و.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

،، د شيانو او حالاتو په اړه چې څرنگه خبرې کېږي يا فکر کېږي: انسان د ځينو شيانو په اړه فکر کوي، يا خبرې کوي نو په همغه بڼه یې په شعر کې را وړي لاندې لنډۍ د هغو فکر زېږنده ده، چې د ليلا او مجنون د کيسې په ورستی پیغام رښتینوالي د اورېدونکو په ذهن کې کښېښوي.

▲ اسمان ته لار د ختو نه شته

ليلا مجنون په عاشقی ختلي دینه.،،

(محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۲۷ چوپړی).

۶.۱.۱۱ اخلاقي کره کتنه

پخوا د ادب موخه د یوه شي ښه والی او بد والی څرگندول و. د دې خبرې یا نظریې په رڼا کې ځینو کره کتونکو دا ویل، چې ځینې شعرونه ډرامې داسې دي، چې هېڅ مقصد نه لري نو دارنگه نظمونه او ادب ښه کار نه دی او هسې بې ځایه خوارې ده، افلاتون په همدې وجه هم له خپل دربار څخه د شاعر مقام ورک کړ.

همدا رنگه د وخت په تېرېدو سره داسې ادب منځ ته راغی چې شونډې، زلفې وستایل شوې، د دارنگه شعرونو په اړه کرکتونکو پریکړه وکړه.

چې ادب د اخلاقو په معیار تلو، یعنې د هر ادبي اثر د پای ټکی به اخلاق وي او په همدې ارزښتونو به کتل کېږي. که چېرته د اخلاقو تله یې درنه نه وي نو د داسې ادب لوستل او رواجول په کار نه دي. اوس دوه پوښتنې رامنځته کېږي:

۱. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار څه دی؟

۲. د اخلاقو معیار څنگه په کار دی؟

د لومړۍ پوښتنې په اړه باید و وایو: په ټولنه کې اخلاقو معیار ټاکل کران کار دی. په یوه ټولنه کې د اخلاقو معیار یوه ډول اوپه بله ټولنه کې بل شان دی. دا چې په کڼو ټولنو کې د اخلاقو معیار یوه شان نه دی نو ویلی شو، چې اشرف مفتون، غني خان، د فارسي حافظ، سعدي، که زموږ د ټولنیز اخلاقي معیار له مخې وڅېړل شي نو ډېری شعرونه به یې د اخلاقو په تله پوره ونه خپري، مگر کې دی شي په ځینو ټولنو کې نوموړو شاعرانو اشعار د اوچتې پورې شاعري وي. پایله دا شوه، چې د یوه ادبي اثر د کره والي معیار دې اخلاق ونه گڼل شي.

د دویمې پوښتنې په اړه باید و وایو، چې د اخلاقو معیار هم کران کار دی. د ادب ډېری داسې برخې شته چې بې له تفریح یې بل مقصد نه وي، لکه:

▲ تر نیمو شپو راتگ دې څار شم

لکه گیدر چې کورکې چرکې ته ورځینه،،

حمید مومند بیا یوازې تفریح او د ذوقونو روزل یې موخه کوي. د پورتنۍ یو خبرو نتیجه دا شوه چې اخلاقي کره کتنه کې د کره کتنې هغه ټولې خواوې په پام کې نه نیول کېږي نو ځکه یوازې خان د یوه ادبي اثر د کره والي له پاره پوره نه گڼو، بلکې د دې ترڅنګ نور معیارونه هم په پام کې نیول په کار دي او هم ډېری کتابونه موږ د کره کتنې په اخلاقي نظریې نه شو کتلی.

ډاکټر زرينکوب ليکي: ځينو اخلاقي ارزښتونه د کره کتنې اصل گڼل دي، هر هغه شعر او خبره، چې حکمت او اخلاقو ته نږدې او ورسره برابره وي، خوښوي اوستايي يې او هره هغه څه، چې اخلاقو او حکمت خلاف وي، غندي او ردوي يې، په دې وجهې له ډېرې پخوا زمانې څخه اخلاق د کره کتنې له ارزښتونو څخه گڼل شوي دي.، (محمد ابراهيم، ۱۳۹۳ لېږدي، ۱۲۷ چوپړی).

پر ټولنه او ژبه د خرابې شاعرۍ اغېز: شاعر د خپلې ټولنې له پاره د رښتينولۍ نښه ده او سپېڅلتيا سمبول دی. که شاعر په خپلو شعرونو کې دروغو او مبالغې دود جاري کوي، چې په دې سره بيا قوم او ولس خوار او ذليل شي، ترټولو لا دا چې د شاعر شعر په واسطه داسې ترکيبونه او جملې مخې ته راشي، چې محض تر فحشا پرته بله موخه نه لري، چې په دې سره ټولنه بدو نه بدې خوا ته مخه کړي، داسې شاعري بيا د ولس له پاره پرته له دې، چې زهر وبلل شي او په لوی لاس د خپل ولس وژل شي نور څه نه ترې جوړېږي. په ناوړه چې وي هغه ټولنې ته مسول دي او ځوان نسل بدبختۍ يو پړه هم پرداسې شاعرانو وي چې فحشا، دروغو او مبالغې پرته په خپل شعر کې بل څه ته ځای نه ورکوي، او پام کوي چې شهرت او پيسو گټلو همدا لاره ده. دوی په خطا دي، هغه چې د ټولنپالنې، هېوادپالنې او ژبپالنې په روحیه څه کوي له دوی ډېر غوره دي. (د محمد ابراهيم، ۱۳۹۳ ل، ۱۶۷ تر ۱۸۵ چوپړو پوري وگورئ)

درنو لوستونکو او د لغمان ولايت ډېرو ښاغلو پر دين مينو ولسونو، علمای کرامو، مشرانو، ځوانانو، کشرانو، خویندو او ورونو، هر چېرې چې یاست سلامونه او نيکي پېرزوينې مې ومئ. ډېر د خوښۍ او خوشحالی ځای دی چې لغمان ولايت ته الله عظيم په خپل قدرت او عظمت يوه طبيعي ښکلا ور په برښه کړې ده. ښه هوا، زياتې اوبه، د پښتو ژبې لرغونې ليک لوست، پښتو ژبې کښلې وگړني زېرمه څلور نور د هغه نعمتونه دي چې الله عظيم د دې ولايت په هستوگنو پېرزو کړي دي، د طبيعي ښکلا تر څنګ د دې ولايت خلک هم په فطري توګه سوله خوښونکي دي، او جنګ او جګړې پر دوی تمبل شوي دي. رښت ته ولاړ شوي دي، غوره مشرۍ او غوره پرېکړې يې تل بې لورې په لور حس د تاتوبي پالنې، نوې پېر کې د نويو سپېڅلو اندونو سره چې تل پر دې دنيا او پر هغې دنيا د برياليتوب او بریا جوګه کېږي پرې کر کېږي.

۲.۱۱ بېلگې یې

۱.۲.۱۱ په لیکونو کې د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو کارول

تر ټولو ښه لیک د افغانستان د الله بخښلو درنو درانه لیکونه چې دوستی او ملگری یادونه تازه ساتي، هغه د وگړو تر منځ د لیکونو لېږد رالېږد دی، لری ته یې په سم تیک کړی دی همدا دی، چې یوه لنډۍ یې په کې په ښه هنر کښلې ده.

،، د موسی. شفیق! له خوا راغلی ادبي لیک:

زما مشر او مهربان ورور رښتین صیبه!

ستاسې ښکلی او رنگین لیک د وخته رارسیدلی و، ستاسې د خواږه لیک د خوړو جملو موسیقي مې هم په غوړو کې ده، ستاسې د فکر مارغه چې دلته راغی، ما په ډېرو ښکلو او ښایسته ځایونو وگرځاوه، هلته د صحرا په لمن کې د څه کم څلور زره کالو زور اهرام مې ورته وښود.

دا اهرام لکه د کابل د ښار د غرونو د دیواله غونډې د انسان په زرگونو سرونو اباد شوی دی، د دې ابدی قبر شاته د انسانیت یوه درد ناکه کیسه پرته ده.

داد خرافاتو ځلي چې د فراغنه و او کاهنانو د خرافي ذوق د مړولو دپاره د خوارانو او غریبانو په غوښو، وینو پورته شوی دی، د بنیادم په تاریخ کې د غلامۍ او کر (ظلم) مناره ده. په هر حال که سری لږ څه خپل حساسیت سور کړي، د عقل ځای عاطفې ته پرېږدي او د تاریخ په فلسفې په مې و نه گرځي نو د سپوږمۍ په شپو کې د اهرام د سطحې نه د قاهرې ننداره بالکل د خیال او خوبونو په دریاب سری لاهو کوي.

تېره ورځ د پسرلیا اختر و، د نیل د غاړې په باغونو او چمنونو کې رنگا رنگ گلونو چې وهلې، د طبعت د دې ښایسته او پیمخو منظرو لیدل د فوتو اخیستو شوق پیدا کوي،

دلته ستا د لنډۍ را په یاد شوه؛

حاجت د بلې کمږې نه شته؛ سترگې کمږه کړه په کې واخله تصویرونه

پوهاند صدیق الله. رښتین ته

محمد موسی. شفیق! قاهره مصر ۱۳۳۱ هـ ش ،،

(صدیق الله ۱۳۶۱ ل ل کال، ۳۶ چوپړی).

۲.۲.۱۱ نه ماتیدونکي پښېله (رښتي پښېله، حکمي قافیه)

هغه پښېله(قافیه) ده چې د لنډۍ، تېو، ټيکي او مصری په پیلۍ او پایۍ مسرې په پایڼې څپه باندې راځي، په لږه کچه په نهمه څپه کې او په ډېره کچه په دوېوېشتمه څپه نه ماتیدونکي پښېله بلل کېږي، چې د نوموړو پېیلو ترنگتوک خوندي کوي.

له لرغوني پېر څخه پښتنو پېلنو په خپلو پېیلو کې ترې کتنې اخستې دي، چې د هر وی په پای کې به د هې ،، ه ،، ابېڅي لږ ،، رديف ،، په بڼه اړین شتون ولري.

،، دا ډول قافیه عموماً په لنډۍ یو کې مراعات کېږي، چې د هرې لنډۍ په پای کې باید د (ه ، مه او نه) اهنګ راشي. لکه:

▲ زما د لرې وطن یاره

رب دې سپوږمۍ کره چې دې و کرم دیدنونه

▲ د سحر باده رنگ دې ورک شه

زه د جانان په نم لمده وچه دې کرمه،،

(محمد ابراهيم، ۱۳۹۰ ل ل کال، ۲۸ چوپړی)

۳.۲.۱۱ درسي کتابونو (TEXT ليکي) کې د لنډۍ، تېو، ټيکي او مصری

کارول

د TEXT وييکۍ، وی یا لغات له TEXTURE څخه اخیستل شوی چې د اوبدل شوي (اوبدل شوی) په مانا سره دی. د TEXT اصطلاح د هغه کتابونو له پاره په کار وړل کېږي، چې په هغه کې ټولې کوشنۍ (جزئې) ټکي په کې د نظر لاندې نیولې وي. او د بېلا بېلو معلوماتو د رسولو او څرګندولو له پاره ترې کتنه پورته کېږي.

پورتي بڼه کېنلو څخه یوازې د سید صدیق ،، فکري ،، ځني ځینې لنډۍ، تېو او مصری کېنم.

د لنډی، یو، تپو، تیکي یو او مصری یوانگر
خپرنچوپری (ریسرچ پانې)

- ▲ ,, افسوس افسوس خپله وطنه
خه نازولی دې په غیر کې لویدیمه
- ▲ سور اسویلی مې خولې ته راشي
چې را په یاد شي د وطن بنایسته گلونه
- ▲ چې یوه خوا باد بل خوا باران وي
چتي بیان وي څوک به کومې خوا ته ځینه
- ▲ د هجر اور دی چې بلېري
دودونه یې خپري د زړه غوښې مې سبځینه
- ▲ نه مې څوک خپل او نه خپلوان شته
په نظر هرې خوا اغیار راته راځینه
- ▲ په خوب کې کرځم چپرهار کې
کله چې وینم شم په کودله کې پروت یمه
- ▲ خوب او خندا په بې غمي شي
د غمزده زرونو به څه خوبونه وینه
- ▲ سر مې پنجابه پورې لارو
الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه ،،

(خان سلام، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپری)

۱۱.۲.۴ د پښتو ادبي لیکوالو د لیکوالو او یا د هغوی د کښلو، پېړن (پېیلې)
اوستاد له پاره له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری څخه په خپله لیکنې او
ننتوزې پای کې گټنې اخلي.

اې ،، الف ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ۱۹۷۵ زېږدي کې د سيدجمال الدين افغاني حالات او خیالات،
ترجمه او تالیف کړې و، د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې د سيدجمال الدين افغاني ستای له پاره
لاندې لنډۍ بورولې وه، چې کښلی یې د یونیور سټی بوک ایجنسې، پېنښور ښار کې، درېیم ځل له
چاپ څخه سلامت تېر کړې دي، چې پر له په کڼه یې: ۷۷۵۶.

بې ،، ب ،،

لکه: رفیع الله ستانکزي چې د لیکوال د لیکي څلېر کې د ددو دود، د خپلې روغه ییز سرلیک پای
کې آرام خو له شوره ډک انسان، ستای له پاره لاندې لنډۍ بورولې وه، چې په نوموړي کښلې کې
د مومند څپرندویه ټولنې کې د لیکوال له لورې له چاپ څخه سلامت په ۱۳۸۸ لېږدي کې تېر کړې
دي.

پې ،، پ ،،

لکه: بېرک میاخیل په ۱۳۸۹ لېږدي چې د لیکوال پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت
د نظر په پای کې د خپلې روغه ییز سرلیک پای کې نوموړي د ستای له پاره لاندې لنډۍ بورولې
وه.

▲ ستا د ښایست کلونه ډېر دي

ځولی مې تنکه زه به کوم، کوم ټولومه

(فضل حق شیدا، ۱۹۷۵ زېږدي، ۵۴ چوپړی)، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۸ چوپړی)، ،، بېرک
میاخیل، ۱۳۸۹ لېږدي، پوهاند ډاکتر زیور الدین زیور ټولنیز شخصیت د نظر په پای کې ،،

تې ،، ت ،،

لکه: فضل حق شیدا. چې په ١٩٧٥ زېږدي کې د سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف کړي و، د سيدجمال الدين افغاني ستای له پاره ورم له پاره لاندېئ مصری بورولې وه، چې کښلی یې د يونيور ستي بوک ایجنسي، پېښور ښار کې، درېيم ځل له چاپ څخه سلامت تېر کړي دي، چې پر له په کڼه یې :.٧٧٥٦.

▲ ،، ته دې ملا وتره لږ پاسه!

کوره چې خدای در لره څه کوي مینه ،،

(فضل حق شیدا، ١٩٧٥ زېږدی، ١٩٤ چوپړی)

تې ،، ت ،،

لکه: سيد هيبث الله حسيني. چې په ١٣٨٩ زېږدی کې د پوهنمل اوستاد بېرک میاخیل په اړه کښلی دي، او د نوموړي یادونه یې کت مټ راخستې ،، نه یوازې زمونږ پښتو دیواني شعر د حالاتو له ناخوالو خپله لمن ډکه بلکې زموږ ولسي شاعري په خانکړي ډول لنډۍ هم له دې خبرو ډکه ده زه به د بېلگې په ډول دوې لنډۍ را واخلم:

▲ بیا به د چا په کور غوغا وي

په هوا گرځي د روسانو جهازونه

▲ کارمله غبرگ بچي دې مړه شه

پېلوت دې ومړه چې کړه بمبارونه،،

۵.۲.۱۱ متل لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری (Saying, Simile, Parable,) :(Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray

د وی یا ویکي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یي لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری ته وایي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری دي چې دننه یې سکالو یې داسې روڼېږي: چې پیلین یا پیلینه په لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جورښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پیلین یا پیلینه یې له مخې پیله کارې، هغه سری یا ښځه چې انځورگر یې له مخې څیره کارې، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول ونډي کوي. چې لاندېنې لومړۍ یې تپه ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې گټنه اخلي او دوېمه یې لنډۍ ده چې د متل په بڼه ترې په ټولنه کې گټنه اخلي. لکه:.

▲ په څو ځله مې درته ویلي

چې له اشنا دښمنه خان ساته مینه

▲ په پت کې تور مصلی ښه دی

بې پته یار چې شهزاده وي ورک دي شینه

۶.۲.۱۱ ویرنه یا مرثیه، سانډې لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری (Elegy) :(or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray

لغوي معنا یې پر مړي ستاینې او ژړېدنې دي او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، تپې، ټیکي او مصری دي چې پیلینو (شاعرانو) په کې د مړي د نیکی یو او ښېگڼو ستاینې کړې وي او هغه پر مړینه یې د خواشینی او خفکان څرگندونه کړې وي.

▲ څرگند د خاورو لایق نه دی

چټک دي جور کړي بالکی په سینگارونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ که نور دې هرڅه میراتېري

میرات دې مه شه دا د غاړې تاویزونه

▲ بې وروره خور په کوڅه راغله

ناره یې و کره شپه به چا کره کومه

،، ساندې پسې کوي او په دې مورد کې یوه پسې وایي:-

▲ چې د چا خپله ابی نه وي

د گوټ پنا ژړا به څوک په سې کوبنه،،

(کل باچا الفت، پښتني دودونه، د پښتو ټولني ادبياتو د ځانگې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولني له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ، او ۲ پ ۴۷۱ پ. (کل باچا الفت، ۱۳۳۶ لېږدی، ۲۰ چوپړی).

۷.۲.۱۱ لنډۍ، تپي، تیکی او مصری ژباړه نورو ژبو ته

لنډۍ، تپي، تیکی او مصری ژباړه (ترجمه یا Translation) د وی له پامه د وی، غونډ، غونډلې، وینا، کښلې او لیکي سراسر لېږد ته وایي. او په اصطلاح کې د پښتو ژبې (زېرمې ژبې، اصلي ژبې یا سرچینې ژبې) څخه د هدف وړ ژبې ته د لنډۍ، تپي، تیکی او مصری متن، کښني، بورونې د مانا کت مت لېږدولو او رسولو ته وایي. په رښت کې که د پښتو ژبې لنډۍ، تپي، تیکی او مصری بلې هرې ژبې ته واړول شي، نو هغه خوروالی چې په پښتو ژبه کې شتون لري او لور حس د اخستنې، تاثير، خورلنتوب، څپړزه خجيز ټولواپي رغښت او ترنگتوک په نورو ژبو کې په ورته بڼه هېڅ شتون نه لري. بېلگې يې په لاندېنۍ دوي لنډۍ، یوه تپه او یوې مصری کې وینئ:-

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگر
څپرچوپری (ریسرچ پانې)

▲ باز مې کارغانو سره لاره

مردارې غوښې بی خوراک شي مر به شینه

یوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه بي زبانه پلى:.

مويي بازم کايکه پلى شارين

موردار پي پي خوراک بي مرتبي.

ترجمه ابن شعر لنډۍ ،، لنډۍ ،، پشتو در زبان درى (تاجکى، فارسى):.

شاهين من با کلاغ ها رفت

گوشت های کثيف را مى خورد و بعد از آن مى ميرد.

اس پشتو لنډۍ ،، لنډۍ ،، نظم کا اردو زبان میں ترجمه:.

میرا بازو کوو کے ساتھ چلا گیا۔

وہ گندا گوشت کھاے گا اور اس کے بعد مر جائے گا۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندی ،، لنډۍ ،، با إلى اللغة العربية:.

ذهب صقري مع الغربان

يأكل اللحم القذر ويموت بعدها.

Это перевод стихотворения пушту лондае на русский язык:.

Мой ястреб пошел с воронами
он будет есть Грязное мясо и будет мертв после
этого.

This Pashto Landay poem Translation in English Language:.

My hawk went with crows

it shall be eat the Drity meats in will dead after it.

Bu pushtu Landay she'rining o'zbek tilidagi tarjimasii.

Mening lochin qarg'alar bilan ketdi

Undan keyin o'lik vasiyatdagi iflos go'shtlarni yeyish kerak.

Dieses Pashto Landay Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Mein Falke ging mit Krähen

Es soll das schmutzige Fleisch sein, das danach tot ist.

Ce poème Pashto Landay Traduction en langue française:.

Mon faucon est allé avec des corbeaux

il sera mangé les viandes sales dans la volonté morte après elle.

▲ له دېواله مې سر اوچت که
وېنم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

يوو افغاني لنډۍ شعر ترجمه پشه يي زبانه پلي:.

ديواله دى كاپالم وډى كريمه

شارو پلى كايكه اخلتيو

ترجمه اين شعر لنډۍ ،، لنډۍ ،، پښتو در زبان درى (تاجكى، فارسى):.

اگر سرم را از روی دیوار بلند کنم

پرنده اصلی را ببینید که در حال بازی با کلاغ است.

د لنډی، یو، تپو، تیکی یو او مصری، یوانگر
خپرنچویری (ریسرچ پانې)

اس پشتو لنډے،، لنډی،، نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:۔

اگر میں دیوار سے سر اٹھاؤں
میںا پرندے کو کوئے کے ساتھ کھیلتے ہوئے دیکھیں۔

ترجمة قصيدة الباشتو اللندی،، لنډی،، إلى اللغة العربية:۔

إذا رفعت رأسي عن الحائط
رؤية الطائر الرئيسي يلعب اللعبة مع الغراب.

Это перевод стихотворения пушту лондае на русский
язык:.

Если я подниму голову со стены
увидьте птицу майна, играющую в игру с вороной.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language:.

If I lift my head off the wall
sight the maina bird playing the game with crow.

Bu pushtu tapa she'rining o'zbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur

voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ جانانه سمه امریکه یې
هم ملامت یې هم زاری درته کومه

یو افغاني تپه شعر ترجمه پشه یې زبانه پلۍ:.

اندوالم سم امریکا کونې

هم ملامت یې او هم زاری به مو کاتوم

ترجمه این شعر تپه ,, تپه ، ، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

عزیزم شما هم مثل آمریکا هستید

من شما را سرزنش می کنم و از شما نیز التماس می کنم.

اس پشتو ټپه نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

پیارے تم امریکہ جیسی ہو۔

میں آپ کو ملامت کرتا ہوں اور میں آپ سے بھی مانگتا ہوں۔

ترجمة قصيدة الباشتو تابا إلى اللغة العربية:.

حبيبي أنت مثل أمريكا

ألومك وأتوسل إليك أيضًا.

Это перевод стихотворения пушту Тапа на русский язык:.

Любимая, ты такая же, как Америка

Я виню тебя и умоляю тебя также и от тебя.

This Pashto Tapa poem Translation in English Language.

Beloved you are same as America
I blame you and I beg you also from you.

Bu pushtu tapa she'ring o'zbek tilidagi tarjimasi:.

Boshimni devordan ko'tarsam
qarg'a bilan o'ynayotgan maina qushini ko'ring.

Dieses Pashto Tapa Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Wenn ich meinen Kopf von der Wand hebe
Sehen Sie den Maina-Vogel, der das Spiel mit der Krähe spielt.

Ce poème Pashto Tapa Traduction en langue française:.

Si je lève la tête du mur
voir l'oiseau maina jouer au jeu avec le corbeau.

▲ پاس په کمره ولاړې کلې
نصیب د چا پې اوبه زه در خپرومه

یوو افغاني مصری شعر ترجمه پشه یې زبانه پلی:.

کمر شرا دکچي گل لايي
نصیب پې کوي تي ورگه مو ډاکی نوم

ترجمه این شعر مصری ,, مصری ,, ،، پشتو در زبان دری (تاجکی، فارسی):.

د لنډی یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر
خپرنچوپری (ریسرچ پانې)

ای!؛ گل که بر دامنه کوه استاده ئی،
ایباری شما بخش من میباشد، نهی دانم شما بخش که میشوید.

اس پشتو مصرے نظم کا اردو زبان میں ترجمہ:.

ٹیلے کے اوپر کہڑے پھول!
پانی تومیں دے رہا ہوں لیکن پتہ نہیں تم کس کے قسمت میں ہو

ترجمة قصيدة الباشتو مصریه إلى اللغة العربية:.

أوه؟، زهرة التي تنمو على الجرف!
ريك لي. ولكن لمن ستنتهي؟

Это перевод стихотворения пушту месрия на русский
язык:.

Oh?, Цветок, что ты растешь на Утесе!,
ваш полив принадлежит мне. Но кому бы вы
принадлежали?

This Pashto Masray poem Translation in English Language:.

Oh?, Flower that you grow on the Cliff!,
your irrigating is belonging to me. But whom would you belong?

Bu pushtu Masray she'rining o'zbek tilidagi tarjimasi:.

Oh?, Qoyada o'stirgan gull!,
Sizing sug'orishingiz menga tegishli. Lekin siz kimga tegishli bo'lardingiz?

Dieses Pashto Masray Gedicht Übersetzung in deutscher Sprache:.

Oh?, Blume, die du auf der Klippe züchtest!,
deine Bewässerung gehört mir. Aber zu wem würdest du gehören?

Ce poème Pashto Masray Traduction en langue française:

Oh ?, Fleur que tu fais pousser sur la Falaise !,
ton irrigation m'appartient. Mais à qui appartiendriez-vous ?

،، په اېنگلېسي ژبه کې د ژباړې اړوند يوه اصطلاحي توپير شته (چې هره ژبه يې نه لري) او هغه دا دی چې په اېنگلېسي ژبه کې ليکلې ژباړې ته د (Translating) او وکړني ژباړې يا د بېلابېلو ژبو د کاروونکو ترمنځ وکړني يا اشاروي اړيکو ته د (Interpreting) اصطلاح کارول کېږي. چې په دې ترتيب سره ژباړه (Translation) يوازې هغه پر پيل کېږي. چې په يوه ژبه يوه شی وليکل شي.،،
(ناميت بهاتيا، ۱۹۹۲ زېږدي، ۱ چوپړی)

،، يوه ژباړونکې او ژباړونکی تل له دې خطر سره مخامخ وي، چې په تېروتنه د زېرمې ژبې غوندې، پښويه، يا کرپوهنه او غوندې اوډون د بلې ژبې ته رمټ ولېږد وي. شونې ده دا ډول د لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری ژباړې ،،اوبستنې،، ځينې پېر د پښتو ژبې څخه داسې کتورې ماناوې، او د پښتون پښت بډايه پښتو ژبې رښتې رښې نورو ژبو ته ولېږدوي، چې هغه پښتون پښت خپله زوکړه کړي وي، د کروندو، کرکېلې، شپنو، آس غلونې سياليو، اوبسانو، ژرندو، تورو او سپرو اسبابو له پاره ټاکلي، چې په نويو راتلونکي پېر له پاره په هرو اسبابو او توکو کې ترې کتنې واخلي.
په ورته بڼه بلې ژبې کې کالک غوند (Calques) او پورويونه (Loanwords) نورې ژبې لابدایه کوي.،،
(کريستوپېر، ۱۹۸۳ زېږدي، ۸۴ چوپړی)

،، د سپېڅلو (آسماني) کتابونو او متنونو د لومړنۍ يو ژباړونکو په کېدون، ټولو ژباړونکو د هغو ژبو په شکل نيونه کې مرسته کړې چې دوی ورته ژباړې کړې دي. (کريستوپېر، ۱۹۸۳ زېږدي، ۸۷ چوپړی)

، دا چې ژباړه یوه ستونزمن بهیر دی، نو د ۱۹۴۰مې ز لسيزې راهيسې د ژباړې اتومات کولو يا د انساني ژباړونکي سره د ميخانيکي مرستې له پاره تر یوه حده بېلابېلې بريالۍ هڅې شوې دي. په دې وروستۍ یو کې، د انټرنېټ منځته راتللو د ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار غوړولی او د "ژبې ځایي کول يا لوکلایزېشن" يې اسانه کړي دي.، (جان بينجامين، ۲۰۰۶ زېږدي، ۱۳۳ چوپړی)

، په روښانه ټکو، د مېتافريز مفهوم ،، ټکي په ټکي ژباړه،، یوه نیمګړی مفهوم دی، ځکه چې ډېری پر یوه ځانګړی غونډ په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه ډېرې مانا ګانې لري او له دې امله شونې ده چې د یوې غونډ مانا په یوه ځانګړې ژبه کې له یوې څخه په ډېرو غونډونو کې بیان شي. له دې سره سره، ، مېتافريز،، او ،، پارافريز ،، ښايي د ژباړې د شونو تکلارو د کارولو په برخه کې د نا پېژندو ماناګانو په توګه کتور وي.

دا توپیر د اېنگلېسي ژبې شاعر او ژباړونکي جان ډرايډن (۱۶۳۱-۱۷۰۰ زېږدي کلونه) په کار و اچاوه، جان ډرايډن ژباړه په هدف وړ ژبه کې د اصلي ژبې د کارول شویو عبارتونو د معادل او مترادف موندلو د غوراوي پر پېر د افادې او غونډله بندۍ د دغو دوو حالتونو د برابر جوړښت په توګه را وپېژندله.

کله چې (غونډ)... په رښيا هم ډېرې زړه راښکونکې وي، نو د هغوی بدلول لیکوال ځوروي. خو هغه څه چې په یوه (ژبه) کې ښکلي وي، ډېری پر ناسم يا نادوده او ځینې پر بې مانا غونډ او عبارتونه لري؛ په بله وینا: دا به برابره نه وي چې یوه ژباړن د لیکوال د غونډ په کوشنۍ ټاکلي واټن کې ټاکلی کړل شي: همدومره بس ده چې ژباړن داسې عبارتونه و کاروي چې مانا او مفهوم ورخراب نه کړي.

خو ډرايډن د ،، تقلید يا ورته والي،، اړوند د عمل آزادۍ، لکه اقتصادي ژباړې پر خلاف خبرداری ورکړی دی او وايي: ،، کله چې یوه انځورګر ژوند کاږي کوي. د ځانګړنو او لویې بڼې يا څېرې د بدلون اجازه نه لري. ،،

د ژباړې د اصلي مانا لوی جوړښت - ورته موندل - له هماغه راهيسې مهم دی چې سيسرو او هوراس په روم ښار کې په لومړۍ قبل المیلاد پېړۍ کې وړاندیز کړی و او د ،، ټکي په ټکي،، (Verbum Pro Verbo) ژباړې پر ضد يې ټينګ خبرداری ورکړی و.

ځینې پیر د تیوریکي پرمختګ سره، سره، د لرغونې زمانې راهیسې د ژباړې رښتني کار ډېر لږ بدل شوی دی. د عیسی ع روح الله په لومړۍ یو وختونو کې او د منځنۍ یو پېړیو پر پیر د خورا سختې، ټکي په ټکي ژباړې او په بېلابېلو پېرو (په ځانګړي ډول له کلاسیک دورې وړاندې روم او په ۱۸ مه پېړۍ) کې د مطابقت ورکونکو (Adapters) څخه پرته، ژباړونکو زمينې او شرایطو ته په کتو په لویه توګه د امکان تر کچې د معادلونو، ، لغوي، ، او د اړتیا په حالت کې د اصلي مانا او نورو مهمو ، ارزښتونو، ، د تأویل یا Periphrastic په لټه کې له احتیاط څخه ډک نرمښت ښودلی دی. غوره ارزښتونه، لکه: د ټنګتکور (موسیقی) په ورته بڼه (همغږۍ)، یا په فلمونو کې د وینا د بیاني حرکتونو سره، د سبک یا ستایل او د پېیلې خوره بڼه (د نظم منظومه) بڼه.

په لویه توګه ژباړونکو د مانايي یګرو (Sememes) د اصلي ترتیب او د اړتیا پر پیر- د غونډ د ترتیب د بیا رغولو له لارې، په خپله د زمينې او متن د ساتلو هڅه کړې ده، او رښتني پښوي جوړښت یې بیا ځلي مانا او تفسیر کړی دی؛ د بېلګې په توګه، له معلوم حالت (Active voice) څخه نامعلوم حالت (Passive voice) ته بدلول او برعکس. د ، غونډ ټاکلی ترتیب لرونکو، ، ژبو (لکه: اېنگلېسي، فرانسوي، جرمني) او ، د غونډ آزاد ترتیب لرونکو، ، ژبو (لکه: ارباني، یوناني، لاتیني، پولنډي، روسي) تر منځ پښويز توپيرونه په دې برخه کې هېڅ خنډ نه دي. د اصلي ژبې د متن ځانګړې نحوه (جملې-جوړښت) د هدف وړ ژبې د نحوي اړتیاوو سره سم عیارېږي.

کله چې د هدف وړ په ژبه کې د اصلي ژبې اصطلاحګانې نه پيدا کېږي، نو ژباړونکي دغه اصطلاحګانې پور کوي او په دې توګه د هدف وړ ژبه لابدايه کوي. د ژبو تر منځ په ستره کچه د کالکونو او پورویونو د تبادلې او له نورو ژبو څخه د رالېږد په برکت، په عصري اروپايي ژبو کې ډېر لږ داسې ماناوې شته چې ، نه ژباړل کېدونکي یا Untranslatable ، دي، خو ستره ستونزه بیا له دوديز سره د تړلیو اصطلاحګانو را ژباړل دي چې د هدف وړ په ژبه کې معادل نه لري. د بشر پوهېدو په پار، دا ډول مسئایل باید توضیح او تفسیر شي.

په رښت کې، څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېبې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېتافريز او پارافريز نسبت ډېر وي. خو د غونډ د ایکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځینې پیر دوديزه اړپوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لارښود په توګه غلتوونکې وي. د بېلګې په توګه: د پښتو ژبې رښتې (واقعي، رښتینې شی، رښتینې (عجالتاً)) غونډ (کليمه) باید، د اېنگلېسي ژبې Actual، ، حقيقي، ، د فرانسوي ژبې همآرې (Actual، ، روان، ، ، اوس پېر، ،)، د پولنډي

ژبې له (Aktualny ،، روان،، ،، اوس پېر،، ،، مسلې،، ،، روان پېر،، ،، شونې،،)، د سویډني ژبې له (،، مسلې،، ،، په اوس پېر کې غوره،،)، د روسی ژبې له (،، اکتیوالنی،، ،، بېرني،، ،، ،، مسلې،،)، او یا د هالنډی ژبې له (،، Actueel،، ،، روان پېر،،)، سره گډوډه او اشتباه نه شي. ،، (کریستوپېر، ۱۹۸۳ زېږدي، ۸۳ - ۸۵ چوپړی)

د پښتو ژباړې کره بڼې له پاره نوې او مدرنه پښتو لمن پراخوالی همدومره جوت دی. د پښتو ژبې ژباړه دا اړتیا اړینه ده چې باندنی تن لومړی پښتو یاده کړي، د پښتو کره لیک و کښلی شي، پښتو ژبه و لوستلی شي، پښتو ابېڅې کره له یادو زده کړي، پښتونواله و کړي او په خان کې پښتو پیدا کړي.

په پورتنۍ یو یادونو یوه پخوانی پوره تن فرانسوی ژباړن څېړونکی ډاکټر جیمز ډار میستېر (James Darmesteter)، په ۲۸ کلنۍ کې یې د ختیځ ژبو او کلتور برخه کې خپله دوکتورا په ۱۸۷۷ زېږدي کې فرانسه کې اخستې وه او د پښتو ژبې ژباړن و؛ چې د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په پېر یې په پېښور کې د خپل هېواد د ځانگړو خدمتونو کړنې پر مخ وړلې د اېنگلېستان په مرسته یې د ایت اباد لښ بیس څخه د پښتنو د لیکې شاته د پښتنو د کچې مالومولو، حجړې (منځې) او دېرې کې د کرارې مجلس او د هره شپه گردۍ (حلقې)، د لېږد را لېږد خبرو، اترو، پېیلو چې جگړې ته د هسونې جوگه کېږي لاسته راوړلو دنده په غاړه درلودله. د دندې په پایله کې یې یوه کښلې (لیکي یا کتاب) و کښله د شانز پوپولېر دېز افغانس (Chants populaires des Afghans)، د افغانانو مشهورې سندرې، چې یوه سرلیک یې د پښتونخوا د شعر هار او بهار په نوم یاد کړی دی او د پښتونخوا لیکوال یې د پښتونخوا شعر هار او بهار بولي خو په رښت کې د کښلې نوم په فرانسوي دی چې پښتو ژباړه یې ،، د افغانانو مشهورې سندرې،، دي کښلی دی.

په نوموړې کښلې کې ډېری افغاني وگړنې پېیلې شتون لري، نومړي د پښتو وگړنې بېلابېلې پېیلې (شېرونه، اسلوک، پېران یا شعرونه) له پښتو ژبې څخه فرانسوي ژبې ته و ژباړل، تر ډېره پورې یې ټولو هېوادونو ته چې په کې فرانسوي ژبه دود دی د افغانانو کره وړه، پښتونواله، پښتونولي، دودونه، کلتور، ژبه، پېیلې، ویناوې، لیکونه، خبرې لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری، متلونه و ژباړل او سپینې ته را و باستل.

بېل ژبو ته یې په فرانسوي ژبه د پښتو ژبې ادبي برخې ډېره برخه په پوڅ کې کرله چې روان پېر کې فرانسویان هم په امریکا، مکسیکو، کاناډا، اېنگلېستان، جرمني او نور هېوادونه چې فرانسوي ژبه

وايي، ځيني فرانسويان په پښتو ژبه خبرې کوي، دود او پښتونواله يې پالي او په کې څېړنې کوي چې تر ډېره د جيمز ډار ميستير پاتيشوني کونښن پايله ده. يوازې په دې ټولگه کې يې ۴۶ دانې لنډی، ۳۲ دانې تپې، ۱ دانې تيکې او ۲۸ دانې مصری شتون لري، چې ټولې سره گډې (۱۰۷=۲۸+۱+۳۲+۴۶) کېږي. د په ۱۴، ۱۰۳، ۱۰۴ او ۱۱۲ شمېرليک کې په دې گڼه (۱۰۷=۸۸+۴+۱۱+۴) تر مصری سرليک لاندې راوړي دي.

▲ د خدای رحمت په باباچي شه

چې فرنکی په کلکته و لکونه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۳۰ چوپری)

▲ د صحبت خان دومره پگړی وه

چې د پلي د جينو جور شو رومالونه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶ چوپری)

▲ د ورثی فرنکی ته هسې وایئ

په باغوانانو خانان چا وژلي دینه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۱۹۶ چوپری)

“ Allez chez les Firangis et dites-leur: Qui jamais a pris la vie d'un Khân pour celle de quelques paysans? ” (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۰ چوپری)

▲ د بښمن ته خاندنه هوسپره

دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوب شومه،،

(جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Ris devant ton ennemi et fais la vie; pleure en secret devant l'ami; je suis plongé dans la douleur. ” (جيمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپری)

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصری یوانګر
څپرڼچوپری (ریسچ پانې)

▲ ,, یوه مې هغه سړی دښمن دی

چې دی به پاو وي ځان به سپر حسابونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Cet homme-là est mon ennemi, qui n'étant qu'un pāo se compte un ser”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپری)

▲ ,, یوه خو مې دا نصیحت واوړه

چې له پخلا دښمنه ځان ساته مینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Écoute de moi ce conseil : garde-toi bien de l'ennemi récon-cilié, mon ami ”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۲۹ چوپری)

▲ ,, زما به ځنګه رنگ تازه شي

چې اندېښنې مې اغوستن خوراک غمونه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپری)

“ Comment mon teint serait-il frais? les soucis sont mon réte-ment et le chagrin ma

nourriture. ” (جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپری)

▲ ,, د بېلتانه په مدرسه کې

واړه او لوی د جدایي سبک وایینه،،

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۱۴ چوپری)، (حبیب الله، ۱۳۵۶ لېږدی، چوپری ۲۱۴ چوپری)

“ A l'école de la séparation, petits et grands répètent la leçon de l'isolement.”

(جیمز، ۱۸۸۸ زېږدی، ۲۳۰ چوپری)

۸.۲.۱۱ نیمکي (پام ، سروکه یا سروکي)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې نیمکي لنډۍ، نیمکي تپه، نیمکي تیکي او نیمکي مصری (پام لنډۍ، پام تپه، پام تیکي او پام مصری یا سروکه لنډۍ، سروکه تپه، سروکه تیکي او سروکه مصری)، چې له څو سره لنډۍ، څو سره تپې، څو سره (مخه) تیکي او څو سره یا مخه مصری سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

نیمکي د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری له نیمې برخې څخه رغېست موندل دی، یا به له پیلنۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پیلنۍ مسرې له دوېوو غبرگوندلو څخه له پیلنۍ غبرگ غوندې او یا یې له دوېمې غبرگوندلې څخه شوې وي، یا به د پیلنۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا ببخاري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو بېلا بېلو مسرو په ورته مېچه شوې وي.

او یا به له پاینۍ مسرې څخه پنځې شوې وي، یا به د پاینۍ مسرې له دوېوو غبرگوندلو څخه له پیلنۍ غبرگ غوندې او یا یې له دوېمې غبرگوندلې څخه شوې وي، یا به د پاینۍ بشپړې مسرې څخه شوې وي، ځینې وخت به همدا دوې وارې سر باري یا ببخاري او منځباري شوې وي، او یا به همدا د دوېوو بېلا بېلو مسرو په ورته مېچه شوې وي، زما نظر یه داسې ده او همداسې کېږي.

په هغه وخت کې ورته پام کېږي چې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری له بشپړ حالت څخه بېلوالی پیدا کوي، دا چې وگړنې پېپلې تل وگړي پېژني او روغ پېژن یې په ذهن کې شتون لري، هر کله چې له پېژندلې حالت څخه و ځي لکه دوې مسرې، لوموړۍ یې ۹ او دوېمه یې ۱۳ څخه پرته له غبرگغبرونو او پارنویکو چې کله د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری په پیل ځینې وخت په منځ او ډېری وخت په پایل کې راځي، له دوی پرته له ځان څخه څرگندونه کوي؛ د پام لاندې راځي او پام باندې بلل کېږي، د وگړو ورته پام (Attention, Care, Heed, Watch) وي، مور پام ته پام کوو، پام ته مو پام وي او پام پرې کوو او په پام یې پېژنو.

د دې له پاره دا یوه رښتین رښت دی چې غبرگغبرونه او پارنویکي چې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری سره ځینې وخت په ځینې مسرو کې راځي او ځینې وخت په بېلا بېلو کې راځي او ځینې وخت د هرې یوې سره یې سرباري کېږي یا پر له په سې له ټولو سره راځي چې ځینې یوه څپېزه، ځینې یې دوې څپېزه او ځینې یې درې څپېزه او ځینې یې څلور څپېزه وي (ویکي یا لغات)، غونډ، غونډله، نوم او ستاین وي، لکه:- یه کرېبانه! چې څلور څپېزه غونډله ده،

یا هو! یوه څپزه غونډله ده او یا وی! (پارنویکی) یوه څپه لري چې کله ځای ځای او کله پر له په سې د هرې مسرې وړاندې (پیل، اول، سر) کې، منځ کې او یا په پایل (اخیر) کې راځي هغو ته بیا هم لنډۍ، تپې، تیکي او مصری وایو، چې له دغو څخه پرته نورې غونډلې او مسرې چې له لنډۍ، تپې، تیکي او مصری سره یوه ځای راځي، سرباري کېږي، بېخباري کېږي او پر له په سې د هرې یوې راځي ورته پام وایو.

د دې له پاره یا به یې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری وپشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، تپې، تیکي او مصری په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پیل مېچه څپزه خچېزه تولواله (چې له څلورگونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې دویمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری پیل وکوه، او یا به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درجن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنی برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس کتنه ورکړله چې کله به کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته، کله به ټولې او ځینې وخت به یوې گډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې گډې نغمې یا سندرې یا د موسیقۍ یوې پارچې یا تش ساز د دوی ټولو اسبابو غږ په گډه خپل وار تېر کړه)، په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راځي او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درجن ته به چمتو شو.

لکه څنګه چې راپرو شوی د زلي هېوادل، اسمعیل یون، دوست محمد دوست شنواری، مجاویر احمد زیار په واسطه له بیلابیلو ډولونو، نومونو او له بیلابیلو یاد شویو سندرو سره د،، لنډۍ،، بیلابیل سندرېز اهنګونه یا طرزونه راپېژندلې، یا په سرچېه وینا، د لنډۍ یو په تراو یې یوه لړ سروکي له بیلابیلو اهنګونو سره راښوولي دي.

مانا دا چې د سروکیو اهنکونه د لنډۍ یو له اهنکونو سره کې یا التباس کړي دي، خبرې یې د لنډۍ یو د اهنکونو په تړاو دي، ځې په نومېرلي ډول همدا لنډۍ په خپلواکه او کوښې توګه د سیمو او ګرډودو له پلوه تر شنې لاندې نیولي او هله یې د ویلو راز، راز، ترنعي،، طرزونه راډلبندي کړي. ځکه له سروکیو سره د لنډۍ یو په خپلواکو اهنکونو کې راوستلي، بلکې د سروکیو له خوا پرې پلي کړي.

زما څرګندول چې رونيو کتنه داسې له دوی څخه په بېل توپیر رښتې ډلبندي د نیمکیو سپینې ته را او باس. د دې له پاره چې د سروکي یوه شلخي پنځه، دیسي رغښت، بدل جوړښت، تومبونه ګډوله، په زوره سر باري شوي اونک د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری ده. هر کله چې لرغوني او نوي پېیلن د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری په پنځه (تخلیق) او منځه (هسته) کې نا توانه، سوې بریالي، په زهني تسلسل په کمټون شوي، ترنګتوک د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری ترې پاتې شوی، دابڅو، ویکيو، غوند او غوندلو په ابدنه کې له خند سره مخ شوي، نو بیا یې هغه برخه پرې اېڅې ده او پېبله یې نیمکې شوې ده، سروکي پېژن یې په دې بڼه ورکړی دی، چې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری په سر، اول، پیل کې راوړي، او سر بارري، بیخ باري یا تکراري یې له هرې لنډۍ، تپې، تیکي او مصری پسې راوړي او په زوره نیمکې ته غږ جوړوي، یا یوې ګډې نغې، سنډرې، د موسیقي یوې پارچې، تش ساز، د غږونو ټولو اسبابو په ګډه خپل وار یا ترنګ جوړوي، ځکه له سروکیو سره د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری په خپلواکو اهنکونو کې راځي او په سروکیو باندې پلي کېږي، بلکې د سروکیو له خوا پرې نه پلي کېږي. په بدله بڼه یې ورته جوړ وو. په سوي پنځې بڼه سرباري کېږي.

که شاعران، ترنمیان، سنډربول، سنډرغاري، اوازبان، سازبان، ناین، هنرمندان یا ارکستران سروکي ته د غوره نغې رغښت کوي، یا سنډره جوړوي، یا موسیقي یوه پارچه تیاروي، خوږ غږ برابر وي، د پیل؛ د سر یوه کړۍ؛ بند؛ یا مسرې؛ یا دوې مسرې؛ دوپېڅې کړۍ چې (استایي) ورته وایې ترې رغوي او پاتې نور بندونه، نورې کړۍ تر پایه، یا نورې مسرې چې پورتنۍ ورسره ترښتې کېږي یا ببخباري یا سر باري کېږي. پرې تره (انتره) وایې چې د استایي سترکې بلل کېږي، چې ډېر زیات ورته له منځې یا څرګند سکالو (دنده نۍ مسلې او موضع) له اړخه نږدې وي. نه جوړ وي. یا په لنډ پېرې بڼه سنډره له استایي رغول کېږي له انترې نه، خو دا یوه دیسي، شلخي سوې پنځې اصل دی. اصلي، اورچنل، پنځې، منځې ښکاروندی دا دی چې له انترې یې سنډره رغښت کېږي. ځکه موږ یې په زوره سروکي ته جوړ وو، لورا لور، سکالو، سکالو یې ور تمبو.

دوې مثال به د لا پوهېدنې له پاره تاسو ته و وایم:

لومړی مثال: د خوړو لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو ټاکل او په لاس راوړل که ډېرې هم دي (کره خوندي شوې ۲۱۹،۵۶۴،۰۰۰) خو بیا هم کران دي، په ۱۰۰۰ دانو کې به د ځینو کسانو هېس خوښ رانه شي، چې لوی یې او د سروکي له سکالو، سر او سور سره برابري وي، او که له کوم تن یې واورې که یوه دانه هم وي بیا یې ډېره خوښېږي.

په پلازمینه کې مې اورېدلي دي چې فرهاد دریا د باران د موسقى دلې غړي ويلي و، له جکړو وړاندې مې د افغانستان په راډيو تلویزیون په کتابتون کې ما په ۵۸۰ پینځه سوو او اتیا مصر و چې د بابولای څار ناکرار کریم لېونی، وه!؛ په مین کرانې پلو راتېت کره شین خالی. نیمکې له پاره دا مصری: ستا د کت کت خدا دې زار شم - لکه ماشین چې په بخمل وچلوینه. خوښه کره، او دا ډېر دروند کار وو ورته. چې دلته نیمکې د مصری له دوپېسې مسرې سره په مصری مېچه برابر ده ۱۳ څپې لري، په دې توکه د غونډلې بېلا بېل مانيز (بیاني، امري، پوښتني) اواز لوړوالی سره نومېږي، خو د ه ابڅې ترنکتوک نه لري. د درنې یې (ی) ترنکتوک لري، چې له نو څخه یې د هوا راوتو کچه ورته ده، ورته بڼه خوړ غږ لري چې ډېر نږدې دی سر، ه (ه) او ی، دوې یمه مسره یې په دې له ظاهري بڼې پښېله (قافیه) واله مسره گڼو خو اواز یا اهنک یې سره برابر دی او پورته لوړې یا په لوړ دی، په خوړ نه دی. بل لورته که د هې ابڅې پرته مسره ترنکتوک ورکوي، نو درنې یې په رشت کې ساتلی دی چې خپله غبرگغر ابڅې ده. دوې دانې مسرې دي، دوپیمه یې بیا یوه پارنویکی هم لري ده،، وه!، په بڼه، چې یوه څپه ډېره وي د نیمکې دوپېسې مسرې. ۱۴ څپې کېږي، خو دا شتون لري، او په سکالو کې کومه باک نه زوکړه کوي. شتون یې اړین دی، او همدا د مصری یو یوه اړین او رشت توک دی. چې په لاندې بڼه سروکي ترې رغښت مومي او دا شکل ځان ته غوره کوي.

▲ ستا د کت کت خدا دې زار شم

بابولای څار ناکرار کریم لېونی

وه؛ په مین کرانې پلو راتېت کره شین خالی

لکه ماشین چې په بخمل و چلوینه

بابولای څار ناکرار کریم لېونی

وه؛ په مین کرانې پلو راتېت کره شین خالی

دوېم مثال: په ورته وخت کې د هېواد سرغندوی، تکره، هېښنده استاد، د افغانستان راډیو تلویزیون ښاګلي، نوموتي، خوږغږي او خوږ سندرغاړي پینده محمد منگل او د ده مېرمنې د هنر زده کوونکې اغلې ښایې نغې له پاره په ۹۰۰ ټپو کې یوه تپه: زره مې سوری باد کې لېرې-غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه،
د یاری وی او شاه لونګینه؛ یاری وی – او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی... نیمکی له پاره غوره کړې وه، هغه داسې ده.

تر دېره پورې پېیلې یا پېیلن روغ کوښښ کړی دی چې په سوېي پنځي ډول یې یوه تپه رغولې وی، خو په لومړۍ مسره کې یې توان نه دی رسېدلی، چې ۹ شي، او یا دویمه دیار لس شي، دواړه مسرې یې ۱۲ څپزه شوي دي، که له ۱۳ څپزې یې ترنګتوک لرې کړی دی یا ترې پاتې دی خو په ۱۲ سمه څپه یې زورنه راغلي او بل لوري ته په درنې ۱۰ ابېڅي هم پای شوي چې غبرګېرته لري او له خولې څخه په یوه اوږده ساه له نو څخه راوځي. لکه د هې یا ه بېڅې ته ورته. او ترنګتوک یې برابر وي. له بل اړخه د تپې لومړۍ مسرې ته ورته ده، چې یوه درې څپزه د اندېښنې او درد اېرنتیا چغې، سورې نارې او اوازونه دي بلنویکي دي ،، یاری وی،، دواړه پایي ابېڅي یا غبرګېرې ابېڅي دی، چې ترنګتوک ساتي. او د هرې تپې د مسرې سره سره باري کېږي او بیا د بېخباري بڼه وار په وار ورسره تر پایه پالل کېږي. چې پام، نیمکی یا سروکی کوم یوه بیت (د کور دوې پته لرونکي ور یې)، یوه کړۍ (دوې نیچې کړۍ)، یوه بند (دوې نیم بندۍ) پیلله نه دی چې په پښېلې بڼه دي وي، خو دوې مسرې لرونکې جوړ دی چې له تپې څخه اونک (مکس ډیزاین، ګډوله) شوی دی.

▲ زره مې سوری باد کې لېرېږي

یاری وی او شاه لونګینه؛ یاری وی

غېښې د غم ترې تېر او بېر وتلي دینه

یاری وی او شاه لونګینه؛ یاری وی

او چاته مه وایه حالونه؛ یاری وی

د دې له پاره چې غوره په غورو کې و مومي او د هندارو، مجلسونو او نندارو په وړاندې د لیدونکو او اورېدونکو د تود هر کلي سبب شي، په لاسته راوړو باندې چې پېرودلي یې وي، پرې وخت یې تېر کړی وي،

د لنډی، یو، تپو، ټیکی یو او مصری، یوانگر
څپرچوپری (ریسرچ پانې)

▲ اوړی د هر مهلت بنایسته وي

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

دا لغمانی اوړی مې ډېره ښه ایسینه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

▲ هغه چې جوړه په مشکنو

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

هغه له ځینو سره لا مزه کوبینه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

▲ ما ستا د څنډو غاړه و کړه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

فردوسه! ژر به دې پر تن باندې کومه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

د سرخکان او تیرګرو له پلو وړ واوړه

▲ ماته له لغمانه اوړی راوړه

د فراه وطن ولسوالۍ، اوړی د زمري میاشت ۱۰، ۲۰۰۶ زېږدی، ورسته له وخته ۳ بجې.

۳.۸.۲.۱۱ د نیمکی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) تعریف (خرگندونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکی له پامه نیمکی لنډۍ (پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) هغې یوه سرې او دوې سرې پېیلې ته وایي چې د یوه سرې او دوې سرې لیکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، کنډلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېڅو، ډ، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي له لنډۍ، تپې، تیکی او مصری ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمکی لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټرياري، غونډلې یا کلې دي چې سندرې، اهنک؛ ترنګتوک؛ یې لا خوږ وي، په بله مانا دیفتنگونه، غبرګېرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه پوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګېر لومړی توک یوه خپلواک او دویم توک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه «ی»، او زورکې واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. دیفتنگونه، غبرګېرونه، ناتورویکي، تروییکي، سټریل، اوسټریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښنې، هېجانې چې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، په و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، الله، او، کنه، کرانه!، په کرانه!، په پښتانه!، په ځلمیه!، هه بچیه!، په کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته مېره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نوموړي ټول د نیمکی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو تکراري لرونه ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دویمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نیمکی لنډۍ باید د هر (زموږ خپله «ه» یا «ه» یا «ه»، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنې ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، هېښتم، ګڼه اېڅې ده. په اول یا غرن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکی لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او دوېمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې نیمکې لنډۍ. د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي، ځینې وخت دواړه غبرگوندې لومړۍ او دوېمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نه، نه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډه، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پیلېله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غږ لوروالي او تیت والي په بڼه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترني څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسې او دوېوېشتې څپې خورغږې د نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې لنډۍ یوه بل رغنده توک کتل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې دیارلسې او دوېوېشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکې لنډۍ ته یوه خورغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترني توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د نیمکې رغښت پنځه کوي، د ۱. نیمکې لنډۍ ۲. نیمکې تپه ۳. نیمکې تیکي ۴. نیمکې مصری (۱. پام لنډۍ ۲. پام تپه ۳. پام تیکي ۴. پام مصری یا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه تپه ۳. سروکه تیکي ۴. سروکه مصری) غوره توک او منځې راځي، وار په وار سربارې، منځبارې، ببخبارې (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، تپې، تیکي او مصری سره ترشخي لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نیمکې (پام، سروکه) هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تیکي او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سربارې اهنګینه پایني څپې و لري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انګې، لنډکې، بګتې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چاریتې، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کې، د اتن غبرګي، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګي، کبنتوزې (سانتي)، نامانېزې، زځي، بې تولى، تولونجې، نا پښېلېزې، ناپېیلې او سلسلې،

دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا کړندی فرق یې و کولی شي، ورته کښلی وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

خو نیمکې لنډۍ چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي، څلور سره نیمکې لنډۍ ۴۴ څپزې وي، پښخه سره نیمکې لنډۍ ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي، شپږ سره نیمکې لنډۍ ۶۲ څپزې وي، اووه سرې نیمکې لنډۍ ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي، اته سره نیمکې لنډۍ ۸۴ څپزې وي، او نهه سرې نیمکې لنډۍ یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپ ډېرې او که کوشنې مسرې باندې شي بیا ۴ څپ ترې کمېږي) او لس سره نیمکې لنډۍ ۱۰۶ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې لنډۍ ۴۴ څپزې رانښلولې لری لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنگ او د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره نیمکې لنډۍ ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې و ویل شي، ښې به بیا درې سرې نیمکې لنډۍ دې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي، لږې ښې بیا لس سره نیمکې لنډۍ یا لسیزونې نیمکې لنډۍ دي چې پښخه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې لنډۍ سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) نیمکې لنډۍ څپزه (څپه، سېلاب، هجا، Syllable، د اېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوبت: د خج نښه: د توري په سر نښه، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او ردوالی، کیفیت ښي:، ټینګه، لهجه،، تاکید: بیلوونکې نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، د ډول: Accent, Morpheme)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۸. ۴ د نیمکې لنډۍ څپزې اوزورني

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

د لنډی یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگړ
څمکچوپری (ریسرج پانې)

هه - غه - چې - تو + لو - نه - دره - نه + وي
 ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره
 له - رنگ - کهه - سره + وي - چې - هه - مېش + مې - په - تن - وي + نه
 ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره
 د - سر - خه - کان + او - تیر - کا - رو + له - پلو - ور - وا + وره
 ما - ته - له - لغ + ما - نه - اوړی - را + وره

- ۱. ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹
- ۱۰. ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸
- ۱۹. ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱
- ۳۲. ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰
- ۴۱. ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳
- ۵۴. ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲

۱۰۴۰۸۰۲۰۱۱ د نیمکی لنډی څمکچپوهنی (هندسې) رغښت

څمکچپوهنی (هندسې) رغښت یې داسې دی:

الف.

ب.

۱۱.۲.۸.۴ د دې نیمکی لنډۍ سپرنه

د دې نیمکی لنډۍ سپرنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 دویمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 درېیمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 پینځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکی لنډۍ ۶۲ څپي ده، دا پنځي شپږ سره نیمکی لنډۍ پارنویکي او غیرگ غرونه نه لري، که در لودی نو د څپي په گڼه دېروالی راتله او ولس کي دغبرگغرونه او پارنویکي... لرغ دود دی او د نیمکی لنډۍ برخه ده.

۵.۸.۲.۱۱ لومړۍ ډله نیمګی لنډۍ : اي ,, ا ،، .: د لیکوال ،زما،
څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول نیمګی لنډۍ
(پام لنډۍ، سروکه لنډۍ) په لاندې بڼه لوری مور ته په
لاس راګوي لکه:

۱. نیمګی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمګی تپه له تپې څخه او نیمګی ټیګی له ټیګی څخه او نیمګی مصری له مصری څخه.
۲. نیمګی لنډۍ د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی تپه د تپې پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی، نیمګی ټیګی د ټیګی پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او نیمګی مصری د مصری پیلنۍ او پاینۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.
۳. تر ټول سرغندوي بڼه د نیمګۍ یو مور ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.
۴. څومره والی د نیمګۍ یو مور ته په پوخ کې کوي چې څلور دانې دي او هر یوه یې شپږ مسرې لري.
۵. څېني زورنې یې لږه زورنه لري، څېني یوه څه زیات، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.
۶. د نیمګۍ پېیلې پښځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمګۍ، پام او سروکه بڼه شتون لري.
۷. نیمګۍ لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولواډې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي،

خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی له دغو توکو پرته.

دیفنتکونه، غیرگڼغرونه، ناتروییځي، تروییځي، ستریل، اوستریل، پانونیځي، بلنویځي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه، ځانه، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، وا، وای، وه، وه الله، ای، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه، یه کرانه، یه پښتیانه، یه څلمیه، هه بچیه، یه که څاره، ای الکه! وروره! بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د نیمکې لنډۍ ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راوړي.

د رنگونو ښکاروندی یې تت اسماني دی (، ۱۹۵، Green: ۱۵۷، Red: ۲۳۰، Blue) دی. ۸.۱۰ د پښتو پېیلو د رنگونو لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پښخه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۲ گڼه دی.

۸. د نیمکې پنځه له هغې لنډۍ، تپې، ټیځې، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې یې لنډۍ، تپې، ټیځې او یا مصری ته ورته وي، د نیمکې نوموړې منځه مور په خپل رنگ یې چې د نیمکې رنگونو ښکاروندی یې تت اسماني دی، په تت اسماني یې ښکو او چې سرباري، یا ببخباري یا تکراري مسرې یې هم تت اسماني رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک مور ته په لاس راكوي چې د نیمکې پنځې منځه وي. او گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا ټیځې ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د هغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکې: نیمکې لنډۍ ده، که نیمکې تپه ده، که نیمکې ټیځې ده او که نیمکې مصری ده. له دې سره سم دا نیمکې لنډۍ ده.

۹. د نیمکې لنډۍ پیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړې

کړې (مصنوعي: دېسي، شلخي، کېول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جورول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، موافقې ته رسېدل. کې، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېدلې دي، هره یوه نوې کېدوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی، او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرو (Alignment) شوې، او د سکالو تسلسل (Continuity, Succession) سره لري، له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې کېدوله شوې نه ده.

دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، ده او مصنوعي، دېسي او شلخي، نه ده.

۱۰. د دې نیمګې لنډۍ پېیلن د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي. د زهن د نیمګې لنډۍ زېږنده یې له مېنې سره لوره لېوالتیا، د مینې وټیزه ارشه درشه، د تاتوېي لاسي پیداوارو او دودیز زېرمو بډاینه او پښتونواله پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۱. د دې نیمګې لنډۍ د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د اېنجینېری زده کړیال وم او د اېنجینېر دنده مې درلودله. د تخنیکي مرستیال په بڼه د نوې مخاېرې او غورګي ټولواله مو په ټول تاتوېي کې د لومړي ځل له پاره نړۍ وال د غورګي نوې ټولواله یا جې ایس ایم رغوله، ۱۶ کڅېزه اېنجینېري او تخنیکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه، په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په تېټ عمر کې شوې چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پېیلن په بڼه منزل وهلی دی، پېیلې یې زما په لیکي څلېر کې د دود کي شتون لري.

د فراه ولایت وطن ولسوالۍ کې مې په اوړی فصل کې د زمري میاشت ورسته له وخته ۳ بجې

په ۲۰۰۶ زېږدی کې کښلی دی. لیکنی او کتابچه را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یودمي مې داسې پېيلې له خوږې را وتلې چې ورځ یې راته په یاد کې نه ده پاتې. دا ده همغه چارپېريال او هواويچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې نیمګی لنډۍ له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هسټې) د زوکړې موده ده.

۱۲. د دې نیمګی لنډۍ د وخت موده چې باچاخان لغماني په کاستوري سور کې ویلي ده.

وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټيک وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موکع: دم، وار، ځل: کړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پر وخت، پر ټاکلي وخت).: ۰۰:۰۳:۳۰:۰۰ (رېه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نخښې لکه: د نیمګی لنډۍ، نیمګی ټپې، نیمګی ټيګی

او نیمګی مصری په هره مسره کې د چپه پېښې ،،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلهې سره بېلوې، ویرکول. ،،: ندایه ،،: Exclamation! چيغه، کړېره، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوي برابره او که درې !!! شي درې برابره لوره چيغه ،،: پوښتې نخښه ،،: Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه یا اعتراض نخښه: شک نخښه: پيشهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شک کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتې نخښه، وړانديز نخښه. ،،: اندره ،، (:): colon: شارحې نخښه، د لوپې کولې یوه برخه. ،،: ټکی لرونکې کامه ،، (:): Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،: شمېره ،، (#): Number: کنه، عدد، کن (= حساب)،،: را اخستنه ،،: Right left double quotation mark: را اخستنه، نقل، اقتباس. ،،: دوي لېندی ،، (:): Superscript right left parenthesis: د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندی، قوسونه. ،،: د اتصال ،،: hyphen minus: کډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،،: full stop: پندول، پرېړول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم او په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

۶.۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمکې تپه:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسی چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره نیمکې تپه نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څو سرې پېيلې له څو سره تپ یا څو سره زخم یا څو زخمه یا څو تپه، څو سره نیمکې تپه، درې سره تپ له درې سره نیمکې تپې سره، څلور سره تپ له څلور سره نیمکې تپې سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره نیمکې تپې سره، شپږ سره تپ له شپږ سره نیمکې تپې سره، اووه سره تپ له اووه سره نیمکې تپې سره، اته سره تپ له اته سره نیمکې تپې سره، نهه سره تپ له نهه سره نیمکې تپې سره او لس سره تپ له لس سره نیمکې تپې سره... دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

- ۱:- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خونې له منځه وړي، ۴:- خفگان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر يې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس يې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښحالي څرگندوي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر يې د انسان رنگ پرک زېر اړوي، ۱۱:- غم ډېر وي، ۱۲:- د انسان سپینې تختوې، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کرو زیاتوي، ۱۶:- د تپ باندنۍ برخه کوشنې وي او د تپ دننې برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له تپې يې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه يې د درد زورونه لږه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- نیمکې (پام، سروکې) تپ خان تپه وي، ۲۰. لږې دي خو شتون لري. ۲۱. د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم او په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې نیمکې لنډۍ، نیمکې ټیکې او نیمکې مصری چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکې تپه وايي. تاسو نیمکې لنډۍ، نیمکې تپې، نیمکې ټیکې او نیمکې مصری ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا يې پېژنئ چې دا نیمکې تپې دي چې د څو سره تپ ځانگړنې (خصوصیات) لري. نیمکې لنډۍ، نیمکې ټیکې او نیمکې مصری دا پورته ۲۱ ځانگړنې نه لری او نیمکې لنډۍ، نیمکې ټیکې او نیمکې مصری نه دي، بېلوالی يې پرهمدې کې دی.

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلکه تاسو ته له خپلې پېيلې څخه په لاندې بڼه کښم. روڼ بورم چې داسې مې و کښل د نیمکې تپې له پاره، کت مت يې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) يې نیمکې تپې پېيلې له سکالو څخه

همدا دی. هندسې او ښکاره بڼه یې له نیمکی لنډی، نیمکی ټیکی او نیمکی مصری سره ورته ده. زه نیمکی تپ، نیمکی تپه له یوه بڼه پېیلې سره تشعب کوم چې ورته نیمکی تپه وایي او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي.

۷.۸.۲۰۱۱ د نیمکی تپه (پام تپه، سروکه تپه) تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

دوی یا ویکي له پامه نیمکی تپې هغې څو سرې پېیلې ته وایي چې څو تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، کنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار تړلې، گرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېڅو، ډ، ږ، ښ، ډ، ږ، ښ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډی، تپه، ټیکی او مصری څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لړلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمکی تپې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټراري، غونډلې یا کلغې دي چې سندره، اهنګ؛ ترنګتوک؛ یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه، غبرګېرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګېر لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه «ی»، او زورکې واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. دیفتنګونه، غبرګېرونه، ناتورویکي، تروویکي، سټریل، اوسټریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښنې، هېبجاني چې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، و!!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروږه!، بخته میره!، وی!، دغه راز کنه!، هو، نه، ښه، څنګه، ولې...، نومړي ټول د نیمکی تپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښلې غونډ او پښلې کلغې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دویمې او درېمې

مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پېښلې باید ده (زموږ خپله ده، ه، ه یا هې،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترگې ه، ه، دوې سترگې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکۍ تپې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې نیمکۍ تپې، د لمړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلنۍ، دویمې او درېیمې څپې د څلورگونو څپو ټولوالي باندې یې زورنه راځي یا به د اوزونو تېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ تپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، او یوه دېرشته څپې خورغږې د نیمکۍ تپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکۍ تپې یوه بل رغنده ټوک کڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د وړ مخکې نهې، اتلسې او یوه دېرشته زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ تپې ته یوه خورغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنکتوک یا ترنمې ټوک کې دی شي. غوره سته د ترنکتوک په پایني مسره کې دی چې نومرې مسره د نیمکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پېښلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره، خو له ایزې، انکۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاریټۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه کې، د اتني غږکۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پینځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوپې، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورکۍ، کېنتوزی (سانتې)، نامانېزې، زخې، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پېښلېزې، نا پېیلې او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو (شېرونو یا شعرونو) سره

د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا کړندی فرک یې و کولی شي، ورته کتلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکې تپه چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکې تپه ۴۴ څپزې وي؛ پېنځه سره نیمکې تپه ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکې تپه ۶۲ څپزې وي، اووه سرې نیمکې تپه ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکې تپه ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکې تپه یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې تپه ۱۰۶ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې تپه ۴۴ څپزې رانښلولې لری لري، دولس دانې و ویل شي، خوند، رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکې تپه ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې وویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکې تپې دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکې تپه یا لسيزونې نیمکې تپې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې تپه سره خوا په خوا ځای نیسي؛ پرته له غبرګفرونو او پارونویکو... د لیکوال (زما) نیمکې تپه څپزه (څپه، سهلاب، هجا، سيليبيل Syllable،، د ابڅو شمېرلو) - څپزه (زورنه، خچ، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوبت: د خچ نښه: د تورې په سر نښه، چې د تلفظ د جگوالي او تېتوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښي،، ټینګه، لهجه،، تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا، خانګری، خاص او بېل، ډول. Accent, Morpheme،،) جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۸ د نیمکې تپې څپزې او زورنې

U:U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU

دلنډی، یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگړ
خپرنچوپری (ریسرچ پانې)

وي - نم - په - اور + بان - دي - سو - زي + پری؛ - کنه
وا - یم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

وه - سه - می - نه + شته - خه - که - خم + تر - چر - گی - یه + مه؛ - کنه
وا - یم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

ما - ته - له - خا + نه - خي - ني - گرا + نه؛ - کنه

وا - یم - و - اف + غا - نس - تا - نه + کنه

۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹؛ ۱۰

۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹

۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲؛ ۳۳

۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲

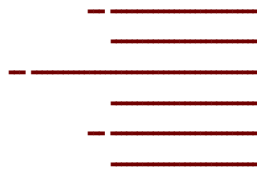
۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱؛ ۵۲

۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱

۱۱.۸.۸.۲.۱۱ د نیمکی تپي ځمکچپوهنې (هندسې) رغبت

ځمکچپوهنې (هندسې) رغبت يې داسې دی:

الف.

ب.

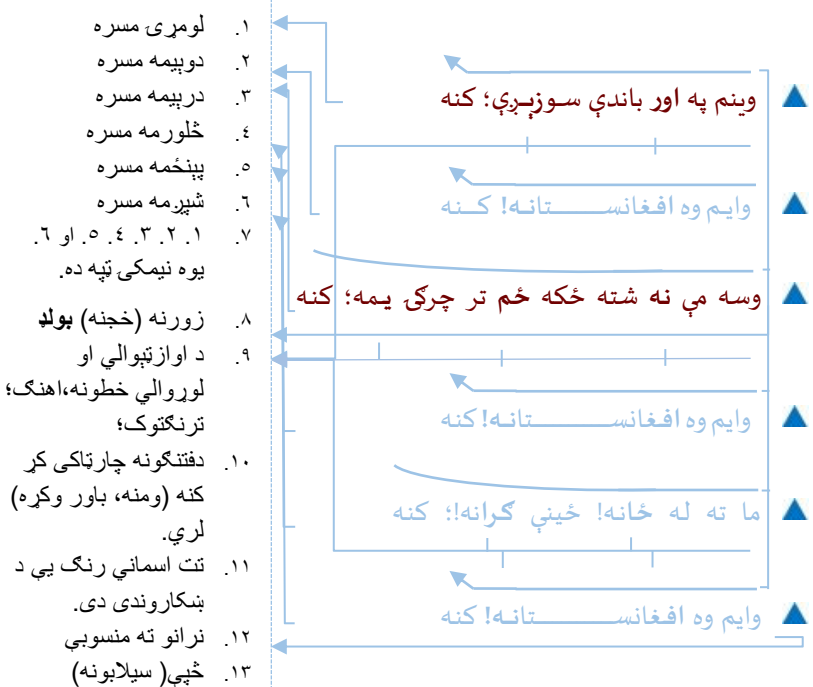
۱۱.۸.۸.۲.۱۱ د نیمکی تپي سپړنه

د لنډۍ یو، تپو، تیکي یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

د دې نیمکي تپي سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپي ده چې وو، کنه،، چارټاکی کر لري.
دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
درېمه مسره $0 + 13 + 1 = 14$ څپي ده چې وو، کنه،، چارټاکی کر لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
پنځمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپي ده چې وو، کنه،، چارټاکی کر لري.
شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چې وو،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله نیمکي تپه ۶۱ څپي ده، دا پنځي شپږ سره نیمکي تپه چارټاکی کر کنه (ومنه، باور وکره) لري چې خپله یوه تړلی څپه ده لکه کال، مور، خور، کور، کت او خپل یوه څپه دی او یوه وازه څپه لکه اکا، ابا، زه، ته، بیا نه ده، ورسره دوي څپي هم نه دی، د څپي په گڼه کې دپروالی راوړی ولس کي د غیرگڼوڼه، پارنویکي... لرغن دود دی او د نیمکي تپي برخه ده.

د لا دپرو معلوماتوله پاره د لومړي ټوک ۱۱ څپرکي وگورئ.

۹.۸.۲۰۱۱ دویمه ډله نیمکی تپه: ای ،، ،، د لیکوال شپړ سره
نیمکی تپې دي چې سرلیک یې دی اه؟؟.

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ وینم په اور باندې سوزېږې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ وسه مې نه شته ځکه ځم تر چرکې یمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ستا مختورن گاوندپان مره شه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ اوبه بانه کړي جام د زهرو درکوینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ زه به چمپېل گولونه کښت کړم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هره نوده به یې په اوبښکو اوبه کړمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ شپې په شېبو شېبو کړم تېرې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې آرامی ساعت پر تا کله راځینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې درته سمه توجو کړم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هریوه څوسیس مې له چرې نه تېره وینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ اذان بنادې باندي ولاړوم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ټولې پښتې کې د بچو وپرونه و نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما د هېلمند سیند ته کتلې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ په خاموشۍ کې مو له څنګه تېرېده نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ پرېرېده چې مړ دلته بهېرم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ په وینو رنگ مې گاوندیانو کره ځمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ واړه د ستر کوزرو له لاسه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ راته په زړه کې یې د وینو څلېر کره نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ سور سمندر منځ کې روان یم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ بې نومه څاڅکی کجکي وګرو کرمه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ هر بچي خپل مور ته نارې کړې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ د کجکي سیند نه د وینو بوی راځینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ستا د دفاع بچي يې حلال کړه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې کال کلو پورې يې اوبه په وینو شینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ولې به نه ژاړم مورجانې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ځنګي يې رنګ په رنګ له تېغه تېروو نه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ستا د بچو سرونه يې پرې کړه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ کولدان تحفه يې پنجابي ته ورکونه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ نادان بچي دې د دشمن په لمسون دینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ خان سره تل په ژړا ژارم؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ د یهودي لمسی د دین ټېکه‌دار شونه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ خدایه اسلام دشمن برباد کړي؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ چې په هر رنگ جامه کې وي هلاک دې شینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه!؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
څهرنچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ تول د فردوس تېکه‌داران شو؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ جور تیکتونه یې په رڼا ورځې پلورینه؛ کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

▲ ما ته له ځانه! ځینې کرانه! کنه

▲ وایم وه افغانستان! کنه

د ازان غونډۍ په سر، د ازان دښته، د سنگین ولسوالۍ، هېلمند
،، Roshan BTS site HLM ۰۱۰, ۱۸/۰۱/۲۰۰۷, pm ۳:۰۰
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

۱۰.۸.۲.۱۱ دویمه ډله نیمکی تپه: اي، ا، ،. د لیکوال څرگندول چې
رونوي کتنه داسې. د لیکول نیمکی تپه (پام تپه، سروکه
تپه) په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

۱. نیمکی لنډۍ له لنډۍ څخه رغښت مومي، نیمکی تپه له تپې څخه او نیمکی ټیځی له ټیځی
څخه او نیمکی مصری له مصری څخه.

۲. نیمکی لنډۍ د لنډۍ پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ
تکرارېدلی کوشن دی؛ نیمکی تپه د تپې پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول
پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوشن دی؛ نیمکی ټیځی د ټیځی پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي،
ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوشن دی او نیمکی مصری د مصری
پیلۍ او پایۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوشن دی.

۳. تر ټول غوره بڼه د نیمکی یو مور ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.

۴. څومره والی د نیمکی یو مور ته په پوخ کې کوي چې اته لس دانې دي او هره یوه یې شپږ مسرې
لري.

۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي؛ خو ټولیز پایځ یا پایۍ زورنه یې ترتولو پیاوړې
راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې
کمزوري پاتې شوي ده. د څلورگونو څپو ټولواډې څخه یې د هرې څلورو څپو کې په څلورمه
څپه زورنه ده، لومړۍ مسره کې په څا او کرا، دویمه مسره کې په اف او نه کې راغلې دي.
بل لوري ته، نه او کنه، ترنګتوکونه دي، دواړه مسرې ۹، ۹ څپزه دي لکه د تپې لومړۍ
مسرې په بڼه دي خو ټولې مسرې لکه د تپې پیلۍ مسرې په شان ترنګتوک ساتلی شي، اه –
هه (هو) داسې روغ راځي، هن (دا دی) چې په پیلۍ مسره کې، کنه، لارغه بڼه پیستون
لري او په دویمه مسره کې د یوه وت په اندازه شتون لري؛ کنه د وینا و اښتي او ټینګار
ویيکي په توګه کارول کېږي، خو د نورو وییکو په توپیر د غونډلې په سر کې نه، بلکې په پای
کې راځي. که جلا ولیکل شي کړولي وګرځه، جاج، بنندي چې د ګني (لکه چاراتاکی کړ: ګنه
، و منه، باور و کړه، که نه، ګني) یوه مانا همدا سې ده او بله یې ګونډې سره برابره

ده. د تپې مسرې سره سرباري، منځ باري، ببخباري په لور غږ ساتل کېږي، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډگره نور راوځي.

۶. د نیمکې پیپلې پینځگوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکې، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمکې تپه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ څخه تېری نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ خو دغه ټوکي لري. دیفتنگونه، غبرگغږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویپیکي، بلنویپیکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، چې په دې نیمکې تپې کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو. بېلابېل ویپکي لکه هن (دا دی، گوندې، کاشکې، کنې)، چک (نه)، هډو (هېڅ) کنه (گڼه، ومنه، باور وکړه، که نه، کنې) د چارټاکي کر په بڼه، دوپیم کنه (گوندې) ټینگار ویپکي دی.

په پیلنۍ مسره کې کنه چې یوه تړلې څپه ده له مسرې سره ببخباري شوې او یوه څپه یې ډېره کړې ورته ۱۰ څپې شوې مسره؛ او په دوپیمه کې د کسر په بڼه راغلې چې ماته شوي ده او ۹ څپې مسره ده چې ترنگتوک یې په څور دی، او هلته په لور دی.

چې په رښت کې لومړۍ مسره ۱۰ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي، بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي، چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ،، په گوند کې دننه کوچنی ډله، ، Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) او مطلع (Opening) (واتن، فاصله، Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، کنه اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي؛ پایني ۲ مسرې چې سروکی دی ۱۹ څپې، د نیمکې کسر (مطلع) یا یې وگڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره تپه بندونه دي، کسر یې له دوې لنډو مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي. پورتنۍ دوې مسرې چې له تپې ورسته راشي یا ببخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي.

دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوې تکراري لږ والې مسرې دې چې دواړه یې یوه لږ (ردیف) دی.

په ټول برابرې نه دي خو د پښتو خور وگرڼې پېبله ده او خور غږ لري: تر ټولو همدا لرونه او ببخباري وييکي د هرې تپې له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او ببخباري کېږي).

لومړۍ بند يا رشته نيمکۍ تپه شپږ سره لري: لومړی سر يې د تپې د سره پيلنی مسره ده ۹+۱ څپې، دويمه مسره د نيمکۍ منځ باري ده ۹ څپې، درېيمه مسره د تپې دويمه مسره ده ۱۳+۱ څپې، څلورمه او شپږمه مسره بيا همغه دويمه مسره ده ۹ څپې د نيمکۍ ببخباري تشه يا خلاصه يا مطلع مسره ده او پينځمه مسره ۹+۱ څپې ده پارنويکي په بڼه راغلي. چې نومړې نيمکۍ تپه شپږ لارغې لري، ۶۱ څپې ده، چې په ټوله کې ۱۸ دانې شپږ سره نيمکۍ تپې (۱۸*۶۱+۱۰۹۸=۱۱۱۷) څپې کېږي.

د ورد پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې نيمکۍ تپه، په ۵ چوپړو (Pages) کې ده، ۶۳۲ ويکي (Words) لري، ۲۶۹۱ دانې يې وټ نه يا پرته له وټه د ابڅڅو ځای نيونه لري ،، منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نيونه ،، د ابڅڅو، اونورو،، پرانټ.،، (،، no Spaces،، Characters)، ۳۵۹۳ دانې منشوره يې له وټ سره دي (،، with Spaces،، Characters)، ۱۱۰ پراگرافه (Paragraphs) دي او ۲۵۳ لينو (lines) کې کښل شوي دي له ليکي هرپۍ، لاندنۍ يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنگونو ښکاروندۍ يې تټ اسماني دی (،، ۱۹۵، Green، ۱۵۷، Red، RGB، Color model: Blue: ۲۳۰ دی. ده لښتيلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندۍ (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۲ کڼه دی.

۹. د نيمکۍ پنځه له هغې لنډۍ، تپې، ټيځۍ، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې يې لنډۍ، تپې، ټيځۍ او يا مصری ته ورته وي، د نيمکۍ نومړې منځه مور په خپل رنگ يې چې د نيمکۍ رنگونو ښکاروندۍ يې تټ اسماني دی، په تټ اسماني يې ښکو او چې سرباري، يا ببخباري يا تکراري مسرې يې هم تټ اسماني رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک مور ته په لاس راکوي چې د نيمکۍ پنځې منځه وي.

او کډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا تیکي ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د هماغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکی؛ نیمکی لنډی ده، که نیمکی تپه ده، که نیمکی تیکي ده او که نیمکی مصری ده. له دې سره سم دا نیمکی تپه ده.

۱۰. د نیمکی تپې پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په کډولې بڼه یا اونک بڼه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، کډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، موافقي ته رسېدل. کډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

انګر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمپر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېنلې دي؛ هره یوه نوې کډوله رغولې چې د نوې نیمکی تپې سکالو، ځانګړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

او هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي، او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له تپې یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغې کډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکی تپې پېیلن د پښتو ژبې لېوال دی، څېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي؛ د ذهن د نیمکی تپې زېږندې یې له تاتوبي سره لوړه لېوالتیا حس، تاتوبي ته رښتینیتوب، سوسیسی رښتې پرې کولو، خپلو ساتونکو روزنه او پالنه، زېمه، کېول او پښت تاتوبي د سرغوندیتوب کېدلو، تاتوبي ګالنه، د وګړو بویه او پښتونواله پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکی تپې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:

، د ازان غونډی په سر، د موسا کلا، کچکي پای، سنګین ولسوالی، هېلمند ولایت کې ماسپښین ۳:۰۰، د ۲۰۰۷/۱/۱۸ لېږدي کې مې کېنلې وې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

د دې نیمګی تپې چې سرلیک یې اه؟؟؟ ده؛ داسې ده، بویه چې د تالبانو په غوښتنه موسا کلا، سنگین، کجګی، ناوې او نادالې د روشن غورګی ټولوالې ښادو د ځای پرځای کولو او کتنې اخستلو له پاره غوښتي وو، تر څلوېښتو ورځو پورې هملته وو، یوه وار د موسی کلا، سنگین او کجګی ګډې ولسوالی کرښې څخه چې ازان غونډۍ ورته وایي. تر ډېره یې د سنگین ولسوالی پای بولي، د خپل کرښې (کار) له پاره د ملا باګی غونډۍ موسا کلا څخه لارلو د ازان غونډۍ ته چې هلته مو ایچ ایل ایم ټکی لسمه ګڼه ۶۰ متره ښادې سایټ وو؛

الله مې یوه ضیاوالله ساپی نومي تخنیکي ماهر راته و ویل، راځه اېنجینر صیب داسې تالب درته وښیمه چې ۱۵ تنه د افغانستان ملي اوردو ساتونکي یې په خپله چاره حلال کړي دي؛ دغلته یې په تېرو باندۍ وینې اوس هم شته، ویدیو به یې هم درته وښایمه؛ راغلی دی وایي مور سره پاتې شئ د ماذیکر جای به وڅښی او شپه به هم و کوئ، حاجي فیض محمد یې نوم دی.

ما ورته و ویل ضیا والله؛ ورته و ویه کار مو ډېر دی، بیا به و کورو، و یې لېره، خو شپه به ډاکټر ایمل دي کره و کړو د هغه په کلینیک کې چې د ازان ټینګ نه هغې لوري دی. وې ویل یې سمه ده. ما ورته و ویل، چې ا.م.ا ساتونکي یې ولې وژلي؟ هغه راته ویل دا ټول ستاسو د ځای ول او لامبووونکي وو، دوی دوې اختره کجګی ولسوالی، بیس کې تېر کړي وو، درېیم اختر ته یې هم رخست نه ورکوو، اېنګلېسان په کتار کې لارې او تل او راتلل. دوی خو ترې بېل وو افغانان وو کڼه.

دوی یې نه پرېښو دل ځان په سې، سل یا دوې سوه تنه وو، هغه ډډه کې په غره کې پټ شول اېنګلېسان او تالبانو ټول چې دوی پلي مزل کوو، خپلو ښتو کې وو، بې وسلو هم وو، له خپلې پوځي ځای څخه تښتېدل، تالبانو و نیول او دغو ۱۵ تنو لامبو هم زده وه چې د هېلمند له سین څخه دې غارې را تېر شول. د ده کور ته یې پنا را وړه، هغه ټول هغوی الله د سین په غاره کې ترې سرونه پرې کړه، او ویدیو ګانې یې پاکستان ته ولېږلې. ده دلته له دوی ۱۵ تنو څخه په خپلې چرې سرونه پرې کړه او ویدیو ګانې ترې و باستلې او پاکستان ته یې و لېږلې چې بیا د تن پر سر ورته وجوره ورکړي؛ چې په ثبوت ورته څه وړاندې نه کړي، هغه لږې پیسې چې ور کوي هغه هم بیا نه ورکوي او باوري ملګري یې نه ګڼي کڼه.

زه ترې ښادې ته پورته شوم او د ښادې ۳۰ متري لوري ناسته کې یې کېښناستم او هغه لور دغه لور مې کتلې؛

د درې واړو ولسوالۍ یو، هېلمند د غلي سین نداره مې کوله او دا نیمکې ټپې مې له زهن څخه تېرې شوې؛ په غلي غبر مې و ویلې او مغذو مې و بورولې. دا د دغه چارپېریال او هواوېچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق)، منځې (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نڅېښې لکه: د نیمکې لنډۍ، نیمکې ټپې، نیمکې ټیټی او نیمکې مصری په هره مسره کې د چپه پېښې ، ، Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلې سره بېلوې، ویرکول. ، ،؛ ندایه ، ، Exclamation: چيغه، کریږه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوي برابرې او که درې !!! شي درې برابرې لوره چيغه ، ،؛ پوښتنې نڅېښه ، ، ؟ Question Mark: تپوس نڅېښه: پلټنه يا اعتراض نڅېښه: شک نڅېښه: پېشنهاد نڅېښه: پوښتل نڅېښه، تپوس کول نڅېښه: شک کول نڅېښه: مناقشه کول نڅېښه، غوښتنې نڅېښه، وړاندیز نڅېښه. ، ،؛ اندره ، ، (: colon: شارحې نڅېښه، د لويې کولې يوه برخه. ، ،؛ ټکی لرونکې کامه ، ، (: Semicolon: بېلوونکې نڅېښه، هغه نڅېښه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ، ،؛ شمېره ، ، (# Number: گڼه، عدد، گڼ (= حساب)، ، ،؛ را اخستنه ، ، ، ،) Right left : double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ، ،؛ دوي لېندۍ ، ، (Superscript : right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس يا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لیندۍ، قوسونه. ، ،؛ د اتصال ، ، - hyphen minus: کډکېدو نڅېښه، يوه ځای کېدو نڅېښه. ، ، او ټکی ، ، full stop: پندول، پریږول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمي حد. په بشپړه توګه. ، ، کارونه اړینه بولم او په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غبرګونډلو، پارتونیکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپینې ته راوباسي.

۱۱.۸.۲.۱۱ درېمه ډله نیمکۍ تیکۍ:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پیله، د څو سره نیمکۍ تیکۍ (سورکه تیکۍ، پام تیکۍ) نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور، پښخه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره پیله له درې، څلور، پښخه، شپږ، اووه، اته، نهه او لس سره نیمک (سروکۍ، پام) تیک، څو سره رت رمت نیمکۍ یا څو سره سم برابر پام او سورکه سره تشې کوم، چې ورته نیمکۍ تیکۍ وایي. په دغه ډول څېرې لري: درې سره نیمکۍ تیکۍ، څلور سره نیمکۍ تیکۍ، پښخه سره نیمکۍ تیکۍ، شپږ سره نیمکۍ تیکۍ، اووه سره نیمکۍ تیکۍ، اته سره نیمکۍ تیکۍ، نهه سره نیمکۍ تیکۍ او لس سره نیمکۍ تیکۍ په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري. لکه:

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رتې رمقې وي، ۴:- خوشې ډېره وي، ۵:- ډېر خور تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوري، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- مېرمنې یې لرې وایي، ۱۰:- په ودونو کې لرې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بڼه یې پېغلې وایي، ۱۲:- له نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصرۍ یې کچه زیاته ده ځکه مېرمنې سر او کار کوراکور لورالور له ښادۍ یو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په ګډه یې وایي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړي وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په تال سره په خوړو اوزو ناوې په تال زنگوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالهېږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصرۍ چې دغه پورته ځانګړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکۍ تیکۍ وایي. تاسو نیمکۍ لنډۍ یو، نیمکۍ تپو، نیمکۍ تیکۍ یو او نیمکۍ مصرۍ یو ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژئ چې دا نیمکۍ تیکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپریال زوکړې خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ تپه او نیمکۍ مصرۍ دا پورته ۱۶ ځانګړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

لکه دا لاندې زما نیمکۍ تیکۍ دي چې په کابل کې مې په ۱۳۸۵/۰۵/۲۳ لېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې نیمکۍ تیکۍ دي، زه نریم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي.

۱۲.۸.۲.۱۱ درېمه ډله نیمکې ټیځی: ای،، ا،،، د لیکوال اته سره
نیمکې ټیځی دي چې سرلیک یې دی،، ناوی،،

▲ بسم الله واین پرې کلونه و پاشی یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنک ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی د ستا خاطر له پاره

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د هر یوه بن بوتی د نیسي لسانی یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله واین پرې کلونه و پاشی یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنک ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی لالی د لاس نه نیسه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ چې ننوتې ستا د زره کور ته درکئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله واین پرې کلونه و پاشی یه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگړ
څهرنچوپری (ریسچ پانې)

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو بی راولی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ ناوی لالی سره جوړه شه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ چې سپلني لوکی کوي نظر نه شی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ بسم الله وای پرې کلونه و پاشی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو بی راولی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ ناوی رو، رو کدم اخله

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ د ولس پیغلې په کتار درسره څی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ بسم الله وای پرې کلونه و پاشی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو بی راولی یه

▲ ناوی جوړوی بی ناوی یه

د لنډی، یو، تپو، ټیکی، یو او مصری، یوانگر
څهرنچوپری (ریسچ پانې)

▲ بیغلو نمبر باندې یې شکل کړئ

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د پیغمبر اومتی دېره نازوی یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بیغالو په خپل منځ کې اخته شئ

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ کړئ دیندکونه چې ملکرې واده وئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایې پرې کلونه و پاشئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ یه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ناوی ښایسته یې زموږ په زړه یې

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ ژړا، ژړا کې هسې مونږ ژړا کوئ

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی یه

▲ بسم الله وایې پرې کلونه و پاشئ یه

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری، یوانگر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ به

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

▲ ناوی دنیا درله فردوس شه

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

▲ دوې ورځې ژوند دی په خوبۍ یې تېروئ به

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

▲ بسم الله وایې پرې کلونه و پاشئ به

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

▲ د لالی څنګ ته په رو، رو یې راولئ به

▲ ناوی جوړوئ یې ناوی به

Kabul, K.P.U Apricots garden next to lway jarga tent sniper screen fence in my
study place On ۱۳۸۵ / .۰۵ / ۲۳، ۴:۰۰ Am.

کابل، د کابل پولې تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې خپې شې جالی ترسېرمه، زما
د مطالعې ځای کې،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۳۸ چوپړی)

۱۳.۸.۲.۱۱ د نیمکی تیکی (پام تیکی، سروکه تیکی) تعریف

(څرگندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالوتشریح

کول)

د وی یا ویکی له پامه نیمکی تیکی هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره تیک سره دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې، څرنکوالی او څرگندوالی لري. په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، کنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، اروار تړلې، کردانې) پیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاکانو د پښتو ژبې د اېښو ،، ښ، ډ، ږ، ښ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، تپې، تیکی او مصری څخه ورسته پښت یې هم کولی شي چې لړلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ تیکی ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویبیکو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلې دې چې سندر ، اهنک؛ ترنکتوک؛، یې لا خوړوي. په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگفرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملگرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرگفږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکی واله یې یا نرمه ،،ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ،،ی ،، او داسې نور.

دیفتنگونه ،غبرگفرونه، ناترویبیکي، ترویبیکي، سترېل، اوسترېل، پارنویبیکي، بلنویبیکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروړه!، بخته مېړه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د نیمکی تیکی ټوکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښېلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېمې، څلورمې او پینځمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښېلې باید ده (زموږ خپله ،، ه، ه یا ه ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترکې ه، ه، دوې سترکې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په اول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، نیمکې تیکې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تاپې (تابع) ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنکونو پرته.

د هرې نیمکې تیکې د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې (پایڼې مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکې تیکې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې، او یوه دېرشته چې خورغږې د نیمکې تیکې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې تیکې یوه بل رغنده ټوک کنل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي.

دغه پایڼې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د وړ مخکې وروستی نهې، اتلسې، یوه دېرشته (د لس سره نیمکې تیکې یې نهې، اتلسې، یوه دېرشته، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پینځه اوایومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خورغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنکتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنکتوک په پایڼې مسره کې دی چې نومرې مسره د نیمکې تیکې رغښت پنځ کوي، د نیمکې تیکې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکې او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سربارې اهنکینه پایڼې څپې ولري؛

د دیفتنگونه او پارونیکي سره. خو له ایزې، انګې، پټې، لنډکې، بګټې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاریټې، سپینې (ازادې پیپلې)، کېسه کې، د اتني غبرګې، درې څپزې، څلور څپزې، پینځه څپزې، شپږ څپزې، اووه څپزې، اته څپزې، نهه څپزې، لس څپزې، هایکوپې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنتوزې (سانتې)، نامانزې، زخې، بې ټولې، ټولونجې، نا پېنځلېزې، ناپېیلې او سلسلې.

دې ټولو پیپلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالې و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالې یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د نیمکې ټیګې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکې ټیګې ۴۴ څپزې وي؛ پینځه سره نیمکې ټیګې ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکې ټیګې ۶۲ څپزې وي؛ اووه سرې نیمکې ټیګې ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکې ټیګې ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکې ټیګې یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې ټیګې ۱۰۶ څپزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې ټیګې ۴۴ څپزې رانښلولې لری، لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکې ټیګې ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکې ټیګې دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکې ټیګې یا لسيزونې نیمکې ټیګې دي چې پینځه دانې و ویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې ټیګې سره خوا په خوا ځای نیسي، پرته له غبرګېرونو او پارونیکو... چې د څپو په ګڼه کې منل شوی ډېروالی راوړي او د منلو وړ پیپلې رښت دی.

د لیکوال (زما) نیمکې ټیګې څپزه (څپه، سهلاب، هجا، سيليبيل Syllable)، د اېڅو شمېرلو) - څپزه (زورنه، څج، اکسنت، لفظ، د موسيقي نوب: د څج نښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالي، کیفیت ښيي، ټینګه، لهجه، تاکید: بیلوونکې نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول. Accent, Morpheme)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۴.۸.۲.۱۱ د نیمکی تیکی څپیزې اوزورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

د اته سره نیمکی تیکی څپیز او زورنې جوړښت بڼه

نا - وی - د - ستا + خا - طر - له - پا + ره

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د - هر - یو - بن + بو - ټي - د - ټي + مې - لس - پا - نې + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

بس - مېل - له - وا + یئ - پرې - کو - لو + نه - و - پا - شئ + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د - لا - لي - څنگ + ته - په - رو - رو + پې - را - و - ئی + یه

نا - وی - جو - ره + وئ - پې - نا - وی + یه

د اته سره نیمکی تیکی څپیز او زورنې جوړښت بڼه په ابڅو.

۱. -۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ -۹
 ۱۰. ۱۱. ۱۲. ۱۳. ۱۴. ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸
 ۱۹. ۲۰. ۲۱. ۲۲. ۲۳. ۲۴. ۲۵. ۲۶. ۲۷. ۲۸. ۲۹. ۳۰. ۳۱
 ۳۲. ۳۳. ۳۴. ۳۵. ۳۶. ۳۷. ۳۸. ۳۹. ۴۰
 ۴۱. ۴۲. ۴۳. ۴۴. ۴۵. ۴۶. ۴۷. ۴۸. ۴۹. ۵۰. ۵۱. ۵۲. ۵۳
 ۵۴. ۵۵. ۵۶. ۵۷. ۵۸. ۵۹. ۶۰. ۶۱. ۶۲
 ۶۳. ۶۴. ۶۵. ۶۶. ۶۷. ۶۸. ۶۹. ۷۰. ۷۱. ۷۲. ۷۳. ۷۴. ۷۵
 ۷۶. ۷۷. ۷۸. ۷۹. ۸۰. ۸۱. ۸۲. ۸۳. ۸۴

د اته سره نیمګۍ ټیګۍ څپړ او زورنې جوړښت بڼه په ګڼه (شمېرو، عددونو).

۱۱.۲.۸.۱۵ د نیمګۍ ټیګۍ ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

که پښتو په هره لهجه و ویل شي خو د سندروروح او د افکارو کالب یې یوه دی، دیوه احساساتو او اهنګونو ښکاردویي کوي. هندسې رغښت یې داسې دی:

الف.

ب.

د دې نیمګی ټیګی سپرنه ۱.۱۵.۸.۲.۱۱

د دې نیمګی ټیګی سپرنه

- لومړی مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.
- دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.
- درېمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.
- څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.
- پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.
- شپږمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.
- اووه مه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.
- اته مه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده.

دلته ټوله نیمګی ټیګی ۸۴ څپي ده، دا پنځي اته سره
نیمګی ټیګی غیرګڼرونه یا دیفتنګونه نه لري.

- ۱. لومړی مسره
- ۲. دوېمه مسره
- ۳. درېمه مسره
- ۴. څلورمه مسره
- ۵. پېنځمه مسره
- ۶. شپږمه مسره
- ۷. اووه مه مسره
- ۸. اته مه مسره
- ۹. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷.
- ۱۰. اووه نیمګی ټیګی ده زورنه (خجنه)
- ۱۱. بولو شوي
- ۱۲. دفتنګونه نه لري.
- ۱۳. تټ اسماني رنگ یی د نسکاروندی دی.
- ۱۴. څپي (سیلابونه)
- ۱. مسره ۹ څپي ده
- ۲. مسره ۹ څپي ده
- ۳. مسره ۱۳ څپي ده
- ۴. مسره ۹ څپي ده
- ۵. مسره ۱۳ څپي ده
- ۶. مسره ۹ څپي ده
- ۷. مسره ۱۳ څپي ده
- ۸. مسره ۹ څپي ده
- ۱۵. د اواز ټیوالی او لوړوالی خطونه، اهنګ؛ ترنګتوک؛ بنځو ته منسوبی (اروند)

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱ څپرګی وګورئ.

۱۱.۲.۸. ۱۶ څلورمه ډله نیمکی مصری:.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره یا څو مخه نیمکی مصری نوم باندې نوموم؛ چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېيله له پېنځه سره او شپږ سره نیمکی مصری، مصری تورې او نیمکی مصری سره ورته ډېرې ځانگړې ځانگړنې لري چې ورته نیمکی مصری وايي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره نیمکی مصری، څلور سره نیمکی مصری، پېنځه سره نیمکی مصری، شپږ سره نیمکی مصری، اووه سره نیمکی مصری، اته سره نیمکی مصری، نهه سره نیمکی مصری او لس سره نیمکی مصری.... په ښه مندل کېږي. او نیمکی مصری ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې داسې دي. لکه:

- ۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاسټې برخه یې لنډه او دویمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامې کې انسان نه کړیکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کرل شوي، ۱۱:- لرغونې څېرل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکي یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې گټه اخېستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری تورې، ۲۳:- د مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوری توکې دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې گران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چيانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سرې ستړی کوي، په نیمکه بڼه. ۳۳:- د میسو اونک، وسپنې گډولې، د سرو زورگډولې، د سپین زرو اونک او لږکني بڼه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې نیمکی لنډۍ، نیمکی تپه او نیمکی ټیځی چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته نیمکی مصری وايي. تاسو نیمکی لنډۍ، نیمکی تپه او نیمکی ټیځی او نیمکی مصری ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ!! نو بیا یې پېژنئ چې دا نیمکی مصری دي؛ چې له مصری سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمکی لنډۍ، نیمکی تپه او نیمکی ټیځی دا پورته ۳۲ ځانگړنې نه لري بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

۱۷.۸.۲۰۱۱ څلورمه ډله نیمکی مصری: ای،، ا،،: د لیکوال شپرسره
(شپړ مخه یا شپړ مسرېزه، شپړ مسرې لرونکې)، نیمکی
مصری دي چې سرلیک یې دی «نیمکی»،

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ خولکی ورځه خلک پوهېږي

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ سینه، سینه باندې مې مه کوه خوبونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ سترګې مې سترګوته نږدې کړه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ بیا مې ځنگلو ځینې واړوه لاسونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونې راله راکړه چې ځمه

▲ شونډې مې غاښ باندې سوری کره

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ چې خپله ژبه باندې خپلي وینې ځکمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کره صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ملکرې ما دې بېری وان کره

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ د اکلیاتوریس نوکې لاندې، لاندې ځمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کره صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ الله دې زما کرې زما یاره

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ورځ کې پېنځه ځله به زه غوسل کومه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کره صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ جانانه بنڅو کې زه نر شوم

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ د هر شرور ننه توزې زه ورته کومه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په خپلې ژمنې ټینکار و کړه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ولس جرګې به ننه واټې درلېرمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ ربه له غیبو مې ثواب کړې

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منکولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یوانگر
څهرنچوپری (ریسچ پانې)

▲ ربه هغې دنیا مې خیر کړې

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ فردوسه! ځان سره مې ځان کړه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ زما تتر کې جور د وینو څلېر شونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

▲ په سرو منگولو مې بسته کړه صدفونه

▲ بیا دې شونډې راله راکړه چې ځمه

کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه
E۲۱۴، ۰۴:۴۰، pm ۰۸ / ۰۱ / ۱۳۸۵، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپری)

۱۸.۸.۲۰۱۱ د نیمکی مصری (پام مصری، سروکه مصری) تعریف

(څرگندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري يا سکالو

تشریح کول)

د وی یا ویکی له پامه نیمکی مصری هغې څو سرې پېیلې ته وایې چې د څو سره مصری سره دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګرځي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار ترلې، گرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاکانو د پښتو ژبې د اېڅو ،، ښ، د، ږ، ڼ، ی او ...،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، تپه، ټیکی او مصری څخه ورسته؛ پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمکی مصری د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوستیاری، غونډلې یا کلپې دي چې سندره ، اهنګ؛ ترنکتوک؛، یې لا خوړوي. په بله مانا ديفتنګونه ، غبرګېږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوړي د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي. کله زورکې واله یې یا نرمه ،،ی،، او زرکې واله یې یا درنه یې ،،ی،، او داسې نور. ديفتنګونه ،غبرګېږونه، ناټروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروړه!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...،) نومړي ټول د نیمکی مصری ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او دېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی راوړي.

د پښلې غونډلې یا کافي کلپې لږې لري. خو دېری وخت د لومړی، دوېمې درېمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي.

تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکی مصری پښېله باید ده (زموږ خپله ،، ه، هیا هی ،، چې ورته وره ه، روعه ه، کوشی ه، لنډه ه، دوې سترکې ه، دوې سترکې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په اول او غرن او از پای ته رسېدلې وي؛ نیمکی مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریزې) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د شپږ سره نیمکی مصری درېیمه او د پښخمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې نیمکی مصری، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي؛ په پیلۍ، دویمې او درېمې څپې د څلورگونو څپو ټولواډې باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو تېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکی مصری میچه د څپیزه او خجیزه ټولواډې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنعي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې او یوه دېرشمې څپې خوږغږي د نیمکی مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولواډې ترڅنګه د نیمکی مصری یوه بل رغنده ټوک کڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسېکي (ساز، تنکټکور یا موسقي) پلوه خور غږ له لاسه ورکوي لکه په دویمه مسره کې دوې څپه ډېرې شوي دي او خور غږ یې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکی مصری ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنعي ټوک کېدای شي.

غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نومرې مسره د نیمکی رغښت پنځ کوي، د نیمکی غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکی هغه دې چې د لنډۍ، تپې، تپکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نڅښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره.

خو له ایزې، انګې، پټې، لنډکې، بګټې، کېسې (شېبې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوېې، سندرې، چارېبټې، سپینې (ازادې پېیلې)، کېسه کې، د اتن غبرګې، درې څپزې، څلور څپزې، پېنځه څپزې، شپږ څپزې، اووه څپزې، اته څپزې، نهه څپزې، لس څپزې، هایکویې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، ناپېنډلېزې، ناپېلې او سلسلې؛ دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالې و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغېست موندلې دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غوندله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالې یا کړندې پرک (فرق) یې و کولی شي، ورته کښلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پېستون پېست کولی و شي.

خو نیمکې مصری چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکې مصری ۴۴ څپزې وي؛ پېنځه سره نیمکې مصری ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکې مصری ۶۲ څپزې وي؛ اووه سرې نیمکې مصری ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکې مصری ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکې مصری یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنې مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې مصری ۱۰۶ څپزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکې مصری ۴۴ څپزې رانېلولې لری لري او دولس دانې و ویل شي، خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکې مصری ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکې مصری دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکې مصری یا لسيزونې نیمکې مصری دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکې مصری سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غبرګفرونو او پارونویکو....

د لیکوال (زما) نیمکې مصری څپزېزه (څپه، سهلاب، هجا، Syllable، د اېڅو شمېرلو) - څخیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسېکې نوبت: د خج نېشه: د تورې په سر نېشه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښي، ټینګه، لهجه، تاکید: بېلونکی نېشه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول، Accent, Morpheme)، جوړښت په دې ډول دی:

۱۹.۸.۲.۱۱ د نیمکی مصری څپیزې او زورنې

U-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

U-UUUUU-UUUUU-UUUUU

UUU-UUUUU-UUUUU

خول-کټی-ور-څه+خه-لک-پو-هې+پري

بیا - دې - شون - ډې + را - له - را - کره + چې - څه - مه

سي - نه - سي - نه + بان - دې - مې - مه + که - وه - خو - بو + نه

بیا - دې - شون - ډې + را - له - را - کره + چې - څه - مه

په - سرو - من - گو + لو - مې - بس - ته + کره - صه - ده - فو + نه

بیا - دې - شون - ډې + را - له - را - کره + چې - څه - مه

۱. ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹

۱۰. ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰

۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳

۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴

۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷

۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۳ - ۶۴ - ۶۵ - ۶۶ - ۶۷ - ۶۸

د دغې شپږ سره نیمکی مصری څپیز او زورنې جوړښت بڼه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصری یو انگړ
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

په لویه کې د شپږ سره نیمګۍ مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
غبرګفونډلو او پارنویکو چې ډېری وخت یوه څپه وي، دوې هم وي، درې لږې دي بېخې او څلور څپې
هم شتون لري لږ او ډېر. که نوموړي توکي شتون و لري، د هرې مسرې له ډډ څخه یې په ټکي
لرونکي کامه او ځینې وخت په کامه یا بېلونکې نخښې باندې ترې وړاندې ورسته، ان ځنې وخت په
منځ کې هم کېږي (په ځینې پېر کې چې ترویګي په بڼه راشي، یا لارغه وي یا کسر و لري، یا سرلیک
ته چې ټکی او نخښې نه ورکوو د غبرګفونډلې په بڼه یې پرېږدو، پرته له نخښو څخه) او د هرې
مسرې سره یې ښکاره کېدل څرګندوي کېږي. که شتون یې نه درلود بیا به هېڅ نه راځي ورسره لکه
په لاندېنۍ بڼه کې خو چې شتون یې و درلود په همدې بڼه یې ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت دی.

۱۱.۲.۸.۱۹.۱ د نیمګۍ مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت

په لویه کې د شپږ سره نیمګۍ مصری ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی.:

- ای (۱). (----)؛ _____؛ (----) (----)
- (----)؛ _____؛ (----)
- (----)؛ _____؛ (----)
- (----)؛ _____؛ (----)
- (----)؛ _____؛ (----)

- بی (ب). (----)؛ _____؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)
- (----)؛ _____؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)
- (----)؛ _____؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)؛ (----)

د شپږ سره نیمګۍ مصری هندسې رغښت یې داسې دی:

پې (پ).

ټي (ت).

۲۰۱۹.۸.۲.۱۱ د دې نیمکی مصری سپرنه

د دې نیمکی مصری سپرنه

لومړی مسره $0 + 9 + 9 = 18$ څپي ده.

دوېیمه مسره $0 + 9 + 2 = 11$ څپي ده چي ،، ځمه ،،
دفتنگونه، کر او پارنویکي... لري.

درېیمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده

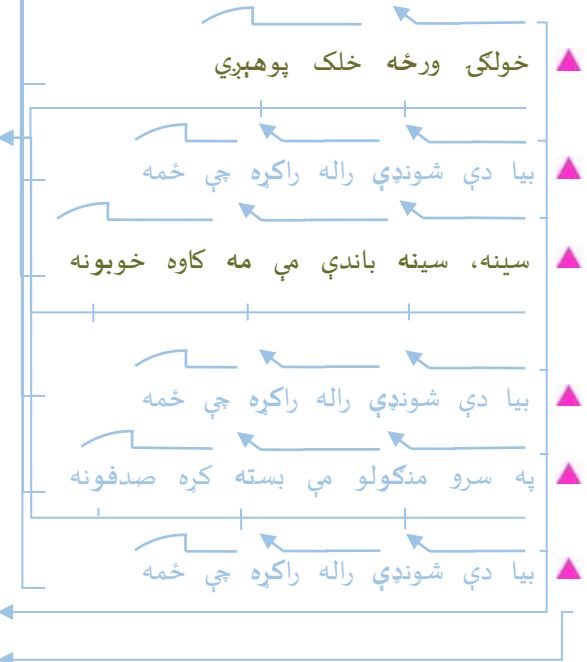
څلورمه مسره $0 + 9 + 2 = 11$ څپي ده چي ،، ځمه ،،
دفتنگونه، کر او پارنویکي... لري.

پینځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.

شپږمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده.

دلته ټوله نیمکی مصری ۶۸ څپي ده، دا پنځي شپږ سره
نیمکی مصری چارټاکي کر ځمه لري د څپي په گڼه کي
ډېروالی راوړی ولس کی دغیرگڼرونه او پارنویکي...
لرغن دود دی او د نیمکی مصری برخه ده.

- ۱. لومړی مسره
- ۲. دوېیمه مسره
- ۳. درېیمه مسره
- ۴. څلورمه مسره
- ۵. پینځمه مسره
- ۶. شپږمه مسره
- ۷. ۲. ۳. ۴. ۵. او ۶. یوه نیمکی
مصری ده
- ۸. زورنه (خجنه)
بولل شوي
- ۹. دفتنگونه نه لري.
- ۱۰. نت اسماني رنگ
بي د ښکاروندی
دی.
- ۱۱. څپي (سیلابونه)
۱. مسره ۹ څپي ده
۲. مسره ۹ څپي ده
۳. مسره ۱۳ څپي ده
۴. مسره ۹ څپي ده
۵. مسره ۱۳ څپي ده
۶. مسره ۹ څپي ده
- ۱۲. د اواز تپوالی او
لوړوالی خطونه،
اهنگ؛ ترنگتوک؛
ښځو ته منسوبی
(اړوند)
- ۱۳.

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و کورئ.

۲۰.۸.۲.۱۱ څلورمه ډله نیمګی مصری: ای ،، ا ،،. د لیکوال
څرګندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکوال نیمګی مصری
(پام مصری ، سروکه مصری) په لاندې بڼه لوری مور
ته په لاس راګوي لکه:

۱. نیمګی لنډی له لنډی څخه رغښت مومي، نیمګی تپه له تپې څخه او نیمګی
ټیګی له ټیګی څخه او نیمګی مصری له مصری څخه.
۲. نیمګی لنډی د لنډی پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول،
پرمختګ شوی روغ تکرار بدلې کوښښ دی؛ نیمګی تپه د تپې پیلنی او پاینی
مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرار بدلې کوښښ دی؛
نیمګی ټیګی د ټیګی پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول،
پرمختګ شوی روغ تکرار بدلې کوښښ دی او نیمګی مصری د مصری
پیلنی او پاینی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ
تکرار بدلې کوښښ دی.
۳. تر ټولو لږې ښې ښې د نیمګی یو مور ته په پوخ کې کوي چې شپږ سره لري.
۴. څومره والی د نیمګی یو مور ته په پوخ کې کوي چې لس دانې دي او هر یوه
یې شپږ مسرې لري.
۵. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپي دي، خو ټولیز پایخچ یا پاینی زورنه
یې تر ټولو پیاوړې راغلي ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې
وروستی غونډلی تر سیوري لاندې کمزوري پاتي شوي دي. د څلورګونو
څپو ټولوالي څخه یې په د هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده،
لومړۍ مسره کې په څه او هې؛ دوېیمه مسره کې په ډې او کره راغلي ده؛
درېیمه مسره کې په نه، مه او بو راغلي ده؛ څلورمه مسره کې په ډې او کره
راغلي ده؛ پینځمه مسره کې په ګو، ته او فو راغلي ده؛ شپږمه مسره کې
په ډې او کره راغلي ده. په شپږ واړه مسرو کې تر ننگتوک په څوړ دی چې
په پیلنی مسره کې یې ،، وړې ،، او په دوېیمه مسره کې په نهه مه څپه تر ننگتوک
نه دی راغلی، هلته ترویکې ،، چې ،، راغلی دی؛ اهنګ یې نه دی اخستی
او په وت سره د

و، ځمه،، کړ راغلی دی چې د مسرې په کچه کې یې ۲ څپې ډېروالی راوستی او بېخباري شوي ورسره. مسره یې له ۹ څپزې څخه ۱۱ څپزه کړې ده او د ۹ څپزې خوند، خوږ غږ یې نه دی ساتلی او نیمک شوی. په ۱۱ څپه یې ترگتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځور شوی بېرته.

د غبرگغرونو او پارنویکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چې ترویکي تزل شوي غونډله او د هغو په شان یې ترنگ نه دی ساتلی، دلته دا باکه لري.

په درې یمه او پېنځمه مسرې یې په و، نه،، ترنگتوک راغلی دی. خو ټولی مسرې لکه د مصری پیلنی او پاینی مسرې په شان ترنگتوک ساتلی دی؛ د مصری مسرو منځ باري، بېخباري په نیمکې بڼه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنگونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډگره نور راوځي.

۶. د نیمکې پېیلی پېنځگوني رغنډه ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په نیمکې، پام او سروکه بڼه شتون لري.

۷. نیمکې مصری مېچه د څپزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه شپږ یا زیاتي غونډلې را اخستي، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېری کړی دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ دغه ټوکي نه لري. دیقننگونه، غبرگغرونه، ناټروویکي، تروویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندبېنني، هیبجاني چغې، چې په دې شپږ سره نیمکې مصری کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو.

چې په ربنت کې نومرې مسره ۱۱ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي؛ بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون، و، په گوند کې دننه کوشنی ډله، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) او مطلع (Opening) وت

(واتن، فاصله، pace, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو؛ په لومړۍ مسرې کې ږي له بیا سره لارغه دی، دویمه مسره کې مه له سي سره لارغه دی، درېیمه مسره کې نه له بیا سره لارغه دی.

دویمه، اړبڼه ده، په چار ده چې د لنډۍ، تپه، تیکي او مصری له پیلنۍ او پاینۍ مسرې سره کسر څرگندېږي؛ برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اودون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۴ څپي، د نیمکي کسر (مطلع) یا یې وگڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې هره مصری بندونه دي، کسر یې له دوي مسرو چې لومړی یې اورد او لنډه مسرو څخه جوړ دی، چې بیا د پښېله یې ترون له مخي له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.

پورتنۍ دوي مسرې چې له مصری ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي.

دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پیلنۍ مسرې دوي تکراري لروالی مسرې دي چې دواړه یې دوي لره دي.

او تر ټولو همدا لرونه د هرې مصری له دواړو مسرو څخه ورسته تکرارېږي (منځباري او بېخباري کېږي).

دویمه، درېیمه او لسمه (پاینی) نیمکي مصری بنځو ته منسوبې دي او پیلنۍ (لومړنۍ)، څلورمه، پېنځمه، شپږمه، اووه مه، اته مه او نهه مه نیمکي مصری سرو ته منسوبې دي. چې لومړی بند یا رښته نیمکي مصری شپږ سره لري، لومړی سر یې د مصری د سره پیلنۍ مسره ده ۹ څپي؛ دویمه مسره د نیمکي منځ باري ده، ۱۱ څپي؛ درېیمه مسره د مصری دویمه مسره ده ۱۳ څپي؛ څلورمه او شپږمه مسره بیا همغه دویمه مسره ده ۱۱ څپي؛ پېنځمه مسره ۱۳ څپي ده چې له ۱۱ څپي لږ سره د نیمکي بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومرې نیمکي مصری شپږ لارغې لري، ۶۸ څپي ده. چې په ټوله کې ۱۰ دانې شپږ سره نیمکي مصری (۱۰ * ۶۸ + ۲۴ = ۶۸۰ + ۲۴ = ۷۰۴) څپي کېږي.

د ورد پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړي نیمکي مصري، په ۳ چوپړو (Pages) کې ده، ۴۲۰ ویکي (Words) لري، ۱۵۹۸ دانې یې وټ نه یا پرته له وټه د ابڅو ځای نیونه لري، و، منشور: د رسمي سند وړ کونه مستعمراتو ته د حقوقو وړ کونه: دريست نیونه و، د ابڅو، اونورو، پرانټ.، (، no Spaces، ، Characters)، ۲۱۳۸ دانې منشوره یې له وټ سره دي (، with Characters، ، Spaces)، ۶۲ پراگرافه (Paragraphs) دي او ۱۳۵ لاینو (lines) کې کینل شوي دي. له لیکي هرې، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Include Textbox, Footnotes and Endnotes).

۸. د رنگونو بڼکاروندی یې تټ اسماني (، ۱۵۷: Red، Color model: RGB، Green: ۱۹۵، Blue: ۲۳۰) دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښخه څلوپښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپيته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو بڼکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمريز کال په سټه ۳۲ گڼه دی.

۹. د نیمکي پښخه له هغې لنډۍ، تپي، ټيکي، او مصري کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړي ځانگړني یې لنډۍ، تپي، ټيکي او یا مصري ته ورته وي، د نیمکي نومړي منځه مور په خپل رنگ یې چې د نیمکي رنگونو بڼکاروندی یې تټ اسماني دی، په تټ اسماني یې بڼکو او چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسري یې هم تټ اسماني رنگ لري. د دې له پاره تر ډېره پوري دا څرک مور ته په لاس راکوي چې د نیمکي پښخې منځه وي. او گډولي بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړي مسري هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپي ته منسوبې وي، یا ټيکي ته منسوبې وي او یا مصري ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنگ باندې پاتي کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا نیمکي؛ نیمکي لنډۍ ده، که نیمکي تپه ده، که نیمکي ټيکي ده او که نیمکي مصري ده. له دې سره سم دا نیمکي مصري ده.

۱۰. د نیمکي مصري پېيلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولي په گډولي بڼه یا اونگ بڼه جوړي کړي (مصنوعي: ديسي، شلخي، گډول، ترکيبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول و، د جرم د مجازاتو څخه، : موافقي ته رسېدل. گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی.

انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کینلې دي. هره یوه نوې گډوله رغولې چې د نوې مصری سکالو ځانگړنې، نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصری یې څرگندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وگړني بېلو څخه روغې گډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې نیمکی مصری پېیلان د پښتو ژبې لېوال دی، ځېگ تن دی، او د لغمان یوه ښه نیک نومه وگړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، و طبیعي، او یوه دمي پوښلې دي؛ د زهن د نیمکی مصری زېږندې یې له لېوالی سره لوره د لېوالتیا حس ساتل، لېوالی (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودني چمتوالی، خوشحالی رېښي رغول کولو، د ژوند شته، زېمه، ودانی او کهول او پښت ټاټوبي د سرغوندویتوب کېدلو، خور ژوند گالنه، لېوالتیا ته لور درناوی، یوازي او یوازي لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالی اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانگېلې رښت دی. اسلامي رښت هم دی، چې چارپېریال له خندونو څخه لرې ساتي، د پښتونواله او دودواله پاتې شوني پرېږدي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره تري په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۲. د دې نیمکی ټپي د زوکړې موده لکه څنگه چې زه وایم داسې ده: و، کره موده یې پلازمېنه کابل، د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، لومړی بلاک، لومړی پور، دوېمه کوټه کې د مازیگر په څلور بچي او څلوېښتو دکیکو کې ۴:۴۰ د ۰۸/۰۱/۱۳۸۵ لېږدي کې مې کښلې وې،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)

د دې نیمکی مصری چې سرلیک یې نیمکی ده، د مینې او مېنې پالنې لور حس، ټاټوبي سوکاله او ودني چارپېریال او هواوېچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د ناوی نیمکی مصری له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په بڼه، زه د لیک دود نڅبنې لکه: د نیمګی لنډۍ، نیمګی ټپي، نیمګی ټیګی او نیمګی مصری په هره مسره کې د چپه پېښ وو، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلمې سره بیلوي، ویرګول. ،،؛ ندایه وو، Exclamation! : چيغه، کریره، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوي برابره او که دري !!! شي دري برابره لوره چيغه ،،؛ پوښتنې نڅبنه وو، Question Mark ؟: تپوس نڅبنه: پلټنه اعتراض نڅبنه: شک نڅبنه: پېشنهاد نڅبنه: پوښتل نڅبنه، تپوس کول نڅبنه: شک کول نڅبنه: مناقشه کول نڅبنه، غوښتنې نڅبنه، وړاندېز نڅبنه. ،،؛ اندره وو، (: colon: شارحی نڅبنه، د لويې کولمې یوه برخه. ،،؛ ټکی لرونکي کامه وو، (؛ Semicolon: بېلوونکی نڅبنه، هغه نڅبنه چې د جملې فقرې سره جلاکوي. ،،؛ شمېره وو، Number (#): گڼه، عدد، گڼ (= حساب) ،،؛ را اخستنه وو، (،،) : Right left double quotation mark را اخیستننه، نقل، اقتباس. ،،؛ دوي لېنډی وو، () Superscript right left parenthesis : د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لېنډۍ، قوسونه. ،،؛ د اتصال وو، hyphen minus - : گډکېدو نڅبنه، یوه ځای کېدو نڅبنه. ،، او ټکی وو، full stop : پندول، پریړول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه توګه. ،، کارونه اړینه بولم؛ په خپل لیکي کې کښم چې د سرلیک، غیرګونډلو، پارانویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپیني ته راوباسي.

لنډکی ۹.۲.۱۱

لنډکی له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۳، د خپو شمېر یې ۱۳، ه یې د پښېلې (قافيې) توري دي، هره مسره یې د لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری له دوېمې مسرې (پایڼې مسرې، دوېمې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلگه یې. د رنگونو ښکاروندی یې تټ تورخکی شین دی (Color model: RGB, Red:۳۵, Green: ۵۶, Blue:۸۶) دی. د لښتیلیک (جدول) ۲. ۱ ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمريز کال په سټه.

- ▲ ته چې جواړي کړې مابه بایه کړې مینه
- ▲ مه راپسې ژاره وورکيه نه مې درکوينه
- ▲ جگ کړه مروندونه جلی غېړې له درځمه

انکی (چغیان) ۱۰.۲.۱۱

انکی له لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری سره بېلوالی لري، د مسرو شمېر یې ۴، د خپو شمېر یې ۹، ه یې د پښېلې (قافيې) توری دی. هره مسره یې د لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری له لومړۍ مسرې (پیلۍ مسرې، اولې مسرې) سره برابر او ورته وي. بېلگه یې. د رنگونو ښکاروندی یې فیروزه یې دی (Color model: RGB, Red:., Green: ۲۵۵, Blue:۲۵۵) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ ۱. پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمريز کال په سټه ۳۰ ګڼه دی.

- ▲ شینکی کوتره وم ښورېدومه
- ▲ نه چا نیومه نه چا کتمه
- ▲ په هر یوه ټکي به پرېوتمه
- ▲ نن ناولده یې کېناستمه

بگتی ځانته د خوند او رنگ بېل بازار لري، پښتانه مجلسیان او ساریان یې له نیمکی، چاریبتي، او بدلو څخه کله ورسته او کله یې په منځ کې په یوه گرم تال او وزن، خو په ورو، نرک اواز (اهنگ) د مجلس رنگ بدلولو، د اورېدونکو د خوښۍ او خوشحالی زیاتولو له پاره وایي. د بگتی یو د اورېدلو پر وخت په مجلس کې ټول حاضر کسان په ولولو راځي، اتومات ټول ښورېږي او له مجلس نه خوند اخلي.

بگتی هم د بدلو او چاریبتيو په څېر کسر لري، خو کسر یې په ډېره کچه یوه بیت دوه مسرې وي، بندونه یې هم ډېرې مسرې نه لري او په لویه کې د څلورو مسرو په شا او خوا کې وي. خو بیا هم د بگتی یو د بېلابېلو بېلگو خپلمنځي توپيرونه ډېر دي. په بگتی یو کې هم ډول، لېوالي، بېخلیکي، افسانوي، کېسې په لنډول بڼه بیانوي.

بگتی له لنډۍ، تپې، تیکی او مصری سره بېلوالی لري، په سر کې له یوې لنډۍ، تپې، تیکی او مصری څخه رغېږي، ورپه سرې دوې بې اهنکینه مسرې راځي ۱۳ څپېزې، بیا پاینی مصری راځي چې ۱۳ څپې لري او خوږه سندریزه څپه لري. لکه د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۱۳، لومړی او دویمه مسره یې ورته پښېلې لري؛ هره مسره یې د لنډۍ، تپې، تیکی او مصری له دویمې مسرې (پاینی مسرې، اخري مسرې) سره برابر وي او ورته وي. په ټول کې یې هغه ټول او سندریز غږ نه لري، لکه په کومه بڼه یې چې لنډۍ، تپې، تیکی او مصری لري. د رنگونو ښکاروندی یې تېز نېلې دی (Color model: RGB, Red: ۵۱, Green: ۵۱, Blue: ۲۰۴) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱.۲.۱ پښخه څلوربښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سته ۳۱ گڼه دی.

▲ وزیرستان باندي جنگونه

▲ انگرېزان وايي چې سبا به جنگ له ځونه

▲ انگرېز ويلي چې خاونده څه اسرار دی

▲ په سترگو نه وينم غازيان، په ما ډزهار دی

▲ نصیب مي نشته، بری، بند مي شو توپونه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انګر
خپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

- ▲ غازي ويلي دا ستا لاس دې را دراز وي
- ▲ پاكه خښتنه ستا ملك دې زما همراز وي
- ▲ په شان د ختو به يې بند كړمه بمونه
- ▲ وزيرستان باندې خو نن سبا جگړې دي
- ▲ غازيانو لاس كې پولادي تورې تېرې دي
- ▲ ما شېر افضل يې په شعرو كړل صفتونه

۱۲.۲.۱۱ ساده ولسي نثر

چې کټ مټ د خلکو په ژبه، چې څنګه ويل کېږي هماغسې ليکل کېږي.
په ۲۰۱۷/۲/۲ زېږدي مې له لغمانه! سهار وختي څلور بجې د نقيب الله اوستاد، پشيو د کلي ډبرور راغلو، د خپل کور مخې د ډاکټر عبدالله لغماني د ښونځۍ مخې نه يې پورته کورو او د پلازمېنې کابل په هوايي ميدان يې د موټرو په تمځای کې کوز کړو، له بچيانو سره مې چې هغوی مې پلار کره په رخصتۍ بيول ازبکېستان ته، شپږ څوکۍ مې نيولې وې.

په الوتکه کې له کابل ټر بلخ پورې (په دې وخت کې زما عمر ۳۰، د مېرمنې زېښتيا ۳۰، د مشرې لور سارانيسا ۵، د ازلدا ۴، او د اليا زوی مې ۱.۵ کلن وو). لاړلو د الله په فضل له هغې لورې مې ميرمن ډېر تاکيد و کړه چې په الوتکه کې بېر ته لاړ شه، نو زه چې راغلم د الوتې وار نه وو، نو همغه محال مې له ۲۰۱۰ ټو ډي تېز منډه وهونکي کوشني موټر کې له اوستاد سره خبره و کړه؛ ما ورته و ويل يوه تن څو افغانۍ يو بيا يې کابل ته؟ هغه راته ويل ۱۳۰۰ افغانۍ. دو نفر است همرايم شما سوم ميشد، دوې تنه ورسره ناست وو، زه درېيم شوم، چې کېناستلم درېيم تن هم راغلو. کړندی او په منډه يې په کېسو، کېسو سالنکونو ته ورسولو او د حاجي حبيب الله هوتل کې دمه شو.

په سالنګ کې ډارونکی توپان وو، د سړي وېره یې راوستله، ډېر سڅڅهار یې کوه، ډېر ډارونکې اوزونه یې له ځان سره وړل دې توپان، لاره بنده وه، د واورېښونو، واورین موسم، سرک تړلی و، په هوتل کې مو شپه و کړه؛ ټولو ویل کونډې سبا لاره خوشې شي، شپه مې د لین د ډیورانو ته چې کومه بېله کوته هوتل والا د ښه خدمت له پاره تیاره کړې وه، زه او بل ځوان ده چې حیرتانو کې منشي و؛ هغه هم ډریور و او همغه کوټې ته وېورو، دوی لس تنو قمارونه هم وهل او زه ترې کرار ویده شوم؛ سهار چې شو د لارې ساتونکو خبر راوړه چې د څلورو ورځو له پاره لار د ناوې، ډارونکې توپان له پاره و تړل شوه؛ مسافر دې یا انتظار و کاري او یا دې بېرته لار شي، نو ډېریو ډیورانو داسې و ویل: دوی ساتونکي هر وخت داسې وایي، بیا په سبا لاره خوشې کړي، سبا له خیره ډېر اټکل دی چې تر ۱۲ بجو پورې لار خوشې شي.

ډېری مسافره زره نازره وو، چې لار شي که پاتې، ما فکر و کړه که دوباره بلخ ته لار شم نو د الوتکې ټیکټ په لاس نه راځي او ورسیدی هم نه شم پرواز ته نو خامخا دربانډې بله شپه مزار شریف کې راځي، که سبا له خیره سره لار خلاصېږي، راځه همدا بله شپه هم ورته دلته تېره کړه اوس الله راپېخه کړي ده،

هغه ډریور راته و ویل چې تاسو څه کوئ. بېر ته بلخ ته ځي او که دلته پاتې کېږي. ما ویل چې زه کابل ته ځم، ویل یې مور به لار شو بلخ ته هغه درې تنه مسافر بېرته بلخ ته ځي، نو دا اوس ښه نه ده چې د یوه تن له پاره هغوی درې واړه پرې کډم، ما ورته و ویل سمه ده د پېسو پرېکړه څه ډول کوې؟

هغه و ویل چې دا ده دې لارې قانون دی چې دلته یې څوک راوړه نو ټوله بیعه پرې کوي، او که بېر ته ځي نو نیمه نوره کرایه به اضافه ورکوي او که صبر کوي چې لاره خلاصه شي نو کابل ته یې رسوي، په همغه بیعه که انتظار هم هر څو ورځي و شي. ما ورته و ویل چې دا خو انصاف او عدل نه دی چې تاسو بېرته مزارې ته ځي زه به ټوله کرایه پوره درکوم، زه به تاته ټوله کرایه ۱۳۰۰ افغانی درکړم دلته خپل یوه ملګري ډریور سره مې کېښنوه چې ما تر کابل و رسوي.

نو ویل یې نه داسې نه کوم. ځکه په دې کې یې تاوان ګڼه ځان ته، چې یوه ډریور ورته و ویل چې زه یې بیایم ما سره موټر خاږې دی، یوه تن مسافر لرم خو ۸۰۰ افغانی به ماته راکوي او که نه یې لري نو همداسې یې بیایم که نه له ۵۰۰ افغانۍ یو یې یوه افغانۍ کمه کرایه نه جوړېږي، نه یې وړم. ما خپل ډریور ته و ویل چې داسې ده لږ به څه ښه شم لږ به ته ښه شي او هر سړی خپلې کټې باندي ښه پوهېږي، پښتو کې یو ه متل دی چې داسې کار به و کړو چې په هغه کې ستا کټه هم وي زما کټه هم وي، یانې ستا کټه زما کټه او زما کټه ستا کټه، نو ته زر ۱۰۰۰ افغانی واخله، زه به

۲۰۰ نور هم تاوان و کړم او ۵۰۰ به هغه ته ورکړم کنه تاخو ماته ویلي وه چې تر کابل ۱۳۰۰ غواړم درڅخه نو اوس دې په نیمه لار کې پریڅښودم.

ما ورته و ویل یواځې ۱۰۰۰ افغانی درکوم، نو زما هم سفري چې د عطامحمد نور ملګری او ولسوال و، د شلګر ولسولۍ، ما ته یې و ویل زه خیر دی ۱۱۰۰ افغانی ورکړه. ما ورته ویل چې نه دا حق یې نه کېږي، نو هغه راته ویل چې دا ۱۰۰۰ افغانی به زه ورکړم ما ویل چې نه ته یې ولې زما پیسې ورکوې، ما سره ډېرې پیسې دي خو زه یې نه ورکوم نورې، ته په کې کار مه لره زه پوی شه او ډریور ځکه زما او د ده شخړه ده، موږ یې خپله خلاص وو. د دې له پاره دی په سخته ولاړ دی او زور وايي.

او ما ولسوال څه موده مخکې ویلي و، که ته کابل ته ځې او کار دې اړین وي نو مزار کې به کوم دوست و لرې نو دوې د الوتکې ټیکټونه دې راوښی، موږ چې ورغلو پیسې به یې ورکړو، خو هغه راته و ویل چې نه زه نه ځم دا مې مشرانو پورې اړه لرې. (دی، ده نو یوه ځما په عمر یوه الک هم ساتلی، ور سره هم وو، نو نور غوښتی دی کابل ته چې ولسوال یې کړي، عطامحمد نور خو ځان د بلخ باچا بولي بلکې د ټولو شمالي ولایتونو ځکه زور لري، له دې ولایت د والیتوب د بدلېدو پر سر له ولس مشره، ۱۵ وزارتونه، ۱۵ سفارتونه او ۳۰ ولسوالۍ او ۱۵ انتصابي وکیلان غواړي).

نو ځکه مې لرې و شړه او رټلی خواب مې ورکړه. ډریور هغه زر ۱۰۰۰ افغانی واخستې او یوه ساعت نور هم کونه، کونه کېده هوټل کې. اوس نو څه د ډریورانو سره چای او توتان خورم او دې ډلې یوه ډریور یوه هزاره ډریور ته په غوصه دی، وایې چې زما سورلی ته لږیادی او غلته وي یې، چې تاسې به د بامیانو شیبې غوړبند په لار په ۲۵۰۰ افغانی یو بوخم، هغه زما خواکې هغه ډریور راته کړه چې هغه هم ستا افغانان دي، زه تاسو خو یوه ژبې یئ. پوی یې کړه چې په هغې لار کې غله هم دي او طالبان هم دي، دواړه د زړه رحم نه لري، په هغه لاره له ده سره لار نه شی او زه هم نه ځم.

چې ور څخه لارم که کورم چې درې واړه کندهاریان دي، په منظرو راغلي او کندهار ته ځي، یوه یې رحمت الله شاهي، بل یې منان، بل یې عتیق الله نومېږي. عتیق الله ته نو دوی نانی وایي، منان یې د بې زوی دی یا د بلې مور زوی، منان د پلار د کندهاری زوی دی او عتیق الله یې بیا د کوشنی مزاری زوی دی. نو نانی نو ښه نانی دی، الله ډیر ښکلی او زړه راښکونکی مینه ناک، ډېر ښایسته پیدا کړی دی، چې څه کورم چې ټول خلک هم ده ته کوري، زما د ښکلو چې الکان وي ورسره نه لږېږي، خو دی ډېر ښایسته و، ډېر بلکې ببغې ډېر زړه کشکونکی و، هغه ارواښاد ملا اوستاد

مصری چې څلورېنست کاله وړاندې یې له موسیګی سره ویلې ده او د لغمان پخوانی اهنګین ترز کې ده، چې و ویلې یې دي:

▲ یا خو به ماته ښه ښکارېږي

یا دې په ټول عالم کې ساری نه وینمه

عتیق الله به یا ماته ښه ښکاره شوی و او یا به ما هسې تن هېڅ لیدلی نه و، ځکه ما په اته کلونو کې داسې الک په لوی ننگرهار، لوی کابل، لوی بلخ، اوزبکستان، او په همدومره کلونو کې مې کېدی شي ډېری روسي، تورکي، امریکایي، اېنگلیسي، هندي او فرانسوي د نندارې سټیډیو گانو خپاره شوي فلمونه ننداره کړې وي، خو مبالغه نه ده، دا نانی چې دوی له مزارې څخه کندهار ته وړه ډېر زړه کشکونکی او ډولي و.

په لار یې را څخه پوښتې کولې، ما به کم او لږ ځوابونه ورکول ډېر پام مې خپلو بچیانو لوري ته وو، نو پلې په مزار شریف ښار کې واوره وړېدلې د شپې روان وو، د هوټل په لور، ما ته یې و ویل: کرانه!

▲ خدای به مو بیا سره یوه ځای کړي

د شمال را واخله اوښکې پاکې کړه مینه

دې لنډۍ یې بارا ډېر خوند را کړه، همدا د ژوند یوه ریښت دی، د دې له پاره زموږ د ټاټوبي هر الک ښکلی وي؛ د ژوند په ماحول کې ورته غوره لاس رسی ورکړئ؛ لور د لېوالتیا حس ورسوئ، روغې لارې ته یې برابر کړئ، چې تل په خوښۍ د ټاټوبي له هواوېچې څخه خوند واخلي، هغه لارې چارې وړ په کوته کړئ چې د ژوند د اوږدېدو او ژوندې پاتې کېدو سبب یې شي، ځان او ټاټوبي ته سوکالي، بډاینه او ودنه راوړي.

ایزې له ایز څخه اخستل شوي دي، ایز:- په پښتو کې شند، بې ثمره، د نر او ښځې په منځ کې، هغه نوم یا ستاین (صفت) چې مذکر او مونث و نه لري، بې جنسه، خصي، اشکي (لېوالي یا عشقي)، بې لورې، بې زوره، Genderless, Hermaphrodite، ځینې ځانګړنې د مېرمنو لري او ځینې د سړو یا نورو وي. کره وړه یې چې نر وي، له سلو ۵۰٪ څخه ډېر اولیک شهم و لري، چې منځی کچه یې د نرو له پاره له سلو ۴۰٪ تېت او په مېرمنو کې له سلو ۶۰٪ پورته دی. چې د لاس وجود یې نرم وي، که د نر لاس ډېر نرم وي په هغو کې د اولیم شهم له سلو ۵۰٪ پورته وي او د مېرمنو له ځانګړنو سره ورته والی پیدا کوي؛ اواز یې نازک کېږي، یا هغه ماشوم چې ډېر وخت یې له خوښندو او مېرمنو سره تېروي، د هغوی کره وړه او سلوک یې خپل کړي وي او دوی پرې پوهېږي هم نه، ښځونک کېږي، د ښځو او مېرمنو ځانګړنې په کې ډېرې وي.

کوی شي چې دواړه لوري ډېری شپې له خپل بنسټ سره ګډ تېر کړي، الک له الکانو سره، لوبې و کړي لکه :- لاتو، تشلې، پت پټونی، دنده او کلک، دبادب، تېره وارول، غېږې، غوځان، دوې کړ، پرکي، له ویالې توپ، لامبو، منډه، جوړه او په ګډه، ډبلی، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو گردان، د اسلام ارکان و کړي.

انجونې دې :- چنډری، پټپټې، بنګري، کاتي، ګوډی، پرکي، جوړه او په ګډه، بیاتي- ډال- تېکه د ګوتو لوبې، زده کړې، ټیکنالوژي کارونه او موندنه، د کوران (قران) ژباړه، حدیثو گردان، د اسلام ارکان و کړي. که په دوی کې یوه له بل کسه او کسې سره چې ډېر وخت تېر کړه او د دوی ځانګړنې او خصوصیات ځان کې پیدا کېدو سبب کېږي.

چې بیا د مېرمنو په شان په ناز ناز خپرې کوي، پیکي اړوي، ژر، ژر پیکي په لاس سم وي، وپښته ډېر خوځوي، لاسونه ډېر خوروي څپک، څپک؛ د شونډو غور او رنگ وهي، سپین پوډر وهي، د مېرمنو خټې او سینګار کوي، داسې کړنې ډېری کسه! کوي او کسې بیا د نرانو په شان کړنې کوي. ځینې یې خدایي ایز وي. ښځه وي خو د نر زردهکه یا د نر لمن لري؛ نر وي خو د ښځې خورلن یا منډکه لري. پنځي (طبیعي) ورته وایي، ځینې وخت ځنې غړي لکه سینې، تي، شونډې، د مخ ژي، زردهکه او منډکه له پلاستیکونو په روغمنو (ډاکټرانو) رغوي ځان ته. سوپې پنځي (مصنوعي) ورته وایي.

په ورته بڼه ایزې هم دي لکه لنډۍ ایزې (لنډۍ ییزې) تپه ایزې (تپیزې) تیکی ایزې (تیکیزې) او مصری ایزې (مصری ییزې) خپل کره وړه له لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو څخه را خپل وي.

۱۱.۲.۱۳.۱ ای (۱): لنډۍ ایزې

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پبیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پبیرن له درې سرې لیکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لیکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پښخه سرې لیکې له پښخه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لیکې له شپږ سره لنډۍ ایزې سره، اووه سرې لیکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته سرې لیکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لیکې له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لیکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳.۲ د لنډۍ ایزې ځانگړې ځانگړنې

۱- ښه ډول لري، ۲- بند بند دي، ۳- کړندی حمله کوي، ۴- تېز زهر لري، ۵- تېز زورور زهر شیندي، ۶- اوږد عمر لري، ۷- ښه غږ یا پشپهاری کوي، ۸- په حیرانونکي بڼه دې خوښ راځي چې وې ویني، ۹- د لیدلو تلوسه پیدا کوي، ۱۰- سالم بچیان راوړي، کڼه یې دېرېرې، ۱۱- هر سر یې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري، ۱۲- د هر سر دوې د لنډۍ ژبې پر دوښمن وېره اچوي، ۱۳- د تې هر سر یې دوې سترگې وي (هر څه رانه ویني)، ۱۴- چالباز وېشتونکي، د زهر و سره یې پیل کپړي د دې چې سیالي کوي د هر ډول جگړې له پاره چې پابښت وکړي، (ادمین، ۲۰۱۰ زېږدي، ۱ چوپړی)، ۱۵- عجیبه احساساتي، ۱۶- له لیکو یې کچه کمه ده، ۱۷- د دوې سرو لیکې یا لنډۍ په کچه کړندی نه دي، ۱۸- لږې دي خو شتون لري.

په همدې بڼه یې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې تې ایزې، تیکي ایزې او مصری ایزې چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته لنډۍ ایزې وایي. تاسو لنډۍ ایزې، تپه ایزې، تیکي ایزې او مصری ایزې ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته وکړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا لنډۍ ایزې دي چې د څو سره لیکې ځانگړنې (خصوصیات) لري. تپه ایزې، تیکي ایزې او مصری ایزې دا پورته ۱۸ ځانگړنې نه لري او تپه ایزې، تیکي ایزې او مصری ایزې نه دي، بېلولی یې پرهمدې کې دی. د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) یوه بېلگه تاسو ته له خپلې پیلې څخه کښم.

▲ دا به په څه جوړېږي یاره

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره

غټ او واړه یې بلواگر جوړ شوي دینه

۳.۱۳.۲۰۱۱ د لنډی ایزې انځورونه

: دا لاندې د لنډی ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کېښته کړي وو.

۱۸: پښخه سرې لټکه، پښخه سرې لنډی یا پښخه سرې مار، پښخه سرې لنډی ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۴ انځور)

۱۹: درې سرې لټکه، درې سرې لنډی یا درې سرې مار، درې سرې لنډی ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۵ انځور)

۲۰: ښکلې او خوږه لټکه، لنډی یا لس سره مار، لنډی چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې وکښل د لنډی ایزې له پاره، کت مت پې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه ښه پېیلې سره تشې کوم. چې ورته لس سره لنډی ایز یا لس سره لنډی ایزه وایي او ټولې څنګېرې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور)

۲۱: پیاوړي او غوره پښخه سرې لټکه، پښخه سرې لنډی، پښخه سرې لنډی ایزه چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د لنډی ایزې له پاره، کت مت پې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه ښه پېیلې سره تشې (تشیع) کوم. چې ورته لس سره لنډی ایز یا لس سره لنډی ایزه وایي او ټولې څنګېرې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور)

۱۱.۲.۱۳. ۴ لنډۍ ایزې تعریف (څرګندونه، ښکارونه، د دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول)

د وی یا ویکی له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې د لټنې سره ډېرې ورته ځانګړې
ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوره، ګنلې، منلې، له
اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاکانو د پښتو ژبې
د اېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی، او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له
پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته
له ادبي بیرغې کولو (فلجیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی
شي.

د کوشنۍ لنډۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکيو
پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسټراري، غونډلې یا کلې دي چې سندر،
اهنګ، ترنګتوک، یې لا خوړوي. په بله مانا دفتنګونه، غبرګېرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو
ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له
خولې راوزې؛ د یوه غبرګېر لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي. کله
زورکې واله یې یا نرمه، ډی، او زړکې واله یې یا درنه یې، ډی، او داسې نور. دفتنګونه
،غبرګېرونه، ناتروپیکي، تروپیکي، سټریل، اوسټریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښني، هېبجاني
چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، په،
وا!، وای!، وها!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کنه!، په کربانه!، په
پښتپانه!، په ځلمیه!، په بچیه!، په کربانه شمه!، ای الکه! وروړه!، بخته میره! دغه راز هو، نه،
ښه، څنګه او ولې...، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ،
ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښلې کلې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېمې مسرې په پای
کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله
،، ه، هیا هې، ، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا
ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، ښوېښتم، ګنه اېڅې ده.
په واول یا څرن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت
تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهجې، اتلسې، یوه دېرشتې څپې خورغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي. نه شتون یې رغبت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسيکي (موسيقي) پلوه خور غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني ټوکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهجې، اتلسې، یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خورغږي وربخښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغبت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري، له دیفتنګونو او پارونیکي سره. خو له نیمکې، انکې، لنډکې، بکتې، کبسی (شپې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيټې، سپینې (ازادې پېيلې)، کبسه کې، د اتن غږګرې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوبې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګرې، کېنتوزې (سانتق)، نامانېزې، زخې، بې ټولۍ، ټولونجې، نا پښېلېزې، نا پېيلې او سلسلې، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغبت موندلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپټلي (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .) دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښځه څلوربڼتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپټه بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

ایزې د غونډلې پوهې یا نحوې له پلوه د شنې وړ دي، د پښتو هره غونډله خبرې دي یا وینا ده، چې په کې له اوریدلو سره یې غورونو ته د غږ یا اواز په لوروالي او تېتوالي بڼه رسېږي، غونډله ییز زورنه یا خچ د غونډلې دننه یوه غوند یا وی تر نورو په زیاتې زورنې او لوروالي و ویل شي. په دې توګه د غونډلې بېلابېل مانيز (بیاني، امري، پوستني...) سره و نومېږي او جوت کاندې. پورتي درېګونې زورنې تر خپل سیوري لاندې راوړي او کمزوري کېږي، خو کړ سره له منځه نه ځي؛ د هماغه اړوند توک (ويي، ويغونډ) مانيز او پښویز چار خوندي ساتي.

یوه نیم بې بیا د غونډلې د دویم یا درېیم درجه زورنې استازي هم کوي، بې له دې چې مانيز اغېز ورباندې واچوي، په دې توګه غونډله زورنه په عادي غونډلو یا شعري مسرو کې پر درو ځېلونو یا کالبونو یا ژانرونو وېشل کېږي؛ لکه په لاندې غونډله کې: مېرمنې له تا کربان شم (مېر-مه-نې-له-تا-کر-بان-شم)، دغلته () د رومي درجه ډېر زورور (درانه، ډېنامیکه) زورنې نښه ده، () د دویمې درجه لږ زورور او () درېیمه درجه کمزوره د زورنې نښه ده، ابېڅې یې لږ ډبل یا پېر شوي دي چې د غږ زورنه پرې شوي دي. هر کوره په غبرګونډله، کډغونډله او کډولېغونډله کې دغه درې سره زورنې ښه ترا نومېږي شي.

ځینې ژبپوهان زورنه یوازې د ورو توکونو اړوند بولي، خو د دې له پاره چې د غونډلې دننه له دغو توکو څخه یوه زورنه ډېر دروندوالی مومي او ور سره یې بېلابېل ډولونه توپیر مومي، نو همدغه غونډله ییز، غونډله پوهیز (نحوي) یا منطقي زورنه نومېږي.

په یوه سندرزېزه ټوټه (مسر) کې درې واړه په تېره موزیکال زورنه له موزیکال هنګ سره اړخ بدلوي، په هره توګه له ځان سره غونډله ییزه زورنه هم ښه برجسته کوي. ،، دلته هنګ د وزن یا ریتم په مانا نه، بلکې د تون په مانا دی. دا چې اسماعیل خو یې ،، هنګ ،، د شعر له رغندو توکو څخه ګڼلی، موخه یې ترې ،، وزن، ریتم ،، دی او له ورسره ترلي ستاینوم ،، آهنگین ،، څخه هم موخه ،، موزون،، نه ټوننیک دی، لکه نجیب منلي چې په تېر کې د خجن د ،، ټونیک ،، په مانا کارولی او زورنه څپه یې د ،، ټونیک سېلاب،، په مانا بللې ،، (مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۲۹ چوپړی)

(Tone, Intonation) په هر ډول، غونډله ییز هنګ چې کښته پورته او یا هوار یون و خوځون و مومي؛ خبرې او نا خبرې (انشائیه) یا امري غونډلې سره سره توپیر وي، هممهال شعري هنګ هم دی. ځکه شعر هم له غونډلو او له اړوند زورونو او هنګونو سره تړاو لري.

خو کله چې شېر د موسیټی ډکر ته ور کېږي، نو بیا یې هغه زورنې (خجونه) او اهنکونه نور له ژبني، شعري چار پېریال را وځي او ،، موزیکل ،، کېږي. په دې ترڅ کې د دغه دواړو توکونو اهنکونه بلل کېږي: کمزورې زورنې ته یې ټېټ اهنکونه وایي؛ اهنکونو ته یې لور اهنکونه؛ هغه بیا ،، زېر او بي: Pitch له پر له پسېوالي، ډېر پېښی او د رېږدا له پلوه له پراخوالي څخه منځ ته راځي. هر څومره چې پېښی یا تواتر شمېر زیات وي، غېر همغومره زېر او هر څومره چې لږ وي، غېر همغومره بم اورېدل کېږي. له بل پلوه که د رېږدا لمن هر څومره پراخه شي، غېر همغومره رسا او هر څومره چې لنډ تنکه شي، غېر همغومره نارسا اورېدل کېږي.

په دې توگه غېر یا زېر وي یا بم؛ که منځنی، ولېدونکی یا جگېدونکی او داسې نور دي، اهنک یا Intonation د زېر او بم یوه ډول دی؛ دا مانا کله چې د کړهه په بهر یا اوږدو کې د زېر او بي پراختیا لمن د غونډلې په کچه وي هغه زېر او بي اهنک بلل کېږي. اهنک په پښتو کې ژبني ارزښت لري، د سارې په توگه خبري او ناخبري غونډلې سره توپیر وي؛ د خبرې هغې اهنک ولېدونکی او د پوښتني هغې جگېدونکی ... دی. ،، غاړې ،، لحنونه ،، ،، غږیز تارونه: د سا (وچې) مری په لوره برخه کې حنجري (چنجرک) دواړه دننه دېوالونو ته څلورو یا دوو جوړو مرغېړو (عضلاتو) ځای نیولی دی چې له ډېرو ارتجاعی او نری یو تارو څخه جوړ شوي دي. دغو تارو ته غږیز تارونه وایي، د غږونو د جوړېدو پر وخت سا (هوا) د حنجري له تشې نه د غږیزو تارونو له منځه تېرېږي.

که د سا (هوا) د تېرېدو پر وخت چې د غږ زېر له پاره پر کار و لېږي، غږیز تارونه په عادي بڼه وي، په بله وینا یې، ه له بله سره لرې وي، هوا له تارونو سره بې له کوم ټکره تېرېږي او تارونه نه رېږدي. نو داسې غږونه منځته راځي چې هېڅ راز بنگهار او موسکیت نه لري، دا راز اوازونو ته ،، ناغږن اوازونه،، وایي. که د غږ د زېر پر وخت غږیز تارونه سره نږدې راوړل شي، په بله وینا، د حنجري تشه سره ورشي، د هغو مرغېړي سره راکېښکل شي، په دې توگه سا (هوا) تارونه پر رېږدا راوړي، داسې غږونه رامنځته کېږي چې بنگهار او موسکیت لري؛ دا راز اوازونو ته ،، غږن اوازونه ،، وایي.

دا چې ټول پښتو خپلواک اوازونه د پیدایښت پر وخت غږیز تارونه رېږدوي، نو له دې کبله ټول غږن او خواږه دي،، (محمد رحیم، ۱۳۴۹ ل، ۵۲ چوپری) داسې نورې رنگارنگې او ځانګړتیا وې راخپل وي.

د «موزیکال اهنک»، نومونه د چا خبره د دغو کردو توکو یا رنکا رنگیو یوه ټولګه ده. یوازې شعر کې دی شي، بېلا بېلا اهنک رغونکي (Componists) ورته بېلا بېلا اهنګونه وړ جوړ کړي. د نا زنجیري توکو (اهنک، لحن، زېر او بم) څه د موزیکل هغه په مټ، نه یوازې زیاته پیاوړتیا ورکوي، بلکې ورسره ورسره انگازور کوي یې هم، پر پوښتنو یېکي یا استفهامیه ادات «وې»، باندې؛ هرګوره، په موسیګي نوټېشن کې د دغو نښو پر ځای له ځانګړیو لیکو یا سمبولو څخه کار اخلي.

غوره لنډۍ ایزې په خپله (لومړۍ) وګړني ډله کې تر بل هر څېل (ژانر، کالېب) لنډۍ ته نږدې د پښتو مېچه څپزه – زورنه ټولواله یوه ټیپیکه او لارښوده مخبېلګه ده. له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخلي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر (دیارلسو) تېری نه کوي او هم یې زورني له ټاکلي شمېر (څلورو) تېری نه کوي.

ځینې زورني یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخچ یا پایۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راځي او همداسې یې د هرې څېرمه (فرعي) غونډلې اهنک ټولیز اهنک هومره زور نه لري. په بله وینا، د مځنۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې کېږي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور را وځي.

په هر ډول د لنډۍ ایزې بېلابېل موزیکال اهنګونه او اړوند طرزونه په ولسي پرګنو کې شتون لري. یوازې د خالي اواز له پلوه یې د پښتو ګړدودونه هومره له یوه تېره بل او له یوې سېمې بلې ته رنګارنګي توپیر مومي. کوچیان او پوونده یې یوه شان را انگازه کوي، کلیوال یې بل راز او همداسې پسې نور. له آره همدغه ولسي اهنګونه او طرزونه دي چې ساز او اواز یا ټنګټکور ته له هاغو رنګارنګۍ یو سره لار موندلې ده.

نا ویلې دې پاتې نه شي، دغه رنګارنګۍ یې هله څو، څو ګرایه پراخوالی مومي چې له بېلابېلو وګړنۍ یو ځېلونو، لکه لنډۍ، تپې، تیکۍ، مصری، سروکیو، ببولالو، شین خالیو، کاکړۍ یو، نارو او نورو سره وړاندې ورسته و ویل شي.

مانا دا چې د همدغو بېلابېلو ځېلونو له طرزونو اهنګونو سره بېلابېل موزیکال ډولونه راخپلوي. لنډۍ ایزې ډولونه دومره بې کچ و مېچه شونتیاوې نه لري؛ نه دومره سرا سري منښت او ګرانښت لري. لکه لنډۍ، تپې، تیکۍ، مصری یې چې لري.

پایله دا چې، شعري غونډلې د خج یا زورنې او نورو نازنځیري توکو په کارونه کې تر هغې پورې له نورو کرنۍ یو غونډلو سره کوم توپیر نه لري. ترڅو کمپوز او موزیکالې شوې نه وي، په دې لړ کې ساز، اواز، زمزمه او ترنم هر یوه راتلی شي. موزیکال زورنه د (غونډله ییز) دینامیکي زورنې پر خلاف تر جکېدا زیاته غځېدا او پراخېدا راخپل وي.

د نازنځیري توکونو یا فونیمونو په لړ کې زورنه نه یوازې د ناپېیلې، بلکې د پېیلې (شعري) وینا له بنسټیزو توکو څخه کنل کېږي. لکه چې پرې پر له پسې ټینګار شوی، د پېیلې په دوې گونو بنسټیزو رغنده توکونو جوړښته برخو کې راځي. په بله وینا د «، څپې»، تر څنګ تیکاو لري. ان تر دې چې تر څپې هم زیات اړین بلل کېږي او هغه دا چې په یوه شعري چاپېریال کې د څپې دود کې زیات شعر دومره نه زیانمنوي؛ بېخونده کوي یې لکه د یوه خج یا زورنې کې زیاتې یا ادلون بدلون یې چې تاوانی کوي او پیکه کوي. پښویزې سرغړونې یا تېروتنې کې دی شي د تول او تال یا په دوده وینا د «، شعري اړتیا»، په پلمه دومره نا بښنوره گناه و نه شمېرل شي، خو د زورنې «، خج»، دا کې او ویاړ هېڅکله نه بښل کېږي.

بل لورې ته زورنه یون نه لري، بلکې ځای پر ځای د بېلا بېلو توکو په لړ کې پر یوه ټاکلي توک «، څپې، وی، غونډ، غونډلې»، او بیا یې پر یوه ټاکلې برخه زور اچوي. په دې ډول یې وینګ تر نورو توکو ښه ترا برجسته کوي، چې په اېبڅو کې مو د زورنې برخې اېبڅې ډبل، بولت کړي دي چې وییکی لوستلو کې نومړي برخه کې زورنه راځي یادونه کړې او په ډاګه شوي دي. خو اهنګ یوه خوا یوازې له هماغه لویترین او بشپړترین ویناییز توک «، غونډلې»، سره کار لري او بلخوا یون او خوځون مومي. کښته پورته یا هوار ځي او راځي، په دې توګه یې بېلا بېل ډولونه «، خبري، ناخبري، امري، هېښني، ارمانی...» سره نومېږي «، تشخیصوي»، چې له پاسه یې ختونه کښ شوي دي.

آر (اصل) د پښتو پېیلې درې ډوله دی: کرنی «، ولسي یا وکړني»، لیکني «، دیوانی او نادېوانی»، او نوي «، ازاد»، پېیلې یا شعر بنسټ پر څپه او خج ولاړ دی. داسې چې له بېلابېلو غونډو «، رکنو»، څخه رغېدنه مومي، یوه غونډ بیا درې ناخجني او یوه خجنه «، زورنیزه یا فشار لرونکې»، څپه لري. د دې زیاد پر بنسټ چې د پښتو پېیلې اډانه پر څپه او خج ولاړه ده او له دې سره څي هر یوون «، واحد»، یا ټوټه او مسره د څلورو څپو په لړ کې یوه خجنه راځي، نو د دغې اړینتیا او ورسره، ورسره د کار اسانتیا له پاره غواړو هره ټوټه، مسره په همداسې څلور څپیزو زورنو یوونونو ویشو او غونډونه «، رکنونه»، یې و نوموو.

نا ویلې دې پاتې نه شي، کوم خج یا زورنه چې د یوه غونډ له څلورگونو څپو څخه یوه زورنه نه وي، د اړوند وي زورنې په توګه خپل ټاکلی ځای لري، که هغه د غونډ له لومړۍ څپې سره سمون ولري، یا له دویمې، درېیمې او یا له څلورمې څپې سره. په دې ډول یوه شاعر نه شي کولی، هغه د خپل ټول او تال د برابرۍ په موخه له یوې څپې بلې ته ولېږد وي.

یوه غونډ بیا درې نازورنه، ناخجنې، او یوه زورنې، خجنه یا فشار لرونکي، څپه را اخلې. په پای کې یوه یا دوې یا درې څپې سر بارې راتللی شي، چې پر هغې پاینی رښت د منلو وړ دی. د پښتو له درې ګونه شعري ډولونو، ګرني، یو، لیکنی یو او اوسنی یو ازادو، څخه یوازې لومړی هغه د سېلابوټونیک ټول په کارونه کې لږ او ډېر ناندولې لري، مګر په دغو نورو دواړو ډولونو کې یوه راز دویمند، باقاعدې، سیستم یا ټولواله شتون لري او هغه دا چې له هرو څلورو څپو څخه یوه خجنه راځي. هغه هم په دې ډول چې یا یې لومړۍ څپه خجنه وي، یا یې دویمه یا یې درېیمه او یا یې څلورمه. په دې توګه هر ګرني، شفاهي، دیواني، لیکني، او یا اوسني، ازاد، شعر له دغه راز څپیزو غونډونو، رکنونو، څخه رغېدنه موموي. له آره همغه غونډونه د پښتو ټولیز شعر کوشنۍ ترینې ټوټې، مسره، دي؛ خو د دود له مخې کوشنۍ ترینه دیواني مسره اووه څپیزه، یوه غونډ او درې ناخجنې سربارې څپې چې بل رکن نه پوره کوي، ده؛ ګرني شعر یوه غونډیزه یا څلور څپیزه کوشنۍ ترینه مسره لري، د اوسني ازاد شعر کوشنۍ ترینه هم هغه یوه غونډیزه راځي، په ځینو ځانګړیو اکره (حالتو) کې تر درې څپیزې، دوه څپیزې او ان یوه څپیزې پورې وړه کې دی شي.

د زورنې دريځ (ځای یا موقیعت) له مخې شعر څلور ډوله غونډونه یا کوشني واحدونه لري. چې زورنه څپه په (.) او نا زورنه څپه په (.) ښول کېږي:

١. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې لومړۍ څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
٢. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې دویمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
٣. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې درېیمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...
٤. هغه غونډ چې له څلورگونو څپو څخه یې څلورمه څپه خجنه (څپې باندې زورنه) وي، په دې ډول: ...

په دروگونو پښتو شعرونو کې تر اوسه داسې بېلګې نه دي لیدل شوي چې لومړی څلور څپې یې زورنه وي یا په بله وینا یوه غوندې یې نه وي جوړ کړی او پښځمه زورنه څپه یې پېل موندلی وي. مانا دا چې زورنه هېڅکله له څلورمې څپې تېرې نه کوي او که نه هغه شعر به هرو مرو یې تول او تاله ، ، بې وزنه ، ، وي. دهمدغه آر (اصل) له مخې ځینې اوږده پور وییونه په پښتو شعر کې هډو هېڅ راتلای نه شي، لکه اهورامزدا یا نیکاراګوا چې د پښتو زورنپوهنې (خچپوهنې یا اکستولوچي) له پامه یې منطیقي یا عادي زورنه پر ورستی څپه راځي، حال دا چې دغه څپه پښځمه ده او تر څلور څپز غوندې وتلې ده، له ، ، لارغه یې شعر، ، پرته پر بله هر ، ، پښځمه شپږمه...) څپه یې زورنه راوړل له پښتو وینګ سره اړخ نه لکوي.

د مسرې کچې له مخې د لیکني او دېواني پښتو شعر لنډترینه مسره اووه څپزه او اوږده ترینه یې شپاړس څپزه ده؛ هر گوره نن سبا په نوي غزل کې تر دوې څپزه او په اوسني ازاد شعر کې هره توتۀ د آر له مخې تر یوه غوندې (څلورو څپو) پورې کوشنۍ کېدای شي او په ځانګړیو آکرو (حالتو) کې تر درې څپز، دوې څپزه او یوه څپزه هم رانښودای شي؛ اوږدوالی یې هم تر ۲۸ څپزو ازمایل شوی دی. نور پورته کېدونې څکه ناشته چې په خپله شاعران او بل هر لوستونکی (سندرغاړی) یې نور په یوه سا او بې لارغې (وقفي) د لوستلو او ویلو توان نه لري، سغې غېرې نیول دي ورسره ځان پرې غوره ستړی کوي. د چا خبره سا یې په کې سوځي. په ازاد (ناپښلیز) پېپلې (شعر) کې یې هر گوره تر ۵۲ څپزې بېلګه ترلاسه شوي.

خو لنډۍ ایزې چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي؛ څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپزې وي؛ پښځه سره لنډۍ ایزې ۴۹ څپزې وي؛ شپږ سره لنډۍ ایزې ۵۸ څپزې وي؛ اووه سرې لنډۍ ایزې ۶۷ څپزې؛ اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپزې وي؛ نهه سرې لنډۍ ایزې یې ۸۵ څپزې وي او لس سره لنډۍ ایزې ۹۴ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره لنډۍ ایزې ۴۰ څپزې رانښلولې لری لري، څلور دانې و ویل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ دېرې ښې یې اته سره لنډۍ ایزې ۷۶ څپزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ایزې دې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پښځه سره لنډۍ ایزې یا پښځیزونې لنډۍ ایزې دي چې پښځه دانې و ویل شي ښې راځي او دا بیا له څلورو دانو شپږ سره لنډۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) لنډۍ ایزې څپزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سیلابیل Syllable، ، د ابېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسیقي نوت: د خج ښه: د تورې په سرښه ، چې د تلفظ د جګوالي او تېتوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي،: ټینګه ، لهجه ،: تاکید: بېلونکی ښه: د وینا ، ځانګړی، خاص او بېل ، ډول، Accent، Morphemel، ،) جوړښت په دې ډول دی:

دلندی یو، تپو، تیکی یو او مصری یوانگر
خبرنچوپری (ریسرچ پانپ)

دلندی ایزی خپیزی اوزورنی ۱.۴.۱۳.۲.۱۱

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

UU;U-UUUU-UUUU-UUUU

که- رې - کې- له + آ- هو - سره - بیا + یی
فر - دوس - پنی - تو + و - یو - کی - وا + یی

خه - که - ژا - پن + رنگ- ری - پر - ژی + ریغ- ره - له- وی + نه؛ وی !! اه!

۱. ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹

۱۰. ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸

۱۹. ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ : ۲

دلندی ایزی خمکچپوهنی (هندسی) رغبت ۲.۴.۱۳.۲.۱۱

خمکچپوهنی (هندسی) رغبت پی داسی دی:

الف. _____

.....

ب. _____

د دې لنډۍ ایزې سپړنه ۳.۴.۱۳.۲.۱۱

د دې لنډۍ ایزې سپړنه
لومړی او دویمه مسره ۹ + ۰ ، ۰ + ۹ = ۱۸ څپیزې دي
دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره ۱۳ + ۲ = ۱۵ څپي چې ووې!!، او وو
اه!، پارنویکي دي. دلته ټوله لنډۍ ایزه ۳۳ څپي شوي
ده، او ولس کي دفتنگونه لرغن دود دي.

- ۱. لومړی مسره
- ۲. دویمه مسره
- ۳. درېیمه مسره
- ۴. ۱، ۲، او ۳ یوه لنډۍ ایزه
- ۵. دفتنگونه وی!! اه!
- لري.
- ۶. شینتلي رنگ بی د رنگ ښکاروندی دی.
- ۷. څپي (سیلابونه)
 - ۱. مسره ۹
 - ۲. مسره ۹
 - ۳. مسره ۱۳ + ۲
- ۸. زورنه (خجنه) بولد
- ۹. د اواز تپوالی او لوروالی خطونه، اهنګ؛ ترنگتوک؛
- ۱۰. نرانو ته منسوبی (اروند).
[اسماني رنگه اېرم (هېرم) نخینه د سرو له لوري ویل شوي او ګلابي رنگه اېرم د ښځو له لوري ویل شوي.]

کړیکې له آه و سره بیا یی

فردوس پښتو ویوکي وا یی

ځکه ژاېن رنگری پر ژی رغړلوینه؛ وی!! اه!

د تاتوپی سرغندوی هیښنده سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلې.
وخت: (مهال: د موسیګی شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت).
: ۸۰:۲۷:۰۰:۰۰ (رپ: ثانې: دکیکې: ساعت) په وخت کې ویلي ده.

۱۱.۲.۱۳.۴ ای (۱): د لیکوال، زما، څرگندول چې روڼوي کتنه داسې. د لیکول لنډۍ ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزي له لنډۍ څخه رغښت مومي، تپه ایزي له تپې څخه، ټیځی ایزي له ټیځی څخه او مصری ایزي له مصری څخه.
۲. لنډۍ ایزي د لنډۍ پیلی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ تپه ایزي د تپې پیلی مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیځی ایزي د ټیځی پیلی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصری ایزي د مصری پیلی مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.
۳. تر ټول لومړۍ بڼه یا کوشنۍ بڼه د ایزو مور ته په پوځ کې کوي چې درې سره لري.
۴. څومره والی د ایزو مور ته په پوځ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرې لري.
۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایخچ یا پاینی زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډگره نور را وځي.
۶. د ایزي پېيلې پېنځکوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې ایزه بڼه شتون لري.
۷. لنډۍ ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو ټوکو پرته. دیفتنګونه، غبرګونونه،

ناتروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارانویکي، بلنویکي، اندېښني، هېبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه خلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه شمه!، ای الکه! وروړه!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نوموړي ټول د لنډۍ ایزې ټوکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

۸. د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلی دی (، ۱۵۳: Color model: RGB, Red:., Green: Blue: . دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کود)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمړیز کال په سټه ۳۶ گڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، تپې، ټیځې، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې یې لنډۍ، تپې، ټیځې او یا مصری ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه مور په خپل رنگ یې چې د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنگ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک مور ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا ټیځې ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي؛ نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که تپه ایزه ده، که ټیځې ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا لنډۍ ایزه ده.

۱۰. د لنډۍ ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، گډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جورول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، موافقي ته رسېدل. گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولې، احاطه شوی ځای، جارکي، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کېدلې ده، هره یوه نوې گډوله رغولې چې د نوې لنډۍ سکالو ځانگړنې، نخښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی، هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې. د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري،

له لنډۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګرني پبیلو څخه روغې ګډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبیعي، دي او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې لنډۍ ایزې پیلین د پښتو لېوال دی، څېک تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د زهن د لنډۍ ایزه زېږنده یې رښتونولي او پښتونواله پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پبیلنو د پبیلو له پاره ترې په لرلید کټې واخستل شي.

۱۲. د دې لنډۍ ایزې د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: د اېنجینېری زده کړیال وم، د اېنجینېری دنده مې درلودله، تخنیکي مرستیال په بڼه د نوي مخابراتي او غورکي ټولواله مو په ټول ټاټوبي کې د لومړي ځل له پاره نړۍ وال د غورکي نوې ټولواله یا چې ایس ایم رغوله. ۱۶ کسېزه اېنجینېری او تخنیکي ماهرینو مشري را پر غاړه وه؛ په دې وخت کې زه ۲۱ کلن وم ځکه چې په ۱۹۸۶ زېږدي کې د مارچ په لسمه په پښتنه کورنۍ کې زوکړه شوی وم، زما ډېری شاعري له شلو کلو څخه په تېټ عمر کې شوي چې ۱۹۹۷ زېږدي څخه تر ۲۰۰۶ زېږدي پورې مې په کې د پنځي پبیلن په بڼه مزل وهلی دی، پبیلې یې زما په لیکي څلېر کې د ددو دود کې شتون لري.

یوه وار ملا عارف اخوند را سره و، د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسا کلا ولسوالۍ، هېلمند په ۲۰۰۷ / ۰۱ / ۱۶، ۱۲. Roshan BTS site HLM د روښان ښادې ځای څخه د ټولې ولسوالۍ، خورونو او درو ننداره کوله او د کرارې مجلس مو سره په ولاړه کوو، د میوند د جګړې د افغان ځواکونو د اتلو غازیانو کښونه، لارې یې راته خودلې چې له دې لارې میوند ته تلل، دا او هاغه یې لارې وې؛ د مشرانو له خوډې یې ویل راته.

بیا دوې یا یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې چې مې دمه کوله، ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم، د خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې، بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وو، په ناساپي بڼه یا یوډمي به مې داسې پبیلې له خوډې را وتلې چې دښتو، تیارو او چپتیا ته مې غږوله. دا ده همغه چارېریال او هواویچي د تاثیر پنځي زېږنده ده.

د دې لنډۍ ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې
(هسټې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې لاندې درو تپه ایزو او درو لنډۍ ایزې د وخت موده چې باچا خان لغمانی په کاستوري
سور کې ویلې دي.

وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل، پرسور برابرول، وخت اندازه کول وخت، دوران؛ نېټه: ټیک
وخت، تایم، وخت، بیدو، موده؛ موکې یا موقع: دم، وار؛ ځل: کړی، ساعت، شیبه؛ غوټه:
مهال؛ د موسیګي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت).: ۸۴:۳۹:۰۲:۰۰۰ (ریه: ثانې: دکیکې:
ساعته) په وخت کې ویلي دي.

▲ له دېرې مینې دې کونکی کرم

▲ زه دې رمته لېونی کرم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کره مینه

▲ ورته نور څومره په ژړا شم

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شم

نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

▲ مینه دې بې کچې بې شانه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه

چې ترمې اوبنکې یې سهار کې و وینمه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصری، یو انګر
څپرنچوپړي (ریسرچ پانې)

▲ له خپله در به څه درتېر شم

▲ د پوست له ور به څه در تېر شم!

غاړه غړی دې له کاله راڅه مینه

▲ دا به په څه جوړېږي یاره

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره

غت او واړه یې بلواګر جوړ شوي دینه

▲ کریکې له آه و سره بیایي

▲ فردوس پښتو ویوکي وایي

ځکه ژاېن رنګړی پر ژۍ رغړلوینه

۱۱.۲.۱۳.۵ بی (ب): تپه ایزی (تپیزی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره تپه ایزی نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېیله له درو سره تپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې تپه، درو سره تپه ایزی، څلور سره تپ له څلور سره تپه ایزی سره، پېنځه سره تپ له پېنځه سره تپه ایزی سره، شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ایزی سره، اووه سره تپ له اووه سره تپه ایزی سره، اته سره تپ له اته سره تپه ایزی سره، نه سره تپ له نه سره تپه ایزی سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزی سره... دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. لکه:

۱۱.۲.۱۳.۶ د تپه ایزی ځانگړې ځانگړنې

۱:- درد پیدا کوي، ۲:- د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي، ۳:- خونې له منځه وړي، ۴:- خفگان ډېره وي، ۵:- په هېڅ څه پام نه راوړي، ۶:- انسان په دردونو اړوي، ۷:- تاثیر یې د انسان په زړه تپ جوړه وي، ۸:- پت زخمونه د انسان په وجود کې جوړه وي چې یوازې احساس یې کېږي، خو لیدل کېږي نه، ۹:- بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوښي څرگند وي چک چک کوي، ۱۰:- تاثیر یې د انسان رنګ پرک زېر اړ وي، ۱۱:- غم ډېره وي، ۱۲:- د انسان سپینې تختوي، (لیزیټ، ۲۰۱۴ لېږدی، ۱ چوپری)، ۱۳:- ولس پرې خبرېږي، رسوایي کوي، ۱۵:- کرو زیاتوي، ۱۶:- د تپ باندنۍ برخه کوشنې وي او د تپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي، ۱۷:- انسان رنځور وي، ۱۶. له تپې یې کچه کمه ده، ۱۸:- د یوه تپ څخه یې د درد زورنه لږه وي ځکه چې یوه تپ په روغ بدن کې ډېر پیدا کېږي، ډېر او څو تپونه په تن کې لږ پیدا کېږي، ۱۹:- ایز تپ ځان تپه وي، ۲۰. لږې دي خو شتون لري. ۲۱. د دروغو تپ په هندارو کې د پردو له پاره جوړېږي او په زوره په تن پورې تپول کېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم او په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډۍ ایزی، تیکی ایزی او مصری ایزی چې دغه پورته ځانگړنې و درلودلې نو هغو ته تپه ایزی وايي. تاسو لنډۍ ایزی، تپه ایزی، تیکی ایزی او مصری ایزی ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا تپه ایزی دي چې د څو سره تپ ځانگړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ ایزی، تیکی ایزی او مصری ایزی دا پورته ۲۱ ځانگړنې نه لري او لنډۍ ایزی، تیکی ایزی او مصری ایزی نه دي؛ بللوالی یې پرهمدې کې دی.

▲ له ډېرې مینې دې گونکې کړم

▲ زه دې رمته لېونی کړم

مینه دي واخله ما په خپل خیال کړه مینه

رون بورم چې داسې مې و کښل د تپه ایزې له پاره، کت مت یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، پنځه (تخلیق، رغښت، جوړولو) منځه (هسته) یې تپه ایزې پېپلې له سکالو څخه همدا دی، هندسې او ښکاره بڼه یې له لنډی ایزه، تیکی ایزه او مصری ایزې سره ورته ده. زه ایزتپ، ایزه تپه له یوه بڼه پېپلې سره تشیع کوم. چې ورته تپه ایزه، تپیزه وایي، او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي.

۷.۱۳.۲.۱۱ د تپه ایزې انځورونه

: دا لاندي د تپه ایزې انځورونه مې د جنوري په ۳ درېیم، ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي وو.

۲۲: وران تپ، په ښېښه پرې شوی درې تپه
۱۴-۱۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱.
(# ۵۸ انځور)

۲۳: ۶۸۸۲۹ ووندس، تپ،
(# ۵۹ انځور). (۶۸۸۲۹ wounds)

Day 1

Day 107

۲۴: د رنځور تپ چې د تپ مېچه یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو وروسته پرتلې پر په ډاګه کوي.
(# ۶۰ انځور)

۱۱.۲.۱۳.۸ د تپه ایزې (ټیټېزې) تعریف (څرگندونه، ښکارونه، تپه

ایزې د یوه توري یا موضوع تشریح کول.)

د وی یا ویکي له پامه تپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایې چې درو تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو، نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو «، ښ، ډ، ږ، ن، ی، او ...»، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم: د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تیرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې تپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه، الیده، اضافه، سرباري او اوستیاری، غونډلې یا کلې دي چې سندر، اهنگ؛ ترنکتوک؛ یې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه، غبرګېږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي. د یوه غبرګېږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه «ی»، او زرکې واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. ديفتنګونه، غبرګېږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېښني، هیېجاني چېي، لکه: الله وی! وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...،) نومرې ټول د تپه ایزې (ټیټېزې) ټوکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را وړي. د پښلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري؛ چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (هې) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه ابېڅې ده. په اول یا څرن اواز پایته رسېدلې وي، تپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې تپه ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي. دېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی ښې، اتلسمې، یوه دېرشتې څپې خور غږې د تپه ایزې مېچه، د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د تپیزې یوه بل رغنده ټوک گنل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخ وي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې ښې، اتلسمې، یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تپه ایزې ته یوه خورغږې ور بښي، پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایفونې (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنکینه پاینې څپې و لري، د دیفتنگونو او پارونیکي سره. خو له نیمکۍ، انکۍ، لنډکۍ، بکتۍ، کبسی (شې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربتې، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کې، د اتن غږګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوبۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کبنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزې، زخی، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پښېلیزې، ناپیلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټولې یادې شوې پیلې یا شعرونه په دېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګنلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .) دی. د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښځه څلورپښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپتېه بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمریز کال په سټه ۳۶ ګڼه دی.

د تپه ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي؛ څلور سره تپه ایزې ۴۰ څپزې وي؛ پینځه سره تپه ایزې ۴۹ څپزې وي؛ شپږ سره تپه ایزې ۵۸ څپزې وي؛ اووه سرې تپه ایزې ۶۷ څپزې؛ اته سره تپه ایزې ۷۶ څپزې وي؛ نه سرې تپه ایزې یې ۸۵ څپزې وي او لس سره تپه ایزې ۹۴ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره تپه ایزې ۴۰ څپزې رانښلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ دېرې ښې یې اته سره تپه ایزې ۷۶ څپزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تپه ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پینځه سره تپه ایزې یا پینځیزونې تپه ایزې دي چې پینځه دانې و کښل او و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره تپه ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي. د لیکوال (زما) تپه ایزې څپزه (څپه، سېلاب، هجا، سلیبل Syllable، د ابېڅو شمېرلو) - خچیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسیقي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه، چې د تلفظ د جگوالي او تېوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي): ټینګه، لهجه، تاکید: بیلوونکی نښه: د وینا، ځانګړی، خاص او بېل، ډول.

Accent, Morphemel:،) جوړښت په دې ډول دی:

۹.۱۳.۲.۱۱ د تپه ایزې څپزه اوزورنه

U-UUUU-UUUU:U

U-UUUU-UUUU:U

UU:U-UUUU-UUUU-UUUU

له- دې - رې- مي + نې- دې - کون - ګي + کړم

زه - دې - ره - مه + ته - لې - وه - نی + کړم

مي - نه - دې- واخ+له- ما - په - خپل + خیا- ل - کړه- مه + ینه

۱؛ ۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹

۱؛ ۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸

۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴. ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱؛ ۲

۱۱.۲.۱۳.۹.۱ د تپه ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
الف.

_____ پ یال

_____ پ یال

_____ ل ..

ب. _____ پ یال . _____ پ یال _____ ل ..

ځمکچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:

۱. ای (الف) د یوې درې سره تپه ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو)

اوفکي یا افقي، ویرتیکل (بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې درې سره تپه ایزې د کښلو

(لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنگونه ،غبرگفرونه، ناتروویکي، تروویکي، ستریل،

اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېسني، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو

وی!!، جان، ځانه، ځانه، اشنا، شیرینه، راځه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه، او

الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای.. نو، الله، او، کرانه، یه کرانه، یه پښتیانه!

یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته

میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنگه، ولي...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) توکي

دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو

په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلۍ او دوپېچې مسرې (نیم بند، نیمه

کړۍ) په سر کې راغلي او د درپېچې مسر یا اوږدې مسرې په پای کې دوې دانې راغلي دي.

۳. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

۴. پې (پ) پښله (کافیه، قافیه) ده او لي (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په

پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرگغونډلې دي.

۲۰۱۱.۰۹.۰۲ د ټپه ایزې سپرته

د دې ټپه ایزې سپرته

لومړۍ مسره $9 + 1 = 10$ څپې ده چې ووه!، دفتنگونه او پارنویکي لري.
دوېیمه مسره $9 + 1 = 10$ څپې ده چې ووه!، دفتنگونه او پارنویکي لري.
درېیمه مسره $13 + 2 = 15$ څپې چې ووی!!، او ووه!، پارنویکي دي.
دلته ټوله ټپه ایزه ۳۵ څپې شوي ده، او ولس کي دفتنگونه لرغن دود دي؛ ترې
نټه (اېنکار یا منکر کېدل) ناسم او بېخي غلته کرنه ده.

- ۱. لومړۍ مسره
- ۲. دوېیمه مسره
- ۳. درېیمه مسره
- ۴. ۱، ۲، او ۳ یوه ټپه ایزه
- ۵. دفتنگونه ووه!، ووی!!! اه!
- ۶. شینتلي رنگ یې د رنگ ښکاروندی دی.
- ۷. څپې (سیلابونه)
 - ۱. مسره $9 + 1$
 - ۲. مسره $9 + 1$
 - ۳. مسره $13 + 2$
- ۸. زورنه (خجنه) بولد
- ۹. د اواز ټپوالي او لوروالي خطونه، اهنګ؛ ترنګتوک؛
- ۱۰. ښځو ته منسوبی (اروند)

وه! له ډېرې مینې دې کونګی کړم

وه! زه دې رمټه لېونی کړم

مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه؛ ووی!!! اه!

د تاتوبي سرغندوی، هېښنده، سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلي.
وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل؛ پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت، دوران، نېټه: ټیک وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موکي (موقع): دم، وار، ځل: کړی، ساعت، شیبه، غوته: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت).
: ۱۸:۳۸:۰۰:۰۰ (رپ: ټانې: دکيکي: ساعت) په وخت کې ویلي ده.
د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و کورئ.

۳.۹.۱۳.۲.۱۱ بي (ب): د لیکوال، زما، څرګندول چې رونوي کتنه داسې.
د لیکول تپه ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راګوي
لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغېست مومي، تپه ایزې له تپې څخه، ټیګۍ ایزې له ټیګۍ څخه او
مصرۍ ایزې له مصرۍ څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوشنې دی؛
تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوشنې دی؛ ټیګۍ
ایزې د ټیګۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوشنې دی او مصرۍ
ایزې د مصرۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوشنې دی.

۳. تر ټول لومړۍ بڼه یا کوشنې بڼه د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې درې سره لري.

۴. څومره والی د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې شپږ دانې دي او هر یوه یې درې مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایڅخ یا پاینی زورنه یې ترټولو
پیاوړې راغلې او د مخۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري
لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز، اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته
والی) مومي او له ژبني ډګره نور را و ځي.

۶. د ایزې پیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله ()
احساس، عاطفه) په کې په ایزو او ایزه بڼه شتون لري.

۷. تپه ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System)
یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه درې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو

هم یې څپې له تاكلي شمېر نهه؛ نهه او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له تاكلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی. له دغو ،، وه،، وی!!!، اه ،،، توکو پرته. دبیفتنگونه، غبرگغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي، انډېښنې، هیبجاني چغې، لکه: (الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راخه!، یا الله، یه، و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته مېره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه او ولې... نوموړي ټول د تپه ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي. لکه ۳ څپې چې په پورتنۍ تپه ایزه کې ډېرې شوي دي.

۸. د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښخه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمړیز کال په سته ۳۶ گڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، تپې، تیکي او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي، چې ځانگړې ځانگړنې یې لنډۍ، تپې، تیکي او یا مصری ته ورته وي. د ایزې نوموړې منځه مور په خپل رنگ یې چې د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې کښو او چې سرباري، یا ببخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنگ لري؛ د دې له پاره تر ډېره پورې دا سرک مور ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. گډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا تیکي ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که تپه ایزه ده، که تیکي ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا تپه ایزه ده.

۱۰. د تپه ایزې پیلین لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسی، شلخی، گډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه،،: موافقې ته رسېدل. کډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولې، احاطه شوی ځای، جارگی، چمپر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې گډوله رغولې چې د نوې تپې سکالو ځانگړنې او نڅښې او بېلولی یې ځانته غوره کړی دی؛ هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوي، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له تپې یې څرگندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وگړني پېيلو څخه روغې گډوله شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي، طبيعي، دي او مصنوعي، دیسی او شلخی، نه دي.

۱۱. د دې تپه ایزې پیلین د پښتو لېوال دی، څېگ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وگړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پنځي، طبيعي، او یوه دمي پوښلي دي؛ د ذهن د تپه ایزه زېږنده یې رښتونولي او رښتنې لېوالتیا پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پیلینو د پیلو له پاره ترې په لرلید گټې واخستل شي.

۱۲. د دې تپه ایزې د زوکړې موده لکه څنکه چې زه وایم داسې ده: د ملا باکي غونډی په سر، د موسا کلا، هېلمند په ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ د روښان ښادې ځای څخه یوه شپه ورسته د ماسختن وخت کې مې دمه کوله او ځانته به له ستورو ډک اسمان لاندې ناست وم له خپلې ډلې له ساتونکي خوني څخه د باندې. بیا به مې اواز له ځان سره غږو، لیکنی او کتابچه به را سره نه وه، په ناساپي بڼه یا یودمي به مې داسې پېيلې له خولې را وتلې چې دښتو، تيارو او چپتیا ته مې غږوله چې د رڼا په لورې څرک شي. دا د همغه چارپېریال او هواوېچې د تاثیر پنځي زېږنده ده. د دې تپه ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۳. باچا خان لغماني په خپل خواږه غږ کې نوموړې تپه ایزې ویلې دي. په ښه سور او لی کې :-

لغمانی څلور سوره دي او ټول زاړه هم دي، لکه: ۱. بیروي، ۲. کستوري، پاږي، کیلان دي؛ چې ډېری بیا لنډۍ، تپه، ټیځی، مصری، لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیځی ایزې او مصری ایزې په کستوري سور کې وایي. داستاني بیا هغه بولي چې په نه باندې پایڅپه موندلي وي. له داستان سره یې گډې وایي یا له یه کرانه! څخه ورسته، یا هه بچیه! په سې لنډۍ، تپه، ټیځی، مصری، لنډۍ ایزې، تپه ایزې، ټیځی ایزې، مصری ایزې په کستوري سور کې وایي؛ سرغندوی طرز چې وایي لغمانی ته یې که؟ هغه مشهور طرز دی چې وایي چارباغی ته یې که! همدا سور دی. چې ډېری سورونه کلکي او ملاکي اوستاد ویلي دي. بیو پلاستي، کولایپروي، اسوري، همن کلیان،... چې گڼه یې لسو یا دولسو ته رسېږي. په ارو او امر و تران کوي. لاندېنې ایزې نوموړي په کاستوري سور او لی کې کت مت په: ۸۴:۳۹:۰۲:۰۰ (رپه: ثانې: دکیځي: ساعت) پر کې ویلې دي.

۱۴. د ژور پام کونکي په بڼه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، تپې ایزې، ټیځی ایزې او مصری ایزې په هره مسره کې د چپه پېښی ، ، ، Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلي سره بېلوي، ویرگول. ، ، ؛ ندایه: ، ، Exclamation: چيغه، کرپړه، د تعجب نه ډکه چيغه. که !! شي دوې برابرې او که درې !!! شي درې برابرې لوره چيغه ، ، ؛ پوښتنې نخښه ، ، ؟ Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شک نخښه: پیشنهاد نخښه: پوښتل نخښه، تپوس کول نخښه: شک کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ، ، ؛ اندرې ، ، (:): colon: شارچې نښه، د لویې کولې یوه برخه. ، ، ؛ ټکی لرونکې کامه ، ، (:): Semicolon بېلوونکی نښه، هغه نښه چې د جملې فقرې سره جلا کوي. ، ، ؛ شمېره (#) Number: گڼه، عدد، گڼ (= حساب) ، ، ؛ را اخیستنې ، ، ، (، ، ،) Right left double : quotation mark را اخیستنې، نقل، اقتباس. ، ، ؛ دوې لېنډۍ ، ، ، () Superscript right left : parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، دوه لېنډۍ، قوسونه. ، ، ؛ د اتصال ، ، - hyphen minus: گډکېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ، ، او ټکی ، ، full stop: پندول، پرېرول. ډک، بشپړ، مفصل. اکثر حد، اعظمی حد. په بشپړه تو گه. ، ، کارونه اړینه بولم. په خپل لیکي کې کښم چې د غبرگغوندلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرگند کړي او بېلوالی یې سپینې ته را وباسي.

دلنډۍ یو، تپو، ټیټی یو او مصری یوانگر
څهرنچوپړي (رېسـرچ پانې)

▲ وه! له ډېرې مینې دې گونگی کرمه

▲ وه! زه دې رمته لېونی کرمه

مینه دې واخله ما په خپل خیال کره مینه؛ وی!!! اه!

▲ ورته نور څومره په ژړا شمه

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شمه

نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه؛ وی!!! اه!

▲ مینه دې بې کچې بې شانه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه

چې ترمې اوبسکې یې سهار کې و وینمه؛ وی!!! اه!

▲ وه! له خپله در به څه در تېر شمه

▲ وه! د بوست له ور به څه در تېر شمه

غاره غړی دې له کاله راڅه مینه؛ وی!!! اه!

▲ دا به په څه جوړپړي یاره

▲ وه! دا وطن نه جوړپړي یاره

غټ او واړه یې بلواکر جوړ شوي دینه؛ وی!!! اه!

▲ کریکې له آه و سره بیایي

▲ فردوس پښتو ویوکی وایي

ځکه ژاپن رنگری پر ژی ریغلولینه؛ وی!!! اه!

۱۰.۱۳.۲.۱۱ پي (پ): تیکی ایزې (تیکیزې)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره تیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې، څلور او پښخه سره پېيله له درې سره، څلور سره او پښخه سره ایز تیک؛ درې، څلور او پښخه سره رت رمټ ایز یا درې، څلور او پښخه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبې کوم، چې ورته تیکی ایزه وایي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره تیکی ایزې، څلور سره تیکی ایزې، پښخه سره تیکی ایزې، شپږ سره تیکی ایزې، اووه سره تیکی ایزې، اته سره تیکی ایزې، نهه سره تیکی ایزې او لس سره تیکی ایزې... په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په هماغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرې یې د ښادی د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي، سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي. همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړې لري. لکه:

۱۱.۱۳.۲.۱۱ د تیکی ایزې (تیکیزې) ځانګړې ځانګړې

۱:- ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي، ۲:- د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړ وي، ۳:- رتې رمټ وي، ۴:- خوښې ډېره وي، ۵:- ډېر خور تاثیر لري، ۶:- ډېر پام د خلکو ورته اوري، ۷:- تر ډېره ستایل کېږي، ۸:- تاثیر یې ټینګ وي، ۹:- میرمنې یې ډېرې وایي، ۱۰:- په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او یادول کېږي، ۱۱:- د پال په بڼه یې پېغلې وایي، ۱۲:- له لنډی ایزې، تپه ایزې او مصری ایزې یې کچه زیاته ده ځکه ایز او ایزې ډېر سر او کار کوراکور، لورالور له ښادی یو، ودونو او محفلونو سره لري، ۱۳:- په کډه یې وایي سره، ۱۴:- پېغلو لاسونه سره یوه تر بل ورکړي وي ناوې یې په منځ کې وي، د لاسو نو په تال سره په خوړو اوزو ناوې په تال زنګوي، ۱۵:- ناوې پرې ډېره خوشحالهږي، ۱۶:- د ناوې ستاینه په کې وي.

تاسو ته دا همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم.

هرې لنډی ایزې، تپه ایزې او مصری ایزې چې دغه پورته ځانګړې و درلودلې نو هغو ته تیکی ایزې وایي. تاسو لنډی ایزې، تپه ایزې، تیکی ایزې او مصری ایزې ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا تیکی ایزې دي؛ چې سې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شې چارپېریال زوکړې خصوصیات لري. لنډی ایزې، تپه ایزې او مصری ایزې دا پورته ۱۶ ځانګړې نه لري؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی. لکه دا لاندې زما دوې دانې تیکی ایزې دي چې په مهترلام،، لغمان،، (جیې ویلس، ۲۰۰۱ زېږدی، ۱ چوپری) کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا زما خپلې تیکی ایزې دي، زه نه یم، خو ډېرو مېرو، میرمنو به ویلي وي او دي.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یوانگر
څپرچوپړي (ریسرچ پانې)

د دې د بېلولو له پاره زه (لیکوال) دوې بېلکې لومړۍ یې څلور سره تیکۍ ایزه او دوپیمه یې پینځه سره تیکۍ ایزه تاسو ته له خپلې پېیلې څخه کښم.

▲ د زره ارمان یې پوره کېږي

▲ د پلار له کوره روانېږي

▲ جلی وديږي خوشحالېږي

په سترگو ژاړي په زره کورې ماتوینه

▲ جانان دې راغی له درشله

▲ ترشې چورلېڅه له دا کله

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله

▲ ناوی رو، رو کدم اخله

د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

۱۱.۲.۱۳.۱۲ د تیکۍ ایزې د چارپېریال انځورونه

: دا لاندې د تیکۍ ایزې چارپېریال انځور لږ استازیتوب کوي، خود بل ځای انځور دی. زموږ د تیکۍ ایزې سم برابر محیط انځور په لاس رانغلو. (تمه ده چې پردې مې پر پرې مه نیسئ)

۲۵: کرزوني د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د تیکۍ ایزې چارپېریال انځور وي. رون بورم چې داسې مې و کښل د تیکۍ ایزې له پاره، کت مت یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز تیک له یوه بڼه پېیلې سره تشې کوم. چې ورته تیکۍ ایزه وایي، او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور)

فونولوژیکي (غبریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

د لومړۍ تیکي ایزې څلورمه او د دویمې تیکي ایزې پینځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته لري.

د هرې تیکي ایزې لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېمه، او د پینځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پایڼې مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او دېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا تیکي ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنهي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهې، اتلسې، اووه ویشتي او څلوېښتمه (د پینځه سره تیکي ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتي او نهه څلوېښتي) څپې خورغږي د تیکي ایزې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د تیکیزې یوه بل رغنده توک گڼل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ور کوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهې، اتلسې، اووه ویشتي او څلوېښتمه (د پینځه سره تیکي ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتي او نهه څلوېښتي) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تیکي ایزې ته یوه خورغږي وربښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنهي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکي او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې او سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنگونو او پارونیکي سره. خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بکتې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیټي، سپینې (ازادې پیلې)، کبسه کې، د اتن غږګرې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پینځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، موندی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (ساتنې)، نامانېزې، زخی، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، نا پیلې او سلسلې؛ دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په دېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا ګرندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د ټیګی ایزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره ٣١ څپزې وي؛ څلور سره ټیګی ایزې ٤٠ څپزې وي؛ پېنځه سره ټیګی ایزې ٤٩ څپزې وي؛ شپږ سره ټیګی ایزې ٥٨ څپزې وي؛ اووه سرې ټیګی ایزې ٦٧ څپزې؛ اته سره ټیګی ایزې ٧٦ څپزې وي؛ نهه سرې ټیګی ایزې یې ٨٥ څپزې وي او لس سره ټیګی ایزې ٩٤ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره ټیګی ایزې ٤٠ څپزې رانېلولې لري او څلور دانې و ویل شي؛ خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره ټیګی ایزې ٧٦ څپزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې ټیګی ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره ټیګی ایزې یا پېنځیزونې ټیګی ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي او ښې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره ټیګی ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) ټیګی ایزې څپزه (څپه، سېلاب، هجا، سيليبيل Syllable،، د اېڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت، لفظ، د موسیګي نوټ: د خج ښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جګوالي او تېټوالي زور، اوږدوالی، کیفیت ښي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی ښه: د وینا ، ځانګړی، خاص او بېل ، ډول: Accent, Morphemel،،) د څلور سره ټیګی ایزې او پېنځه سره ټیګی ایزې جوړښت په دې ډول دی:

١١.٢.١٣.١٤ د ټیګی ایزې (څلور سره او پېنځه څونې ټیګی ایزې)

څپزې اوزورنې

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

د - زره - ار- مان + یې - پو- ره - کې + ږي

د - پلار - له - کو + ره - ره - وا - نې + ږي

جلی - و - دې - ږي + خو - شه - حا - لي + ږي

په - ستر - کو - ژا + ږي - په - زره - گو + ږي - ما - ته - وي + نه

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصرۍ یو انگړ
څپرچوپړي (رېسچ پانې)

۱. ۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹
 ۱۰. ۱۱ -۱۲ -۱۳ -۱۴ -۱۵ -۱۶ -۱۷ ۱۸
 ۱۹. ۲۰ -۲۱ -۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ۲۷
 ۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ -۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰

د څلور سره ټیګۍ ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU-UUUU

جا - نان - دې - را + غی - له - در- شه + له
 تړنښ - ټې - چور - لې + څه - له - دا - گو+ له
 دا - پا - چا - هي + ده - د - ستا - خپه + له
 نا - وی - رو - رو + که - دم - ا - خه + له
 د - و - لس - پېغ+ لې - په - که - تا + ره - در - سره - ځي + نه

۱. ۲ -۳ -۴ -۵ -۶ -۷ -۸ ۹
 ۱۰. ۱۱ -۱۲ -۱۳ -۱۴ -۱۵ -۱۶ -۱۷ ۱۸
 ۱۹. ۲۰ -۲۱ -۲۲ -۲۳ -۲۴ -۲۵ -۲۶ ۲۷
 ۲۸ -۲۹ -۳۰ -۳۱ -۳۲ -۳۳ -۳۴ -۳۵ ۳۶
 ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹

د پېنځه سره ټیګۍ ایزې څپېز او زورنې جوړښت بڼه

۱۰۱۴۰۱۳۰۲۰۱۱ ټیکی ایزې (څلور سره او پښخه څونې ټیکی ایزې)
ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت

د څلور سره ټیکی ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
الف.

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

ل _____

ب. _____ پ یال _____ پ یال _____ پ یال _____ ل

د پښخه سره ټیکی ایزې ځمکچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:
الف.

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

پ یال _____

ل _____

ب. _____ پ یال _____ پ یال _____ پ یال _____ ل

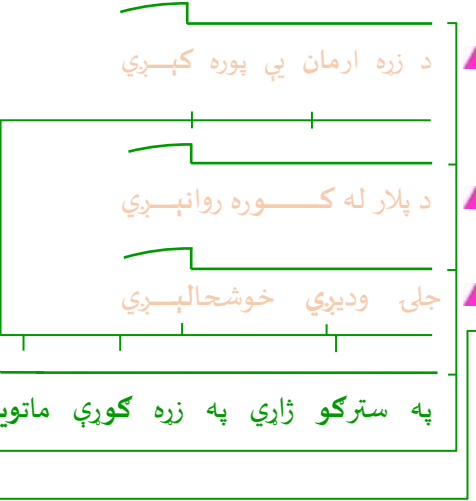
ځمکچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی.:

۱. اې (الف) د یوې څلور او پښخه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې څلور او پښخه سره ټیکی ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.
۲. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوي غونډلي یا غبرگغونډلي دي.
۳. پې (پ) پښپله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې ده (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لړ وي.
۴. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوي غونډلي یا غبرگغونډلي دي.

د شلخی ټیګی ایزې سپرنه ۲۰۱۴.۱۳.۲۰.۱۱

د دې شلخی ټیګی ایزې سپرنه
لومړی، دویمه، درېیمه مسره $9 + 9 + 9 = 27$ څپې دي، درېیمه مسره $13 + 0 = 13$ څپې
ده چې. دلته ټوله ټیګی ایزه ۴۰ څپې کېږي.

۱. لومړۍ مسره
۲. دویمه مسره
۳. درېیمه مسره
۴. څلورمه مسره
۵. ۱. ۲. ۳. ۴. یوه ټیګی ایزه
۶. دفتنگونه نه لري.
۷. شپنټلي رنگ یې درنگ بنسکاروندی دی.
۸. څپې (سیلابونه)
 ۱. مسره ۹ څپې ده
 ۲. مسره ۹ څپې ده
 ۳. مسره ۹ څپې ده
 ۴. مسره ۱۳ څپې ده
۹. زورنه (خجنه) بولد
۱۰. د اواز ټپوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ؛ ترنگتوک؛
۱۱. بنڅو ته منسوبې (اروند)، [گولابي رنگ اېرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنگه اېرامونه د سرو اړوند.]

د لا ډېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکی و گورئ.

د پنځي ټیځی ایزې سپړنه ۳.۱۴.۱۳.۲.۱۱

د دی ټیځی ایزې سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چي وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چي وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
درېیمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چي وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپي ده چي وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
پینځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپي ده چي وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله ټیځی ایزه ۴۹ څپي شوي ده، دا پنځي پینځه سره ټیځی ایزه پارنویکي او
غبرگغرونه نه لري، که در لودلی نو د څپي په گڼه دپړوالی راتله او ولس کي
غبرگغرونه او پارنویکي... لرغن دود دی او د ټیځی ایزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره	←	
۲. دوېمه مسره	←	
۳. درېیمه مسره	←	
۴. څلورمه مسره	←	
۵. پینځمه مسره	←	
۶. ۱. ۲. ۳. ۴. او ۵. یوه ټیځی ایزه	←	جانان دې راغی له درشله ▲
۷. دفتنگونه نه لري.	←	تریښتي چورلیڅه له دا کله ▲
۸. شینتلي رنگ یي د رنگ ښکاروندی دی.	←	دا باچاهي ده د ستا خپله ▲
۹. څپي (سیلابونه)	←	ناوی رو، رو کدم اخله ▲
۱. مسره ۹ څپي ده	←	
۲. مسره ۹ څپي ده	←	
۳. مسره ۹ څپي ده	←	
۴. مسره ۹ څپي ده	←	
۵. مسره ۱۳ څپي ده	←	
۱۰. زورنه (خجنه) بولد	←	
۱۱. د اواز ټپوالي او لوروالي خطونه، اهنګ، ترنگتوک؛	←	د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه
۱۲. ښځو ته منسوبې (اړوند) [گولايي رنگ اېرامونه د مېرمنو اړوند یا له لوري ویل شوي. او اسماني رنگه اېرامونه د سرو اړوند.]	←	

پې (پ): د لیکوال، زما، څرګندول چې روڼوي کتنه
داسې. د لیکول څلور سره او پېنځه ټیګۍ ایزه په لاندې
بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغېت مومي، تپه ایزې له تپې څخه، ټیګۍ ایزې له ټیګۍ څخه او
مصری ایزې له مصری څخه.

۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛
تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول او پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛ ټیګۍ
ایزې د ټیګۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی او
مصری ایزې د مصری پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن
دی.

۳. دوېمه بڼه او درېیمه بڼه د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې څلور سره او پېنځه سره لري.

۴. څومره والی د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې یوه، یوه دانې دي او پیلۍ یې څلور مسرې او
پایلۍ یې پېنځه مسرې لري.

۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایڅخ یا پاینی زورنه یې ترټولو
پیاوړې راغلې او د مخۍ یو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري
لاندې کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته
والی) مومي او له ژبني ډګره نور را و ځي.

۶. د ایزې بېبېلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله)
احساس، عاطفه) په کې په ایزو او ایزه بڼه شتون لري.

۷. ټیګی ایزه مېچه د څپیزه او خجیزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلګه ده؛ له ژبني پلوه لږ تر لږه څلور او پېنځه یا زیاتې غونډلې را اخیستي، خو هم یې څپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ نه؛ نه؛ او نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی او هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، غبرګغبرونه او پارنویکي په کې شتون نه لري. دیفتنګونه، غبرګغبرونه، ناتروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، انډېسني، هېبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راخه!، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، کنه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای وای، نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، په پښتانه!، یه څلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نوموړي ټول د ټیګی ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

۸. د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی (، ۱۵۳، Green:، Red:، Color model: RGB، Blue: دی. د لښتیلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمړیز کال په سته ۳۶ ګڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، ټې، ټیګی، او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټې، ټیګی او یا مصری ته ورته وي، د ایزې نوموړې منځه مور په خپل رنگ یې چې د ایزې رنگونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکوي؛ چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنگ لري او د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک مور ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي. ګډولې بڼه یا اونک بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنگ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټې ته منسوبې وي، یا ټیګی ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنگ باندې پاتې کېږي. له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که ټپه ایزه ده، که ټیګی ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا ټیګی ایزې دي.

۱۰. د ټیځی ایزې پېیلن لیکوال صفي الله فردوس خان ټولې په گډولې بڼه یا اونگ بڼه جوړه کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، گډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې گډوله روغولې چې د نوې ټیځی سکالو ځانگړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له ټیځی یې څرگندېږي چې پیلنۍ څلور سره ټیځی ایزه دیسي ده، له نورو لرغونو پښتني وگړني پېیلې څخه روغه گډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، نه ده؛ مصنوعي، دیسي او شلخي، ده.

پایڼی پښخه سره ټیځی ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وگړني پېیلې څخه روغه گډوله شوې ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښي، طبیعي، ده او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو ټیځی ایزې پېیلن د پښتو لېوال دی، څېگ تن دی، دلغمان یوه ښه نیک نومه وگړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پښي، طبیعي، او یوه دمي پوښلي دي، د زهن د ټیځی ایزه زېږنده یې رښت او رښتني لېوال کړه وره پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کتنې واخستل شي.

۱۲. د دغو ټیځی ایزې د زوکړې موده لکه څنکه چې زه وایم داسې ده: پیلنۍ یې بدله گډوله او پایلۍ یې اصلي گډوله ده؛ په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې.

زه نریم، خو ډېرو مېرو، مېرمنو به ویلې وي او دي. لکه مېرمنې په ښادۍ کې ولاړې وي د ناوې ننداره کوي، د ناوې ښي اړخ ته یوه پېغله ولاړه ده، ډېره ښکلې هم ده، هغه پېغله یې

ډېره خوښه راغلې ده، له وړاندې ځایه څخه ټیځی اچوي، په دې ټیځی سره ناوې هم خوشحالېږي، چې د ملګرې ستاینه یې هم و شوه او د واده پېرودونکې یې هم پیدا شوه.

نورې مېرمنې پرې ډېرې خوشحالېږي او بیا یې له واده ورسته هم وايي، چې هغې پلانکی مېرمنې ښه ټیځی او ټیځی ایزه د بیستانکی له پاره هم و ویشته، لکه څې خپل کوم زوی، مسې، وراره او خوریه ته یې په ګوته کړه. دا ټیځی ایزه د ناوې د شپې د چارپېریال زوکړه ده او په همدې بڼه یې وايي. د دغې ټیځی ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پښې (تخلیق) منځې (هسټې) د زوکړې موده ده.

۱۱.۲.۱۳.۱۵ تي (ت):. مصری ایزی (مصریزی)

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پبیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزی نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پښخه او شپږ سره پبیله له پښخه مخه او شپږ مخه مصری ایزی، مصری تورې او مصری ایزی سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګړنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي؛ په دغه ډول څېرې لري. درې سره مصری ایزی، څلور سره مصری ایزی، پښخه سره مصری ایزی، شپږ سره مصری ایزی، اووه سره مصری ایزی، اته سره مصری ایزی، نه سره مصری ایزی او لس سره مصری ایزی... په ښه مندل کېږي. د مصری ایزی ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې داسې دي. لکه:

۱۱.۲.۱۳.۱۶ د مصری ایزی ځانګړې ځانګړنې

۱- ډېرې ښایسته وي، ۲- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دویمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي)، ۳- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵- یوه وار یې سرې ته بس دی، ۶- بېلابېلې بڼې لري، ۷- درې خواوې یې سرې پرې کوي، ۸- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړیکې باسي، ۹- ډېرې لرغونې دي، ۱۰- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱- لرغونې څېرل شوي، ۱۲- د مصر هرمو، (پیتري، ۱۵۵ چوپړی) غونډې جوړونکي یې معلوم نه دي، ۱۳- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵- زورورې دي، ۱۶- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷- د نندارو شیان دي، ۱۸- وهم لري، ۱۹- زور دی، ۲۰- په مینه ساتل کېږي، ۲۱- تل انسان سره وي، ۲۲- مکارې وي لکه لنډې مصری تورې، ۲۳- مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوړی توکې دي، ۲۴- درندې دي، ۲۵- سختې دي، ۲۶- جوړول یې ګران دي، ۲۷- ډېر ارزښت لري، ۲۸- نندار چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹- مینه ناکي وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سرې سترې کوي. ۳۳- د میسو اونګ، وسپني ګډولې، کنځیت اونګ، تیکې اونګ، د سرو زرو ګډولې، د سپین زرو اونګ او لړکني بڼه اصلي او شلخي جوړېږي.

تاسو ته یې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه یې پوښ کې کوم. هرې لنډۍ ایزی، تپه ایزی او تیکي ایزی چې دغه پورته ځانګړنې و درلودلې نو هغو ته مصری ایزی وایي. تاسو لنډۍ ایزی، تپه ایزی، تیکي ایزی او مصری ایزی ته ښه غور و نیسئ!! پام ورته و کړئ! نو بیا یې پېژنئ چې دا مصری ایزی دي؛ چې له مصری سکالو سره برابري وي او دغه خصوصیات لري. لنډۍ ایزی، تپه ایزی او تیکي ایزی دا پورته ۳۲ ځانګړنې نه لري؛ بېلوالی یې پرهمدې کې دی.

▲ له خولو لون مې وچلی خان دی

▲ په سپکو سپک هریوه انسان دی

▲ غورڼه سره سر مې جنبان دی

▲ زما کم اصلو ته سلام دی

څوک چې له تپته وره ځي سر تپته وینه

▲ ما د ملکو لیدلې پېغلې

▲ ستا په لیدو لیدلې پېغلې

▲ دېرو درنو لیدلې پېغلې

▲ بښکڼو کرو لیدلې پېغلې

په پښتو وی یو کې خوره لا پېغله وینه

▲ توره بانوره بانو حوره

▲ داسې تېره وي لکه توره

▲ په پت عزت کې وي باتوره

▲ وي کافرانو ته ناسوره

په دین مینې باغیرهته جونې وینه

▲ ژېرې په تن ژېرې جامې دي

▲ د ژېر تیکري ژېرې شملې دي

▲ ژېر یې بنگري ژېرې دانې دي

▲ ټول ژروي دایې کانې دي

دا څومره پټې مینې ژېرې جونې کړینه

د لنډۍ یو، تپو، ټیځی یو او مصری یو انگړ
خپرنچوپړی (ریسرچ پانې)

▲ حسن پرسته غواری سپینې

▲ دا نورې نه ارځي په مینې!!؟

▲ فردوس نه ستړی نه خواشینې

▲ سترګې رنې تورې شېرینې

سپینې انجونې سوپي مالګې غوندې وینه

خپل کاله کې مې کښلې وې، د لیکوال مصری ایزې دي..

د لیکوال شپږ سره (شپږ مخه یا شپږ مسرېزه، شپږ مسرې لرونکې)، مصری ایزه ده..

▲ پښتو پښتی راماتوینه

▲ ایمان، ایمان نه رانه ځینه

▲ تاسې به څوک داسې پرېږدینه

▲ وینې مو څښې وینې مو ځینه

▲ د الله دښن څوک نه وژینه

لرې وپشتونکي مو اوس ټنډې ته کومه

اوستاد باچا خان لغمانی د حسني استاد حسني زوی په کاستوري سور کې په لغمانی موسیګی کې ویلې ده، پارنویکي یې تاسو ته له هرې مسرې مختاري او ورستاري په بڼه کښم چې کره نڅښې یې څرګندې شي، له ټکیرونکي کامې مې جوښت جود کړی دي په هره مسره کې د مصری ایزې کټ مټ مې راخستې.

بل لورې ته په پیل کې یې په دوې لرغونو مصری یو پیل و کوه، بیا یې دا چې ښه روغه منډه په کې په سور کې ووهي په، په ژوره لېوالتیایي و وایي، د زره سندري په بڼه یې و وایي، دا دوې مصری لومړی پیل کړي دي او له دې دوې مصری سره یې داواړه مصری ایزې په ۰۴:۳۹:۰۶:۰۰ (رپه: ثانیه: دکیکه: ساعته) موده کې ویلې دي. د ساز او اواز سره چې د ارمونې، دوکړې، رباب له نغمو او غږو سره په کې ملې وي پورتنی وخت نښولی دی.

▲ زما هغه ساعت یادیري؛ وی

چې ور دې پورې که زنجیر دې واچونه

▲ خلکو زړې یاری تازه کړې؛ وی

زما په نوې یاری اور و لږېدنه

▲ له خولو لون مې وچلی خان ده

▲ په سپکو سپک هریوه انسان ده

▲ غورڼه سره سر مې جنبان ده؛ وی

▲ زما کم اصلو ته سلام ده

څوک چې له تېټه وره ځي سر تېټه وینه

▲ ما د ملکو لیدلې پېغلې

▲ ستا په لیدو لیدلې پېغلې

▲ دېرو درنو لیدلې پېغلې؛ وی

▲ ښېکنو کرو لیدلې پېغلې

په پښتو وی یو کې خوره لا پېغله وینه

▲ توره بانوره بانو حوره

▲ داسې تېره وي لکه توره

▲ په پت عزت کې وي باتوره

▲ وي کافرانو ته ناسوره

وه؛ په دین مینې باغیره جوڼې وینه

▲ ژېړې په تن ژېړې جامې دي

▲ د ژېړ تیکري ژېړې شملې دي

▲ ژېړ یې بنگري ژېړې دانې دي

▲ ټول ژروي دايې کانې دي

وه: دا څومره پټې مينې ژېړې جونې کړينه

▲ حسن پرسته غواړي سپېڅې

▲ دا نورې نه ارځي په مينې!!

▲ فردوس نه ساتری نه خواشيني؛ وی!

▲ وه: ساترکې رنې تورې شېرینې

سپينې انجونې سوپې مالکې غوندې وينه

▲ پښتو پښتۍ راماتوینه

▲ ایمان، ایمان نه رانه ځینه

▲ تاسي به څوک داسې پرېږدینه؛ وی

▲ وینې مو څښې وینې مو ځینه

▲ د الله دښن څوک نه وژینه

لرې وپشتونکی مو اوس تنډې ته کومه

۱۷.۱۳.۲.۱۱ د مصری ایزې انځورونه

: دا لاندې د مصری ایزې انځور مې د جونوري په ۳ درېیم ۲۰۱۱ زېږدي کال کښته کړي و.

۲۶.: د لیکانې (کلمونو) په بڼه پښخه بڼه مصری (# ۶۴ انځور)

۱۱.۲.۱۳.۱۸ د مصری ایزې تعریف (څرگندونه، بنکارونه، مصری

ایزې د یوه توري یا سکالو تشریح کول

د وی یا ویکي له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پیلې ته وایې چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، کتلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د اېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیړغي کولو (فلجبارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلغې دي چې سندره، اهنک؛ ترنگتوک؛، یې لا خوږ وي. په بله مانا دیفتنگونه، غبرگغبرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایې چې د خپلواک او نیمواک په ملکر تیا منځ ته راځي؛ لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرگغبر لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ،،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،،، او داسې نور. دیفتنگونه، غبرگغبرونه، ناتروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، راځه!، یا الله، یه، وای!، وای!، وای!، او وی څاره!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای وی، وای وی، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته مېره! دغه راز هو، نه، ښه، څنکه، ولي...، نوموړي ټول د مصری ایزې توکي دي؛ چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلې کلغې یا غونډلې لري لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې، پښځې او شپږمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري او د دوی ټول ترنگتوک بشپړ وي. هره مصری ایزه باید ده (زموږ خپله ،،، ه یا هي ،،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترکي ه، ه، دوې سترکي والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، هېوېشتم، گڼه اېڅې ده. په اول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي.

مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزې پښخمه او د دویمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې مصری ایزې، لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ پښخه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پښخمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د پښخې او شپږمې مسرې (پایڼې مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجري کښوي، چې خولې مخکې مو ورغوی ونیسئ. ه یا ه و وایئ؛ نو هوا ویچي، د نس دکیدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنگتوک وایي. مانا دا چې د پیلنې مصری ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتنې، شپږدېشتې او نهه څلوبېشتې (د پښخه سره مصری ایزې یې ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتنې، شپږدېشتې، پښخه څلوبېشتې او اته پښخوستې) څپې خورغږي د مصری ایزې میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د مصری یوه بل رغنده ټوک کنل کېږي. نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي. د پېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسیګي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتنې، شپږدېشتې او نهه څلوبېشتې (د شپږ سره مصری ایزې نهې، اتلسې، اووه ویشتنې، شپږدېشتې، پښخه څلوبېشتې او اته پښخوستې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خورغږي ورپېښي. پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایڼې مسره کې دی چې نومړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکینه پایڼې څپې و لري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره. خو له نیمکې، انکې، لنډکې، بګتې، کېسې (شپې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاربتې، سپینې (ازادې پیلې)، کېسه کې، د اتن غږګرې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښخه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، څپیزې، څلور څپیزې، پښخه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، پټی (تي خورو اړوندې پیلې)، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګرې، کېنتوزۍ (سانتي)، نامانېزې، زخې، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، نا پیلې او سلسلې، دې ټولو پیلو

سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ،، سټې بېلوالی،، (نامیت، ۱۹۹۲ زېږدی، ۱ چوپړی) و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا گړندی فرق یې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

مصری ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سرې مصری ایزې ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پینځه سرې مصری ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره مصری ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې مصری ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سرې مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې بڼې یې اته سرې مصری ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ بڼې به بیا درې سرې مصری ایزې وي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې بڼې بیا پینځه سره مصری ایزې یا پینځیزونې مصری ایزې دي چې پینځه دانې و ویل شي بڼې راځي. دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د لیکوال (زما) مصری ایزې څپیزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سیلابیل Syllable)، د ابڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسیګي نوټ: د خج نښه: د تورې په سرنښه ، چې د تلفظ د جګوالي او تېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښيي،: تینګه ، لهجه ،: تاکید: بېلوونکي نښه: د وینا ، ځانګړی، خاص او بېل ، ډول: Accent, Morphemel)، د پینځه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری ایزې جوړښت په دې ډول دی:

۱۱.۲.۱۳.۱۹ د مصری ایزې څپیزې او زورني

U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU

U:U-UUUU-UUUU

U-UUUU-UUUU:U

U-UUUU-UUUU-UUUU

د لنډی یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگر
خپرنچوپری (ریسچ پانې)

حو- سن - په - رس + ته - غوا- رې - سپې + نې
دا - نو - رې - نه + ار - ځي - په - مي + نې!!؟
فر - دوس - نه - سته + ړی - نه - خوا - شي + نې؛ وی!
وه؛ ستر - کي - ره - نې + تو - رې - شې - ري + نې

سپي - نې - ان - جو+ نې- سو - يې - مال + کي - غون - دې - وي+ نه

- ۱. ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
- ۱۰. ۱۱. ۱۲- ۱۳. ۱۴- ۱۵. ۱۶. ۱۷. ۱۸
- ۱۹. ۲۰. ۲۱- ۲۲. ۲۳- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۷؛ ۱
- ۲؛ ۲۸- ۲۹- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۵- ۳۶

۳۷- ۳۸- ۳۹- ۴۰- ۴۱- ۴۲- ۴۳- ۴۴- ۴۵- ۴۶- ۴۷- ۴۸- ۴۹
د پینځه سره ټیکی ایزې خپیز او زورنې جوړښت بڼه

U-UUUU-UUUU
U-UUUU-UUUU
U-UUUU-UUUU
U-UUUU-UUUU
U-UUUU-UUUU
U-UUUU-UUUU-UUUU

پښ - تو - پښ - تی + را - ما - ته - وي + نه
اي - مان - اي - مان + نه - را - نه - ځي + نه
تا - سپې - به - څوک + دا - سپې - پرېر- دي + نه
وي - نې - مې - څښې + وي - نې - مو- ځي + نه
د - الله - ده - بښن + څوک - نه - وه - ژي + نه

له - رې - وېش - تون+ کي- مو - اوس - ټن + ډې - ته - که - وه + مه

ځمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:

۱. اې (الف) د یوې پښځه او شپږ مخه مصری ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې پښځه او شپږ مخه مصری ایزې د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنې لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه، غبرګفرونه، ناتړویکي، تړویکي، سترېل، اوسترېل، پارتویکي، بلنویکي، انډېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه، ځانه، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را وې. چې په دې بڼه کې د پیلۍ او دویمې مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کې راغلي او د دریمې مسرې یا اوږدې مسرې په پای کې دوې دانې راغلي دي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ څپزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګفونډلې دي.

۴. پې (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپزه مسره کې د ه (هې) ابېڅې تل او اړین بڼه لري وي. [په ځینې ځمککچپوهنې رغښت کې چې یوازې منځني واټن لیکې او اوږد واټن لیکې روښانه شوي وي د دې څرګندونه کوي چې لنډې (کوشنې) مسرې د مصری ایزې یا ۹ څپزې مسرې سربراري، منځباري، ببخباري (دیفتنګونه، غبرګفرونه، ناتړویکي، تړویکي، سترېل، اوسترېل، پارتویکي، بلنویکي، انډېښنې، هیبجاني چغې)، پښېله او لړ لري او اوږدې (لوپې) مسرې د مصری ایزې یا ۱۳ څپزې مسرې سربراري، منځباري، ببخباري (دیفتنګونه، غبرګفرونه، ناتړویکي، تړویکي، سترېل، اوسترېل، پارتویکي، بلنویکي، انډېښنې، هیبجاني چغې)، پښېله او لړ لري.]

۵. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپزه مسره ده، دوې، دوې غونډلې یا غبرګفونډلې دي.

۱۱.۲۰.۱۳.۲.۱۱ د پښخونې مصرۍ ایزې سپړنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 دوېمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 درېیمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې وو وی! ،، پارنویکي لري.
 څلورمه مسره $0 + 9 + 1 = 10$ څپې ده چې وو وه ،، پارنویکي لري.
 پېنځمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 دلته ټوله مصرۍ ایزه ۵۱ څپې شوي ده، دا پښخې پېنځه سره مصرۍ ایزه پارنویکي او
 غیرگ غرونه لري، نو د څپې په گڼه دپروالی راغلی دی او ولس کي دغبرگڅرونه او
 پارنویکي... لرغن دود دی او د مصرۍ ایزې برخه ده.

۱. لومړۍ مسره	←	حسن پرسته غواړي سپینې	▲
۲. دوېمه مسره	←		دا نورې نه اړخي په مینې!!
۳. درېیمه مسره	←		
۴. څلورمه مسره	←		
۵. پېنځمه مسره	←		
۶. ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. یوه	←	فردوس نه ستړی نه خواشینې؛ وی!	
۷. مصرۍ ایزه	←		
۸. دفتنگونه لري. وی! وه	←		
۹. څپې (سیلابونه)	←		
۱۰. ۱. مسره ۹ څپې ده	←		وه؛ سترگې رڼې تورې شېرینې
۱۱. ۲. مسره ۹ څپې ده	←		
۱۲. ۳. مسره ۱۰ څپې ده	←		
۱۳. ۴. مسره ۱۰ څپې ده	←		
۱۴. ۵. مسره ۱۳ څپې ده	←		
۱۵. ۹. زورنه (خجنه) بولد	←	سپینې انجونې سوپې مالکې غوندې وینه	▲
۱۶. شوي څپې.	←		
۱۷. د اواز تپوالي او لوړوالي	←		
۱۸. خطونه، اهنګ، ترنگتوک	←		
۱۹. بنځو ته منسوبې (اروند)	←		
۲۰. شیتلي رنگ يې د رنگ	←		
۲۱. ښکاروندی دی.	←		

د ټاټوبي سرغندوی هېښنده سندرغاړی باچا خان لغمانی ویلي.
 وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول وخت،
 دوران، نیټه: تیک وخت، تایم، وخت، بیدو، موده، موقع: دم، وار، ځل:
 کړی، ساعت، شپبه، غوټه: مهال: دموسیقی شپبه: پروخت، پرتاکلي
 وخت).

.. ۲۸:۰۳۴:۰۰ (رپ: ثاني: دقیقې: ساعت) په وخت کي ویلي ده.
 د لا دپرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱ څپرکي و گورئ.

۲۰۲۰.۱۳.۲.۱۱ د شپږخونې مصری ایزې سپرنه

لومړۍ مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 دویمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 درېیمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 څلورمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 پېنځمه مسره $0 + 9 + 0 = 9$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.
 شپږمه مسره $0 + 13 + 0 = 13$ څپې ده چې وو ،، دفتنگونه او پارنویکي نه لري.

دلته ټوله مصری ایزه ۴۹ څپې ده، دا پنځې شپږ سره مصری ایزه پارنویکي او غیرګ غرونه نه لري، که در لودلی نو د څپې په ګڼه دېروالی راتله او ولس کې د غیرګغرونه او پارنویکي.... لرغون دود دی او د مصری ایزو برخه ده.

۱. لومړۍ مسره		پښتو پښتۍ راماتوینه	▲
۲. دویمه مسره		ایمان، ایمان نه رانه څینه	▲
۳. درېیمه مسره		تاسې به څوک داسې پرېږدینه	▲
۴. څلورمه مسره		وینې مو څپې وینې مو څینه	▲
۵. پېنځمه مسره		د الله دېښن څوک نه وژینه	▲
۶. شپږمه مسره		لرې وېشتونکي مو اوس ټنډې ته کومه	
۷. ۱. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. یوه مصری ایزه ده			
۸. څپې (سیلابونه)			
۱. مسره ۹ څپې ده			
۲. مسره ۹ څپې ده			
۳. مسره ۹ څپې ده			
۴. مسره ۹ څپې ده			
۵. مسره ۹ څپې ده			
۶. مسره ۱۳ څپې ده			
۹. دفتنگونه نه لري.			
۱۰. شپټلي رنگ بی د رنگ بنکاروندی دی.			
۱۱. زورنه (خجنه) بولد			
۱۲. د اواز تپوالي او لوړوالي خطونه، اهنګ، ترنګتوک؛			
۱۳. بنڅو ته منسوبې (اروند)			

د تاتوبي سرغندوی، هېښنده سندرغاړي باچا خان لغماني ويلي.
 وخت: (شيبه، غوټه: مهال: دموسیکي شيبه: پرتاکلي وخت).
 ..: ۴۵۰۰۰: (رپ: ثاني: دکيکي: ساعت) په وخت کې ويلي ده.
 دلا دېرو معلوماتو له پاره د لومړي ټوک ۱۱. څپرکي و کورئ.

۲۰۱۱.۱۳.۲۰.۳ تې (ت): د لیکوال څرگندول چې رونوي کتنه داسې. د
لیکول پېنځه سره مصری ایزې او شپږ سره مصری
ایزه په لاندې بڼه لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ ایزې له لنډۍ څخه رغبت مومي، تپه ایزې له تپې څخه، تیکی ایزې له تیکی څخه او
مصری ایزې له مصری څخه.
۲. لنډۍ ایزې د لنډۍ پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛
تپه ایزې د تپې پیلۍ مسرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوبښن دی؛ تیکی
ایزې د تیکی پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی او مصری
ایزې د مصری پیلۍ مسرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوبښن دی.
۳. درېمه بڼه او څلورمه بڼه د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې پېنځه سره او شپږ سره لري.
۴. څومره والی د ایزو مور ته په پوڅ کې کوي چې درېمه بڼه پېنځه مصری ایزې دي؛ څلورمه بڼه
یوه دانه ده، پیلۍ هره یوه یې پېنځه مسرې او پایلۍ یې شپږ مسرې لري.
۵. ځینې زورنې یې لږه زورنه لري، ځینې یوه څه زیات، خو ټولیز پایڅخ یا پاینی زورنه یې ترټولو
پیاوړې راغلې او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنکونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې
کمزوري پاتې شوي. دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنکونه جوتوالی (برجسته والی)
مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.
۶. د ایزې پیلۍ پېنځګوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ایز او ایزه بڼه شتون لري.

۷. مصری ایزه مېچه د خپیزه او خجیزه تولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه پېنځه او شپږ یا زیاتې غونډلې را اخیستي، خو هم یې خپې له ټاکلي شمېر نه؛ نه؛ نه؛ نه؛ او نه؛ او دیارلسو څخه تېری نه دی کړی. هم یې زورنې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی؛ غبرګفرونه او پارنویکي په کې شتون لري. دیفتنگونه، غبرګفرونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېسني، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راعه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وی،، نو، الله، او، کنه!، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه څلمیه!، هه بچییه!، یه کرانه!، یه که خاره!، خار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنکه، ولې...، نومړي ټول د مصری ایزې توکي دي. چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ، ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

لکه په پیلۍ مصری ایزې یا پېنځه سره مصری ایزه یا پنځمه بڼه مصری ایزه کې: وی! او وه! پارنویکي په دې بڼه راغلي دي. د اولې مصری ایزې د درېیمې ۹ خپیزه مسرې په پای کې: وی! راغلې چې دا مسره ور سره لس خپیزه کېږي. په ورته بڼه په دویمه مصری ایزه کې هم په همدې مسره کې: وی! راغلې چې دا مسره ور سره لس خپیزه کېږي. په درېیمې او څلورمې مصری ایزې د ۱۳ خپیزې مسرې په سر کې د وه! راغلی دی چې مسره ور سره ۱۴ خپې شوې. د پېنځمې مصری ایزې په درېیمه ۹ خپیزه مسرې په پای کې وی! پارنویکي راغلی دی او د څلورمه مسرې په سر کې وه! پارنویکي راغلی دی چې نوموړې مسره لس خپیزه شوې ورسره.

چې په ټوله کې ۵ دانې پېنځه سره مصری ایزې (۵*۴۹ = ۶ + ۲۵۴ = ۲۵۱) خپې کېږي. د ورد پوستکالي له پامه نوموړې مصری ایزه، په یوه چوپړې کې ده، ۱۴۶ ويکي لري، ۵۱۹ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: درېست نیونه، د ابېڅو او نورو، پرائنټ). داني یې وت نه یا پرته له وتو د ابېڅو ځای نیونه لري، ۶۸۶ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۲۵ پراکرافه دي او ۵۲ لینو کې کښل شوې دي.

پینځمه بڼه مصری ایزه یا شپړ سره مصری ایزه چې یوه دانه ده، پارنویکي نه لري، ټوله ۵۸ څپي ده، د ورد پوستکالي له پامه نوموړې مصری ایزه، په یوه چوپړي کې ور سره مله ده، ۳۲ ویکي لري، ۱۳۶ دانې یې اېڅو ځای نیونه وت نه یا پرته له وته د اېڅو ځای نیونه لري، ۱۷۴ دانې د اېڅو ځای نیونه له وت سره دي، ۶ پراکراپه (د لیکني یوه برخه، بنده، پاراکراپه) دي او ۱۳ لینو کې کښل شوي ده.

۸. د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی (Color model: RGB, Red: ., Green: ۱۵۳, Blue: .). د لښتلیک (جدول) ۱. ۲. ۱ پینځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدیز لمړیز کال په سته ۳۶ کڼه دی.

۹. د ایزې پنځ له هغې لنډۍ، تپې، تیکي او مصری کېږي چې منځه (هسته) وي. چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، تپې، تیکي او یا مصری ته ورته وي. د ایزې نوموړې منځه مور په خپل رنګ بې چې د ایزې رنګونو ښکاروندی یې شپتلي دی، په شپتلي یې ښکو چې سرباري، یا بېخباري یا تکراري مسرې یې هم شپتلي رنګ لري، د دې له پاره تر ډېره پورې دا څرک مور ته په لاس را کوي چې د ایزې پنځې منځه وي.

ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا تپې ته منسوبې وي، یا تیکي ته منسوبې وي او یا مصری ته منسوبې وي نو د هماغو منسوبو شویو رنګ باندې پاتې کېږي، له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا ایزه لنډۍ ایزه ده، که تپه ایزه ده، که تیکي ایزه ده او که مصری ایزه. له دې سره سم دا مصری ایزې دي.

۱۰. د مصری ایزې پېیلن لیکوال اېنچ. ص. ف ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعی: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول، د جرم د مجازاتو څخه،، : موافقې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګر، غولی، احاطه شوی ځای، جارګی، چمپر: مرکب) یا (Mixdesign,

Synthetic or compound) کښلې دي، هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصری سکالو ځانګړنې؛ نخښې او بېلولای یې ځانته غوره کړی دی. هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرو (Alignment) شوې، د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري، له مصری یې څرګندېږي چې پیلنې پښخه سره مصری ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلې څخه روغه ګډوله شوې نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پښخي، طبيعي، دي؛ مصنوعي، دیسي او شلخي، نه دي. پاینې شپړ سره مصری ایزه دیسي نه ده، له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلې څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پښخي، طبيعي، ده او مصنوعي، دیسي او شلخي، نه ده.

۱۱. د دغو مصری ایزو پېیلن د پښتو لېوال دی، څېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه یې په پښتو ادب پښخي، طبيعي، او یوه دمي پوښلي دي. د زهن د مصری ایزه زېږنده یې مینه، رښت، د پېغلو ستاینه، درناوی او ځانګړنې یې سپینې ته باسټلي دي. رښتني لېوال د الله په لاره، د دښن سره د اتلولی کولو او وېخ د پښتونوالي حس ساتلو کره وړه پاتې شونې پرېږدي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید کټني واخستل شي.

۱۲. د دغو مصری ایزو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده: پیلنې او پایلنې یې اصلي کډولې دي، په مهترلام، لغمان کې مې په خپل کور کې په ۲۰۰۷ زېږدي کال کې کښلې وې. دا مصری ایزه د مصری په ښه دي. د دغې مصری ایزې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پښخي (تخلیق) منځي (هسټي) د زوکړې موده ده.

۱۳. د ژور پام کونکي په ښه زه د لیک دود نخښې لکه: د لنډۍ ایزې، تپې ایزې، ټیګی ایزې او مصری ایزې په هره مسره کې د چپه پېښې ،، ،: Comma کامه، دغه (،) نښه چې جملې او کلي سره بېلوي، ویرګول. ،، ؛ ندایه،: Exclamation!، چپغه، کرپړه، د تعجب نه ډکه چپغه. که !! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چپغه ،،؛ پوښتني نخښه ،، ? Question Mark: تپوس نخښه: پلټنه اعتراض نخښه: شک نخښه: پېشهاد نخښه: پوښتل نخښه،

تپوس کول نخښه: شك کول نخښه: مناقشه کول نخښه، غوښتنې نخښه، وړاندېز نخښه. ،، اندره ،، colon (:): شارچې نخښه، د لویې کولې یوه برخه. ،، ټکی لرونکې کامه ،، (:): Semicolon: بېلوونکې نخښه، هغه نخښه چې د غونډلې برخې یا جملې فقرې سره جلاکوي. ،، شمېره ،، Number (#): گڼه، عدد، گڼ (= حساب) ،، ؛ را اخستنه ،، ،، ،، Right : left double quotation mark را اخستنه، نقل، اقتباس. ،، ؛ د وې لېندی ،، () : Superscript right left parenthesis د پاسه لیکل، لکه د نامه، ادرس یا نور، اخځوک، معترضه جمله، د وې لیندی، قوسونه. ،، ؛ د اتصال ،، - hyphen minus: کپ کېدو نخښه، یوه ځای کېدو نخښه. ،، او ټکی ،، full stop: پندول، پرېورل، ډک، بشپړ، مفصل، اکثر حد او اعظمی حد. ،، په بشپړه توګه کارونه اړینه بولم. په خپل لیکي کې کښم چې د غبرګونډلو، پارنویکو، د هرې مسرې ښکاره کېدل څرګند کړي او بېلوالی یې سپیني ته راوباسي.

۱۲. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک:

دوبیم توک د انځورونو لړلیک:

- ۱: عبدالهی. حبیبی. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دوبیم چاپ ۱۰ چوپړی انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني یوه نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه یې استاد عبدالهی حبیبی ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبیبی په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوبیم وار چاپ ته یې د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوبیم چاپ یې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء، پټه خزانه، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي. * ما یې انځور باستلی دی، له ۸۴ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۳۷ انځور) ۹۳
- ۲: محمد. هوتک (۱۷۲۸-۱۷۲۹ زېږدي)، پټه خزانه، ۴۰ چوپړی انځور. د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و ابن قاتل الرفضة والكافرين شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لارښونه کړي وه، چې د پښتنو شاعرانو احوال راټول کړي، له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰ لېږدې سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکي کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. ۹۴
- ۳: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۲۶ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۶۰ چوپړي انځور. ۹۵
- ۴: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۴۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۸۳ چوپړي انځور. ۹۶
- ۵: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۵۹ چوپړي او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۹۱ چوپړي انځور. ۹۷
- ۶: محمد حامد دورانی (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي. ۱۱۶۳ لېږدې سپوږمېز)، احمد شاه دیوان، قلعي نخسه، ۳۷ چوپړي، او د عبدالشکور، ۱۳۵۷ لېږدی، ۷۱ چوپړي انځور. * ما یې انځور باستلی دی، له ۸۴ یې د چوپړو(مخونو) جوسه لږ اوږد دی. (# ۴۲ انځور) ۹۹

- ۷: پوهاند ډاکټر محمد رحيم الهام، (۱۳۷۹ لېږدي)، لنډۍ ها (پښتو لنډۍ او د هغو فارسي ژباړه)، د اړیک سيار کتابتون اداره او مسلسل ګڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف، ۸ او ۹ چوپړي انځور..... ۱۱۳
- ۸: لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم عبدالروف بېنوا، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۳۵ چوپړي انځور. * ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۴ انځور)..... ۱۱۴
- ۹: عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي، کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب، ۱۶۶ او ۱۶۷ چوپړي انځور. * ما يې انځور باسټلی دی، له ۸۴ يې د چوپړو(مخونو) جوسه نيم برابر دی. (# ۴۵ انځور)..... ۱۱۵
- ۱۰: دانش خپرنډويه ټولنه، پښتو لنډۍ، عبدالروف بېنوا د لنډۍ چان کوونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفی کړې او تاج الدين يې اوردو ژباړه کړې، ۱۳۸۷ لېږدي) له چاپه تېره شوې ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ پ ۴۵ ب، ۷۶ چوپړي انځور..... ۱۱۵
- ۱۱: عبدالحي حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پټه خزانه، دوېم چاپ ۲۷۶ چوپړي انځور. په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزاني يوه نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه يې استاد عبدالحي حبيبي ته د ډېرې شننې او دري ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د دري ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء، پټه خزانه، ۵۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي..... ۱۱۶
- ۱۲: د کسې د غره انځور چې د سليمان ع د هوايي بېړۍ د کېناستو بلۍ ځای دی يا د سليمان د غرو لمنې. د بيت نيکه د قبر د ځای انځور. ۱۴۰
- ۱۳: د غر غښت بابا يا شيخ بيتي يا بيت نيکه د قبر انځور، الله بخښلی په ۳۵۰ لېږدي شا او خوا خاوروته سپارل شوي، د سرې ټمبرل شوي بيرغ ونې بېخ ته د کسې په غره کې..... ۱۴۰

۱۴: د ایندو- اروپایي او یورالیک د ژبو کورنۍ، یا د ژبو د کورنۍ ونه. د پښتو ژبې ځای یا اصل یې ما په انځور کې په سره کرښه کړی کړی دی. په لاندې بڼه دی. ایندو- اروپایي
← ایندو- ایراني، ایندو- آریاني، ← ایراني، آریاني، ← پښتو..... ۱۴۳

۱۵: د پښتوالو ژبو انځور چې پښتو په مرکزي ایراني، او بیا په ایندو ایراني او ایندو اروپایي
کرښې سره گډېږي چې عمر یې ۵۰۰ مخزېږدي ته رسېږي..... ۱۴۴

۱۶: انځور کې د اسیایي ژبو په کورنۍ کې د پښتو ژبه د ایندو ایراني او تورکي په منځ کې ځای
لري..... ۱۴۴

۱۷: د زرې دنیا نخشه چې د الیکزنډر یا ماکیدانسیکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې
د هند د سیندونو غاړو ته راتګ کړی دي، او هغه ویلي دي چې زه د جنګونو په لړۍ کې
داسې ځای ته ورسېدم چې نوم یې لمپاکا،، لغمان،، وو، دلته دا سپني ته راوځي چې د
دنیا له زرې نخشې څخه وړاندې پښتانه یا آریاني له هندوکش د غرونو له لړیو څخه
تللي دي او د امو له سیند څخه تېر شوي دي. داسې نه ده چې آریاني دي یا پښتانه دي
د امو سیند له لارې دې خواته راغلي وي. تمدن او د وګړو ژوند له بلخ وتلی هېند ته تللی
دی. بېرته له هېنده د لمپاکا له لارې تېر شوی دی پنج سیند تېر او اروپا ته په ۲۰۰
مخزېږدي کې او په ۳۲۵ مخزېږدي کې بېرته آریاني د هند تر سیندونو پورې راغلي دي.
په پیل د نړۍ ۴۰۰ مخزېږدي کې مصریان وو، چې له مسو څخه یې ګټې واخېستې،
او ایرانیانو په ۵۲۵ مخزېږدي کې په مصریانو بری ومونده، مور څو وارې په ایران بری
مندلی دی، لکه په ۱۷۱۰ زېږدي کې د مېرویس خان، بیا د ده زوی شاه حسین هوتک،
احمدشاه شاه بابا تر ۱۷۷۳ زېږدي پورې په ایران بری مندلی وو او واکمني یې پرې
کوله، تر ۸۰۰ کلونو پورې پښتنو په هېندستان واکمني کړې ده. خو زموږ پښتنو یا
زرو ایندو اروپایانو چې له لمپاکا څخه د غرب په لور تللي وو، په ۲۰۰ مخزېږدي کې یې
په ایران کې شخړې اوارولې، ترې یې تړلې، جرګې او څټک، څټک پرېکړې یې کولې لغمانۍ
فارسي هم له دې ځایه تېته شوې. په اصل کې پښتانه ایرانیان او اېندوان نه دي، د
اېندو ژبې ښاخ پورې تړل شوې او د وګړو او ژبو دا ښاخ له پښتنو څخه ایران ته تللی
دی. خو په پیل کې مدنیت یا ښاري ژوند له بلخ، هېند بیا اغیور څخه پیل شوی دی او
ګردې نړۍ ته تللی دی، چې ټول انسانان د یوه پلار حضرت ادم صفي الله زوزات دی،
هغه ابوالبشر دی او په ۱۰۰۰ ژبو باندې زده کړه ورته الله ج ورکړې وه، زوزان یې په
هره سېمه کې اوسېدل او نورو ځایونو ته به تله راتلل؛ په ځینو سېمو کې به یې د ژوند
کولو له پاره خپل زوزان پرېښول، سېمو پرې خپل د هواوېچې تاثیرات پرېښول ژبې او

- څېرو به یې هم بدلون کاوو. چې ځینې زامن به یې له نیغې لارې څخه ابلېس لرې کول او د اسلام څخه به یې په کفر کې کډول. د نېکونو او پلارونو څېرې به یې پرې جوړې کړې او بیا به یې د هغه نه منونکی درناوی کو. څڅلې به یې دې څېرو ته کوږې، چې کله داسې کانې یې دېرې شوې. الله ج د نوح ع په دوران کې ټول ورک کړه، ټوله نړۍ مسلمانان وو، د وخت اسلام شتون درلود، بیا پرې ابلېس همداشان کانې شروع کړې، بې دینه یې بیا ترې جوړ کړه، بودا یې هم په ۵۶۳ مخزېږدي کې زوکړه کړه، په لمپاکا کې د نوح ع پلار مهترلامک او د وخت اسلام شتون درلود، بدایزم هم و. ۱۴۵
- ۱۸: پښخه سرې لټکه، پښخه سرې لنډۍ یا پښخه سرې مار، پښخه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۴ انځور). ۲۵۱
- ۱۹: درې سرې لټکه، درې سرې لنډۍ یا درې سرې مار، درې سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي. (# ۵۵ انځور). ۲۵۱
- ۲۰: بڼکې او خوږه لټکه، لنډۍ یا لس سره مار، لنډۍ چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې وکښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مت یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لیکوال لس سره لټکه له یوه بڼه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي. (# ۵۶ انځور). ۲۵۱
- ۲۱: پیاوړي او غوره پښخه سرې لټکه، پښخه سرې لنډۍ، پښخه سرې لنډۍ ایزه چمتو ده، څارنې کوي، روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د لنډۍ ایزې له پاره، کټ مت یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه لس سره لټکه له یوه بڼه پېیلې سره تشبې (تشبع) کوم. چې ورته لس سره لنډۍ ایز یا لس سره لنډۍ ایزه وایي او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي. (# ۵۷ انځور). ۲۵۱
- ۲۲: وران تپ، په ښېښه پرې شوی درې تپه ۱۴-۱۰-۸-۲۴۷۴-۱۴۷۱. (# ۵۸ انځور). ۲۶۸
- ۲۳: ۶۸۸۲۹ وونډس، تپ، (۶۸۸۲۹ WOUNDS). (# ۵۹ انځور). ۲۶۸
- ۲۴: د رنځور تپ چې د تپ مېچله یې له یوې ورځې او ۱۰۷ ورځو ورسته پرتلې پېر په ډاګه کوي. (# ۶۰ انځور). ۲۶۸
- ۲۵: ګرزوني د مسلمانانو د واده انځور دی، چې د ټیځی ایزې چارپېریال انځور وي. روڼ بوږم چې داسې مې و کښل د ټیځی ایزې له پاره، کټ مت یې همدا فلسفي اړخ وندی دی، زه ایز ټیک له یوه بڼه پېیلې سره تشبې کوم. چې ورته ټیځی ایزه وایي، او ټولې ځنګېرې یې سره ورته دي. (# ۶۱ انځور). ۲۸۰

۲۶: د لیکانې (کلمونو) په بڼه پینځه بڼه مصری (# ۶۴ انځور) ۲۹۷

دویم ټوک د څپرولړلیک:

- څپر ۱.۵ د ویاړ او تپروتنو ناکره بڼه، کره شوې بڼه او کره بڼه ۲۰
- څپر ۲.۶ الف د لنډۍ یو، تپو، تیځی یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړلو د اثر کرښه ښی
لوري ته ځای بدلوي. کچه (کنه یې په: دانې) ۱۰۵
- څپر ۳.۶ ب د لنډۍ یو، تپو، تیځی یو او مصری یو د غوښتنو د بشپړولو د اثر کرښه گسټ
لوري ته ځای بدلوي. کچه (کنه یې په: دانې) ۱۰۶
- څپر ۴.۹ په آریاني ژبو کې د پښتو تاریخي – جغرافیایي دريځ جوړښت یا (هېراچي) ۱۴۱

دویم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک:

۱.۹ لښتیلیک: د پښتو ژبې اړیکه له نورو آریاني ژبو سره ۱۴۷

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انگړ
خپرنچوپړی (ریسرچ پانې)

راتولوم.؛ ۱۹۶، ۲۵۱، ۲۶۸ او ۳۱۴	بوریم:
راتولوم.؛ ۱۸، ۱۰۹، ۱۱۸، ۱۳۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۴۱	بوروم:
۲۶۴، ۲۶۵، ۲۷۶، ۲۹۰، ۲۹۱ او ۳۰۹	
معقول، بولې (معقولي).؛ ۳۱۸	بولن:
ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء.؛ ۳۲۹	بیدیا:
نمونه، ورته بڼه، مثال.؛ ۵، ۱۰۴، ۱۲۵، او ۳۴۲ (۲۵ واري نور	بېلګه:
په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)	

۴. پي (پ)

ساعت، وار.؛ ۱۰۹	پار:
چپه، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی، ملامت.؛ ۳۱۸	پړ:
نسل.؛ ۳۱۹	پښت:
کافیه، قافیه.؛ ۶، ۱۰، او ۳۳۲ (ټول ټال ۲۹ واري نور)	پښېله:
اړخه.؛ ۲۶۲، ۲۷۴، او ټول ټال ۲۵ دانې نور شتون لري.	پلوه:
منزل.؛ ۴، ۱۵۳، ۱۵۹، ۲۳۰ او ۲۴۱	پور:
زوکړه.؛ ۱۹۷، ۲۵۲، ۲۸۱، ۳۲۳ او ۳۳۰	پیدا ایښت:
کائینات.؛ ۱۰۷ او ۱۴۸	پینۍ:
اشلوګ، شېر، شعر، (نظم).؛ ۱۶۶، او ۳۴۱ (ټول ټال ۳۰ واري	پېيله:
نور)	
پېيله، اشلوګ، شېر، شعر، (نظم).؛ ۱۰، ۱۶۴، ۲۵۰ او ۳۱۸	پېړن:

۵. تي (ت)

مواد.؛ ۸، ۱۷، ۷۱، (ټول ټال ۳۴ واري نور)	توګي:
په پرتیا تورن، ملامتیا.؛ ۹۶	تور:

۶. تي (ټ)

د وی یا ويګي له پامه (په لغات کې) تپه هغه دوې سرې پېيلې	تپه:
(پېړن، اشلوګ، شېر یا شعر) ته وايي چې د تپ سره ډېرې ورته	
ځانګړي ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.	

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خور، گڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاکانو د پښتو ژبې د اېبخو،، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...،،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېښلی شي.

تېې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته. (دفتنگونه د تېې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، په، وا،، وای،، وه،، وه الله، الله وی،، ای،، وه الله وی!!، وا وی،، وای وای، وروره، په الکه، په پښتونه، په کرېانه، کنه او داسې نور...).

د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوپېلې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره تپه باید ده (زموږ خپله،، ه، هیا هی،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه، ه، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نه‌یشتم، کنه اېبخې ده. په واول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، تپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د تېې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو تپو، باندي یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې تېې لومړۍ مسره باید له ۹ دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې تېې، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دوپېلې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غبرو سره هم څپه په خپل

کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري.؛ ۱۱، ۱۳، ۲۰،
... ۱۰۹ (ټول ټال ۹۵ وارې نور)

تپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې تپه ده او تپه ډېر نوم تپو
تپه (نارینه وی) او تپې (بڅښنه وی) کېږي.؛ ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ... (ټول ټال
۳۶۸ وارې نور)

تپه ایزې (تپیزې):
د وی یا ویکي له پامه تپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې درو
تپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې،
سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه
پیلله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د
ابېڅو ،، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د
پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي.
پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیږغی
کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول،
Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ تپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له
دفتنګونو او پارنویکيو پرته دی. (دفتنګونه ، الیده ، اضافه،
سرباري او اوستریاری، غونډلې یا کلغې دې چې سندرې ، اهنک؛
ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه ، غبرګفرونه یا واکه
مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ
ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه
غبرګفړ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز
وي، کله زورکې واله یې یا نرمه ،، ی،، او زړکې واله یې یا درنه یې ،، ی،
، او داسې نور. ديفتنګونه ، غبرګفرونه، ناتروویکي، تروویکي،
سترل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېچاني جغې،
لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شېرینه،
ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی،
وای وای،، نو، الله، او، ګرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه څلمیه!
هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!

بخته مېره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د تپه ایزې (تپیزې) توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او دېرې وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېر والی راوړي.

د پښېلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو دېرې وخت د لومړۍ، دویمې او درېمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د هـ (زموږ خپله، هـ، هـ، یا هې، هـ، چې ورته وره هـ، روغه هـ، کوشی هـ، لنډه هـ، دوې سترګې هـ، دوې سترګې والا هـ، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، هـ، وایو) چې د پښتو ژبې، هېویشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، تپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې تپه ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او دېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې څپې خوږغږي د تپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د تپیزې یوه بل رغنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخوي: د پېلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو دېرې څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشتې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنکتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنکتوک په پایني مسره کې دی

چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکی او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکینه پایښی څپې و لري؛ د دیفتنگونه او پارنویکي سره، خو له نیمکې، انکې، لنډکې، بکتې، کبسی (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوږې، سندرې، چاربیټې، سپینې (ازادې پییلې)، کبسه کې، د اتن غبرکې، درې څپزې، څلور څپزې، پښځه څپزې، شپږ څپزې، اووه څپزې، اته څپزې، نهه څپزې، لس څپزې، هایکویې، موندی (سر پرېکړې)، انځورکې، کبنتوزی (سانتی)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، نا پییلې او سلسلې، دې ټولو پییلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غوندېله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالی یا گړندی فرق یې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پییلې د څو سره تپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پییلې له درو سره تپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې تپه، درو سره تپه ایزې؛ څلور سره تپ له څلور سره تپه ایزې سره؛ پښځه سره تپ له پښځه سره تپه ایزې سره؛ شپږ سره تپ له شپږ سره تپه ایزې سره؛ اته سره تپ له اته سره تپه ایزې سره؛ اووه سره تپ له اووه سره تپه ایزې سره؛ ایزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزې سره؛ نهه سره تپ له نهه سره تپه ایزې سره او لس سره تپ له لس سره تپه ایزې سره.... ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري.؛ ۱۳، ۲۷۲، ۲۷۳ ټول ټال ۲۴ نور.

واړه، درست.؛ ۳، ۴، ۵، ۱۰.... (ټول ټال ۶۴۹ نور)

ټول:

تېته:

سويي لورې، کوزې، لانډې.؛ ۲۹۳ او ۲۹۵

ټیګی:

دوی له پامه ټیګی هغه دوې سرې پېیلې ته وايي چې د ټیګ سره ډېرې ورته خانګرې خانګرې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندرېز، خور، ګنلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ډډ، ږ، ڼ، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیړغی کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کېښلی شي.

ټیګی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د ټیګی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، په، وای، وای، وه، وه الله، الله وی، ای، او، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، په پښتونه!، په کرېبانه، کنه ...)، د پېښلې (قافېې) کلې یا غونډلې نه لري. خو د دوېمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیګی باید د ه (زموږ خپله، ه، ه یا هې، چې ورته وره، روغه، ه، کوشی، ه، لنډه، ه، دوې سترګې، ه، دوې سترګې والا، ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، ښوېښتم، ګڼه ابېڅې ده. په اول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. ټیګی د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیګی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو ټیګی یو، بانډې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیګی لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیګی د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د

دوېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ۲، ۶ چوپری او ۵۵۸ وارې نور راغلی دی

ټیځی یو: ټیځی یې یکره وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیځی ډېر نوم دی. ۲۹۸، ۳۰۴، ۳۰۵... (۱۶۰ وارې نور راغلی دی)

ټیځی ایږې (ټیځیږې): د وی یا ویکی له پامه ټیځی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې، څرنکوالی او څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د ابېڅو «، نښ، ډ، ږ، ن، ی او ...»، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیځی ایږې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسترياری، غونډلې یا کلې دې چې سندر، اهنک؛ ترنگتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دفتنگونه، غبرگغږونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملگرتیا منځ ته راږي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرگغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه «ی»، او زرکی واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. دفتنگونه، غبرگغږونه، ناتروپیکي، تروپیکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېبجاني چغې،

لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، کنه!، راخه!، یا الله، یه، وا!، وای!، ودا!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه خلمیه!، هه بچیۀ!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که خاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بنه، څنکه، وپل...، نومړی ټول د تیکۍ ایزي (تپيزي) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی راولي.

د پښېلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېمې، څلورمې او پښخې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړوي. هره تیکۍ ایزه باید د ه (زمور خپله، ه، ه یا هی،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشۍ ه، لنډه ه، دوې سترکې ه، دوې سترکې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، تیکۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د لومړۍ تیکۍ ایزې څلورمه او د دویمې تیکۍ ایزې پښخمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې تیکۍ ایزې، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېمه، او د پښخه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پایني مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا تیکۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پښخه سره تیکۍ ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې)

څپې خوږغږي د تیکي ایزې مېچې د څپزه او خجیزه تولوالې ترڅنګه د تیکیزې یوه بل رغنډه توک کڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتني سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتې او څلویښتمه

(د پښخه سره تیکي ایزې یې نهې، اتلسې، اووه ویشتې، شپږدېشتې او نهه څلویښتې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تیکي ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنې توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکي او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنکینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بګتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوېې، سنډرې، چاربیټې، سپینې (ازادې پېیلې)، کېسه کې، د اتن غبرګې، درې څپزې، څلور څپزې، پښخه څپزې، شپږ څپزې، اووه څپزې، اته څپزې، نهه څپزې، لس څپزې، هایکوپې، موندلې (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زځې، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، ناپېیلې او سلسلې، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلووالې و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلې دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلووالی یا کړندلی فرق یې و کولی شي، ورته کڼلې وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د تیکۍ ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي؛ څلور سره تیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي؛ پېنځه سره تیکۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي؛ شپږ سره تیکۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي؛ اووه سرې تیکۍ ایزې ۶۷ څپېزې؛ اته سره تیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي؛ نهه سرې تیکۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره تیکۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره تیکۍ ایزې ۴۰ څپېزې راننولې لري لري او څلور دانې و ویل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په بسکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره تیکۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې تیکۍ ایزې دي اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې ښې بیا پېنځه سره تیکۍ ایزې یا پېنځزونې تیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره تیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیږي ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره تیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پېنځه سره پېيله له څلور سره او پېنځه سره ایز تیکۍ؛ پېنځه سره رت رمت ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبېع کوم؛ چې ورته تیکۍ ایزه وايي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره تیکۍ ایزې، څلور سره تیکۍ ایزې، پېنځه سره تیکۍ ایزې، شپږ سره تیکۍ ایزې، اووه سره تیکۍ ایزې، اته سره تیکۍ ایزې، نهه سره تیکۍ ایزې او لس سره تیکۍ ایزې.... په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري.؛

۱۳، ۲۷۹ او ۲۸۲

جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضایي مور را باندې جانان نوم ایښی و،
په دغه نوم به یې نومولم ، ۲: لالی، معشوق، حبیب، محبوب. :
۷، ۴۹، ۱۰۸ او ۱۶ وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې هلته فیصله کېږي. : ۱۴۹، ۱۵۱ او ۳۴۴

جغات: کوشش، ربر، زیار، زحمت. : ۲۱، ۱۰۴، ۱۱۷، ۱۴۹ او ۳۳۷

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده ویبکي یې جګړه. : ۱۱۷، ۱۳۵، ۱۵۷،
۱۷۷، ۲۴۵، ۲۵۰، ۲۶۴ او ۳۵۲

جنیان: لړزنده، لړزیدونکی. : ۲۹۳ او ۲۹۵

۸. چې (چ)

چوپری: چوپری یا مخ، پانه، ورقه، صفحه یې یکر وی ده، لکه د کتاب او
داسې نورو چوپری. : ۲، ۱۴، ۳۵ او ۵۵ وارې نور ټول ټال کښل
شوی.

۹. ځي (خ)

ځاخ: غصه، قهر. : ۳۲۸

ځانګړې: خاصه. : ۱۲، ۱۳، ۳۴۲ او ۶۱ وارې نور.

ځانمني: ګرځنی، مغرور. : ۱۹۴، ۲۱۲، ۲۴۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۹۰ او ۳۰۹

ځغ: غویانو په اوږو یې ږدې، سپاره تړ، موتي، پال، تیر، رسی، ځوندي
او غویه کنترول وي. : ۱۴۸

۱۰. ځي (خ)

ځارل: تعقیبول. : ۳۲۸

ځپیزو: څپه ییزو. : ۲۵۷

ځڅبېکي: ګړندی، چټک، تیز، ژر، رت، بیره. جمع وی یې ځڅبېکي. : ۳۲۹

ځلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا
ډنډ، د ټینګ حوض، د ښټي ډنډ، په دشته کی ډنډ په ټینګ کې

دند په بیدیا کې تالاو، جوور، تربلی، اود.؛ ۱۶۴، ۱۹۴، ۲۰۵،
۲۳۰، ۲۶۴ او ۳۴۹

خورلیڅی، چورلیڅ، لت، محور.؛ ۳۲۹

خورلیڅ:

۱۱. څې (خ)

وره خوله، کوچنی خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولکوتی.؛
۱۱۱ او ۲۳۶

خولکی:

۱۲. دې (د)

په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر.؛ ۳۲۹

دا په دا:

کنه.؛ ۲، ۴، ۹ او ۳۴۲ (تول تال ۱۰۸ واري نور.)

داني:

خناور، څیرونکی څاروی، څیرونکی ژوی، وحشي حیوان.؛ ۲۷۷ او
۳۱۰

دد:

د دد جمع ده، خناورو، څیرونکي څاروي، څیرونکي ژوي، وحشي

دود:

حیوانات.؛ ۱۹۴، ۱۶۴، ۲۲۴، ۲۶۴ او ۳۴۹

د درناوی پې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، څیکې، څیکتوب.؛

درناوي:

۱۴۹، ۲۱۵ او ۲۷۹

دستور، د ژوند تکلاره، رواج.؛ ۶، ۱۶، ... او ۶۷ واري په نور په

دود:

نورو چوپرو کې شتون لري.

دوې هومره، دوې چنده.؛ ۳۲۹

دوې کرایه:

۱۳. دې (د)

مطمعین، باوري.؛ ۱۵۴

داد:

۱۴. رې (ر)

ثانیې ۱۰۰ برخه.؛ ۲۶۶، ۲۷۷، ۳۰۰ او ۳۰۴

رپ:

رت: تیز، کرنډی، خڅبکی . زورور، په زړه بر، تکره سر تېره: بې باکه:
خرگنکد، بر جسته، وتلی .: ۲۱، ۱۴۸، ۱۸۹، ۱۹۹، ۲۸۳، ۳۰۰،
۳۴۲ او ۳۳۶، ۳۲۲، ۳۰۵

رتۍ: تېزبېغله، کرنډی بېغله، خڅبکې بېغله. .: ۳۳۰
رغاوه: صنعت. .: ۳۳۰

۱۵. ږي (ږ)

۱۶. زي (ز)

زده کړه: تحصیل. .: ۱۳۱، ۱۳۹، ۱۴۵، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳،
۲۴۲ او ۳۱۳

زرغونه: شینه، سمسوره، زراعه، شنه. .: ۱۱۸ او ۱۱۹

زوکړه: پیدایښت. .: ۲۱، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۷۴، ۱۸۳، ۱۸۹،
۱۹۴، ۱۹۹، ۲۲۲، ۲۳۳، ۲۵۳، ۲۶۴، ۲۷۰، ۲۸۲، ۲۹۱، ۳۰۰،
۳۱۴، ۳۱۸، ۳۲۲، ۳۲۶، ۳۳۳، ۳۳۶ او ۳۴۱

۱۷. ژي (ژ)

ژبپانگه: وپیانگه، وپیزېرمه، ویکلېري، ډیکشنري، (ذخیره زبان) .: ۳۳۰

ژاپن: جاپان .: ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

ژمنه: وعده. .: ۳۳۰

ژی: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، (۲) ژی: د اوبو

مشک، (۳) ژي: د پښتو الفباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف،

۲۰ حوف .: ۲۴۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۶ او ۲۷۸

۱۸. ږي (ږ)

ږغرل: د زړه په غوړو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه .: ۲۶۱، ۲۶۶ او

۲۷۸

۱۹. سي (س)

ستو: کوشنی قطره. .: ۳۳۰

د لنډۍ یو، تپو، ټیګی یو او مصری یو انګر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه.؛ ۱۸۱ او ۳۶۰
سکالو: موضوع، مضمون، مطلب، مسله.؛ ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۲۶ او ۳۴۶
(ټول ټال ۵۰ وارې نور)
سول: عقل.؛ ۱۲۱
۲۰. شې (ش)

شقی: تیر، سوفار، خدنګ.؛ ۱۲۱
۲۱. بڼې (بڼ)

بڼکالو: د پخښو غږ.؛ ۳۳۱
بڼکالوه: سرخج، بحث، مباحثې.؛ ۳۳۱
۲۲. غې (غ)

غږیالی: روب، عضلاتي، تنومند.؛ ۳۳۱
غورځاون: د یوې ډلې غږی.؛ ۳۳۱
غوندې: ورته.؛ ۱۸، ۹۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۶۱، ۲۲۶، ۲۹۲، ۲۹۴، ۲۹۶، ۳۰۴
او ۳۳۸

۲۳. کې (ک)

کټ مت: یوه شان، ورته، هم شکل.؛ ۱۱۴، ۱۱۵، (ټول ټال ۱۶ وارې نور)
کړی: حلقه، دایره.؛ ۱۷، ۲۱
کلام: ویناوې، خبرې.؛ ۱۵۵
کلام: خبره، وینا.؛ ۳۳۱
کم اصل: بې نسیبه، سوی اصیل، دم، ناین، جول، نداف، قوال، بازیګر،
نڅی.؛ ۱۳۹، ۲۵۳ او ۲۹۵

دولیموزې، شا وزرې، (پکه بی بی، شاه پرک) ۲. مشره خور .: ۳۳۲

کوکی:

۲۴. کې (ک)

ظلم، ستم. : ۱۶۱

کر:

کین، چپ. : ۳۴۴

کس:

ګوتلید، زاویه دید. : ۳۳۲

ګوتپیر:

۲۵. لې (ل)

ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خور مشر. : ۳۳۲

لالا:

پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر کران وې نو په لالیه یې رابولي.

لالیه:

شرین، خور، شات. : ۱۰۹، ۱۱۴ او ۳۳۲

دوربین. : ۳۳۲

لرلید:

ورستی ګنه، راتلونکي بڼه . : ۲۱، ۱۰۴، ۱۷۸، ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۱۲،

لرلید:

۲۲۰، ۲۳۱، ۲۴۱، ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۴، ۲۷۶، ۲۸۱، ۲۹۰، ۲۹۸،

۳۰۹، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۸، ۳۳۹ او ۳۴۴

لېږدوګ، سنیر، لېږدوګونکی ټوپک، لېږدوګ باندې تارول (یوه

لرې وېشونکی:

ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه

وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یور یو وېشتل. : ۲۹۶ او ۲۹۴

لر (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غوندې، وییکی (ویوکی یا وی)

لر:

او ابېڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو

قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.

تر ټولو ډېرې پېیلی (پیرانو، شپرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې

د، ه، ابېڅې باندې پښېله (قافیه) او لر (ردیف) شوي دي. که د،

ه، ابېڅې د هرې وییکی له بېل بېل ابېڅې و منو نو د، ه، ابېڅې په

کې لر (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، پینه په دغو

ویې پښېلې کې د، ه، ابېڅې لر ده. یا قافيې دې چې د هر ردیف لري.

۲۶، ۳۰، ۳۵... (ټول ټال ۲۵ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

پروسه .: ۱۵۲، ۱۶۱، ۳۱۳، ۳۲۷ او ۳۴۱

لرې:

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړي سیمې ژوند کړ. : ۳۳۳
لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی لرغونی نوم دی. : ۱۵۷، ۳۱۳ او ۳۱۴
لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېڅې یا د پیل پېژند ابېڅې راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ. و. غ. ،، (اقتصادي غونډله یا وتیزه غونډله)، اېنچ (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، خ. خ. ا (ځانګړو خدمتونو اداره)، ا. م. خ (افغانستان ملي ځواک)، ا. ا. ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)، ...، : ۳۴۶

لنډۍ: په وی (لغات) کې لنډۍ هغه دوې سرې پیېلي (شعر) ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېز، خور، ګنېلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ، ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ...، ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیړغی کولو (فلکیارېزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول. Plagiarism) کېښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شېرینه، ګرانه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وای، وای، وای، ګرانه، وروره، یه ګرېانه! کنه او داسې نور) د پښیلې (کافيې یا قافيې) کلې یا غونډلې نه لري.

خو د دوپېي مسرې په پای کې اهنکینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ باید د ه (زموږ خپله، ه، ه یا هې، ، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوي سترګې ه، ه، دوي سترګې

والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، به، وایو) چې د پښتو ژبې، هېویشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو لنډۍ یو، باندې یوه ریښت (قانون) د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته او دویمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د دویمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري.؛ ۱۱۱ او ۱۱۲. (ټول تال ۹۰۰ واري په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ یې یوون (یکر یا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډبرنو یا جمع وی یا لغات لنډۍ یو کېږي.؛ ۱۲۸ او ۱۲۹. (ټول تال ۲۳۸ واري په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ یو

د وی یا ویکي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د لیکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

لنډۍ ایزې:

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بېرغې کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی لنډۍ ایزي د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی.

(دفتنگونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلې دې چې سندرې، اهنک؛ ترنکتوک؛ یې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنگونه، غیرگڼرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملگرتیا منځ ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غیرگڼر لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکې واله یې یا نرمه وي،، او زړکې واله یې یا درنه یې وي،، او داسې نور. ديفتنگونه، غیرگڼرونه، ناتروویکي، تروویکي، ستریل، اوستریل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښني، هیبجاني چغې، لکه: الله وي!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راخه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که څاره!، څار شمه!، ای الکه! وروره!، بخته مېره! دغه راز هو، نه، بنه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د لنډۍ ایزي ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او دېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې دېروالی راولي.

د پښلې کلې یا غونډلې لرې لري. خو دېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنکتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنکتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله، ه، ه، ه، یا ه،، چې ورته وره، ه، روغه، ه، کوشنی، ه، لنډه، ه، دوې سترکې ه، ه، دوې سترکې والا، ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، هېویشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزي، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېیمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او دېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهې، اتلسې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده توک کنټل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهې، اتلسې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکې او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بکتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوپې، سندرې، چاربیټې، سپینې (ازادې پیلې)، کېسه کې، د اتن غبرګې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پښځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، موندې (سر پرېکړې)، انځورګې، کېنټوزې (سانتې)، نامانېزې، زخی، پتی (تي خوړونکو ماشومانو سندرې)، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېلېزې، ناپیلې او سلسلې، دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نې برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي،

رت بېلوالی یا گړندی فرق یې و کولی شي، ورته کڼلې وي او د ټولو
زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې
یوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې
پښتو درې سرې پېيله له درې سرې لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې؛
څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ایزې سره؛ پښخه سرې لټکې له
پښخه سرې لنډۍ ایزې سره؛ شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې
سره؛ اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره؛ اته سرې لټکې
له اته سرې لنډۍ ایزې سره؛ نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ایزې
سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ایزې سره... دېرې ورته
ځانگړې ځانگړنې لري.؛ ۲۵۲، ۲۶۱، ۲۶۲ او ۲۶۵.

لوبغاله یې مفرده وی ده، سټیډیوم، د لوبې میدان.؛ ۳۴۴
سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری یې مفرده وی ده.؛ ۱۶۷، ۲۴۸،
۲۴۹ او ۳۱۵ (ټول ټال ۲۵ واري نور راغلی دی)
هڅولي، جفات ورکولي، تشویق کولي.؛ ۳۳۷

لوبغالي:
لوري:
لبيلي:
۲۶. مې (م)

معنايي، معنوي.؛ ۱۷، ۸۳، ۱۸۳ او ۲۵۴
د پېيلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وايي چې یوه لنډۍ،
تپه، ټیکي او مصری دوې مسرې لري.؛ ۵۲، ۵۶، ۶۰، ۶۴... (ټول
ټال ۳۰۳ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)
مسره یې یوون نوم دی یا د مسره دېر نوم دی؛ د پېيلې یوې کړی یا
کړی، بند یا بیت ته مسرې وايي چې یوه لنډۍ، تپه، ټیکي او مصری
یوه مسرې وي.؛ ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۴... (ټول ټال ۲۶۲ واري په
بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مانيز:
مسره:
مسري
مسجد:

د لونغ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي.؛ ۱۲۳

مصری:

د وی یا ویبګی له پامه مصری هغه دوې سرې پېیلې ته وایې چې د لرغون مصری تورې، مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د اېبخو، ډ، ښ، ږ، ڼ، ی، او ...، د مصری لرغون اهرمو غوندې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغی کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنګونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، کرانه، څار شمه!، راځه!، یا الله، یه، واه!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، یه کرېانه!، یه که څارده!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ...)، د پښلې (قافېي) غونډلې (کلې) نه لري. خو د دوپېي مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصری باید د ه (زموږ خپله، ه، هیا هی، ، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشی ه، لنډه ه، دوی سترګې ه، ه، دوی سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه اېبخې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصری د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه ریښت (دودى یا قانون)

د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصری لومړی مسره باید
۹ له دفتنگونو پرته او دویمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې مصری، د لومړی څلورمه او اتمه څپه؛ د دویمې مسرې
څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه
څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل
کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. : ۱، ۲، ۳، ۴،
۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱،
۳۲ ... (ټول تال ۹۰۴ واري راغلې ده په بېلابېلو چوپړو کې)

مصری یو: مصری یې پیکره وی ده، یا د مصری ډېرګنی نوم دی. : ۱، ۲، ۳، ۴
... ۳۵۱. (ټول تال ۲۳۵ واري راغلې)

مصری ایزې (مصریزې) د وی یا ویګی له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي
چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی
او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې،
سندریزه، خوږه، ګنلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه
پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د
ابېڅو، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د
پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي.
پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیږغی
کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول،
Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱
له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه،
سربارې او اوسترباری، غونډلې یا کلې دي چې سندرې، اهنګ،
ترنګتوک، یې لا خوږوي، په بله مانا دفتنگونه، غبرګېږونه یا واکه
مرکب، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ

ته راځي او لکه یوه ستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوړي د یوه غبرګون لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکي واله یې یا نرمه «ی»، او زړکي واله یې یا درنه یې «ی»، او داسې نور. دیفتنګونه، غبرګونونه، ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه!، راځه!، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیاڼه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که خاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د مصری ایزې ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راوړي.

د پښېلې کلې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید د ه (زمور خپله، ه، ه، ه یا هې،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترکې ه، دوې سترکې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، هوبیشتم، کنه ابېڅې ده. په اول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي. مصری ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزې پښخمه او د دویمې مصری ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری ایزې، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ پښخه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پښخمه) مسره څلورمه او اتمه څپه او د پښخمه او شپږمې مسرې (پایني مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غبرې یا ترنې څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه و وایئ نو هوا ویچي او د نس ډکيدل او تشيدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنگتوک وايي، مانا دا چې د پیلۍ مصری ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلورېښتي (د پینځه سره مصری ایزې یې ایزو نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې، پینځه څلورېښتي او اته پینځوستې) څپې خوږغبري د مصری ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د مصری یوه بل رغنده ټوک کېل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتي سره مخامخوي؛ د پیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسيکي (موسقي) پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې او نهه څلورېښتي (د شپږ سره مصری ایزې نهې، اتلسې، اووه ویشتي، شپږدېشتې، پینځه څلورېښتي او اته پینځوستې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره مصری ایزې ته یوه خوږغبري وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنې ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تېکې او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکینه پایني څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بکتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکرې، نارې، بدلې، لوېې، سنډرې، چاربيټې، سپینې (ازادې پیلې)، کېسه کې، د اتن غبرګې، درې څپیزې، څلور څپیزې، پینځه

څپزۍ، شپږ څپزۍ، اووه څپزۍ، اته څپزۍ، نه څپزۍ، لس څپزۍ، هایکوبۍ، پتی (تی خورو اړوندې پیلې)، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورکۍ، کبنتوزۍ (سانق)، نامانېزۍ، زخی، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پشپلېزۍ، ناپیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا گرڼدی فرق یې و کولی شي، ورته گڼلې وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د مصرۍ ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي؛ څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپزې وي؛ پښځه سره مصرۍ ایزې ۴۹ څپزې وي؛ شپږ سره مصرۍ ایزې ۵۸ څپزې وي؛ اووه سرې مصرۍ ایزې ۶۷ څپزې؛ اته سره مصرۍ ایزې ۷۶ څپزې وي؛ نه سرې مصرۍ ایزې یې ۸۵ څپزې وي او لس سره مصرۍ ایزې ۹۴ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپزې رانښلولې لری لري او څلور دانې و ویل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې بڼې یې اته سره مصرۍ ایزې ۷۶ څپزې وي چې دوې دانې و ویل شي؛ بڼې به بیا درې سرې مصرۍ ایزې دي چې اته دانې یا دولس و ویل شي؛ لږې بڼې بیا پښځه سره مصرۍ ایزې یا پښځیزونې مصرۍ ایزې دي چې پښځه دانې و ویل شي بڼې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پیلله د څو سره یا څو مخه مصرۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پښځه او شپږ سره پیلله له پښځه سره او شپږ سره مصرۍ ایزې، مصرۍ تورې او مصرۍ ایزې سره ورته ډېرې ځانگړې ځانگړنې لري؛ چې ورته مصرۍ ایزه وایي. په دغه ډول څېرې

لري. درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پینځه سره
مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته
سره مصری ایزې، نه سره مصری ایزې او لس سره مصری ایزې...
. په بڼه مندل کېږي. او مصری ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې
داسې دي. : ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹،
۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹ او
۳۱۰.

مل: بده، ملګری، انډېوال، دوست، اشنا، یار. : ۱۶۵، ۱۸۱ (تول
تال ۲۳۴ واري نور)
منځه: منځی، هسته. : ۲۸۹، ۲۹۲، او ۳۰۸ (تول تال ۳۵ واري نور)
میر: مشر، امیر، سالار، ښاغلی. : ۱۷۷
۲۷. نې (ن)

ناوی: ناوې، ناوکی. : ۱۱، ۱۲۷ او ۲۸۷
نغوته: عشاره، تلمیخ، کنایه. : ۱۱۷
نګېرنې: حس، مونث جمع وویکی یې نګېرنې ده. : ۳۴۳
ننداره: لیدنه، کتنه، (:۲) نندارې یې جمع ده یا سینما. (:۳) نندارتون :
نمایشگاه. : ۹۸، ۱۶۱، ۲۴۸، ۲۶۴ او ۲۹۰
نټه: انکار، نه منل. : ۲۷۳
نټیالي: منکر. : ۳۴۳
نورې: جنس (نر او ښځه). : ۲۴۹
نومورې: مېړنی، سرغندوي، سرلورې، سرفرازه. : ۸۳، ۱۷۷، ۱۶۴، ۳۳۳، ...
. او ۳۴۱ (تول تال ۱۸ واري نور)
نۍ: هفته. ځلنی. : ۱۸
نیاو: عدل، داد. : ۳۴۳
نیاوتون: ستره محکمه. : ۳۴۳
نیاو وزارت: عدلي وزارت. : ۳۴۳
۲۸. نې (ن)

ننګۍ: زنګۍ، جمعہ بی زنګیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر
زیات کران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنګي ته ننګۍ وایي. .:
۳۴۴

۲۹. وي (و)

واړه: ټول، درست، کرسره. ۸۳، ۱۱۵، ۳۲۲... (ټول ټال ۳۴ واري راغلي)
واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پيیلی انځور. ۱۹۱۲، ۲۱۰، ۱۳۸،
۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، گرځيدنه، څرخا، تاويدنه، چورليدنه
د اعصابو پاريدنه، کبني اخیستنې، ترله وتنې: چکروهنه: بدلیدنه:
کړ لیچ: پېښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څېره، جوله،
بنه: طرز، چم: میلان. گرځول، چورلول: بڼه ورکول: رایه زړه کول:
تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول،
په شاګول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول:
گرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه
به لوبغالي ته په یوه نۍ، منځۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکی
باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشټو کې کسمټي یمه
ځکه کېن لورې سترګه مې عادت د پټیدو نه لري. کلي کې مو ځای نه
و، په بیرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به
مو بڼې لوبوې کولې، لکه ډبادب، کیکیشن کای کراتي، کرکټ،
خوسی. ۶، ۲۰، ۲۱... (ټول ټال ۱۸۳ واري نور)

وراښه: وجیز، بڼې خبرې. ۳۴۴

ورهنيزي: کسبي. ۳۴۴

ولس: قوم، د سيمې وګړي، د سيمې ژوندګر، جرګه، د مشرانو ناسته
(اجلاس). ۶، ۳۴۲... (ټول ټال ۱۶۷ واري نور)

ولوله: احساس، عاطفه. ۱۹۲، ۲۱۰، ۱۳۸، ۲۶۲، ۲۷۴، ۲۸۸ او ۳۰۶

ولوليز: عاطفي، احساساتي. ۳۴۴

وګړيو: خلکو، ولس. ۹۴، ۹۴، ۱۴۸ او ۱۴۹

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصری یوانګر
څپرچوپړی (ریسرچ پانې)

ونج: عوض، تعویض، مز.؛ ۳۴۵
 وپلاړ: تصمیم، عزم، اراده.؛ ۳۴۵
 وپار: عیب، کښی.؛ ۶، ۷، ۹، ۱۶، ۲۰، ۲۱، ۲۶، ... او ۳۱۵ (۳۰ واري نور)
 وپوځي: لغات، وپيکي، ويکي، وپي.؛ ۲۶۱، ۲۶۶، ۲۷۸ او ۳۳۲
 وی: لغات، وپيکي.؛ ۳، ۱۱، ... ۳۴۸. (۳۵۰ واري نور)
 وی: د حیرانتیا اوز، بې برکته نارو یا غبر، پارنویکی دی.؛ ۱۲۸، ... ۳۳۴. (۱۶ واري نور)

وپیپوهه: لغاتپژندنه.؛ ۳۴۵

۳۰. هي (هيا ه)

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه.؛ ۱۵۶

۳۱. يي (ي)

ېر: خرس.؛ ۳۴۵

ېړ: د کښتۍ لاستی.؛ ۳۴۵

	۳۲. ي
--	-------

يکي: بیسکل.؛ ۳۴۵

یوه نی: یک شنبه.؛ ۳۴۴

یېرور: بارور، حاصلخېزه.؛ ۳۴۵

یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره.؛ ۶، ۲۱، ۲۱، ۹۱، ۱۰۴، ۱۰۵ او ۱۴۸

۳۳. ی

یوون: یکر، واحد، یونت.؛ ۱۷، ۲۰، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۵۲،

۵۶، ۶۰، ۶۴، ۶۸، ۷۴، ۷۸، ۸۲، ۸۷، ۱۰۳، ۱۰۳، ۲۵۷، ۳۲۰، ۳۲۴، ۳۳۴

او ۳۳۷

۳۴. ی

۳۵. ی

دا لاندې نې په هغه ویکيو کې ترې کتنه اخستل کېږي چې کت مټ د عربي ژبې لغات وي. په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ټې (ت)

۳۷. چې (ح)

۳۸. ذې (ذ)

۳۹. صې (ص)

صفي الله: زما نوم دی يا د ليکوال نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی
صفي الله) ملگری يا د الله صادق دوست يې مانا ده، ۲: د حضرت آدم ع
تخلص دی. :۱۸، ۱۱۸ او ۱۶۴

۴۰. ضې (ض)

۴۱. طې (ط)

۴۲. ظې (ظ)

۴۳. عې (ع)

۴۴. في (ف)

۴۵. قي (ق)

لنډون

په دې ټولګه کې مخففات د اصلي کلمو پر ځای يوازې دغه لنډېښ راعلی دی.
اېنچ. ص. ف: اېنچېنر صفي الله ,, فردوس ،،،. :۳۰۸ چوپړی

۱۴. بیلوګر اپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالویا بورونکي او کښونکي پورې اړه ولري.

1. **Christopher Kasparek**, (۱۹۸۳), "*The Translator's Endless Toil*", *The Polish Review*, vol. XXVIII, no. ۲, page. ۸۴
2. **Jimmy Wales and Larry Snager**. Nonprofit Wikimedia Foundation, (January ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province*. (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰ am)
3. **John Benjamins**, (۲۰۰۶), *Philadelphia*, (*m/The_Turns_of_Translation_Studies_New_Paradigms_or_Shifting_Viewpoints*) p. ۱۳۳
4. **Piero Morandi**, (۱۹۶۸), *Villa-Italian-Traveler-Kafiristan*, Luca Villa, Page # ۱۴۱
[\[https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf\]](https://edspace.american.edu/silkroadjournal/wpcontent/uploads/sites/984/2021/03/Villa-Italian-Traveler-Kafiristan.pdf)

۵. الفنسټن. منستورات، د کابل سلطنت، ۱۹۰-۱۹۱ چوپړی.

۶. ارنسټ ټرومپ. پښتو ګرامر، ننتوزی، ۱۲ چوپړی.

۷. ایسیدور لونتال. (۱۶۰ زېږدی کال) بنکال د آسیایي ټولني مجله، ۲۹ ټوک، ۳۲۵ چوپړی.

۸. رنارډ ډورن. د افغانانو تاریخ، یادداشتونه، ۶۵ چوپړی.

۹. پښتو ټولنه. (۱۳۵۴ لېږدی)، د پښتو څېړنو د نړۍ وال مرکز، د نړۍ وال سیمینار د مقالو مجموعه، پښتو څېړنې، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمۍ د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۱۴ ده، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۵۰ چوپړی.
۱۰. پرو مرنډي. (۱۹۶۸ زېږدی)، کرخندوی په کافرستان کې ایټالیایوۍ دره، د انسان پېژندنې دوره او د توکم پېژندنې موزیم ټولونه، ۱۰ څېره، د نڅا تیارول، ۱۴۱ چوپړی.
۱۱. جان بینجامین. (۲۰۰۶ زېږدی)، بشر پالنه، روښانه ونګي ژباړه، نوي مثالونه، یا لېږدونې، د لیدنې ټکي ته. ۱۳۳ چوپړی.
۱۲. جان ملکم. د فارس تاریخ، ۲ ټوک، ۵۹۷ چوپړی.
۱۳. جورج مارګنیسټرن. د هند د ژبو سروې، ۱۰ ټوک، ۹ چوپړی.
۱۴. خان سلام. پوهنپار. (۱۳۸۷ لېږدی) ادبي فنونو درسي لیکي (ټیکس بوک، چېټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ننگرهار پوهنتون، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.
۱۵. ډورن. پښتو انتخابات، ننتوزي، ۲ چوپړی.
۱۶. رابرت لیچ. (۱۸۳۸ زېږدی کال) بنګال د آسیایي ټولني مجله، ۸ ټوک، ۱ چوپړی.
۱۷. رودولف هورنل. د کادي ژبو مقایسوي ګرامر، ننتوزي (مقدمه)، ۳۳ چوپړی.
۱۸. شیلی ډبور. د مقایسوي فلالوجي اجمال، ۲۹۹ چوپړی.
۱۹. حبیب الله رفیع. (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډۍ یو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي، هارون حکیمي مرکه. [۲۸، ۲۰۱۰، Sunday November ۲۸، ۱۲:۱۴ PM ۲۰۰۳] د شپې.

۲۰. حبيب الله رفيع. (د زمري ۱۵، ۱۳۵۶ لېږدي) شانيز پوپولير دېز افغانس ، د افغانانو مشهورې سندرې يا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، دوېم چاپ، د دوېم چاپ له چاپه تېرولو سوپرويزر يا مهمم، د پښتو ټولني د خپرونو پر له په سې شمېره ۲۲۷، ۲۱۴ چوپړی.

[<https://www.scribd.com/document/۶۴۳۷۸۲۱۶۲/بهار-هار-و-بهار-pdf>]

۲۱. جيمز دارميستير. څېړونکي. ډاکټر. (۱۸۸۸ زېږدي)، شانيز پوپولير دېز افغانس ، د افغانانو مشهورې سندرې يا د پښتونخوا د شعر هار او بهار،، (Chants populaires des Afghans : James Darmesteter)، مچيکن پوهنتون د کتابخاني پر له په سې کڼه يي ۲۸۱، ۸۰۰، پي کې کڼه ۶۸۰۳، ډي ۲۲۲ چوپړی،

[<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.۳۹۰۱۵۰۲۴۲۷.۰۸۷&seq=۵۶۹>]

[۰۳۰۵۲۰۰۶]، ۱۲:۴۵ د سهار.

۲۲. سيد محی الدين هاشمي. محقق. (۱۳۸۶ لېږديز لمريز کال)، ادب پوهنه، ادبيات او ادابي څېړني، ۴۶ چوپړي.

۲۳. صديق الله رښتين. پوهاند. (۱۳۶۱ ل ل کال)، ادبي ليکونه ۳۶ چوپړی.

۲۴. صفي الله فردوس. ډيپلوم. اېنجينېر. (۱۳۸۸ لېږديز لمريز کال)، څلېرې کې د دود دود، ليکوال (زما) د شعرونو ټولگه، مومند څېړندويه ټولنه، جلال اباد، ۳۲۴ چوپړی،

[<http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰>]، [January ۳۱ ۲۰۱۶]، ۱۸:۲۲ د شپې.

۲۵. عبدالحی حبيبي. (۱۳۳۹ لېږدي)، پته خزانه، دوېم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټي خزاني يوه نسخه د پښتو ټولني لاس ته راغله؛ هغه يي اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شنې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه. نوموړی کار حبيبي په کابل خواپگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يي د درې ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ؛ دوېم چاپ يي په

۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې د تذکرة الشعراء، پته خزانه، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي، ۱۰، ۸۰ چوپړی.

۲۶. عبدالروف بېنوا. (۱۳۳۷ لېږدي)، لنډۍ چان کونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه پي محمد ابراهيم شريفی کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوې ټولگه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې گڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۲۷. عبدالروف بېنوا. (۱۳۸۷ لېږدي)، پښتو لنډۍ، دوېم چاپ، تاج الدين ايجاز زاوه وال اوږدو ژباړه، په کونډوز ولايت کې د رېډي گل مشاعري په وياړ، دانش څېړندويه ټولنې خپور کړی، ۷۶ چوپړی.

۲۸. عبدالشکور رشاد. (۱۳۵۷ لېږدي يا ۱۹۷۸ زېږدي). د احمدشاه بابا د ديوان غورچاڼ، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړيوال مرکز، د خپرونې پرله پسې گڼه ۴، ۸۳ چوپړی.

۲۹. فضل حق شيدا. (۱۹۷۵ زېږدي)، سيدجمال الدين افغاني حالات او خيالات، ترجمه او تاليف، يونيور سټي بوک ايجنسي، پېښور ښار، درېيم ځل چاپ، پر له په گڼه: ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۳۰. کريستوپر، (۱۹۸۳ زېږدي)، بې پايه خواري کين ژباړونکی، ماهر کتونکو گڼه XXVIII. دوېم ټوک، ۸۳ او ۸۷ چوپړی.

۳۱. گل باچا الفت. (۱۳۳۶ لېږدي)، پښتني دودونه، د پښتو ټولني ادبياتو د څانگې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدي، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهرشاه حضورته د دوی د زوکړې (تولد) د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولني له لوري. د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ، او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۳۲. محمد آقا شهرزاد او جمشېد رشيدی. پوهنمل. (۱۳۸۵ لېږديز لمريز کال)، پښتو ژبه او ادبيات، کابل، بېلا بېل چوپړي. ۹ چوپړی.

۳۳. محمد ابراهيم همکار. پوهنمل. (۱۳۹۰ لېږديز لمريز کال)، قافيې فن. څلورم چاپ، مومند څېړندويه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

۳۴. محمد ابراهیم همکار. پوهنډوی. (۱۳۹۳ لېږدیز لمريز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند څپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپری.

۳۵. محمد حامد دورانی. (۱۷۵۰ زېږدي، ۱۱۲۹ لېږدي، ۱۱۶۳ لېږدیز سپوږمېز)، احمد شاه ديوان، قلعي نخسه، د امپراتور احمد شاه بابا د شعرونو ديوان يې د احمد شاه بابا په مخ کې کښلی دی؛ په دې وخت کې احمد شاه بابا ۲۷ کلن و او د باچاهۍ درېيم کال يې و، په دې ديوان کې احمد شاه بابا د ۲۷ کلني نه د ټېټ عمر شعرونه خپل ملګري چې د ده خپل معاصر ليکوال محمد حامد دوراني ته ور کول او هغه به په خپل لاس ليکل، چې څه کم درې زره بيتونه کېږي، ۵۹ چوپری. اوس يې د منډني ځای، زما د مېرمنې ټاټوبی ازبېکېستان، تاشکند، ملي ليکيتون، وي سي سي اېر (متحده روسيه) د څېړنو مرکز يې او شي او، گڼه ۷۳، يې اين وي مسلسلله گڼه ۴۲۵۲، ۱۹۷۷ لېږدي.

۳۶. محمد رحيم الهام. پوهنډوی. ډاکټر. (۱۳۴۹ لېږدي)، روشی جديد در تحقيق دستور زبان دری، پوهنځی زبان و ادبيات، پوهنتون کابل، ۵۲ چوپری.

۳۷. محمد رحيم الهام. پوهاند. ډاکټر. (۱۳۷۹ لېږدي)، لنډۍ ها، د اړیک سيار کتابتون اداره او مسلسلله گڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف: ۱۶، ۸ او ۹ چوپری.

۳۸. محمد هوتک. پټي خزاني معاصر ليکوال. (۱۱۴۱ - ۱۱۴۲ لېږدیز سپوږمېز)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين؛ د خپل دربار د نوبهار مانی ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لارښونه کړې وه، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېڅليک، څېړنه، سپړنه، څه رنگوالی او څرگندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدیز سپوږمېز کال په نوموړي نوم و کښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکی کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپری).

۳۹. مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور. (۱۳۸۵ لېږدي، ۲۰۰۶ زېږدي)، ليکلار ښور، يوه پښتو - کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختيا مرکز، ۴۹ چوپری.

۴۰. مسافر ریس خېل، څېړتیار. (۱۳۵۹ لېږدی، ۳، ۱۵ یا ۱۹۸۱ زېږدی د ۳، ۱۶) پښتو په پښتو تشریحی قاموس لومړی ټوک، افغانستان د علومو اکاډیمي، د ژبو او ادبیاتو انستیتوت، د ژبپوهنې څانګه، ۳ چوپړی.

۴۱. مکس میولر. په شرق کې د جګړې د مرکز ژبې، ۳۲ چوپړی.

۴۲. نامیت بهاتیا، (۱۹۹۲ زېږدی)، اکسفورډ مل د اپنکلبسي ژبې له پاره (په اپنکلبستان کې یوه ښار چې د اکسفورډ پوهنتون الته دی)، ۱ چوپړی.

۴۳. ولیم جونز. آسیایي مطالعات، ۲ ټوک، ۱۷۶ چوپړی.

۴۴. هنري راورتي. پښتو کرامر، ۸ چوپړی.

۴۵. هنري راورتي. پښتو دکشنري، نننوزې، ۱۲ چوپړی.

M.B.S.C. ENG
SAPULLAH
SRDOWS

APRIL 04 2024
IN MENTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPD,
TEKAYYU AND MESRAYYU
COURTYARD
RESEARCH PAPERS
VOLUME II

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**